

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ ТА
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У
ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ТА ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПЕРСОНАЛУ**

**INTERDISCIPLINARY APPROACHES AND
PEDAGOGICAL SKILLS IN THE TRAINING OF
HIGHER EDUCATION STUDENTS AND STAFF
DEVELOPMENT**

*II Міжнародна
науково-практична конференція
28 березня 2025 року*

ЧЕРНІГІВ

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ, М. ЧЕРНІГІВ
(КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ГУМАНІТАРНИХ ДТСЦИПЛІН)

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
(КАФЕДРИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ)
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРОСЛИХ
НАПН УРАЇНИ
ДУНАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА
АКАДЕМІЯ»
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ПЗВО «СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА»
MILITARY CENTER OF SPORT TRAINING,
UNITED ARAB EMIRATES
AKADEMIA WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ ТА ПЕДАГОГІЧНА
МАЙСТЕРНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПЕРСОНАЛУ

INTERDISCIPLINARY APPROACHES AND PEDAGOGICAL
SKILLS IN THE TRAINING OF HIGHER EDUCATION
STUDENTS AND STAFF DEVELOPMENT

Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції

28 березня 2025 року

Чернігів

М 58

*Рекомендовано до друку вченою радою Пенітенціарної академії України
(протокол № 6 від 24 квітня 2025 р.).*

Головний редактор:

Аніщенко В. О. – доктор педагогічних наук, професор.

Редакційна колегія:

Разумейко Н. С. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Щербина Н. О. – кандидат історичних наук.

Міждисциплінарні підходи та педагогічна майстерність у підготовці здобувачів вищої освіти та підвищенні кваліфікації персоналу: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 28 берез. 2025 р.) / голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2025. 513 с.

До збірника матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції увійшли публікації закордонних і вітчизняних учених і практиків, здобувачів вищої освіти. Наукові доробки присвячені актуальним питанням професійно-педагогічної діяльності викладачів закладів вищої освіти, формуванню та розвитку педагогічного іміджу та майстерності. Велика низка публікацій висвітлює інноваційні підходи та етико-психологічні аспекти професійно-педагогічної діяльності в сучасних умовах.

Видання буде корисним для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти різних рівнів вищої освіти.

УДК 005.59.11:005.336.5:37.091.12-057(082)

Interdisciplinary approaches and pedagogical skills in the training of higher education students and staff development: materials of the International scientific and practical conference (Chernihiv, 28 March 2025) / edited by V. Anishchenko ; Penitentiary Academy of Ukraine. Chernihiv: PAU, 2025. p.

The collection of materials of the International Scientific and Practical Conference includes publications of foreign and domestic scientists and practitioners, higher education students. The scientific papers are devoted to topical issues of professional and pedagogical activities of teachers of higher education institutions, the formation and development of pedagogical image and skills. A large number of publications cover innovative approaches and ethical and psychological aspects of professional and pedagogical activity in modern conditions.

The publication will be useful for researchers, teachers, postgraduate students, and students of different levels of higher education.

*Матеріали викладені в авторській редакції з незначними
коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів,
цитат, цифр і прізвищ несуть автори.*

*Електронна копія збірника безплатно розміщується у відкритому доступі
на офіційному сайті Пенітенціарної академії України (<https://pau.edu.ua/materials-of-scientific-conferences/> у розділі «Видання. Матеріали наукових конференцій»)*

© Пенітенціарна академія України

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Аксьонова В. І.	18
ФЕНОМЕН ОСВІТОЦЕНТРИЗМУ ЯК ПІДГРУНТЯ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ЧАС ТА ПРОСТІР	
Аніщенко В. О.	21
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ АНТОНА МАКАРЕНКА	
Аніщенко В. О., Супрун Д. М., Супрун М. О.	25
АКАДЕМІК В.М.СИНЬОВ ТА СУЧАСНА ПЕНІТЕНЦІАРНА НАУКА І ПРАКТИКА (до 85-річчя від дня народження)	
Баженов О. В., Шаповалов С. А.	28
СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧАМИ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ	
Барахта В. В.	31
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	
Борисов О. О.	35
СТУДЕНТООРІЄНТОВАНЕ ТА КОМПЕТЕНТНІСТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФАКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ: АДАПАТАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА СЛУХАЧІВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ	
Британ Ю. А.	39
РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СПОРТУ ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	
Vasylieva Y.	41
ECOLOGICAL ACADEMIC ENVIRONMENT FOR NEWCOMERS	
Вдович С. М.	44
ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВОЇ РОБОТИ	
Голопич І. М.	47
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЩОДО ЗАСВОЄННЯ ВИМОГ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ	
Завацька Л. М.	49
ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МИЛОСЕРДЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	

Зінченко Д. А.	53
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН	
Кеда М. К.	58
ОСВІТНІ ПРАКТИКИ АРХІВІВ ЄС	
Коваленко А. О.	61
«ГАРРІ ПОТТЕР» ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ДОСТУПНІСТЬ СКЛАДНОГО ЧЕРЕЗ ПРОСТОТУ	
Kuzmina I. Yu.	64
PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS WITH THE IMPROVEMENT OF PEDAGOGICAL ACTIVITIES	
Куценко В. В.	66
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Lutskyi A. S.	69
PRINCIPLES OF PROFESSIONAL TRAINING OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STAFF OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS	
Льоренс Д. В.	71
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Любич О. А.	74
МІСЦЕ І РОЛЬ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ У ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ	
Макарова О. П.	82
ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	
Малінковська О. В.	85
ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	
Мохов І. Г.	88
ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)»	
Назаренко Н. О.	92
ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «017 ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ»	
Огаренко Т. А.	96
РОЛЬ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОЇ СКЛАДОВОЇ УКРАЇНИ	

Орловська О. В., Лисак Г. О.	99
АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ПОТРЕБ СТУДЕНТІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	
Очкалов О. Ф.	102
ОСНОВИ НАВЧАННЯ ГІМНАСТИЧНИХ ВПРАВ: МЕТОДИКА ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК	
Павленко І. Г.	104
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	
Пальгуй І. В., Полілуєва І. В.	108
РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ	
Пасічник О. С.	112
РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТА В ЗМІСТІ КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ	
Покришень Д. А.	115
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
Потанчук Т. В.	118
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА	
Селецький О. В.	124
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ТА ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
Трубавіна І. М.	127
НЕНАСИЛЬНИЦЬКЕ СПІЛКУВАННЯ В РОБОТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО	
Харламов М. І.	131
ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦИФІКУ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ	
Харцій О. М.	133
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	
Чернов А. А., Атаманчук Н. М., Заїка В. М., Єрмоленко О. В.	136
АКТУАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО: АДАПТАЦІЯ ДО ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ	

Шакур Н. В.	138
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ	
Шевченко О. В.	142
ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Шемякіна Н. В.	145
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ТА ПЕРСПЕКТИВА УСПІШНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ	
Яковенко М. Л.	148
ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНІХ ЗНАНЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	
СЕКЦІЯ 2. ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Акімова О. М.	152
ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ОСВІТА	
Аржанухіна С. В., Салюкова Г. Ю.	155
МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	
Беньковська Н. Б.	158
МЕТОДИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Грибан Г. П.	161
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Дембицька Н. М., Зеленіна Д. І., Чугаєва Н. Ю.	164
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Дженджеро О. Л., Сіренко К. Ю.	167
РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Донець Т. П.	170
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОСНОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Зубченко Л. В.	177
КРЕАТИВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	

Ivashchenko O. A.	181
THE IMPORTANCE OF ACTIVE LISTENING FOR A LECTURER	
Кахерська Т. В.	182
РОЛЬ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ	
Коваленко В. В.	185
НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА», ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Ковтанюк І. І., Ковтанюк М. С.	188
ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Kozii O. B.	191
READING EXERCISES FOR THE VOCABULARY ENRICHMENT OF THE STUDENTS	
Конопля А. І., Любива В. В.	194
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	
Лопоха В. В.	196
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ПРАВОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ	
Медведев І. А.	199
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ МУЗЕЇВ: ЗАГАЛЬНИЙ ПІДХІД	
Мицька О. І.	202
ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	
Перцева В. А.	205
КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Платонова О. Г.	208
КОМПОНЕНТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	
Олефір Л. І., Ткаченко О. Г., Разумейко Н. С.	213
КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	
Тищенко О. І.	217
СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА У ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ	

Тітова Л. О.	220
ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА	
СЕКЦІЯ 3. ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Верьовкін В. В.	224
ОСВІТА НА ОСНОВІ СВІДОМОСТІ: СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КРЕАТИВНОСТІ ТА АКАДЕМІЧНОЇ УСПІШНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ	
Ворожбіт-Горбатюк В. В.	226
ІНСАЙТ «WORK-LIFE BALANCE» ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА У ГАЛУЗІ ПРАВА	
Годованюк Б. М.	229
РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНУ ДИТИНСТВА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	
Гончаренко О. Г.	232
ЕКОНОМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	
Грицак А. В., Єна А. С.	236
ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ВИКЛАДАЧА: ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
Дерев'янка С. П.	239
МОБІЛЬНІ ЗАСТОСУНКИ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЧАСИ ВІЙНИ	
Кібаленко В. В.	242
САМОМЕНЕДЖМЕНТ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Кириленко Н. Р., Аніщенко В. О.	245
ПЕДАГОГІКА ПРАВОВОЇ ОБІЗНАНОСТІ: ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ СЕРЕД МОЛОДІ	
Колб С. О.	248
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ДОБИ	
Конівіцька Т. Я.	251
ЗАСТОСУВАННЯ ОНОВЛЕНИХ НОРМ ПРАВОПИСУ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА	
Kostera K.	254
WYZWANIA NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO W OBLCIU ZMIAN TECHNOLOGICZNYCH I SPOŁECZNYCH - WYNIKI BADAŃ	

Молчанова О. М.	256
АТРИБУТИВНИЙ СТИЛЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА	
Панасюк О. П.	259
ЕВОЛЮЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРАВА: ВІД РИМСЬКИХ ЮРИСТІВ ДО ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ	
Руденко Л. А., Литвин А. В.	262
РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МОЛОДИХ ВИКЛАДАЧІВ У ЛЬВІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	
Тоцька Ж. В., Гейда О. С.	265
СИСТЕМА ЗАГАЛЬНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ: ДОСВІД ПРАКТИЧНОГО ВИКЛАДАЧА	
Янченко Т. В.	269
НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ З ОСВІТНІХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК» ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ КОМПОНЕНТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ	
СЕКЦІЯ 4. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Abdelkrim Bensbaa	273
THE ROLE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN SPECIAL PHYSICAL TRAINING OF CADETS	
Бабич А. В.	275
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
Vukonia O. P.	277
FOSTERING A CULTURE OF LIFELONG LEARNING ENGLISH USING ADVANCED TECHNOLOGIES	
Боряк І. В.	280
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ОСВОЄННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ТА ГОВОРІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ	
Бруневич В. М.	282
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	
Vasylyshyna N. M.	285
APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS AT MODERN UNIVERSITY	
Вихованець З. С.	289
КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНА ПРИРОДА МЕРЕЖЕВИХ СЕРВІСІВ ЯК ОСВІТНІЙ РЕСУРС МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ ПРАВА	

Вінтюк Ю. В.	292
ФІЛЬМОТРЕНІНГ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ	
Вінтюк Ю. В.	295
ФІЛЬМОТЕРАПІЯ У ПРОФІЛАКТИЦІ СУЇЦИДНИХ НАМІРІВ СЕРЕД СЛУХАЧІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	
Дацюк А. І.	298
ВИКОРИСТАННЯ ДОПОВНЕНОЇ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ, ЯК ЕЛЕМЕНТУ STEM У ГАЛУЗІ ОСВІТИ	
Доній Н. Є.	301
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕМЕНТІВ ІМЕРСИВНОГО ТЕАТРУ	
Дудко І. В., Щербина Н. О.	303
КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Diahyleva O., Kononova O., Yurzhenko A.	308
INTEGRATING GAMIFICATION IN MARITIME ENGLISH TEACHING: ENHANCING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SEAFARERS	
Дума Ю. В.	312
РОЗВИТОК ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ КАНАЛІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ	
Єрмак С. М., Кухар Т. В.	315
МОТИВАЦІЯ ДО ЗМІН ТА СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ: ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИКИ РОБОТИ	
Єфремова Л. М., Парфанович І. І.	319
МЕТОДИ І ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЗГІДНО ПІДХОДІВ ТЕОРЕТИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
Жулковський В. В.	324
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Запiтецький А. О.	326
АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ	
Золотухіна В. О., Аніщенко В. О.	329
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИМІРІ	

Іванишин Н. Л.	332
ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
Князєв Д. Ю.	334
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ	
Ковальська П. Г.	336
ІНТЕРАКТИВНЕ ТРЕНІНГ-НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	
Комісар С. Ю., Аніщенко В. О.	339
ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮРИСТІВ	
Красильник Ю. С.	341
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ КОНСТРУЮВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	
Krichker O. Yu.	343
SIMPLIFICATION AS A TOOL FOR TEACHING LEGAL ENGLISH	
Лабенок А. О., Іваньков І. В.	346
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПОРІВНЯННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ СИСТЕМ НОРВЕГІЇ ТА УКРАЇНИ	
Лободін Б. В., Щербина Н. О.	349
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Mahdiuk O. V.	352
PERSONALIZED FOREIGN LANGUAGE LEARNING USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ADAPTIVE SYSTEMS	
Макарук О. Л.	356
ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Медведєва М. О.	360
ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Мехед О. Б.	363
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ БІОЛОГІЇ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	

Міхеєва О. Ю.	366
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
Nesterenko S.	368
TYPOLOGY OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES: INNOVATIONS IN TEACHING ENGLISH	
Пасічник С. О.	372
ЗАСОБИ УНАОЧНЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	
Пасічник О. О.	375
ІНТЕГРАЦІЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ TED TALKS У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО	
Petliovana L. L.	379
USING AI, CHATBOTS IN TEACHING AND LEARNING ENGLISH	
Пустова С. О.	382
ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ: KEYС КОНКУРСУ «УРОК З ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКУВАННЯ»	
Руссо К. Є.	386
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ГРУП	
Сергієнко О. І.	389
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АГРАРНІЙ ОСВІТІ	
Смалько А. С., Іваньков І. В.	392
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЮ»	
Тулученко Г. Я.	395
ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО УЧАСТІ В МАТЕМАТИЧНИХ ОЛІМПІАДАХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СКМ MAPLE НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «ЗВИЧАЙНІ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНІ РІВНЯННЯ»	
Черненко Л. П.	398
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ	
Чубань В. С.	402
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА-ЮРИСТА: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ	
Швардак М. В., Губаль М. В.	404
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	

Швардак М. В.	407
SOFT SKILLS У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО	
Шумовецька С. .	410
ПРОФЕСІЙНЕ ЧИТАННЯ І НОВІ ПРІОРИТЕТИ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ	
Шутєєв І. В., Єфременко А.М.	412
АЛГОРИТМІЗАЦІЯ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ВИДАМ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ	
СЕКЦІЯ 5. ЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Аханова А. В.	416
ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ТА ФАКТОРИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Бабенков Н. Є., Панасюк В. А.	421
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ДО НЕЇ ПІДЛІТКІВ З ВИПРАВНИХ УСТАНОВ ТА СІЗО	
Біба Д. С.	423
КОНФЛІКТИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	
Біляков Д. В., Аніщенко В. О.	426
ДО ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	
Блудова Ю. О.	429
АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТА	
Васько В. В.	431
ІДЕЇ ПРО ПРОФЕСІЙНУ ОРІЄНТАЦІЮ ТА ВИБІР ПРОФЕСІЇ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ	
Єна А. С.	434
ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС ОСОБИСТОСТІ У ПОДОЛАННІ СТРЕСУ, ЯК АСПЕКТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Іванова А. В.	437
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	

Калгіна І. Д.	439
РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
Корольов А. А., Щербина Н. О.	441
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	
Красковський Є. М.	444
ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ	
Кучеренко Н. С., Кучеренко С. М.	448
РОЗВИТОК САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ВИКЛАДАЧА ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ ВИГОРАННЮ	
Ляшенко А. М., Аніщенко В. О.	450
ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ	
Медведєв І. А.	453
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ МУЗЕЇВ ЗАСОБАМИ КВЕСТ-КІМНАТ	
Микитенко М. С.	456
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОГРАМ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ЗАСУДЖЕНИХ У СИСТЕМІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ОСВІТИ	
Михайленко О. В.	459
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ	
Михаленко О. І.	463
ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Михаленко М. С.	466
РОЛЬ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ СПРИЯТЛИВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Мірошніченко В. І.	468
ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗВО	

Панчишин А. В., Кирстя А. В.	471
АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Пахомов І. В., Киричок Т. П.	474
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Попружний Т. А.	477
ВПЛИВ НАУКОВОГО ДОРОБКУ ІВАНА ГОРБАЧЕВСЬКОГО НА РОЗВИТОК ХІМІЧНОЇ НАУКИ	
Постригач Н. О.	481
ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТУРЕЧЧИНИ	
Примак Ю. В.	484
КВЕСТІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УКРАЇНІ	
Савченко Д. Р., Савченко Л. Л., Сініченкова А. С.	487
ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Соломаха І. Г.	490
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	
Ходак А. О., Єна А. С.	493
ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ У СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Чайка Р. А.	496
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ТА ПРОКУРОРІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИМОГ ДО ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ	
Шумейко З. Є.	499
ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Ярита І. І.	502
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ	
Ярош М. С., Аніщенко В. О.	506
ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	

СЕКЦІЯ 1

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Аксьонова В.І.,

професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

доктор філософських наук, професор,

Донецький державний університет внутрішніх справ,

м. Кропивницький, Україна

**ФЕНОМЕН ОСВІТОЦЕНТРИЗМУ ЯК ПІДГРУНТЯ СТАНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ
ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ:
ПОГЛЯД КРІЗЬ ЧАС ТА ПРОСТІР**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Вперше концептуально на феномен освітоцентризму звернули увагу М. Пирогов і К. Ушинський. В. Вернадський, як ініціатор опредметнення антропоцентричних традицій, надав ноосферний поштовх методологічній моделі освітоцентризму, обґрунтував екоонтологічну значущість пасіонарної боротьби духовної еліти проти деструктивного впливу маргінальних груп. Але, враховуючи нестабільність та мінливість зовнішнього середовища, у якому проходить становлення та формування особистості, особливо в умовах воєнної агресії, актуальним залишається питання дослідження сучасного стану освітньої галузі в соборній Україні та можливих перспектив розвитку обдарованої молоді. Автор розглядає феномен освітоцентризму як надійне підґрунтя становлення української політичної нації та формування свідомої особистості громадянина України, якій історично виступає як суб'єкт стратегічної дії [2;6]. Гуманізм як джерело сили національного духу, є сукупною цінністю соціально-філософських концептів і психолого-педагогічних методик формування свідомої особистості громадянина України.

Результати та обговорювання. Розгортання філософії, як оновленої характеристики освіти, є характерним не лише для давнішого і нового часу, але і для новітньої доби. Тривалий час вітчизняна філософія у просторі

фундаментальних засад освіти складала важливий, але іноді обмежений, випадковий компонент дефініційно-системного мислення.

Вчені використовували абстрактно-поверхово спадщину великих педагогів і філософів, звертаючись до того чи іншого боку соціокультурної дійсності.

Сучасні метафізики розуміють необхідність системного вивчення нової понятійної бази у дусі європейського відтворення поступу освітньої цивілізації в аспекті важливих інноваційних змін, в контексті виходу особистості на певний інформаційно-етносоціальний та громадянський рівень гуманізму обріїв національної ідеї.

У сфері пізнання футурологічних обріїв соціокультурного життя, відтворюється громадський сенс антропоцентрично-надзвичайного моменту глобалізаційних змін у світі.

У ХХІ столітті філософеми людяності простору освіти, як і загальна філософістика навчання, мають антропоцентричний характер, і тому так чи інакше торкаються важливих проблем гуманізму і трансгуманізму, соціокультурної трансформації в умовах глобалізації і процесів стабілізації суспільного простору, патріотизму і націоналізму, конфліктної напруги і громадянської злагоди [3;5].

Демократичний патріотизм в умовах війни виступає запорукою прогресу в освіті, української державі та суспільстві. У ХХІ столітті в Україні, наприклад, поширюється ретроспектива західного світосприйняття ідеї «козакофільства». Послідовники європейських педагогів-просвітників гуманістичних і антропоцентричних напрямів у філософії та педагогіки в Україні, навіть за умов «новітнього сталінізму», підходили до вихованців як прихильники української традиції «філософії серця» (Г. Сковорода, П. Юркевич). Так, наприклад, освітоцентризм А. Макаренка був спрямований на трансформацію «лицарів фінки» на «лицарів-Дон Кіхотів», «захисників істини» в дусі європейського антропоцентризму, культури толерантності, діалогу та конвенціональності [7].

При збереженні загального епістемологічного значення терміну «гуманістична парадигма» – передовий колектив (наставник і вихованці) відображує систему взірців, методів, прийомів та способів освітньо-історичного пояснення сучасного змісту поняття «освітня парадигма», а також знаходить своє метафізичне висвітлення у контексті існування процесу базового рівня як синтезу онтологічних сенсів та індивідуальних аспектів філософських тлумачень пізнання досвіду освітніх новаторів, але в контексті освітоцентризму, тобто сенсів культури толерантності, діалогу та конвеціальності [1;8].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Інновації в дусі освітоцентризму мають бути пов’язані з пошуком істини, осмисленням духовної спадщини видатних українських гуманістів, у першу чергу Т. Шевченко, з його прогнозом про створення на еволюційній основі «сім’ї великій, вольній, новій», яка через страждання (бунти, революції, війни), трансформує малоросійсько-український етнос в українську політичну націю. Така логіка є гуманістичним внеском носіїв демократично-патріотичного напрямку у європейський шлях України. На погляд автора, є потреба узагальнення антропологічних студій і моделей українського освітоцентризму, наприклад, у творчості Кобзаревих нащадків –реформаторів освітнього простору – А. Макаренко та В. Сухомлинського – чиї зусилля продовжують сьогодні, зокрема у середній школі с. Павлиш, Онуфріївського району Кіровоградської області, їх однодумці – випускники Центральноукраїнського державного університету ім. В. Винниченка). Досліджуючи діяльність українських корифеїв, послідовники освітоцентризму номінують позитивні результати їх етносоціальної боротьби проти укорінення стереотипів – губерньської (та радянської) Малоросії, що заважають становленню європейської України. Розглянувши більш критично особливості процесів становлення української політичної нації та формування свідомої особистості громадянина України XXI століття, у філософії відтворюється футурологічний напрям, завдання якого – прогнозування етнокультурного, етносоціального й політичного простору соборності як близького пост воєнного майбутнього України.

Список використаних джерел

1. Аксьонова В.І. Критичне мислення як складова інформаційної компетентності та наукової діяльності сучасного фахівця: інноваційні освітні технології. Кропивницький: Ексклюзив- Систем, 2022. С. 385-387.
2. Аксьонова В.І. Гуманітарна освіта в Україні як фактор антропологізації становлення європейських цінностей. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. №3. С. 24-29. Фахове видання з філософських питань.
3. Аксьонова В.І. Логічна культура – необхідна складова професійної діяльності працівника Національної поліції України. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2024. Вип. №1. С. 18 – 22. Фахове видання з філософських питань. Категорія Б.
4. Аксьонова В., Кобзар В. Шляхи подолання стереотипів нетолерантності в освіті в контексті аксіосфери сучасного українського суспільства. *Південноукраїнські наукові студії : програма та матеріали VI Всеукраїнської науково -практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Одеса, 04-05 грудня, 2023 р.)*. Одеса, 2024. 195 с. С. 38 - 40.
5. Аксьонова В.І. Культура мислення фахівців цивільної авіації України як креативне засвоєння вищих досягнень філософської культури: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем» 07 грудня 2022 р. Кропивницький: ЛА НАУ, 2023. С. 313-316.
6. Аксьонова В.І. Філософія. Філософія освіти. Становлення професійної комунікативної культури авіафахівців в контексті сучасного філософського дискурсу. Для курсантів, слухачів, аспірантів усіх форм навчання та спеціальностей. Ч. 1. Кіровоград: КЛА НАУ, 2014. 104 с.
7. Аксьонова В.І. Проблеми культурно-комунікативної синергії освіти на шляху розвитку громадянського суспільства в Україні: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції *Модернізація Вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції*. (м. Кропивницький, 19-20 травня 2022 року). Кропивницький-Львів: ЛА НАУ, 2022.С. 293-294.
8. Пантілеєва К., Аксьонова В. Критичне мислення як складова інформаційної компетентності та наукової діяльності фахівця у галузі економічної безпеки. *Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів II Міжнародної науково- практичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 26 квітня 2024 року)*. Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С.235-240.

Аніщенко В. О.,

професор кафедри педагогіки та професійної етики,

доктор педагогічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ
АНТОНА МАКАРЕНКА**

У сучасних умовах війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність посилення національно-патріотичного виховання нашої молоді. Ми маємо підготувати покоління нових українців, свідомість яких буде сформована на глибокому розумінні національних та європейських цінностей. Розв'язання проблем виховання патріотизму, громадянськості, духовних і моральних цінностей молоді в Україні є

актуальними для педагогічної спільноти та пов'язані з необхідністю розвитку у здобувачів освіти всіх рівні почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції.

Національна система патріотичного виховання ґрунтується на ідеї взяти розвиток української держави як консолідуючий фактор розвитку суспільства та країни в цілому, що відображено в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (наказ Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 року № 527).

Виховні форми і методи базуються на українських народних традиціях і є найкращими результатами педагогіки і психології в країні та світі. Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. Саме тому викладач, який має безпосередній вплив на формування свідомості особистості молодого фахівця, повинен власним прикладом пропагувати любов до своєї держави, проводити освітньо-виховні заходи, де молоді люди будуть відчувати власну приналежність до колективу, в якому навчаються, до українського народу, частиною якого вони є, будуть вчитися приймати душею та серцем традиції й культурні устої, формувати особисті цінності та переконання приналежності до своєї Батьківщини. Викладач виконує важливу загальнодержавну місію і від нього напряму залежить формування високого рівня національно-патріотичної компетентності здобувача освіти. Важливо наголосити, що національно-патріотична компетентність формується через усвідомлення морально-етичних, етнічних, культурних, політичних, та історичних напрямків виховного процесу, який відтворює викладач у своїй щоденній діяльності.

Сьогодні національно-патріотична компетентність молодого фахівця будь-якої галузі безперечно виступає як складова професійної компетентності, вона відображає його готовність використовувати набуті знання, вміння та навички на благо та захист інтересів своєї країни, що пов'язані із задоволенням потреб

кожного громадянина та суспільства в цілому. І головними критеріями у визначенні поняття «національно-патріотична компетентність» є знання історії та теорії державотворення нашої країни, навички та вміння ідентифікувати себе з українським народом, переконання, досвід і спрямованість, які сприяють підвищенню усвідомлення відповідальності та зобов'язань перед нашими співвітчизниками і країною в будь-які часи.

В цьому контексті цікавим і важливим концептом розвитку національно-патріотичного виховання є концепція виховання громадянськості та патріотизму в колективі й через колектив, яку запропонував видатний педагог А. Макаренко. Він довід, що таке виховання тим результативніше, чим більше воно поєднане з розвитком творчої індивідуальності, організаторських дій, що стимулює широкий спектр «правових емоцій» та розвиток моральних якостей особистості. Ядром концепції А. Макаренко вважав виховання молодого людини, громадянина, який має патріотичну позицію та розуміє поняття громадянської відповідальності, здатен бути чуйним і відгукуватися на соціальні потреби суспільства та оточуючих людей. Також видатний педагог наголошував на визначальних проявах особистості молодого людини, а саме на наявності певного рівня освіченості, високій суспільно-політичній активності, колективізму (в сучасному розумінні бути гравцем команди), вмінні керувати суспільними й державними справами (сьогодні це означає бути чесним політичним або культурним діячем, державотворцем та управлінцем, в особі людини, яка є бездоганним прикладом патріота своєї країни).

У педагогічних працях А. Макаренка багато відведено розкриттю сутності виховання патріота-громадянина, особистості, яка повинна розділяти та підкорювати свої інтереси колективній справі, повинна свідомо працювати на благо своєї Батьківщини. Видатний педагог вважав, що виховання патріотизму, колективізму, соборності, чесності, дбайливості, ощадливості, відповідальності, працездатності, щирості, прямої, поваги до іншої людини, її інтересам є метою загальнолюдського значення. А. Макаренко розглядав поняття «патріотизм» як

звичку: «Коли мова йде про виховання таких якостей, як терпіння, вміння долати тривалі перешкоди, брати перешкоди не ривком, а тиском, скільки б ви не створювали правильних уявлень про те, що потрібно робити, але, якщо ви не виховате звички долати тривалі труднощі, я маю право сказати, що ви нічого не виховали. Одним словом, я вимагаю, щоб дитяче життя було організовано як досвід, що виховує певну групу звичок». Також А. Макаренко вважав виховання патріотизму у молодих людей провідним напрямом своєї педагогічної діяльності: «...Кожний виховний крок у нас повинен бути пронизаний патріотичним вихованням, і якщо це не так, то це виховання...нікуди не годиться. Якщо мені говорять, що в мене все добре, але немає патріотичного виховання, то я повинен це розуміти так, що вся робота зовсім нічого не варта». Одним з головних завдань сучасного викладача, є вивчення педагогічної спадщини видатних педагогів та запозичення в свою роботу того, що може допомогти виховувати відданих Україні патріотів, освічених людей, які будуть мати почуття обов'язку, честі, усвідомлювати свою ідентичність та достоїнство, будуть мати покликання служіння своїй країні, будуть професіоналами своєї справи, які прагнуть до активної трудової й суспільної діяльності, а також, коли молоді люди стануть батьками, то вони будуть взмозі привити любов до Батьківщини, бо самі будуть любити її.

Отже, за результатами аналізу теоретичної спадщини видатного педагога А. Макаренка можна стверджувати, що:

1) патріотичне виховання – це виховання, яке передбачає народження та розвиток патріотичних почуттів, глибокої правосвідомості щодо служіння своєму народові, готовності в будь-який час стати на захист Батьківщини не за наказом, а за власним покликанням;

2) викладач несе особисту професійну відповідальність за те, як буде сприяти формуванню особистості своїх вихованців, оскільки одним з основних завдань виховної діяльності викладача є розвиток у молоді через виховний вплив позитивних моральних цінностей, які потім вони демонструють в ділових і міжособистісних стосунках із людьми, а також вмінь проявляти політичну

цілісність, зберігати та оберігати власну ідентичність та людську гідність, навичок долати об'єктивні й суб'єктивні труднощі на шляху до соціально-ціннісної мети тощо;

3) формуванню національно-патріотичної компетентності молоді в сучасних умовах реформування системи освіти на всіх ступенях необхідно приділяти більшу увагу, оскільки кожен здобувач освіти має знати бойові традиції й героїчні сторінки свого народу та бути готовим відстояти інтереси своєї великої родини – українського народу та захистити територіальні кордони України.

Аніщенко В. О.,

професор кафедри педагогіки та професійної етики,

доктор педагогічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Супрун Д. М.,

професор кафедри соціальної роботи та реабілітації,

доктор педагогічних наук, професор,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

м. Київ, Україна

Супрун М. О.,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри спеціальної освіти

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

м. Миколаїв, Україна

АКАДЕМІК В. М. СИНЬОВ ТА СУЧАСНА ПЕНІТЕНЦІАРНА

НАУКА І ПРАКТИКА

(до 85-річчя від дня народження)

Велика Всеукраїнська педагогічна Родина висловлює свою Шану видатному українському Вченому зі світовим ім'ям, Заслуженому юристу України, доктору педагогічних наук, професору, дійсному члену Національної

академії педагогічних наук України, полковнику внутрішньої служби у відставці Віктору Миколайовичу Синьову, якому 14 березня 2025 року виповнилося 85 років!

Віктор Миколайович народився у весняні березневі дні 1940 року в сім'ї відомих в колишньому СРСР артистів – Марії Захарівни Леонідової та Миколи Михайловича Синьова. Закінчивши київську школу № 25, В. М. Синьов вступає до педагогічного факультету (відділення спеціальної педагогіки) Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького, який успішно закінчує у 1962 році та отримує диплом з відзнакою за спеціальністю «Дефектологія: педагогіка і методика початкового навчання». В студентські роки здобуває звання «Майстра спорту СРСР» з настільного тенісу, бере активну участь у художній самодіяльності, в роботі творчих колективів, у Клубі винахідливих та кмітливих, керує збірною Інституту з баскетболу. Пише спільно зі своїм другом композитором Миколою Петровичем Мозговим цілу низку прекрасних пісень, що й зараз є в репертуарі знаних співаків. По завершенню навчання працює вихователем, вчителем школи-інтернату № 1, а потім – старшим методистом Республіканського кабінету спеціальних шкіл Міністерства освіти України, з 1964 р. по 1975 р. – викладачем, старшим викладачем, доцентом, заступником декана дефектологічного факультету КДПІ імені О. М. Горького. У 1968 році захищає кандидатську дисертацію зі спеціальної педагогіки. У 1975 році В. М. Синьова запрошують на посаду старшого наукового співробітника НДІ педагогіки України, де він працює до 1980 року. У цьому ж році він був переведений у кадри Міністерства внутрішніх справ СРСР. Розпочалася його служба у Київському філіалі Всесоюзного інституту підвищення кваліфікації керівних працівників МВС СРСР (з 1992 року Київський інститут внутрішніх справ при НАВСУ, з 2003 року – Київський юридичний інститут МВС України). За роки служби обіймає посади від начальника навчального відділу, доцента, професора, начальника кафедри педагогіки до першого проректора Інституту. За цей час захищає докторську дисертацію (1988 р.) з проблем корекції інтелектуального розвитку учнів

допоміжної школи, отримує вчене звання «Професор» (1989 р.), обирається член-кореспондентом (1993 р.), дійсним членом НАПН України (1995 р.) та отримує почесне звання «Заслужений юрист України» (1995 р.).

Серед вагомих здобутків вченого необхідно наголосити на тому, що ним та під його керівництвом було зроблено радикальні зміни в переосмисленні теоретичних та практичних засад пенітенціарної педагогіки, яка з виправно-трудова педагогіки стала дійсно педагогікою каяття – пенітенціарною. Характерною рисою педагогічних поглядів академіка В. М. Синьова у сфері пенітенціарної педагогіки і психології стало те, що він розглядає побудову взаємодії персоналу установи виконання покарань і засудженого з позицій педагогіки співпраці. Вченим був започаткований новий науковий напрям – пенітенціарна дефектологія, в його площині були проведені ґрунтовні дослідження. Зокрема, були виконані дисертаційні роботи учнів академіка В. М. Синьова О. Д. Гришко та Т.Г. Харченко, з питань вивчення різних аспектів соціалізації неповнолітніх засуджених із порушеннями інтелекту. У вересні 2003 року академік В. М. Синьов повертається у свою Альма-матер – в Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, на посаду директора Інституту корекційної педагогіки та психології, де й нині продовжує плідно працювати. З 2019 року він перебуває на посаді професора кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Важливо відзначити, що В. М. Синьов є повним кавалером ордену «За заслуги», він нагороджений Лицарським Хрестом МВС України та багатьма відзнаками МОН України, НАН України, НАПН України.

Представники наукової школи В. М. Синьова працюють в навчальних та наукових установах України, Молдови, Литви, Болгарії, Англія, США та інших краї. Ним підготовлено понад 30 докторів наук та понад 100 кандидатів наук із різних психолого-педагогічних і юридичних галузей знань. В. М. Синьов був головою та членом багатьох спеціалізованих Вчених рад навчальних та наукових

закладів, серед яких Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Інститут психології НАПН України імені Г. С. Костюка, НАВС України. Він є головним редактором низки фахових видань. Має понад 700 наукових та науково-методичних публікацій.

Ознайомлення із науковим доробком академіка Віктора Миколайовича Синьова дає підстави для ствердження, що його постать займає чільне місце в когорті сучасних вчених-людинознавців як України так і світової психолого-педагогічної спільноти. Спектр ідей Вченого заслуговує на творче осмислення і використання як його сучасниками так і прийдешніми поколіннями вчених та педагогів-практиків самих різних сфер психолого-педагогічних та правознавчих знань.

Баженів О. В.,

старший викладач кафедри практичної психології,

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна,

м. Харків, Україна

Шаповалов С. А.

магістр кафедри практичної психології,

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна,

м. Харків, Україна

СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧАМИ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Переконання, що ніхто інший, як «педагог» або «психолог», мають першочергово справлятися з труднощами, щоб навчити інших – є лейтмотивом наукових публікацій з питань вигорання. Сьогодні викладачі певного віку, професійного та сімейного становища, місця знаходження по відношенню до місця бойових дій. мають на власних заняттях створити місце безпеки, приклад

середовища, де опановують поточні стресові події. З одного боку, термін «вигорання» стали загальноновживаним, з іншого боку, йде процес засвоєння професійними спільнотами результатів багаточисленних емпіричних перевірок надійності моделей вигорання, що засвідчено у сучасній МКХ-11. Серед професійної спільноти педагогів перехід від живого спілкування на онлайн навчання, небачений інформаційний тиск, військові дії, дають запит на пошук не стільки загальноновживаних рецептів, скільки життєвих практик та стратегій. Все більше емпіричних досліджень з метою визначити фактори формування стресостійкості та запобігання професійному вигоранню в певному регіоні, в певній професійній спільноті. Наукові дослідження феномену професійного вигорання та формування стресостійкості розглядались в вітчизняній психології в життєвих (С. Д. Максименко) та професійних перспективах (Л. М. Карамушка, М. С. Корольчук, М. А. Кузнєцов, А. М. Большакова, І. О. Віденєєв, Р. Павелків, С. Ситнік). Визначено, що серед інших факторів, що можуть послабити вигорання на перше місце виходять практики соціальної взаємодії (Т. М. Тітаренко, 2024) [1]. Л. В. Буд-Гусаїм (2023) знайшла, що професійне вигорання освітян посилюється через брак підтримки з боку адміністрації і послаблюється через надання підтримки з боку батьків та учнів.

У лютому 2025 р., для дослідження взаємозв'язку стресостійкості та емоційного вигорання у викладачів в умовах військового стану серед викладачів освітніх закладів Харківського регіону, було проведено емпіричне дослідження. Вибірку дослідження сформували 28 викладачів вищих, та прирівняних до вищих освітніх закладів Харківського регіону, серед яких було 22 респондента жіночої статі та 6 чоловічої. Вік респондентів був в межах 38-65 років. Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих психодіагностичних методик:

- Методика дослідження синдрому професійного (емоційного) вигорання МБІ К. Маслач (в модифікації Н. Водоп'янової);
- Шкала стресостійкості Коннора–Девідсона (CD-RISC-10);

- Методика «Контрольний перелік життєвих подій» LEC-5 (критерій А визначення ПТСР);
- Методика «Шкала сприйнятого стресу PSS-10» Ш. Коена;
- Методика стратегії подолання стресу SACS С. Хобфолла, картки з силуетами людей різних вікових груп.

Контролювались демографічні та професійні показники респондентів: вік, стать, статус знаходження у шлюбі, наявність власних дітей, педагогічний стаж, навантаження.

Статичне порівняння результатів здійснювалось за допомогою *U*-критерія Мана-Уїтні та кореляційного аналізу. Для визначення долі чинників стресостійкості у запобігання вигорання було використано регресійний аналіз. За результатами аналізу впливу стрес-факторів за критерієм А ПТСР, було визначено, що серед найбільш травмуючих подій виокремлюються саме пов'язані з перебуванням у полоні, з загрозою вбивства, сексуального насилля, а узагальнюючим фактором усіх кластерів стали Бойові дії або перебування в зоні війни (тісний кореляційний зв'язок вигорання з суб'єктивним сприйняттям стресу). Проте стресостійкість має тенденцію різко падати нижче початкового рівня, якщо місце респондента у подіях визначалось їм як учасник, або свідок у більш ніж 80% подій. На зміцнення стресостійкості впливали літній вік респондента, перебування у шлюбі, наявність дітей, а також помірний обсяг навчального навантаження (на рівні значущості $p \leq 0,05$). Протидією зовнішньому насиллю з було залучення певних стратегій подолання стресу. Хоча було виявлено, що вигорання є поширеним феноменом серед викладачів вибірки, але це відносилось безпосередньо лише до виміру Емоційного виснаження. Щодо інших показників вигорання за вимірами МБІ К. Масlach, то хоча шкала Редукція особистісних досягнень негативно корелювала з активними про-соціальними стратегіями, але Набуття соціального контакту та Пошук соціальної підтримки а також індекс конструктивних стратегій (ІК-індекс) за Хобфоллом, у відповідь на стрес-фактор, послабляли подальший розвиток Емоційного виснаження (рівень значущості $p \leq 0,05$).

Наше дослідження також мало за мету побудову регресійної моделі, яка би визначила внесок окремих складових стресостійкості у професійне вигорання викладачів. Було встановлено, що найбільшу передбачувану силу має модель з урахуванням внеску лише трьох складових стресостійкості, що охоплювала 53,5% дисперсії загального рівня показника «Вигорання». В результаті отримано наступне регресивне рівняння: $[Вигорання] = 39,2 + 0,404 [Сприйнятий стрес] + 0,367 [Стратегія агресивних дій] - 0,344 [Стратегія асертивних дій]$. Цікаві результати були отримані при розрахунку регресивного рівняння вигорання за виміром «деперсоналізація». Респонденти, які ідентифікували себе з гомогенною групою молоді, мали більшу вірогідність відчувати вигорання, поряд з залученням таких стратегій, як агресивні та імпульсивні дії. Задоволення власними стратегіями подолання, навіть у вигляді непрямих дій, навпроти, має тенденцію гальмувати деперсоналізацію та редукцію особистісних досягнень і вигорання в цілому. Усвідомлення викладачем власного сузір'я конструктивних стратегій подолання стресу, ототожнення себе з різними соціальними групами, – шлях запобігання професійного вигорання.

Список використаних джерел

1. Титаренко Т. М. Мое майбутнє залежить від мене: практики здорового сьогодення у воєнних і повоєнних умовах : монографія / Т. М. Титаренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2024. – 130 с.

Барахта В. В.,

старший викладач кафедри формування та розвитку професійної компетентності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України, м. Чернігів, Україна

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Освітній процес в Україні, яка опинилася в умовах, коли повний цикл здобуття освіти та підвищення кваліфікації змушений трансформуватися та адаптуватися до нових реалій, набуває особливого значення. Методи та форми навчання, такі як дистанційне, он-лайн, комбіноване та змішане навчання, які

раніше не використовувалися в такому обсязі, стають актуальними у процесі планування та проведення занять.

Зважаючи на обставини, коли освіта перебуває у стані організаційного та змістовного реформування, що вимагає активного впровадження новітніх та інноваційних технологій навчання, виникає нагальна потреба в переосмисленні стереотипів щодо методів та підходів в освітньому процесі.

Однією з інноваційних форм проведення занять, яка набуває все більшої актуальності, є тренінг. Це форма соціально-педагогічної діяльності, спрямована на набуття життєвої компетентності шляхом збагачення знаннями, життєво-практичним та емоційно-особистісним досвідом завдяки використанню інтерактивних засобів навчання [2].

Ефективність тренінгової форми навчання обумовлена тим, що заняття зазвичай проводяться у груповій формі, коли всі учасники перебувають разом, а увага кожного зосереджена на ведучому. Виконання тематичних занять під час тренінгу є більш ефективним у роботі в міні-групах, де кожен учасник активно взаємодіє з іншими. Спосіб формування груп залежить від виду роботи, якою вони займаються.

Під час роботи зі специфічною категорією людей, зокрема тих, хто перебуває в конфлікті із законом (засудженими), які зазвичай мають комплекс проблем та потреб, помітно, що через дефіцит когнітивних навичок вони часто йдуть на порушення закону. Однією з таких категорій правопорушників є особи, які мають проблеми із вживанням психоактивних речовин (далі – ПАР).

Вживання психоактивних речовин відоме людству з давніх давен. Історичні свідчення вказують на те, що знеболюючі, снодійні та психотропні властивості більшості психоактивних речовин, здебільшого рослинного походження, використовувалися в медичних цілях ще за часів до нашої ери. Проте у кінці XX століття, після молодіжної культурної революції у 60-х роках, вживання психоактивних речовин набуло характеру епідемії та стало соціально-біологічною загрозою глобального масштабу. Проблема наркотиків продовжує розповсюджуватися світом. Раніше наркотики вживали одиниці, і багато хто з

них міг жити з цією звичкою досить довго. Однак зараз наркоманія стає масовим явищем, а з поширенням великої кількості синтетичних наркотиків, які є дуже доступними і популярними серед молоді, ця проблема загрожує найбільш цінним верствам населення – дітям, молоді та навіть зрілим особам. На сьогодні число молодих людей, які вживають психоактивні речовини, продовжує зростати. Все більше жінок, включаючи матері-одиначки та неповнолітні матері, виявляють пристрасть до наркотиків. Всі ПАР впливають на роботу головного мозку: прискорюють передачу сенсорних сигналів або перешкоджають нервовим центрам виконувати свої функції. В основі ефектів, обумовлених дією психотропних речовин, є їх вплив на нейромедіатори – речовини, що передають сигнали від одного нейрона до іншого. Вживання психоактивних речовин, як правило, викликає формування фізичної або психічної залежності.

Пробаційна програма «Попередження вживання психоактивних речовин» – це система спеціальних тренінгових занять інформаційно-мотиваційного, корекційного та розвиваючого характеру, що спрямовані на забезпечення фізичного і психічного розвитку, профілактику та зниження рівня агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості, поліпшення соціального статусу та повернення до повноцінного правослужняного життя.

В Україні Міністерством юстиції затверджені п'ять пробаційних програм для повнолітніх та неповнолітніх: «Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин», «Формування життєвих навичок», яка складається з чотирьох тематичних модулів: «Успішне спілкування», «Сім'я та цінності», «Освіта і працевлаштування», «Цілепокладання та побудова життєвих планів», а також пробаційна програма «Подолання домашнього насильства», затверджена у 2023 році[1].

Особливостями застосування пробаційних програм для дорослих та неповнолітніх є те, що вони призначаються судом як обов'язок особам, засудженим до покарання у виді пробаційного нагляду та звільненим від відбування покарання з випробуванням. Програми реалізуються уповноваженим

органом з питань пробації разом із суб'єктами, які надають соціальні послуги, визначені Законами України «Про соціальні послуги» та «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». Для координації заходів, передбачених пробаційною програмою, в уповноваженому органі пробації призначається куратор – працівник, який пройшов спеціальне навчання. Разом із засудженим куратор складає графік відвідувань занять[4].

Тренінг, як форма проведення навчальних занять, приваблює учасників атмосферою довіри, конфіденційності, ігровим характером, індивідуальною та груповою рефлексією, партнерством учасників тренінгу, постійним зворотнім зв'язком. Велика кількість методичних прийомів на тренінгу (міні-лекції, психогімнастичні вправи, рольові та ділові ігри, групові дискусії, мозковий штурм тощо) характеризує його як форму інтерактивного навчання.

Тренінг є актуальним методом роботи, оскільки вся група є активним учасником навчання. У ході тренінгового заняття здійснюється обмін між учасниками знаннями та проблемами, а також спільний пошук оптимальних рішень. Рушійні сили соціального навчання на тренінгу – це власний досвід особи; досвід інших учасників; соціальне переконання; зворотній психологічний зв'язок; отримання порівняльної інформації зі спостережень за іншими.

Методичні прийоми, використовувані під час тренінгу, такі як міні-лекції, психогімнастичні вправи, рольові та ділові ігри, групові дискусії, мозковий штурм, роблять тренінг високоефективною формою інтерактивного навчання. Постійний зворотній зв'язок між учасниками та ведучим сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку навичок[3].

Список використаних джерел

1. Методика роботи працівників пробації з неповнолітніми: навч.-метод. посіб. /А. М. Григоренко, О. А. Дука/ за заг. ред Г. Стідз, А. Григоренко, Т. Журавель. 2016.
2. Бопко І. З. Роль інноваційних технологій у формуванні педагогічної техніки майбутніх учителів іноземних мов / І.З. Бопко. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015.
3. Безпалько О. В. Тренінг як інноваційна форма соціально-педагогічної роботи / Безпалько О. В. // *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. – 2004. – № 1. – С. 22–28.
4. Наказ-МЮ-від-11.06.2018-№-1798_5 ПП для-повнолітніх.

Борисов О. О.,

*професор кафедри іноземних мов,
доктор філологічних наук, професор
Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна*

**СТУДЕНТООРІЄНТОВАНЕ ТА КОМПЕТЕНТНІСТНЕ
НАВЧАННЯ ЯК ФАКТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ:
АДАПАТАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА СЛУХАЧІВ
ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ**

Вища освіта в Україні на сьогоднішній час продовжує активно розвиватися, проходячи тернистий шлях свого становлення. З одного боку, її переорієнтація на європейський та світовий освітні простори, а, з іншого боку, контингент *слухачів* ЗВО, які належать до генерації *Зумер* (зі своїми відмінними особистісними ознаками, способом мислення, вчинками тощо, будучи, зокрема, під психологічним тиском військових дій на території нашої держави), кидають чимало викликів *викладачу* вищої школи, який, переважно, належить іншому поколінню зі своєю картиною світу та системою вітчизняних ціннісних орієнтирів. Така суперечність, на наш погляд, долається лише за посередництва усвідомлення та послідовного втілення світоглядної та професійної концепції *Life-long learning – the process of gaining knowledge and skills throughout your life, often to help you do your job properly* [5]. Інакше кажучи, цей принцип відбиває процес постійного, безперервного пошуку та засвоєння нових знань, формування нових умінь та навичок, зокрема через звернення до іноземних платформ, закордонних фахових видань, іноземних спеціалістів тощо для належного, якісного здійснення педагогічної діяльності в сучасних умовах розвитку нашого суспільства та держави в глобалізованому світі.

Успіх, який стосується позитивної динаміки професійного та особистісного зростання *Педагога* та *Слухача* (у нашому випадку, курсанта або студента Пенітенціарної академії України), є практичною реалізацією студентоорієнтованого та компетентнісного підходів у сучасній освітній діяльності.

Студентоорієнтовний підхід (*Student-centered education approach*) означає таку організацію навчально-пізнавальної діяльності, за якої відбувається реалізація суб'єкт-суб'єктних, партнерських відносин між викладачем та курсантами/студентами. Такий підхід є реакцією освітянської спільноти на потреби наявного динамічного ринку праці [3; 4; 6]. Обидві сторони беруть відповідальність за навчання як активні суб'єкти цього процесу. З боку викладача – це:

1) врахування *кліпового* мислення сучасної молоді, її “зацикленості” на Інтернеті, звички комунікативно існувати за допомогою гаджетів, мобільних додатків в них, на соціальних платформах тощо;

2) підвищення власного рівня фахової та загальної компетенцій, засвоєння та використання сучасних технологій навчання та пошуку інноваційних форм та методів роботи.

З боку курсантів/студентів – це усвідомлення крайньої необхідності оволодіння сучасними ключовими і предметними компетентностями, що сприятиме в подальшому виконанню ними професійної діяльності на високому рівні як у в'язничній системі України, зокрема в областях правоохоронної діяльності, права та психології, так і поза її межами в цих самих або дотичних галузях. Крім того, набуття таких компетенцій визначатиме їхні ефективні дії під час вирішення наявних життєвих проблем, правильне орієнтування в ситуаціях невизначеності, нестабільності. В обох випадках (площина *Викладача* та площина *Слухача*) йдеться про чітке усвідомлення факту того, що соціальне виживання та благополуччя в нашому швидкоплинному світі вимагає від особи

самостійно вчитися впродовж усього життя, (і цьому також потрібно навчитися), що закладається у навчально-освітній діяльності, насамперед, *Викладачем*.

Навчання за компетентнісним підходом (*Competence-based education approach*) передбачає надання слухачам всебічної підтримки та можливостей для формування навичок без акценту виключно на засвоєнні змісту дисципліни, що дозволяє якнайефективніше включитися у продуктивну діяльність [6].

Компетентність – широке поняття. Воно включає когнітивну (знання), операційно-технологічну (уміння), мотиваційну (емоції), етичну (ціннісні орієнтації), соціальну й поведінкову складові [3, с. 6].

Затверджений список компетенцій для навчання протягом життя включає, зокрема вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися іноземними мовами; математичну, інформаційно-комунікаційну, культурну, громадянську компетентності, фінансову грамотність тощо [2]. Зрозуміло, що їхній розвиток потребує часу, самоорганізованості, саморефлексії, застосування критичного мислення. У результаті формується / продовжує формуватися особистість, пристосована до швидкоплинних ситуацій життя, зокрема, професійного.

Навчання іноземних мов будується відповідно до принципів, визначених у *Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти* [1]. Однією з цілей оволодіння сучасними європейськими мовами є полегшення спілкування та взаємодії між європейцями заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння й співпраці, подолання упередження та дискримінації [1].

Зазначимо, що оволодіння іноземною мовою (наприклад, англійською) як засобом міжкультурного спілкування є формуванням необхідної мовно-комунікативної компетенції, яка відбиває здатність ефективно використовувати мовні та мовленнєві засоби для виконання комунікативних завдань в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування [4, с. 5–6] практично в усьому світі. Усвідомлення соціальної необхідності володіння іноземною мовою, набуття мовних знань, формування та вдосконалення умінь та навичок використання

мови з урахуванням професійної, соціокультурної, етичної складових комунікативного контексту, безумовно, ґрунтуються й на застосуванні *Викладачем* низки освітніх технологій – інтерактивної, ігрової, проектної, вітагенної, проблемного навчання, інформаційної технології тощо. Усі умови для їхнього імплементації створені в ПАУ.

З-поміж інших, викладачі іноземної мови особливу увагу приділяють інформаційним технологіям. Зокрема, під час навчальних занять викладачами та слухачами використовуються різноманітні цифрові сервіси (Zoom, Whats App, Google, Grammarly тощо), онлайн платформи (LearningApps, Englishdom, Justclass, Kahoot, Coursera, Prometheus, Wordwall, Slido тощо), AI інструменти (ChatGpt, Gemini тощо), програмне забезпечення (Microsoft PowerPoint, Canva тощо), адже йдеться про покоління, яке не тільки зростає в епоху тотальної цифровізації реальності, зокрема англомовної її вербалізації, але й активно сприяє цьому глобалізаційному процесу.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. URL: <http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua> (дата звернення: 14.02.2025).
2. Освіта на основі життєвих навичок. Нова парадигма освіти у глобальному світі. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53> (дата звернення: 16.02.2025).
3. Піддячий М. Компетентнісний підхід як парадигма сучасної освіти *Компетентнісно орієнтоване навчання: сутність, форми і методи*: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Горошкіної, Київ, 2022. С. 6–31.
4. Редько В. Феномен компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти: основні концепти модельної навчальної програми для 5–9 класів // *Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти: симбіоз педагогічної науки і шкільної практики* : зб. матеріалів наук.-метод. інтернет-семінару. (Київ, 23 вересня 2021 р.). Київ, 2021. С. 5–16.
5. Cambridge Dictionary Online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lifelong-learning> (дата звернення: 13.02.2025).
6. Juraschka R. Competency Based Education: What It Is and 6 Main Principles to Use at School. URL: <https://www.prodigygame.com/main-en/blog/competency-based-education/> (дата звернення: 14.02.2025).

Британ Ю. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

в. о. завідувача кафедри «Сучасних оздоровчих технологій»,

Навчально-наукового інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

ХНУ ім. В.Н.Каразіна,

м. Харків, Україна

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СПОРТУ ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Сучасне суспільство стикається з низкою викликів, пов'язаних зі здоров'ям молоді. Малорухливий спосіб життя, надмірне використання гаджетів, неправильне харчування та стреси негативно впливають на фізичний і психологічний стан студентів. У цьому контексті роль викладача закладу вищої освіти набуває особливого значення, оскільки саме він є авторитетною фігурою, здатною мотивувати студентів до ведення здорового способу життя та залучення до спортивних активностей.

Одним із ключових аспектів діяльності викладача є створення сприятливого освітнього середовища, яке формує усвідомлення важливості фізичної активності. Викладач має бути не лише педагогом, а й наставником, який допомагає студентам розвивати дисципліну, відповідальність та інтерес до здорового способу життя. Від нього залежить, наскільки ефективно студенти засвоять культуру фізичної активності та чи збережуть її у майбутньому.

Окрім традиційних методів викладання, важливе місце займають сучасні цифрові технології, які можуть значно посилити вплив на студентську молодь. Наприклад, використання мобільних додатків для контролю фізичної активності, інтеграція онлайн-курсів зі здорового способу життя та залучення студентів до соціальних ініціатив у сфері спорту є дієвими інструментами для поширення культури здоров'я [2]. Викладач не лише передає знання, а й виконує роль ментора та натхненника. Його власний спосіб життя, активна участь у

спортивних заходах, підтримка фізичної активності серед колег і студентів створюють позитивний приклад для молоді. Згідно з дослідженнями українських науковців, поведінкові моделі студентів значною мірою формуються під впливом викладачів [3]. Викладач може використовувати різноманітні методи та форми навчання для популяризації здорового способу життя: інтерактивні лекції, тренінги, дискусії, тематичні заходи. Важливу роль відіграє впровадження інноваційних підходів, зокрема змішаного навчання, коли поєднується традиційна теорія з практичними заняттями, виїзними спортивними тренінгами тощо [2]. Сучасні цифрові інструменти, такі як інтерактивні платформи, мобільні застосунки для контролю фізичної активності та відеоуроки з фітнесу, можуть зробити процес навчання більш ефективним та цікавим для студентів. Наприклад, досвід українських університетів показує, що використання онлайн-челенджів зі здорового способу життя значно підвищує залученість студентів у фізичну активність [1]. Залучення студентів до спортивних подій — важливий крок до формування культури здоров'я. Проведення університетських змагань, спортивних фестивалів, екологічних походів, велопробігів не лише сприяє фізичному розвитку, а й формує командний дух і відповідальність [4]. Окрім традиційних спортивних заходів, важливо організовувати ініціативи, спрямовані на розвиток загальної культури здоров'я, такі як флешмоби, марафони, лекції з правильного харчування та психологічної рівноваги. Це дозволяє зробити процес популяризації спорту більш різноманітним і привабливим для студентської молоді. Викладач має розуміти потреби та мотивацію студентів. Деякі студенти потребують додаткової підтримки та індивідуального підходу. Важливим є застосування методів ненав'язливого заохочення: гейміфікації, заохочувальних рейтингів, персональних рекомендацій щодо фізичних вправ тощо [1]. Одним із ефективних підходів є впровадження мікронагород — сертифікатів, додаткових балів, відзнак за активну участь у спортивних заходах. Також корисним є персоналізований підхід, коли викладач допомагає студентам визначити

найбільш відповідний для них вид спорту, виходячи з їхніх інтересів і фізичних можливостей.

Викладач відіграє ключову роль у формуванні у студентів культури здорового способу життя. Власний приклад, застосування освітніх технологій, організація спортивних заходів і врахування психологічних особливостей студентів сприяють популяризації фізичної активності. Тільки комплексний підхід дозволить сформувати свідоме ставлення молоді до власного здоров'я, що є важливою умовою гармонійного розвитку суспільства.

Список використаної літератури

1. Яременко Л. М. Мотиваційний аспект фізичної активності студентів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2022. № 3. С. 112–118.
2. Кашуба В. Інноваційні технології у фізичному вихованні студентів. *Теорія і методика фізичного виховання*. 2021. Т. 21, № 2. С. 89–94.
3. Круцевич Т. Ю. Фізичне виховання студентської молоді: сучасні тенденції та перспективи. *Спортивна наука України*. 2019. № 7. С. 35–41.
4. Іванова О. Організація спортивних заходів у закладах вищої освіти. *Молодь і спорт*. 2020. № 5. С. 58–63.

Vasylieva Y. O.,

Senior lecturer and PhD student of the Department of Pedagogy and Social Work,

RTU Liepaja Academy

Liepaja, Latvia

ECOLOGICAL ACADEMIC ENVIRONMENT FOR NEWCOMERS

Relevance and Analysis of Recent Research. International students face diverse challenges when adapting to a new academic and social environment, influenced by factors such as cultural background, language proficiency, and socio-academic integration (Constantine et al., [1]; Surdam & Collins, [10]; Tafarodi & Smith, [12]). The transition to a foreign educational system involves cultural and linguistic dissonance, impacting self-realization and well-being (Sidhu & Taylor, [9]). An international group of students is a more “sensitive group”, since psycho-emotional factors, changes in the usual environment, cultural and linguistic differences can

influence student satisfaction, cause internal imbalance and self-acceptance, especially at the initial stage.

Problem Statement and Research Methodology. The article highlights the necessity of fostering an academic ecosystem that supports international students during their initial adaptation phase. The research employs theoretical and scientific methodologies to examine key integration factors, focusing on socio-cultural adaptation, language barriers, and institutional support mechanisms.

The Relevance of the Problem. Language Barriers and Linguistic Isolation. Limited language proficiency can hinder social interactions and academic success, leading to isolation and a lack of confidence. Language barriers restrict access to academic materials, limit participation in discussions, and create obstacles in fulfilling academic requirements. "Linguistic isolation" prevents students from developing social capital and engaging effectively within the academic community (Stephanie J. et al., [11]).

Cultural Differences and Acculturation Stress. International students come from diverse cultural backgrounds, leading to differences in social norms, communication styles, and academic expectations (Koul & Fisher, [6]). The unfamiliarity of a new cultural setting can cause stress, anxiety, and identity loss.

Social Integration and Emotional Well-being. Socio-cultural integration requires students to build trust and engage in meaningful interactions (Khanlou & Wray, [5]). Without adequate institutional support, students may experience loneliness, anxiety, and a sense of detachment (Oberg, [8]).

Compliance with Academic requirements. The academic system requires adaptability, flexibility, and literacy in institutional expectations. A lack of familiarity with different assessment methods, collaborative learning techniques, and research structures can hinder academic success (Kember, [4]).

Suggested Solutions: Creating an Ecological Academic Environment. Linguistic Support and Language Development. Institutions should offer preparatory language

programs, peer mentoring (Glass & Bista, [3]). Provide the opportunity to move at one's own pace, providing academic practical programs according to the methods, requirements, and characteristics of educational institutions.

Cultural Sensitivity and Inclusion Programs. Universities should implement intercultural training, mentoring programs, and international student organizations to develop a sense of belonging and mutual understanding (Madonna G. et al., [7]). Participation in cultural exchange activities increases adaptability and social cohesion.

Psychosocial and Emotional Support Mechanisms. Counseling services, peer support groups, and mentoring programs can help alleviate psychological stress and increase emotional resilience among students (Wu et al., [13]). Creating mental health resources promotes well-being and reduces the risk of isolation.

Academic Orientation and Structured Integration Programs. Institutions should develop adaptive models of academic integration, including preparatory courses, academic skills workshops, and mentoring by faculty and senior students. Such programs facilitate a smoother transition into the new educational environment (Day and Hajj, [2]).

References

1. Constantine, M., Anderson G., Berkel, L., Caldwell, L., & Utsey, S. (2005). Examining the Cultural Adjustment Experiences of African International College Students: A Qualitative Analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 57-66.
2. Day, R., & Hajj, F. (1986). Delivering counseling services to international students: the experience of the American University of Beirut. *Journal of College Student Personnel*, 27, 353-357.
3. Glass C.R., Bista K., (2019). *Journal of International students*.
4. Kember, D. (2001). Beliefs about knowledge and the process of teaching and learning as a factor in adjustment to study in higher education. *Studies in Higher Education*, 26(2), 205-221.
5. Khanlou, N., & Wray, R. (2014). A whole community approach toward child and youth resilience promotion: A review of resilience literature. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 12, 64–79.
6. Koul, R., & Fisher, D. (2005). Cultural background and students' perceptions of science classroom learning environment and teacher interpersonal behaviour in Jammu, India. *Learning Environments Research*, 8, 195–211.
7. Madonna G., Constantine Leo, Wilton Leon, D. Caldwell, (2003). The Role of Social Support in Moderating the Relationship Between Psychological Distress and Willingness to Seek Psychological Help Among Black and Latino College Students.
8. Oberg, K., (1960). *Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments*
9. Sidhu R., K., & Taylor S., (2011). Supporting refugee students in schools: what constitutes inclusive education.
10. Surdam, J. & Collins, J. (1984). Adaptation of International Students: A Cause for Concern. *Journal of College Student Personnel*, 25, 240-245.
11. Stephanie J., Nawyn J., Nawyn L., Gjokaj L., Gjokaj, Agbenyiga B., (2012). Linguistic Isolation, Social Capital, and Immigrant Belonging. *Journal of Contemporary Ethnography* 41(3):255-282
12. Tafarodi & Smith, (2001). Individualism–collectivism and depressive sensitivity to life events:: the case of Malaysian sojourners
13. Wu H.,¹ Esther Garza,¹ and Norma Guzman (2015) International Student's Challenge and Adjustment to College.

Вдович С. М.,

доцент кафедри практичної психології та педагогіки,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВОЇ РОБОТИ

Наукова робота є невід'ємною складовою діяльності закладу вищої освіти та передбачає активне залучення до цієї діяльності здобувачів вищої освіти студентської молоді. Основними видами наукової діяльності студентів у ЗВО є навчально-наукова (ініційована закладами вищої освіти і викладачами підготовка рефератів, курсових і кваліфікаційних робіт, виконання творчих завдань) та науково-дослідницька робота (ініційована студентами дослідницька діяльність у студентських наукових товариствах, участь у науково-дослідній роботі, в конференціях, круглих столах та семінарах).

Наукову роботу студентів у закладах вищої освіти, як правило, організовують науково-педагогічні працівники, які виконують роль наукових керівників, а також керівники студентських та курсантських наукових товариств, що дозволяє об'єднати їхній науковий потенціал, проводити наукові дослідження, апробувати й оприлюднювати їхні результати, налагоджувати наукові контакти з іншими закладами вищої освіти і науковими установами.

Першим досвідом наукової роботи для студентів є курсові роботи, завдяки яким вони вчаться працювати з науковою літературою та створювати науковий текст. Написання кваліфікаційних робіт бакалавра та магістра є підсумком навчання у ЗВО, демонстрацією здобутих знань, умінь і навичок. Вагому роль

при їх написанні відіграє науковий керівник, який скеровує студентів у потрібному напрямі, консультує та допомагає вирішити труднощі.

Науково-дослідницька діяльність студентів ЗВО передбачає:

- участь у виконанні науково-дослідної роботи кафедр і факультетів;
- проведення досліджень у наукових школах визначних вчених;
- написання наукових статей у періодичних видання, фахових наукових виданнях та виданнях, включених до наукометричних баз;
- підготовку тез і матеріалів конференцій, семінарів, круглих столів;
- апробацію результатів дослідження на практиці (під час навчальних практик в закладах освіти чи в установах-партнерах);
- презентацію проведених досліджень на науково-практичних масових заходах;
- участь у наукових проєктах, у тому числі міжнародних;
- участь у всеукраїнських та міжнародних студентських конкурсах наукових робіт, олімпіадах, творчих конкурсах;
- організацію та проведення студентських науково-практичних масових заходів тощо.

Науково-педагогічні працівники ознайомлюють студентів із напрямками наукової роботи кафедри, з особливостями науково-дослідної роботи, з вимогами до наукових текстів, їх структурою, логікою викладу, особливостями оформлення та презентації результатів проведених досліджень.

Важливими є належна інформаційно-комунікаційна підготовка й опанування студентами сучасними цифровими інструментами, у тому числі використання штучного інтелекту в науковій роботі.

Значну увагу слід приділити правилам академічної доброчесності та наукової етики. Слід виробити у студентів звичку не привласнювати чужі думки, ідеї та наукові результати, правильно покликатися на використані наукові джерела, грамотно їх оформляти, представляти лише достовірні результати

власних досліджень, дотримуватися законодавчих норм про авторське право тощо.

Необхідні знання, вміння і навички підготовки наукових текстів студенти можуть здобути при вивченні таких навчальних дисциплін, як «Українська наукова мова», «Культура української наукової мови», «Основи наукових досліджень» та ін. Завдання викладача – акцентувати увагу студентів на особливостях наукового стилю мовлення, вимогах і правилах написання наукових текстів.

Вагому роль у науковій діяльності студентів відіграють їхні комунікативні навички, які дозволяють ефективно налагоджувати контакти, обмінюватися інформацією, переконувати, презентувати власні досягнення, дискутувати, критично мислити, протистояти маніпулятивним впливам. Дієвою формою їх розвитку є різноманітні тренінги: «Тренінг комунікативності», «Мотиваційний тренінг», «Тренінг сенситивності», «Тренінг особистісного зростання» та ін.

Слід мотивувати студентів до наукової роботи, враховуючи їхні основні потреби, прагнення і бажання: інтерес до наукової діяльності та проблеми, що досліджується, бажання самореалізуватися і розвинути свої творчі здібності, потребу в підвищенні власного статусу та визнанні досягнень іншими людьми, переваги при працевлаштуванні, практичне застосування результатів дослідження, бачення перспектив та користі для суспільства від їхньої наукової діяльності тощо. Суттєво мотивують також матеріальні заохочення, організація наукових експедицій, обмін досвідом, участь у конференціях.

Таким чином, наукова діяльність студентів у закладах вищої освіти є невід’ємною складовою освітнього процесу. Її якість і результативність значною мірою залежать від науково-педагогічних працівників, які здійснюють наукове керівництво, а також від створених у навчальному закладі умов для проведення науково-дослідної роботи студентів.

Голопич І. М.

доцентка кафедри гуманітарних дисциплін та українознавства

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Вінниця, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЩОДО ЗАСВОЄННЯ ВИМОГ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Освітній процес в умовах війни в Україні створює певні виклики для його учасників. Викладачі вишів мають адаптуватись до навчального процесу в стані постійного стресу й водночас створювати педагогічні умови для успішного навчання здобувачів вищої освіти. Оскільки поняття «умова» має декілька значень, то зауважимо, що у нашому дослідженні воно вживається у значенні необхідної обставини, що сприяє реалізації педагогічних засобів.

На заняттях з української мови професійного спрямування майбутні правоохоронці набувають мовних компетентностей, які значною мірою обумовлюють подальшу успішність їхньої професійної діяльності.

На підставі власного педагогічного досвіду роботи в закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання, зазначимо про те, що формування мотивації у майбутніх поліцейських щодо засвоєння вимог професійного спілкування та вдосконалення власної культури мовлення залежить від необхідних обставин, у яких відбувається педагогічний процес професійної підготовки.

Задля досягнення здобувачами кращих результатів у навчанні, викладачі мають застосовувати комплекс методів, організаційних форм і цілеспрямованих психолого-педагогічних заходів впливу на особистість, враховуючи наявні умови навчання. Тож, добираючи навчальні методи, важливо враховувати, що нині здобувачі перебувають у психотравмуючій ситуації. Воєнні події

призводять до появи переживань, негативних емоцій, стресу, а також підвищеної втомлюваності й зниженої працездатності. Всі ці чинники знижують мотивацію до навчання. Оскільки мотивація є важливим елементом комплексу педагогічних заходів, то головним завданням викладача є створення таких педагогічних умов, що сприятимуть формуванню позитивного ставлення здобувачів освіти до опанування професійного спілкування.

Відомо, що існують різні форми стимулювання – негативні й позитивні. В нинішніх умовах краще вдаватися до позитивної мотивації: похвали, нагороди, заохочення, підтримки, допомоги, переживання ситуації успіху тощо, тому що для здобувачів освіти під час навчання в умовах воєнного стану досить важливою є психологічна підтримка, спілкування, переключення уваги, а не черговий стрес або хвилювання.

Можна похвалити здобувачів за комунікативні навички, які в них вже добре розвинені, та запропонувати їм виконати ситуативні завдання пов'язані з їхньою майбутньою професійною діяльністю, наприклад, провести профілактичну бесіду з підлітками. Задля кращої комунікації здобувачі можуть виконувати завдання в парах або в групі. Навчання має викликати позитивні емоції

Для здобувачів вищої освіти закладів зі специфічними умовами навчання, особливо перших курсів, найважливіше під час війни, щоб їх побачили, почули й зрозуміли. Тому, запропонувавши актуальні теми необхідно давати їм можливість виговоритись, тим самим стимулюючи розумову діяльність. Також варто зауважити, що для курсантів хорошим мотиватором є заохочення.

Заохочення позитивно впливають на формування готовності майбутніх правоохоронців до професійного спілкування. Результати проведеної співбесіди із курсантами свідчать про те, що вони бажають заохочення за їх успіхи в навчанні у формі: додаткових днів до відпустки додому; отримання звання –

капрал поліції; похвального листа батькам; почесної грамоти; подяки; походу у звільнення.

Заохочування викликає в курсантів почуття задоволеності й слугує підтвердженням правильності їх дій і вчинків в освітньому процесі, а також здійснює функцію стимулювання й корегування, разом із цим сприяє закріпленню позитивних типів поведінки людини і виявляється в різноманітних формах.

Отже, для забезпечення якісного процесу навчання під час війни, що є певним викликом для всіх учасників освітнього процесу, викладачі мають не тільки знати досконало свій предмет, а бути психологами й дипломатами, і на заняттях створювати педагогічні умови, де окрім методів надання теоретичних знань, використовуватимуть елементи цікавих мотиваційних форм, якісної комунікації, обміну думками, пошуку необхідної інформації, висвітлення актуальних тем, встановлення особистісного зв'язку й психологічної підтримки, що сприятиме засвоєнню вимог професійного спілкування та вдосконалення культури мовлення в здобувачів вищої освіти.

Завацька Л. М.,

Директорка Навчально-наукового інституту психології та соціальної роботи,

кандидат педагогічних наук, професор,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МИЛОСЕРДЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Підготовка фахівця соціальної сфери до професійної діяльності - складна і багатогранна проблема. Успішне розв'язання її залежить від скоординованої фахової підготовки та педагогічної компетентності викладачів закладу вищої освіти. Заклади освіти, які здійснюють підготовку соціальних працівників та соціальних педагогів є відкритою системою і тому релевантність повсякденного

життя, де відправним пунктом для освітньої діяльності слугують інтереси і життєвий досвід здобувачів, вимагає зв'язку навчального матеріалу з реальним світом.

Сьогодні Україна потерпає від широкомасштабної агресії росії, що викликало величезну кількість соціальних проблем для нашого населення. Як завжди у війну та після неї збільшується кількість осіб, що потребують соціальної допомоги, соціального захисту, соціальних послуг. Саме зараз Українське суспільство перебуває в стані переосмислення ідеалів і виховних орієнтирів, що покликано забезпечити відродження й подальший розвиток нації, держави, особистості і відповідно спонукає до коректного застосування традиційних і пошуку нових шляхів формування морально-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної сфери.

За таких умов проблема формування почуття милосердя у студентської молоді набуває особливої актуальності, оскільки її вирішення сприятиме, передусім у процесі освітньої, виховної та суспільно-благодійної діяльності, підвищенню рівня сформованості гуманних почуттів, ціннісних механізмів моральної регуляції поведінки особистості, основу яких становлять людяність, милосердя, толерантність.

Міждисциплінарний контекст проблеми формування гуманної особистості, здатної до доброчинства, волонтерської діяльності, прояву милосердя, репрезентовано в дослідженнях філософів, соціальних педагогів, психологів (О. Безпалько, О. Бойко, О. Демчук, Н. Заверико, А. Капська, Т. Титаренко, Т. Тюльпа та ін.).

Аналіз наданих вище теоретико-практичних досліджень свідчить про те, що проблема формування гуманних почуттів та милосердя у молоді на сучасному етапі в Україні є однією з провідних у практичній підготовці фахівців соціальної сфери. Студентський вік є сенситивним для самоусвідомлення власних психічних якостей і рис, прищеплення моральних цінностей;

удосконалення моральної самооцінки; проектування власної поведінки на гуманних засадах; культивування потреби надання допомоги. Відповідно професійна підготовка фахівця соціальної сфери повинна поєднуватися із формуванням гуманітарної культури студентів, з утвердженням гуманістичних пріоритетів у свідомості. Одним з провідних завдань, на нашу думку, є професійна діяльність викладача щодо оптимізації освітнього процесу, зокрема: збагачення змісту обов'язкових компонентів освітньої програми морально-духовними цінностями, що є підставою для формування у студентства милосердя; варіативність спектру вибіркового компонентів освітньої програми з метою розширення можливостей індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти; залучення студентської молоді до різних видів благодійної та волонтерської діяльності в позааудиторній роботі закладів вищої освіти.

Наразі у навчальному плані підготовки бакалавра з галузі знань «Соціальна робота» ряд освітніх компонентів (Історія соціальної роботи, Соціальна педагогіка, Соціальне виховання, Соціально-педагогічне консультування, Соціальне проектування) відповідно до змісту і структури курсу опосередковано формують соціально-гуманні компетентності особистості: оволодіння знаннями про сутність милосердя, його соціальну значущість та правила вияву милосердної дії; бажання успішно реалізовувати власні моральні потреби та ціннісні установки в благодійній діяльності; реалізація вмінь і навичок милосердної дії; адекватне оцінювання себе та досвіду власної благодійної діяльності.

Важливим напрямом професійної діяльності викладачів щодо формування милосердя у майбутніх фахівців соціальної сфери є введення спеціальних курсів у вибіркові компоненти освітньої програми:

- Волонтерська діяльність,
- Деонтологія,
- Самовиховання і саморегуляція особистості,

- Кроскультурна психологія,
- Благодійництво як моральний феномен ХХІ століття.

Зміст цих курсів забезпечує отримання знань, умінь і навичок, необхідних студентам для участі у благодійних акціях і волонтерських центрах. У межах вивчення зазначених вибіркового компонентів викладачі використовують різні форми організації освітньої діяльності: лекції, практичні заняття, тренінги, дискусії. Виконання індивідуальних і групових творчих завдань, реалізація проєктів спрямовані на оволодіння здобувачами технологіями благодійної діяльності.

Ефективним засобом формування почуття милосердя у майбутніх фахівців соціальної сфери є участь у роботі студентських об'єднань. Так, в ННІ психології та соціальної роботи був створений студентський волонтерський клуб «Volunteam». Завданнями клубу є надання безоплатної допомоги людям, спільнотам, які її потребують та поширення кола морально-етичних знань, формування морального ставлення до оточення. Зазначені завдання реалізуються в активній волонтерській діяльності студентів у громадських організаціях та реабілітаційних центрах міста.

Таким чином, професійна діяльність викладачів щодо формування милосердя у майбутніх фахівців соціальної сфери розглядається як цілісна система, що базується на органічному поєднанні традиційних та інноваційних засобів навчання за принципом їх взаємного доповнення: збалансоване когнітивне засвоєння змісту освітніх компонентів та формування у студентства моральних якостей завдяки залучення їх до різних видів волонтерської та благодійної діяльності.

Зінченко Д. А.,

ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

старший лейтенант поліції

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасні виклики, що постають перед правоохоронною системою України, зумовлюють необхідність удосконалення професійної підготовки курсантів Національної поліції. Ефективність діяльності поліцейських значною мірою залежить від рівня сформованості їхніх компетентностей, що визначає здатність до виконання службових завдань відповідно до правових норм та етичних стандартів. У цьому контексті застосування інноваційних підходів у процесі викладання спеціальних дисциплін є ключовим фактором у підготовці висококваліфікованих фахівців.

Формування професійних компетентностей курсантів Національної поліції України є важливим завданням освітнього процесу, оскільки саме ці компетентності визначають здатність майбутніх правоохоронців ефективно виконувати свої службові обов'язки. У сучасних умовах правоохоронна діяльність стає все більш складною та динамічною, що вимагає від поліцейських не лише глибоких знань законодавства, а й високого рівня професійної підготовки, яка включає широкий спектр навичок і особистісних якостей.

Правова компетентність є одним із ключових аспектів підготовки курсантів, оскільки забезпечує розуміння норм права, їх правильне трактування та застосування у практичній діяльності. Поліцейські повинні не лише знати закони, а й уміти ефективно використовувати їх у різних ситуаціях, враховуючи юридичні нюанси та особливості конкретних випадків. Недостатній рівень

правової підготовки може призвести до правопорушень з боку самих поліцейських, що негативно впливає на довіру суспільства до правоохоронної системи.

Комунікативна компетентність є не менш важливим аспектом підготовки, оскільки діяльність поліцейського передбачає постійні контакти з громадянами, колегами, представниками інших служб і органів влади. Вміння ефективно спілкуватися, вести переговори, розв'язувати конфліктні ситуації є необхідною умовою для забезпечення громадського порядку та захисту прав громадян. Особливо актуальним є формування навичок деескалації конфліктів, що дозволяє уникати застосування сили там, де можна врегулювати ситуацію мирним шляхом.

Оперативно-службова компетентність охоплює здатність діяти в екстремальних умовах, приймати зважені рішення в умовах невизначеності та швидко реагувати на зміни ситуації. Поліцейські щодня стикаються з ситуаціями, що вимагають миттєвих рішень, наприклад, при переслідуванні правопорушників, затриманні злочинців або реагуванні на надзвичайні події. Недостатня підготовка в цьому напрямі може призвести до помилкових рішень, які впливають не лише на результати роботи поліції, а й на безпеку самих правоохоронців і громадян.

Психологічна стійкість є необхідною складовою професійної підготовки, оскільки поліцейські працюють у стресових умовах, що можуть включати фізичні загрози, моральний тиск та емоційне вигорання[1]. Високий рівень стресостійкості дозволяє ефективно виконувати службові завдання, зберігати самоконтроль у критичних ситуаціях та запобігати професійному вигоранню. Поліцейські повинні володіти навичками саморегуляції, управління емоціями та контролю агресії, що особливо важливо під час роботи з громадянами, які перебувають у кризових або нестабільних станах. Ефективне формування професійних компетентностей неможливе без впровадження сучасних освітніх

методик, які передбачають активну участь курсантів у навчальному процесі. Використання інтерактивних технологій, практико-орієнтованих методів та симуляційних моделей сприяє глибшому засвоєнню знань і розвитку навичок, необхідних для професійної діяльності.

Сучасний освітній підхід передбачає залучення курсантів до навчального процесу через активні форми навчання, зокрема кейс-методи, ситуаційне моделювання, ролеві ігри та тренінги, що дозволяють відпрацювати дії у реальних умовах. Одним із важливих напрямів удосконалення підготовки є використання новітніх інформаційних технологій, які дозволяють не лише автоматизувати процес навчання, а й створювати моделі реальних ситуацій за допомогою віртуальної реальності. Такі підходи дають змогу курсантам опановувати професійні навички у безпечному середовищі, що імітує реальні загрози та сценарії.

На наше переконання, формування професійних компетентностей майбутніх поліцейських є багатогранним процесом, що потребує комплексного підходу. Включення в навчальний процес сучасних освітніх технологій, орієнтованих на розвиток як теоретичних знань, так і практичних навичок, дозволяє значно підвищити рівень підготовки курсантів та забезпечити ефективність їхньої майбутньої професійної діяльності.

Інноваційні методи у викладанні спеціальних дисциплін відіграють важливу роль у підготовці курсантів Національної поліції України, оскільки сприяють підвищенню якості освітнього процесу, формуванню практичних навичок та адаптації майбутніх правоохоронців до реальних умов професійної діяльності. Використання сучасних педагогічних технологій дозволяє не лише покращити засвоєння теоретичних знань, а й стимулює аналітичне мислення, оперативне прийняття рішень і розвиток психологічної стійкості.

Одним із найбільш ефективних методів є кейс-метод, що передбачає аналіз реальних або змодельованих ситуацій, з якими поліцейські можуть зіткнутися в

процесі виконання службових обов'язків. Завдяки цьому підходу курсанти вчаться правильно оцінювати ситуацію, визначати можливі правові наслідки та обирати найбільш оптимальний варіант дій. Використання кейсів дає можливість сформувати критичне мислення, удосконалити навички правового аналізу та підготувати курсантів до роботи в умовах невизначеності [2]. Ефективною методикою, що наближає навчальний процес до реальних викликів професії, є імітаційно-моделюючі тренінги. Вони базуються на відтворенні ситуацій, з якими поліцейські стикаються в повсякденній роботі. Впровадження тактичних кімнат, моделювання сценаріїв переслідування, затримання правопорушників або реагування на критичні події дозволяє курсантам напрацьовувати навички оперативного реагування та адаптації до стресових ситуацій. Такі тренінги забезпечують комплексний розвиток необхідних компетентностей, оскільки поєднують теоретичні знання із практичним застосуванням. Сучасні технології, зокрема віртуальна та доповнена реальність, відкривають нові перспективи у підготовці майбутніх поліцейських. Використання VR-симуляторів дозволяє моделювати різні ситуації, що потребують оперативного втручання, а також навчати курсантів без ризику для життя та здоров'я. Віртуальне середовище створює можливість імітації екстремальних подій, таких як масові заворушення, операції із затримання озброєних злочинців або ведення переговорів із правопорушниками. Це сприяє формуванню швидкості прийняття рішень, покращенню навичок комунікації та виробленню впевненості у власних діях. Проєктне навчання є ще одним інноваційним підходом, що розвиває здатність курсантів працювати в команді, аналізувати складні ситуації та знаходити ефективні рішення. Виконання проєктів сприяє розвитку дослідницьких навичок, оскільки передбачає глибоке вивчення проблеми, розробку пропозицій щодо її вирішення та аргументоване обґрунтування власної позиції. У процесі проєктної діяльності курсанти вчаться інтегрувати знання з різних дисциплін, що є важливим аспектом професійної підготовки [3].

Гейміфікація є одним із найефективніших методів підвищення мотивації до навчання, оскільки використовує ігрові елементи для закріплення знань і навичок. Поліцейська діяльність потребує швидкої адаптації до непередбачуваних ситуацій, тому інтерактивні ігрові вправи, змагання та навчальні квести дозволяють не лише підвищити рівень підготовки, а й зробити процес навчання більш захопливим. Участь у сценарних іграх, де курсанти відпрацьовують певні тактичні дії, сприяє розвитку командної взаємодії, стратегічного мислення та прийняття рішень у реальному часі.

Ми вважаємо, що використання інноваційних методів у викладанні спеціальних дисциплін забезпечує комплексний розвиток професійних компетентностей, необхідних для ефективного виконання службових обов'язків. Поєднання теоретичної підготовки із сучасними технологіями та практичними заняттями сприяє підвищенню рівня знань, оперативних навичок та психологічної готовності курсантів до виконання поліцейських функцій. Інтерактивні методи навчання, що імітують реальні ситуації, дозволяють курсантам здобути необхідний досвід, що є незамінним у майбутній професійній діяльності.

Отже, впровадження інноваційних методів у процес викладання спеціальних дисциплін сприяє підвищенню ефективності підготовки курсантів Національної поліції України. Інтерактивні підходи, моделювання реальних ситуацій та використання сучасних технологій дозволяють не лише засвоювати теоретичні знання, а й застосовувати їх у практичній діяльності.

Результати дослідження підтверджують, що використання кейс-методів, VR-симуляцій, гейміфікації та проєктного навчання сприяє формуванню професійних компетентностей курсантів, що відповідають сучасним вимогам правоохоронної діяльності. Подальший розвиток освітніх програм має бути спрямований на інтеграцію новітніх технологій, що забезпечать якісну

підготовку майбутніх поліцейських до виконання службових завдань у динамічному середовищі.

Список використаних джерел

- 1.Макарова О. П. Дослідження професійної ідентичності майбутніх правоохоронців на етапі фахової підготовки. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. МВС України. Харків. 2016. С. 81-84.*
- 2.Макарова О. П. Емоційний стан працівників поліції під час військової агресії в Україні. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України. МВС України. Харків. НА НГУ. 2023. С. 78-81.*
- 3.Макарова О. П. Розвиток образу професійного «я» під час навчання у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Забезпечення психологічної допомоги в секторі Сил оборони України. МВС України, ДНДІ МВС України. Н.-д. лаб психол. забезп. Київ [: Вид-во Людмила]. 2022. С. 186-188.*

Кеда М. К.,

*стипендіат програми Жана Моне Центру Передових Досліджень Робера
Шумана Європейського університету Флоренції (Італія)*

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ АРХІВІВ ЄС

Одним із ключових напрямів освітньої політики Європейського Союзу є сприяння формуванню Європейського виміру у викладанні історії. З цією метою в Європі було створено низку спеціалізованих інституцій, відповідальних за розроблення методичних рекомендацій та практик для різних типів освітніх закладів [2]. Так, наприклад, Обсерваторія з викладання історії в Європі (ОНТЕ) відіграє важливу роль у консолідації спільної європейської ідентичності [3, с.110], що, на думку європейських педагогів, є майже настільки ж значущим, як і утвердження національної гордості. Напрацьовані ЄС практики викладання історії європейської інтеграції можуть стати вагомим інструментом посилення європейського виміру у вітчизняному освітньому просторі.

Метою нашого дослідження було вивчення інноваційних підходів до викладання історії ЄС, розроблених в архівах Європейського Союзу (НАЕУ).

Методи дослідження. Для підготовки публікації було задіяно поєднання теоретичного (table research) та практичного (field research) дослідницьких підходів.

Виклад основного матеріалу. Історичний архів Європейського Союзу знаходиться у м. Флоренція (Італія) та містить колекцію матеріалів, переданих інституціями ЄС для відповідного зберігання. Крім того, архів здійснює збір і збереження особистих документів видатних осіб, рухів і міжнародних організацій, що зробили значний внесок у процес європейської інтеграції. Окрім архівної діяльності, установа сприяє науковим дослідженням історії Європейського Союзу, популяризує громадську зацікавленість у європейській інтеграції та підвищує прозорість функціонування інституцій ЄС.

Водночас архів ЄС надає і низку освітніх послуг для різних цільових груп [1]. Зокрема, він пропонує спеціалізовані освітні програми, розраховані на всі вікові категорії – від дошкільнят до дорослих. Ці програми мають на меті ознайомити слухачів із ключовими аспектами історії європейської інтеграції та сучасними процесами в інституціях ЄС, зосереджуючи увагу на оригінальних документах, збережених в архівах.

На особливу увагу заслуговують практики підвищення кваліфікації для вчителів, які задіяні в процес викладання євроінтеграційної тематики. Так, у межах своєї освітньої діяльності команда НАЕУ пропонує серію онлайн-тренінгів для шкільних учителів. Проєкт організовано у співпраці з Дирекцією освіти муніципалітету Флоренції та Регіональним управлінням освіти Тоскани. Тренінги присвячені широкому спектру тем, пов'язаних із процесом європейської інтеграції, а також спрямовані на ознайомлення з інноваційними педагогічними методами. Онлайн-сесії об'єднують учителів різних рівнів освіти та дають змогу обговорити актуальні виклики, з якими стикається Європейський Союз. До таких викликів належать питання демократії та громадянства, свободи пересування, солідарності, міграції, громадянської освіти та сталого розвитку.

Кожна навчальна сесія триває 90 хвилин і складається з трьох частин: аналітична презентація від НАЕУ щодо обраної теми; розгляд спеціалізованих педагогічних підходів і матеріалів для викладання цієї теми; круглий стіл за

участю всіх учасників, у межах якого вчителі мають змогу взаємодіяти, дискутувати, обмінюватися дидактичним досвідом і вдосконалювати свої професійні навички [1].

Але найбільший потенціал представляють можливості безпосередньої участі у тренінгах для вчителів, які показують, як можна використовувати матеріали архіву для навчання європейської інтеграції. Зокрема, в рамках курсу «Викладання європейської ідентичності: підхід через культурну спадщину» передбачається очне тижневе навчання у Флоренції, яке проводиться безпосередньо в архівах ЄС на віллі Сальвіаті у межах кампусу Європейського Університету Флоренції.

Основні теми, що розглядаються під час цього навчання: що означає бути європейцем сьогодні, як запровадити поняття європейської ідентичності у шкільну програму, як ознайомити учнів і студентів із Європейським Союзом та його інституціями, як викладати історію інтеграції країн Європи через персональну сімейну і родинну спадщину, як використовувати багатомовні джерела під час навчання, як організовувати симуляцію роботи європейського парламенту та низка інших.

Доступ до історичної та культурної спадщини, зібраної в НАЕУ, дає змогу реконструювати історію європейської інтеграції на двох рівнях:

- офіційної історії, пов'язаної з ключовими подіями європейської історії;
- особистісної історії, що відображає роль чоловіків і жінок, чий рішення та ініціативи мали визначальне значення в цьому процесі.

Курс навчає вчителів усіх рівнів освіти застосовувати архівні матеріали у сфері культурної спадщини в навчальному процесі для передачі молодому поколінню цінностей європейського громадянства. Учасники беруть участь у тематичних сесіях, зустрічах, дискусіях, воркшопах та практичних заняттях, спрямованих на формування спільної свідомості через освіту в дусі миру, толерантності та різноманіття. Окрім того, вони знайомляться з

партисипативними методами роботи з історичними джерелами, використовуючи навчальні матеріали, створені в межах Освітньої програми НАЕУ.

Таким чином, історичні архіви ЄС напрацювали значний досвід гармонізації архівної діяльності з освітніми потребами сучасності, що в контексті євроінтеграційного поступу України може слугувати плідним ресурсом для засвоєння нових освітніх практик.

Список використаних джерел

1. Educational Projects / Historical Archives of the European Union. URL: <https://www.eui.eu/en/academic-units/historical-archives-of-the-european-union/educational-projects> Accessed 02 March 2025.
2. Dinç E. The European Dimension in History Teaching. *Observatory of History Teaching in Europe*. 2022. URL: <http://surl.li/vohsts> accessed 19 February 2025. Accessed 18 February 2025.
3. OHTE. General report on the state of history teaching in Europe. 2024. Volume 1. Comparative analysis. URL: <https://rm.coe.int/0900001680afaa22> Accessed 06 March 2025.

Коваленко А. О.,

викладач-стажист кафедри прикладної

лінгвістики, зарубіжної літератури та журналістики,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

«ГАРРІ ПОТТЕР» ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ДОСТУПНІСТЬ СКЛАДНОГО ЧЕРЕЗ ПРОСТОТУ

Читацька компетентність є однією з ключових для сучасного учня, вона виявляється в готовності та здатності особистості самостійно здобувати і застосовувати пов'язані з читанням знання і вміння для здійснення читацької діяльності, читацького й особистісного саморозвитку [2]. Проте сучасні підлітки дедалі рідше обирають книги як основне джерело інформації та розваг, що ставить перед освітянами та батьками виклик – як зацікавити учнів літературою та розвинути їхні читацькі навички.

Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є використання серії книг Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера, які поєднують доступну мову з глибокими філософськими та морально-етичними питаннями.

Однією з причин популярності роману «Гаррі Поттер» є його мовна доступність. Дж. К. Ролінг майстерно використовує зрозумілу, але водночас виразну та образну мову, що робить текст легким для сприйняття навіть для читачів-початківців. Наприклад, перші книги серії написані простими синтаксичними конструкціями, що сприяють швидкому розумінню тексту та формуванню навичок читання. Зі зростанням віку персонажів та ускладненням сюжету зростає й складність мовлення: авторка використовує більш насичені описи, складнішу граматичну конструкцію, багатозначність і метафоричність. Це створює природний перехід від легкого читання до більшого аналітичного осмислення тексту, що сприяє розвитку читацької компетентності.

Попри зовнішню простоту, в серії книг «Гаррі Поттер» порушуються складні моральні, філософські та соціальні питання. Наприклад, поняття добра і зла не дається як абсолютна дихотомія: персонажі мають складні характери, а їхні вчинки можуть бути неоднозначними. Постать Северуса Снейпа є чудовим прикладом багатогранності особистості: він починає проявлятися як негативний персонаж, але поступово читач відкриває його жертви та приховані мотиви, які вчать аналізувати ситуацію з різних кутів зору. Це сприяє розвитку критичного мислення та навичок інтерпретації тексту.

Сюжетні рядки книг дозволяють учням не тільки стежити за подіями, а й зіставляти їх із реальними життєвими ситуаціями. Наприклад, тема дискримінації маглів і «бруднокровок» у магічному світі може бути співвіднесена з проблемами расової та соціальної нерівності. Дискусії щодо цих питань допомагають учням не лише зрозуміти контекст книги, а й розвинути навички рефлексії та аналізу суспільних явищ.

Серія «Гаррі Поттер» стала культурним феноменом, який має величезну кількість шанувальників у всьому світі. Це створює додаткову мотивацію для читачів, які прагнуть долучитися до спільноти, обговорювати прочитане, брати участь у тематичних заходах або фанатських проєктах. Така взаємодія розвиває навички критичного мислення, аргументованого висловлення власної думки, медіаграмотності та комунікації. Участь у тематичних заходах та фанатських проєктах також стимулює креативність і творче мислення, що є важливими аспектами формування соціальної культури.

Використання творів про Гаррі Поттера в проєктній діяльності може стати ефективним способом активізації читання.

Наприклад, можна запропонувати учням таке завдання: 1) створити інтерактивну карту Хогвартсу, опираючись на текстові описи місць; 2) написати альтернативну кінцівку одного з розділів та аргументувати її вибір; 3) дослідити, як певні персонажі змінюються протягом роману, використовуючи цитати з тексту; 4) організувати дебати на тему «Чи справедливими були дії Дамблдора щодо Гаррі?». Такі завдання не лише мотивують учнів до читання, а й допомагають розвивати аналітичне мислення та навички текстового аналізу.

Отже, серія книг про Гаррі Поттера є потужним інструментом для формування читацької компетентності через її доступність, поєднання захопливого сюжету з глибокими моральними питаннями, а також можливості інтеграції в освітній процес через проєктні методи та дискусії. Використання цього літературного матеріалу у навчанні дозволяє не лише розвивати навички роботи з текстами, а й формувати у дітей критичне мислення, соціальну відповідальність та здатність до осмисленого читання, що є значущим результатом в умовах сучасного інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер : у 7 т. / пер. з англ. В. Морозов. Київ : Вид-во А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002–2007. Т. 1–7.
2. Яценко Т.О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2019. №3 (326). С. 194–202.

Kuzmina I. Yu.

Professor of the Department of General and Clinical Pathophysiology

named after D. O. Alpern,

Doctor of Medical Sciences

Kharkiv National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine,

Kharkiv, Ukraine.

**PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS WITH THE IMPROVEMENT
OF PEDAGOGICAL ACTIVITIES**

The higher education system in Ukraine is aimed at supporting the professional development of scientific and pedagogical workers of higher education institutions, taking into account the needs of teachers in achieving the appropriate professional level. Higher education affects the professional and pedagogical activity of higher education teachers and plays an important role in ensuring their further development.

For a higher school teacher, it implies the need for constant professional improvement in order to update knowledge, skills, abilities and increase the level of ability to apply them in their professional activities [1].

The purpose of the study is the professional development of higher education institutions in order to improve pedagogical activity in the scientific environment of education.

Presentation of the main material. The issue of pedagogical activity has always been the subject of attention of many prominent domestic and foreign teachers. Scientific works highlight the issues of professional training for the formation of pedagogical skills.

Pedagogical activity has a highly professional level, which implies the presence of significant professional knowledge, skills and significant professional experience.

The system of domestic higher education should focus on the formation of high-quality future specialists capable of successfully performing professional tasks. It is important to provide higher education institutions with scientific and pedagogical personnel who have a sufficient level of general and professional culture, and pedagogical knowledge.

The pedagogical activity of a teacher of a higher education institution has numerous requirements that affect modern trends in education. Teachers have the opportunity to use various pedagogical approaches to ensure the effectiveness of teaching, which contributes not only to the development of science, but also to improving the quality of teaching [2].

The level of pedagogical activity affects the improvement of the quality of the educational process, thanks to the interaction of professional culture and professional training. Professional training will contribute to the development of creative activity and guarantee future specialists readiness to fulfill further goals after graduating from higher education.

The basis for the formation of pedagogical activity is the presence of a person's interest in a certain type of professional tasks.

In modern society, the process of improving education affects the effectiveness of the development of the system of training future specialists and should contribute to improving the quality of the educational process. The system of continuing education guarantees the comprehensive competitiveness of graduates of higher education institutions, their professional training in the educational process, and the expansion of independent work, which contribute to the successful solution of various tasks.

A complex part of pedagogical activity is the educational work of the teacher, taking into account the requirements of society. One of the types of work of the teacher is the constant study of the pedagogical process, its elements and components, which is the basis of scientific and methodological work [3].

Conclusions. The pedagogical activity of a higher school teacher consists in the fact that it forms other types of activity and is aimed at the formation of professional knowledge, skills and abilities of future specialists. It involves the awareness of ways to achieve it by solving many tasks of professional training, education and development of educational activities by higher education applicants. The formation of such a specialist occurs under the conditions of providing him with opportunities for self-realization in the future, which occurs in the process of professional activity.

References:

1. Rudenko L., Lytvyn A. Development of pedagogical skills of teachers of higher education institutions in the process of advanced training. Modern directions of improving pedagogical skills of teachers: materials. I All-Ukrainian scientific-practical conference (Chernihiv, April 27-28, 2023) / Academy of the State Penitentiary Service. Chernihiv: Academy of the State Penitentiary Service, 2023. P. 154-156.
2. Kurylo V., Trubavina I., Karaman O., Stepanenko V., Yurkiv Ya. Pedagogical technology of formation of readiness for self-development in students from the occupied territories and delimitation line in the east of Ukraine in conditions of temporarily displaced higher education institutions. Journal of Educational Sciences & Psychology. 2021, Vol. 11 Issue 2, p. 39-53.
3. Ustyugova G. E. Training technologies as a means of ensuring social adaptation of higher education applicants. Digitalization of science as a challenge of today: materials of the V International Student Scientific Conference, Sumy, 2023. Vinnytsia, p. 84.

Куценко В. В.,

аспірант кафедри педагогіки і методики навчання

історії та суспільних дисциплін,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціально-політична ситуація в Україні загострила потребу у вихованні дітей і молоді, при чому наріжною проблемою стала організація патріотичного виховання. Задля її вирішення освітяни поєднують свою педагогічну майстерність з різноманітними засобами виховання, до яких фахівці відносять і музейну педагогіку. Дослідження проблеми патріотичного виховання студентів засобами музейної педагогіки знаходиться у кількох площинах:

- патріотичне виховання,
- виховання студентів в умовах війни,
- використання засобів музейної педагогіки в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Патріотичне виховання – це розвиток особистості з високою національною самосвідомістю, готовністю до виконання громадянського та конституційного обов’язку із захисту національних інтересів, незалежності та цілісності України, утвердження національного суверенітету держави. Процес формування патріотизму спрямований на підготовку молодої людини до активного громадського життя, виховання у неї діяльної позиції щодо поточної суспільно-політичної ситуації. Патріотичне виховання слугує інтересам суспільства, оскільки захищає базові національні цінності, що визначають головні ментальні риси та особливості українців. Патріотичне виховання спрямоване на формування у молодого покоління національної свідомості, любові до України, турботи про благо українського народу, вміння цивілізованим шляхом відстоювати права й свободи громадян, сприяти громадянському миру та злагоді в суспільстві [3, с. 288, 290].

Виховання студентів закладів вищої освіти в умовах війни потребує оновлення організаційних підходів і змістових акцентів. На думку української дослідниці О. Кравченко, перспективними видаються такі заходи для соціально-виховної роботи зі студентською молоддю в умовах війни: введення до освітніх програм освітніх компонентів медіаграмотності та управління конфліктами; посилення уваги менеджерів вищої освіти до інституту кураторства в умовах дистанційного навчання; розробка програм соціально-психологічної реабілітації та адаптації після дистанційного навчання і від наслідків військових подій; посилення в освітніх програмах формування соціальних навичок, зокрема «soft skills», спрямованих на розвиток соціоемоційної компетентності здобувачів; розробка та впровадження в закладах освіти обґрунтованих рекомендацій щодо

заходів вшанування пам'яті загиблих під час війни [1]. Пріоритетним напрямом роботи зі студентами є національно-патріотичне виховання та формування громадянської ідентичності молоді.

З метою патріотичного виховання студентської молоді доцільним є використання засобів музейної педагогіки. Музейна педагогіка – це науково-практична педагогічна галузь, що охоплює організаційно-методичні засади та зміст взаємодії музейних установ і закладів освіти з метою формування мотивації й інтересу до навчання здобувачів освіти, їх загальнокультурних компетентностей та розширення освітнього простору [4, с. 77]. Музейна педагогіка має значний потенціал для патріотичного виховання дітей і молоді: вивчення історії та культури України і рідного краю, ознайомлення з життям та творчою спадщиною видатних українців, усвідомлення України та українців як частини європейської спільноти тощо.

В умовах війни ускладнилися можливості відвідувати музеї. Але сучасні музеї пропонують достатню кількість онлайн-проектів, які можуть бути використані закладами вищої освіти з метою патріотичного виховання студентів. Так, Педагогічний музей України (м. Київ) розробив такі онлайн-проекти:

- електронний інформаційний ресурс «Музейна педагогіка»;
- віртуальні виставки: «Козацько-лицарська педагогіка», «Педагогічно-мистецький світ Марії Руденко (1915–2003)», «Архів педагогічних ідей: статті з журналу «Початкова школа»», «Шкільний підручник: візуальні акценти» та інші;
- освітні проекти в соціальних мережах: «Цитата від музи педагогіки», «Фотобанк педагогічного музею», «100-річні книжкові історії», «Педагогічна мапа Києва»;
- вебінар «Педагогині»; «Педагогічна візуалізація»; «Сухомлинський: голос України у світі (видання праць В. Сухомлинського іноземними мовами з фондів музею)»; «Освітній всесвіт»; «Педагогіка +»; «Українські педагоги – учасники Другої світової війни» [2].

Ці та інші музейні ресурси можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти з метою патріотичного виховання.

Отже, в умовах війни змінюються підходи до організації та змісту виховання студентів закладів вищої освіти. пріоритетним є патріотичне виховання студентської молоді. На нашу думку, у процесі патріотичного виховання заслуговують на увагу засоби музейної педагогіки.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. Соціально-виховна робота зі студентською молоддю в умовах дистанційного навчання, зумовленого воєнним станом. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 2 (8). С. 99–108.
2. Педагогічний музей України. URL: <https://pmu.in.ua/>
3. Потапчук Т. В., Пукас І. Л., Макарук О. Л. Патріотичне виховання студентів закладів вищої освіти у контексті наукових досліджень. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 213. С. 286–291.
4. Янченко Т. Використання засобів музейної педагогіки у процесі викладання історії. *Актуальні проблеми історичної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / редкол.: Н.М.Кузовова (відп. ред.) та ін. Херсон: Вид-во ХДУ, 2021. С. 76–80.*
5. Янченко Т. В. Організація соціально-виховної роботи зі студентами у закладах вищої освіти в умовах війни. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Тринадцять сіверянські соціально-психологічні читання»*. Чернігів: НУЧК, 2023. С.182–185.

Lutskyi A. S.

Doctor of Philosophy, Candidate of Medical Sciences, Assistant Professor

Department of Obstetrics and Gynecology No. 2

Kharkiv National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine,

Kharkiv, Ukraine

PRINCIPLES OF PROFESSIONAL TRAINING OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STAFF OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The pedagogical activity of a teacher of a higher education institution is a form of creative activity and is aimed at teaching and developing higher education students' professional knowledge, skills and abilities for an active life position. Social, political and cultural transformations require a modern specialist not only to be a professional in his field, but also to be critical of his activities, to be aware of the need for constant analysis of its results.

Pedagogical activity in a higher education institution has an extremely important social significance, since it is about the formation of a future specialist, the level of preparation of which largely depends on the economic, political, social, cultural development of society.

One of the features of pedagogical activity is its constant development. Pedagogical activity involves communication between a teacher and a student, which affects their worldview.

The purpose of the article is to consider the principles of professional formation of scientific and pedagogical workers of higher education institutions.

Presentation of the main material. To determine the principles of development of scientific and pedagogical workers of higher education institutions, it is necessary to conduct a study of the professional development of a teacher, which comprehensively considers his achievements.

Personality development motivates as the achievement of significant goals under the influence of education. Professional development is carried out under the influence of development factors such as satisfaction with the process of activity itself and its result.

The principle of active activity determines that, under the influence of various factors of the professional environment, a teacher of a higher education institution develops professionally, which is impossible without an active life position.

Professional development of teachers of higher education is carried out in two directions: professional and personal. Professional growth is a quantitative characteristic that assumes high professional qualifications, professional skills, decision-making, solving problem situations and obtaining high results in professional activity. As a rule, professional growth is understood as professional training: education and advanced training.

The qualitative characteristic of a teacher's professional activity is aimed at developing her abilities. The predominance of scientific activity over pedagogical

activity reduces the teacher's potential in implementing organizational and methodological work and hinders the effectiveness of pedagogical communication. The optimal combination of scientific and pedagogical activity contributes to the development of professionally important processes of a teacher of a higher education institution and contributes to his professional and personal development.

The need for professional training contributes to the effective development of both the teacher and the applicants, since the teacher's activity is systemic in nature and is carried out within the framework of the pedagogical system.

Conclusions. The principles of professional development of scientific and pedagogical workers of higher education institutions contribute to the effective development of both the teacher and the applicants. The teacher's activities are systemic in nature and are carried out within the framework of the pedagogical system as one of the structural components of professional activity. Professional development is accompanied by changes in the entire internal sphere of professional consciousness and the formation of the image of a professional.

References:

1. Chuprina Yu. A. Principles of professional development of scientific and pedagogical workers. Law and innovative society: electronic. scientific. ed. 2019. No. 1 (12). P- 99-103.
2. Mier T. The essence of educational paradigms and polyparadigmatic manifestations in multidimensional pedagogical reality and personal self-realization of students during e-learning. Pedagogical education: Theory and practice. Psychology. Pedagogy. 2021. 34 (2), 73-83.
3. Leshchenko G. A., Bondar Yu. A., Kyrstya A. V. Socioeconomic development of research activities of higher education institutions. Bulletin of Economic Science of Ukraine. 2022. No. 1 (42). P. 87-93.

Льоренс Д. В.,

старший викладач центру спеціальної підготовки,

Пенітенціарна академія України

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах сучасного освітнього простору тренінги в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) набувають все більшого значення. Вони є ефективним інструментом розвитку професійних, комунікативних та особистісних компетентностей студентів, що відповідає запитам ринку праці та вимогам сучасного суспільства.

Зміна освітніх парадигм, перехід до компетентнісного підходу та активне впровадження інтерактивних методів навчання вимагають удосконалення організаційних і методичних засад проведення тренінгів у ЗВО. Це особливо актуально для формування практичних навичок, розвитку критичного мислення, здатності до командної роботи та лідерських якостей у здобувачів вищої освіти.

Окрім того використання інноваційних методів та цифрових технологій в процесі організації тренінгів сприяє підвищенню їх ефективності та доступності. З огляду на ці фактори, дослідження особливостей організації та проведення тренінгів у ЗВО є необхідним для вдосконалення освітнього процесу та підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Тренінг суттєво відрізняється від інших форм навчання та є запланованим процесом зміни відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного їх виконання в одному виді діяльності або в певній галузі [1].

Серед науковців немає одностайного підходу до розуміння «тренінгу», аналіз наукових поглядів дозволяє констатувати, що дослідники розглядають тренінг переважно з двох позицій: як засіб впливу на особистість (методика, метод, техніка, антропотехніка), і як процес навчання, що заснований на інтерактивній ігровій формі, та має на меті практико-орієнтований результат.

Зокрема, С. Макшанов визначає тренінг як багатофункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних фенотипів людини, групи або організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття [2]. Т. В. Бусел зазначає, що під тренінгом розуміється методика впливу на особистість з метою підвищення ефективності взаємодії людини з суспільством [3].

Розглядаючи тренінг у закладі вищої освіти (навчальний тренінг), зазначимо, що це система вправ, спрямованих на розвиток здібностей здобувачів вищої освіти та набуття ними професійних умінь і навичок [4].

Проведення тренінгів в ЗВО має ряд своїх особливостей та переваг, які пріоритезують їх серед інших форм та методів навчання, особливо коли мова йде про «класичні» форми та методи, зокрема такі як лекції та семінари. Але проведення тренінгів має свої особливості, зокрема вони проводяться на актуальну тематику, тобто повинні відповідати потребам здобувачів вищої освіти та викладачів, враховувати сучасні виклики та тенденції в освіті й професійній діяльності.

Під час тренінгової форми навчання використовується інтерактивний підхід, тобто акцент здійснюється на активне навчання через групові обговорення, моделювання ситуацій, рольові ігри та практичні кейси. Здійснюється поєднання теоретичних знань із практичними навичками, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Окрім того, умови сьогодення обумовили адаптацію тренінгів до дистанційного або очного формату, що на сьогодні вже може відповідати потребам цільових груп. До проведення тренінгів можуть бути залучені практики з відповідних галузей, що значно підвищує якість та практичну цінність таких навчальних заходів.

Важливою особливістю тренінгів є можливість використання інтерактивних методів навчання та цифрових технологій таких як онлайн-платформи, інтерактивні інструменти, віртуальні тренінги, вебінари, моделювання ситуацій, рольові ігри, мозковий штурм, кейс-методи, командні завдання тощо. Зазначене дозволяє ефективно залучати студентів до навчального процесу та розширити його можливості.

Отже, тренінги в закладах вищої освіти є інструментом формування професійних та особистісних компетентностей здобувачів вищої освіти. Вони сприяють розвитку критичного мислення, лідерських якостей, комунікативних навичок, здатності працювати в команді та адаптивності, що відповідає сучасним вимогам ринку праці.

Ефективна організація та проведення тренінгів дозволяє підвищити якість освітнього процесу, зробити навчання більш інтерактивним та прикладним, сприяє не лише розвитку професійних компетентностей, а й формуванню навичок командної роботи, лідерства та самоменеджменту. Використання інноваційних методик і цифрових технологій у тренінгах розширює можливості здобувачів вищої освіти та сприяє їх професійній самореалізації.

Отже, тренінговий підхід у вищій освіті є невід'ємним елементом сучасного навчального процесу, що забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах динамічного суспільства.

Список використаних джерел

1. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін : навч. посіб. / Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін. ; за заг. ред. Г. О. Ковальчук. Київ : КНЕУ, 2005. 386 с.
2. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу : навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 192 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
4. Бандурка О. М. Основи педагогічної техніки : навч. посіб. Харків : ТИТУЛ, 2006. 176 с.

Любич О. А.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри економіки та соціальних дисциплін

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

МІСЦЕ І РОЛЬ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ У ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Правова освіта як компонент системи вищої освіти в Україні перебуває у стані постійного вдосконалення [1, с. 25]. Навчальні програми у вищих навчальних закладах поступово виходять за межі традиційних правових дисциплін, таких як кримінально-виконавче, кримінальне та цивільне право тощо. Курсанти та студенти крім того оволодівають знаннями з цифрового права, права на інтелектуальну власність, правових основ функціонування штучного

інтелекту, а також з інших дисциплін – основ економіки, політології, релігієзнавства, соціології. У даних умовах навчальне навантаження на тих, хто навчається зростає, у зв'язку з чим деякі функціонери української системи освіти вважають за доцільне скоротити навчальні години, присвячені так званим «другорядним» дисциплінам, і збільшити обсяг відповідно юридичного «контенту» або військової підготовки (з вересня 2025 року стає обов'язковою для вищих навчальних закладів України). Подібна тенденція породжує багато дискусій про те, чи є історичні дисципліни вторинними для майбутнього співробітника кримінально-виконавчої служби або юриста і чи є необхідним скоротити їх відсоток у курсі вищого навчального закладу. На наш погляд, історичні дисципліни у навчальному закладі правового спрямування не можна відносити до «додаткових» знань. Інтелектуальна історія людства або його частини має і повинна залишатись предметним полем науки.

Вивчення історичних аспектів розвитку людської цивілізації у цілому і правових систем особисто – дуже важливий аспект навчання кваліфікованих кадрів кримінально-виховної служби, а також майбутніх прокурорів, адвокатів, нотаріусів та психологів. На підтвердження цього можна привести ряд функцій історичної освіти у сучасному вищому навчальному закладі.

Сутність онтологічної функції історичних дисциплін в навчанні майбутніх співробітників кримінально-виконавчої служби полягає в описі закономірностей реального світу в термінах його основних категорій і зав'язків між ними. Онтологічна функція історичних дисциплін у вищому навчальному закладі правового спрямування полягає у тому, щоб визначити, які правові сутності (об'єкти, поняття, процеси тощо) існують у світі, як вони виникли, як пов'язані між собою і яку роль грали раніше і грають у сучасному світі. Історію, дуже часто, називають матінкою усіх наук гуманітарного циклу. Як зазначає У. Сикандар, «життя, право та історія є відображенням один одного. Закон – це дзеркало життя, а життя – дзеркало історії» [2, с. 1]. Як не погодитись з автором:

не можливо зрозуміти сутність права та його основних категорій, не вивчивши і не зрозумівши реального контексту, у якому вони виникли. Право формується раніше держави, а з її появою воно, переважно у форму закону, отримує охорону з боку держави, яка концентрує у своїх руках монополію на видання законів [3, с. 6]. З позиції історії право, на нашу думку, виступає завершальною стадією перетворення де факто на де юре. Право було сформоване людиною для позначення домінуючих у конкретному суспільстві фундаментальних правил поведінки, опису методів функціонування соціальних інститутів і процедур, відповідно до яких ці інститути можуть уточнювати і міняти виокремлені раніше правила поведінки. Право, яке розуміється таким чином, є логічним і природним результатом сучасного життя людей.

Закон, безумовно, не пишеться з нічого: він підтверджує соціально погоджену і таку, що повторюється соціальну практику; таким чином, базисом для любого закону є його соціально-історичний «бекграунд». Отже, майбутні співробітники кримінально-виконавчої служби мають не лише знати на пам'ять положення законодавчих актів, але й чітко розуміти, чому вони виникли, для чого вони існують, як вони еволюціонували і чим вони є сьогодні. Усе це дозволяє зрозуміти сутність онтологічної (або гносеологічної, історіографічної, праксіологічної, аксіологічної). У контексті історичних дисциплін майбутні співробітники пенітенціарної системи України аналізують історію правових учень як еволюцію свідомості, методів і способів розуміння і регулювання оточуючої дійсності, фіксації її законів у текстах конституцій, законів, підзаконних актів. Заперечення історичного компоненту правової освіти – програшна стратегія; дану тезу підтверджують численні приклади із закордонної практики вищих навчальних закладів. Американський юрист Д. У. Раак у даному зв'язку посилається на точку зору Д. Бурстина, відомого історика і почесного бібліотекара Конгресу, який жорстко піддавав критиці виключення історичних дисциплін із вузівської освіти країни та називав США «темним

континентом» («ми відсталі у відношенні юридичного минулого Америки»). Подібний стан дикунства, на думку Д. У. Раака, можна подолати тільки приділивши відповідну увагу історії [4, с. 893]. Заперечення важливості історії в юридичній освіті апріорі не ефективне; у Франції, наприклад, професор і студент посилаються на визначений закон, називаючи його за датою прийняття: день, місяць та рік. Але майже ніколи не говориться про історичний контекст, у якому було розроблено й прийнято відповідний закон. У рамках подібної моделі викладачі та студенти «забувають» про історичний контекст походження норми права, що позбавляє її сенсу і перетворює на лаконічну і таку, що не має аргументації констатацію факту [1, с. 62–63].

Усе вище згадане підштовхує нас до другої функції історичних дисциплін в вищому навчальному закладі юридичного спрямування – мотиваційної. Вивчення історії має велике значення для мотивації студентів та курсантів, так як дозволяє їм краще розуміти призначення правових інститутів і трансформацію їх ролі у сучасному суспільстві. Розуміння того, як правові норми і принципи формувались і розвивались упродовж історії, дозволяє студентам і курсантам поглибити знання про механізм функціонування сучасних правових систем та інститутів. При цьому можна спостерігати, як у багатьох українських та закордонних вищих навчальних закладах застосовується підхід, що впроваджує «чисте, рафіноване право» (фр. *droit pur et dur*), де у фокусі знаходяться виключно правові дисципліни (приватне право, сімейне право і тощо), а викладачі віддають перевагу перебувати виключно у контексті правової аргументації. Такий підхід, безумовно, зменшує пізнавальний інтерес слухачів і тих хто навчається, та йде у розріз з основним принципом сучасної вищої освіти – принципом міждисциплінарних зав'язків. Аналіз фактичних даних у контексті історико-правових досліджень дозволяє залучити у пізнавальний процес широкий історичний і соціологічний матеріал, який допомагає зрозуміти, усвідомити і оцінити ту або іншу юридичну догму. Сама по собі догма,

ізолювана від неюридичного знання, є констатація факту, вона «може дати чіткий опис, але нажаль, нічого не пояснює і тим паче не здійснює прогноз» [4, с. 206].

Отже, включення історичних відомостей до вивчення законів дозволяє тим, хто навчається зрозуміти їх джерела, усвідомити не тільки зафіксовану норму права, але й отримати уявлення про те, навіщо вона виникла. Ці когнітивні процедури багато у чому надають сенсу і «життя» юридичній науці. Міждисциплінарність, у свою чергу, грає важливе значення для створення цілісного масиву знань випускника вищого навчального закладу: замість розрізнених дисциплінарних знань вища школа має надавати молодим бакалаврам і магістрам широкий кругозір і цілісне світосприйняття. Загальноосвітня функція історичних дисциплін у вищому навчальному закладі юридичного спрямування обумовлена прагненням «культурно організованої особистості, яка має потенціал світосприйняття, здібності до професійної, інтелектуальної та соціальної творчості», «особи здатної до самостійного розвитку, життєздатної в умовах постійних змін соціального і природного середовища» [5, с. 167].

Вивчення історичних дисциплін має важливе значення для розширення світобачення майбутнього співробітника пенітенціарної системи нашої держави. Предмети історичного профілю – Європейський вимір історії України, історія української культури, історія держави і права – дають можливість курсантам і студентам пізнати історію формування правових інститутів і законодавства, розібратися у тонкощах юридичної термінології та зрозуміти основні принципи і вектори правої думки. Знання історичних процесів та їх вплив на формування сучасного права дозволяють курсантам і студентам глибше і більш свідомо аналізувати та інтерпретувати нормативні акти і рішення суду. Вивчення історичних дисциплін допомагає майбутнім співробітникам розвивати культуру мислення, аналітичні та комунікативні навички, розуміння взаємозв'язку різних

правових систем та їх вплив на сучасне світове право, що, у свою чергу, є основою вдалої юридичної діяльності. Вивчення історичних дисциплін також дозволяє курсантам і студентам ознайомитись з культурними та історичними традиціями інших народів, з правовими системами різних країн і отримати знання про їх вплив на сучасне міжнародне право (компаративна функція). Потрібно зазначити, що правові системи і доктрини, що існували раніше і функціонують до нашого часу, не є ізольованими. Терміни, концепції, ідеї правознавців і законодавців із різних країн позичаються, перехреснюються, трансформуються під взаємним впливом. У формуванні української пенітенціарної науки і практики законотворчості також мали місце запозичення юридичних концепцій, переклад формулювань та фрагментів закордонних догматичних текстів. Вже на початку XX ст. нормативне порівняння і запозичення стало постійною практикою; спеціалісти здійснювали аналіз подібних іноземних та українських правових норм, конструкцій, правових і громадських інститутів. На сьогоднішній день порівняння нормативних масивів різних країн світу також виступає базою для новелізації українського правового простору [7, с. 56].

Наступна функція, виокремлена нами – ідеологічна. Заняття з дисциплін історичного або історико-правового циклу, що викладаються у вищому навчальному закладі правового спрямування, допомагають формувати «соціально-зрілу, суспільно активну, професійну, компетентну особистість пенітенціарія. Занурення в історію людської цивілізації дозволяє розвинути навички критичного аналізу та об'єктивної оцінки державно-правових явищ із загально логічних й історико-правових позицій. Вивчення історії має напрям не тільки на поповнення багажу знань тих, хто навчається, але і на створення у них власного ставлення до наукових та ідеологічних настанов різних мислителів, концепцій, теорій та учень [8, с. 190]. Правова освіта у вищих навчальних закладах, як відомо, має на меті не тільки передачу знань для поступової

юридичної діяльності, але і засіб з формування особистого, юридичного мислення. Правова освіта у будь-якій країні світу має під собою ідейно-духовний, патріотичний та моральний базис. Класична правова доктрина, що зберегла свою актуальність до нашого часу, пропонує апріорно високий рівень духовно-моральної культури пенітенціаріїв (юристів). Особисті якості правознавця у кінцевому підсумку стають гарантом справедливості та ефективності функціонування української правової системи в її правотворчому, правозастосовному та правоохоронному сегментах.

На нашу думку, майбутні пенітенціарії (юристи) мають прагнути не тільки до знання законів своєї країни, але і до здатності якісної вербалізації своєї точки зору в контексті цих законів. У даному зв'язку є доцільним включити до курсу вищого навчального закладу предмети, що присвячені вивченню історії української літератури. У цілому, художнє освоєння юридичної дійсності збагачує уявлення осіб, які навчаються, про право та його застосування. Занурення в історію літератури дозволяє розглядати, окрім іншого, психологічний бік правопорушення, тому що література, особливо українська, багато в чому є дослідженням того, що відчувала і думала людина перебуваючи під слідством, перш ніж стати правопорушником. Пенітенціарій має вірно інтерпретувати і словесно описувати моральний і психологічний бік правопорушення [9, с. 350]. У цьому, власне, проявляється лінгвістична функція історичних дисциплін у вищому навчальному закладі правового спрямування. Важливо також вивчати історію мови – рідної та іноземної – для вірного розуміння сутності термінів й їх етимології. Як відомо, значну частину глобального права обслуговує англійська мова; в український юридичний дискурс усе частіше потрапляють терміни і концепції англосаксонського права [10, с. 420]. Безумовно, латинські та англійські терміни відображують культурно-маркувальну юридичну картину світу, а потрапляючи до української

мови їх зміст може змінюватись. У даному контексті є доцільним впроваджувати до програм вищого навчального закладу спецкурсів з історії юридичної мови.

Таким чином, у межах доповіді були зазначені ключові функції, що виконують історичні дисципліни у вищому навчальному закладі юридичного та пенітенціарного спрямування: онтологічна, мотиваційна, загальноосвітня, компаративна, патріотична (ідеологічна), лінгвориторична. Безумовно, вивчення дисциплін історичного та історико-правового циклу у закладах правового напрямку має важливе значення для майбутніх бакалаврів та магістрів, тому що дозволяє їм глибше розуміти сучасну правову систему і краще орієнтуватись у реальних юридичних ситуаціях. Історія дозволяє курсантам і студентам отримувати знання про еволюцію правових інститутів та законодавства, зрозуміти основні принципи правової думки і здобути більш широке уявлення про нормативні акти, пенітенціарну практику та юридичну доктрину. Знання історичних процесів та їх вплив на формування сучасного права дозволяє курсантам і студентам більш свідомо робити аналіз і інтерпретувати нормативні акти та рішення суду.

Список використаних джерел:

1. Бібик, К. Історико-психологічні аспекти формування політичної й правової культури українського суспільства. *Право України*. 1993. № 2. С. 24–28.
2. Sikandar, U. Relation between History and Law. 2021. 5 p.
3. Бондар Н. А. Особливості отримання юридичної (правничої) освіти в Україні (XVII – початок XX ст.). *Приватне і публічне право*. 2018. № 1. С. 3–8.
4. Raack, D.W. Some Reflections on the Role of Legal History in Legal Education. *Duq. L. Rev.* 1988. 893 (26). P. 893–924. № 5. 2023.
5. Заморська Л. **Відносно визначені норми права: поняття, структура, функції**. Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Чернівці. Технодрук, 2010. 167 с.
6. Венедиктов В. С. Парадигма сучасної юридичної освіти в контексті Болонського процесу. *Право і безпека*. 2004. Т. 3. № 4. С. 14–17.
7. Тимкович І. І. Юридична освіта як елемент правової системи України. *Юридичний вісник*. 2016. № 4 (41). С. 54–58.
8. Омельченко Ж.О. Формування загальнолюдських цінностей як мети виховання в працях видатних мислителів. *Педагогіка і психологія*.-1996.-№3.-С.188-193.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навч. посіб. Київ. Академвидав, 2004. 352 с.
10. Скуратівський, А. Правова культура в контексте особливостей розвитку соціального буття українського суспільства та національного характеру українців. *Вісн. Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України*. 2002. № 1. С. 415–425.

Макарова О. П.

доцент кафедри криміналістики та судової експертології ННІ № 1,

кандидат психологічних наук, доцент, майор поліції,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний вік наполегливо впроваджує інформаційні технології у різноманітність нашого життя. Комп'ютерні технології стають невід'ємною частиною сучасного наукового, освітнього та культурного життя людини. Прикладний характер використання інформаційних технологій поступається перед навчальними та розвиваючими можливостями особистості. Завдяки впровадженню сучасним технологіям навчання та розвитку вдається більш вдало реалізовувати особистісний потенціал людини. Використання інформаційних комп'ютерних технологій дають багато можливостей в науково-практичній діяльності щодо психолого-педагогічній направленості. Важко уявити діяльність практичного психолога чи педагога без використання комп'ютерних технологій.

Застосування сучасних комп'ютерних технологій в психолого-педагогічній діяльності сприяє більш продуктивній та ефективній роботі фахівців. Інформаційні комп'ютерні технології розширюють можливості щодо організації взаємодії фахівців з іншими фахівцями навчально-виховного процесу.

В екстремальних умовах сучасного життя, велика кількість людей потребує сучасної психологічної допомоги. Діяльність психолога потребує проведення великої кількості досліджень, аналіз та обробку результатів, дослідження проводяться, як індивідуальні так і групові. Саме за допомогою комп'ютерних технологій відбувається мінімізація затрат для проведення

досліджень. Останнім часом, саме застосування новітніх комп'ютерних технологій в психолого-педагогічній практиці, відіграє важливу роль у суспільстві[3].

В сучасному світі комп'ютерні технології застосовуються у психодіагностичному напрямку, що сприяє всебічному та динамічному вивченню психіки особистості. Застосування автоматизованих тестів демонструє перевагу комп'ютерних технік над паперовими методами. Комп'ютерна психодіагностика, в закладах вищої освіти, представлена як окрема дисципліна, яка перебуває на стику психодіагностики та комп'ютерної психології. Останнім часом фахівці все частіше використовують комп'ютерні технології при підготовці матеріалів тестування та їх інтерпретацію. Автоматизація певних психологічних досліджень базується на створенні багатофункціональних систем психодіагностики. Вона складається з перетворення проблем науки в інформацію для її використання на практиці. Під час автоматизації психологічної інформації збільшується вхідний об'єм та накопичення психологічних даних, завдяки впровадженню автоматизації психодіагностичних методик відбувається перетворення самої інформації[1].

Психологічні дослідження, які пов'язані з комп'ютерними технологіями, стикаються з рядом проблем: методичні при переході до комп'ютерних психотехнологій спостерігається динаміка сприйняття стимулів інформації респондентами у порівнянні з друкованими бланковими методами. Автоматизовані тести призводять до зниження можливостей корекції психологами вихідних тестових даних та інтерпретації методики; методологічні проблеми можливі психологічному моделюванні – неможливості конструювання адекватної моделі психологічної діяльності, помилок при формуванні психологічних гіпотез та їх формалізації, помилок респондентів при роботі з комп'ютером тощо. Відношення людей до комп'ютерного тестування залежить від різних мотивів та визначає особистісний сенс діяльності. Головним

завданням комп'ютеризації психологічної науки є відсторонення від великих обсягів при тестуванні та кваліфікаційного аналізу отриманих результатів, це в свою чергу дозволяє молодим фахівцям (без великого досвіду роботи) знизити помилковість обробки та зрозуміти алгоритм дій психологічного дослідження.

Психологи мають різні погляди на використання комп'ютерів у тестуванні. З одного боку, вони бачать переваги комп'ютерів, такі як здатність обробляти велику кількість даних, звільнення від рутинної роботи та можливість для творчого розвитку. З іншого боку, існує опір змінам та необхідності перенавчання, страх перед новими вимогами та побоювання, що керівництво буде вимагати більшого від психологів. Крім того, використання комп'ютерів вносить нові аспекти в психодіагностику, зокрема, потребу у творчому підході, постійному оновленні знань та розподілі уваги між людиною та комп'ютером. Деякі психологи також не згодні з автоматизованою інтерпретацією результатів тестів, оскільки вона нав'язує жорсткий алгоритм, який не завжди є прийнятним[2].

Отже, комп'ютерні технології є важливим інструментом в роботі сучасного психолога. Вони мають значний потенціал для підвищення ефективності та якості психологічної допомоги. Проте, успішне впровадження комп'ютерних технологій потребує не тільки технічного забезпечення, але й психологічної готовності фахівців до змін та постійного професійного розвитку. Важливо знайти баланс між використанням комп'ютерних технологій та збереженням індивідуального підходу до кожної особистості.

Список використаних джерел

1. Макарова О.П. Інформаційні технології в юридичній діяльності як один з напрямків підвищення її ефективності. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21–22 лютого 2020 року, м. Суми) Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2020. С. 24–27.
2. Зінченко Д.А., Гапко Д.О. Сучасні технології у сфері психологічного забезпечення працівників правоохоронних органів. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів*: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовтня 2023 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2023. С. 76–79.
3. Зінченко Д.О., Сидоренко В.М. Аналіз психологічного відбору під час вступу до закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Психологічні читання* : зб. матеріалів IX наук.- практ. конф. молодих вчених (м. Харків, 1 груд. 2023 року): Харків : ХНУВС, 2023. Т. I. С. 80–82.

Малінковська О. В.,

старший викладач центру спеціальної підготовки

Пенітенціарна академія України

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ:

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Сучасні заклади вищої освіти все частіше використовують переваги як традиційного, так і дистанційного навчання, а також поєднують свої найкращі практики в комплексному підході. Університети, що працюють за традиційною моделлю освітнього процесу, все більше інтегрують елементи дистанційного навчання, що сприяє створенню ефективніших навчальних програм. Таке поєднання отримало назву «змішане навчання», що походить від англійського терміну «blended learning» .

Пандемія Covid-19 та необхідність термінового переходу на онлайн-формат навесні 2020 року спровокувало низку проблем, пов'язаних із впровадженням дистанційного навчання, до якого не були адаптовані як педагогічні працівники, так й здобувачі освіти. Їх неготовність як в аспекті володіння цифровими технологіями так й забезпечення ними, труднощі адаптації та організації навчального процесу стали серйозними викликами для освітньої системи в цілому. Зазначене зумовило необхідність детального аналізу зміненого навчання як одного з ключових форм організації освітнього процесу.

В подальшому, повномасштабне вторгнення країною-агресором на територію нашої держави та воєнні дії [1] підтвердили необхідність подальшого вдосконалення здійснення як дистанційного так й змішаного форм навчання, оскільки для цілої низки населених пунктів нашої держави це й досі залишається актуальним.

Змішане навчання, що здійснюється як в очній та дистанційній формі, відкриває широкі можливості для індивідуалізації навчального процесу,

підвищення його ефективності та забезпечення доступності освіти. Однак, при очевидних перевагах, реалізація цієї моделі, виникає низка проблем, серед яких недостатня технічна підготовленість викладачів й здобувачів освіти, труднощі в оцінюванні результатів навчання та підтримки високої мотивації студентів. Крім того, нерівномірний доступ до якісного інтернет-зв'язку та технічних ресурсів створює додаткові перешкоди для ефективного впровадження змішаного навчання.

Важливим є також питання педагогічного дизайну навчальних курсів, що має забезпечити баланс між самостійною роботою студентів і іншою взаємодією з викладачем. Усе це робить дослідження особливостей змішаного навчання та шляхів подолання його проблеми актуальним у контексті модернізації освітньої системи.

Сучасні дослідження акцентують увагу на проблемах забезпечення ефективності навчання у змішаному форматі, враховуючи його різні аспекти, зокрема досягнення навчальних результатів і рівень успішності студентів. Одним із ключових питань є оцінювання навчальної діяльності під час дистанційної складової змішаного навчання.

Наукові дослідження, проведені в цій сфері, показують різне ставлення студентів до методів оцінювання, що використовуються викладачами. Першокурсники вважають ефективними тестові завдання з множинним вибором відповідей, після чого вони найбільш точно відображають рівень засвоєних знань. Водночас студенти старших курсів відзначають важливість методик, які можуть оцінити не лише академічні знання, а й активність у навчальному процесі, рівень успішності та участь в інтерактивних формах діяльності [2].

Таким чином, у змішаному навчанні необхідно оцінювати не лише засвоєний теоретичний матеріал, а й розвиток практичних навичок і вмінь, що є класичною складовою інформаційної та технологічної грамотності, а також критичного мислення.

У змішаному навчанні питання доступності залишається частково не вирішеним та включає в себе доступ закладів вищої освіти до освітньо-професійних програм та окремих навчальних курсів. Водночас не менш значимою є проблема забезпечення високої якості навчальних матеріалів і програм, які пропонуються студентам у різних форматах. Саме якість освітніх пропозицій є основним фактором ефективності змішаного навчання. Якщо рівень якості низький, то розширення доступності втрачає сенс, хоча студенти не зацікавлені в отриманні малозмістовних знань, викладачі не бажають працювати з неефективними програмами, а випускники не підтримують такі ініціативи [3].

Окрім того зауважимо, що дослідження, що визначають відмінності між дистанційним та змішаним навчання, демонструють, що більшість студентів дають перевагу змішаній формі. Це пояснюється тим, що вона забезпечує більші можливості для взаємодії з викладачами та іншими учасниками освітнього процесу.

Отже, змішане навчання, яке поєднує традиційні методи навчання з використанням сучасних цифрових технологій, є одним з найперспективніших підходів в освіті в умовах постійних змін та викликів, що постають перед системою освіти в цілому. Воно дозволяє забезпечити гнучкість навчального процесу, підвищити доступність освітніх ресурсів та мотивувати студентів до активного навчання через інтерактивні інструменти. Однак реалізація змішаного навчання має низку проблем.

Серед основних можна виділити недостатню готовність викладачів до використання нових технологій, відсутність технічної інфраструктури, а також проблеми з адаптацією студентів до нового формату навчання. Крім того, важливим аспектом є забезпечення якості та ефективності навчання, оскільки змішане навчання вимагає ретельної організації та постійного моніторингу процесу.

Таким чином, для успішної реалізації змішаного навчання необхідно проводити підготовку викладачів, модернізувати технічну базу закладів освіти та підтримувати студентів на всіх етапах їхнього навчального шляху. Ігнорування цих умов може зменшити ефективність даного підходу та призвести до нераціонального використання потенціалу змішаного навчання.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 26.02.2025).
2. Мукан Н. В., Мукан О. В., Драган Р. В. Змішане навчання: сутність та особливості реалізації. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. № 78. URL: <https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/78/35.pdf> (дата звернення 26.02.2025).
3. Вороникова І. М. Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога : монографія. Київ : Ун-т ім. Гринченка. 2022. 256 с.

Мохов І. Г.,

*здобувач першого бакалаврського рівня вищої освіти,
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
м. Лубни, Україна*

**ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)»**

Самостійна робота є важливою складовою освітнього процесу здобувачів закладів вищої освіти, оскільки сприяє розвитку самостійності, відповідальності та глибшому засвоєнню матеріалу. Особливо це стосується здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», де важливу роль відіграють не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для подальшої професійної діяльності. Специфіка даної спеціальності визначає необхідність формування у здобувачів навичок проведення навчання, організації спортивних заходів та розробки робочих програм. У зв'язку з цим особливе значення має самостійна робота здобувачів даної спеціальності.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в умовах сучасного освітнього процесу, який стає все більш орієнтованим на розвиток компетентностей, саме самостійна робота дозволяє здобувачам глибше вникати в специфіку фізкультурно-освітньої діяльності та розвивати індивідуальні професійні якості. Постійне вдосконалення методів викладання фізкультури вимагає від викладачів і здобувачів високого рівня взаємодії та креативності, що, в свою чергу, підвищує роль самостійної роботи в процесі навчання. Саме тому аналіз особливостей організації та виконання самостійної роботи здобувачами цієї спеціальності важливий для оптимізації освітнього процесу та підвищення ефективності підготовки фахівців у сфері фізичного виховання.

До проблеми самостійної роботи здобувачів вищої освіти зверталась низка науковців (О. Друганова, К. Квасова, О. Малихін, Н. Мирончук, О. Наливайко, О. Тесленков та ін.), однак питання наукового пошуку щодо спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)» майже не висвітлювалося [1-3; 5].

Метою дослідження є визначення особливостей самостійної роботи здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)».

Самостійна робота здобувачів закладів вищої освіти є важливим компонентом їхнього освітнього процесу. Самостійна робота стає особливо важливою в умовах війни, коли можливості для традиційних форм навчання і спілкування обмежені. Вона дозволяє здобувачам підтримувати свій освітній процес, адаптуючись до нових реалій, і самостійно здобувати знання, необхідні для професійного розвитку, незважаючи на труднощі і виклики, пов'язані з воєнним станом.

Самостійна робота здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)» дозволяє глибше опановувати теоретичні аспекти фізичної культури та застосовувати отримані знання на практиці. Дослідник О. Тесленков в науковому пошуку запропонував «Модель формування професійної самоорганізації майбутніх учителів фізичного виховання» з упровадженням

визначених педагогічних умов, які можуть бути цінними в контексті самостійної роботи здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», а саме:

- 1) усвідомлення значущості професійної самоорганізації майбутніми вчителями фізичного виховання;
- 2) занурення майбутніх учителів фізичного виховання у синергетичне середовище навчально-виховного процесу вишу;
- 3) самовдосконалення професійно-значущих якостей майбутніх учителів фізичного виховання у контексті професійної самоорганізації [5, с. 3].

Науковець переконаний, що формування професійної самоорганізації майбутніх учителів фізичного виховання відбуватиметься ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови, які також сприятимуть успішному розвитку професійної самоорганізації у майбутніх учителів фізичного виховання, що в свою чергу, дозволить забезпечити високу якість підготовки фахівців, здатних ефективно працювати у динамічному освітньому середовищі. Так, дійсно, ми згодні з висновками О. Тесленкова, оскільки виконання цих педагогічних умов може дозволити майбутнім вчителям фізкультури не лише розвивати професійну компетентність, а й адаптуватися до сучасних освітніх вимог в контексті надзвичайної актуалізації самостійної роботи.

Усвідомлення важливості професійної самоорганізації є ключовим аспектом для здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (фізичне виховання)», дозволяє ефективно планувати та реалізовувати освітньо-професійні завдання. Розвиток навичок самоорганізації сприяє не тільки успішному засвоєнню матеріалу, а й формуванню відповідальності та самостійності у майбутній педагогічній діяльності.

Самовдосконалення є важливим аспектом самостійної роботи здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (фізичне виховання)» впливає на розвиток професійних знань, формування практичних навичок, необхідних для успішної

педагогічної діяльності. Важливість самовдосконалення полягає в постійному вдосконаленні особистісних якостей, які дозволяють майбутнім фахівцям ефективно працювати зі студентами та впроваджувати інноваційні підходи до фізичного виховання.

Самостійна робота дозволяє здобувачам адаптуватися до вимог сучасного освітнього процесу, що вимагає постійного оновлення знань і практик. Самостійна робота підвищує їх готовність працювати в динамічному освітньому середовищі, де важливо бути гнучкими і здатними до швидких змін.

Дослідники С. Павленко, О. Павленкова, А. Сидорова, І. Ткаченко вважають, що головною рушійною силою самоосвіти й самостійної роботи є мотивація. Якщо здобувач освіти вмотивований на навчання, засвоєння нових знань і набуття нових компетентностей, це спонукатиме його до дії з більшою віддачею. Самостійна робота виховує в здобувача освіти навички самоорганізації й самоосвіти в контексті «боротьби» з поглиначами часу. Науковці впевнені і ми з ними погоджуємося, що для вищої освіти важливо не лише накопичувати й передавати знання, а й формувати особистість, здатну до безперервного професійного зростання, самовдосконалення, самоосвіти й постійного сприйняття змін – [4, с. 224].

Таким чином, в процесі наукового дослідження визначено особливості самостійної роботи здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», а саме, самостійна робота:

- виховує в здобувача освіти навички самоорганізації й самоосвіти;
- забезпечує самовдосконалення особистісних якостей;
- формує відповідальність та самостійність у майбутній педагогічній діяльності;
- вчить адаптуватися до сучасних освітніх вимог та ін.

Отже, самостійна робота здобувачів спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)» є важливим фактором розвитку їх професійних та особистих

якостей, сприяє формуванню навичок самоорганізації, самосвідомості та адаптації до мінливих вимог сучасної освіти. Таким чином, самостійна робота має вирішальне значення для підготовки майбутніх педагогів до ефективної професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Друганова О. М., Квасова К. А., Наливайко О. О. Формування відповідальності і самостійності як рис особистості студентської молоді в процесі виховної роботи ЗВО. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2022. Вип. 50. С. 46–55.
2. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних закладів: теоретико-методологічний аспект. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. 307 с.
3. Мирончук Н. М. Основи самоорганізації у професійній діяльності : навчально-методичний посібник. 2020. Житомир. С. 39-44.
4. Павленко С. А., Павленкова О. В., Сидорова А. І., Ткаченко І. М. Питання самоорганізації самостійної роботи здобувачів освіти ЗВО. *Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки*. №4. 2022. С. 222-224.
5. Тесленков О. Ю. Педагогічні умови формування професійної самоорганізації майбутніх учителів фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України. Одеса, 2017. 24 с.

Назаренко Н. О.,

*здобувачка першого бакалаврського рівня вищої освіти,
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
м. Лубни, Україна*

ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «017 ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ»

Сучасний розвиток суспільства вимагає постійного вдосконалення освітніх стандартів і професійних вимог у різних сферах, включаючи фізичну культуру і спорт.

Законодавчі ініціативи, що забезпечують ці напрямки, визначають ланки розвитку спеціальностей, таких як «017 Фізична культура і спорт». Від того, як зміняться правові норми і норми в цій сфері, залежить не тільки ефективність підготовки майбутніх фахівців, а й загальний стан фізичної культури в країні,

рівень здоров'я населення, розвиток спортивної інфраструктури та доступ до фізичної активності для всіх верств населення.

Зміни в законодавстві можуть суттєво вплинути на зміст і структуру освітніх програм, професіоналізм викладачів і тренерів, а також стандарти підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту. При цьому впровадження нових норм і стандартів може сприяти підвищенню якості освіти, розробці нових методик навчання та спортивних технологій, а також поліпшенню доступу до спорту для широких верств населення.

Так, аналіз законодавчих ініціатив є важливим для прогнозування майбутніх змін у системі освіти та професіоналізації у цій сфері, а також для створення умов, які забезпечать сталий розвиток фізичної культури та спорту в Україні. Означену проблему досліджували такі науковці, як: С. Домбровська, С. Вавренюк, В. Палюх [1]. Разом із тим, питання законодавчих ініціатив та їх впливу на спеціальність «017 Фізична культура і спорт» потребує додаткового вивчення.

Метою дослідження є визначення актуальних законодавчих ініціатив та їх впливу на спеціальність «017 Фізична культура і спорт».

Актуальні законодавчі ініціативи відіграють ключову роль у розвитку сфери фізичної культури і спорту, оскільки визначають найважливіші аспекти її фінансування. Метою даного дослідження є аналіз впливу цих ініціатив на спеціальність «017 Фізична культура і спорт» та їх потенціалу для модернізації освітніх та професійних стандартів у цій сфері. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р. № 2145-VIII суттєво вплинув на розвиток спеціальності «017 Фізична культура і спорт», сприяючи модернізації освітніх стандартів та підвищенню якості викладання у сфері фізичного виховання.

Важливим аспектом є впровадження принципу доступності та інклюзивності освіти, що дає можливість інтегрувати фізичну культуру та спорт у різні освітні програми з урахуванням потреб усіх категорій здобувачів. Крім

того, закон підтримує підготовку висококваліфікованих фахівців через вдосконалення освітніх програм та розробку міждисциплінарних підходів у навчанні фізичної культури і спорту [3].

Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII став важливим етапом реформування освітньої системи, визначивши нові принципи функціонування вищих навчальних закладів та їх взаємодії з ринком праці. У контексті спеціальності «017 Фізична культура і спорт» цей закон вплинув на вдосконалення програм підготовки фахівців, забезпечивши більш гнучку та інтегровану модель навчання, яка враховує сучасні вимоги до фахівців у сфері спорту. Завдяки інноваціям, зокрема, підвищенню якості наукової діяльності та міжнародному співробітництву, фахівці з фізичної культури отримали можливості для поглибленого розвитку та участі в глобальних спортивних ініціативах [2].

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 16 липня 2019 р. став важливим кроком у розвитку спортивної сфери країни, сприяючи інтеграції фізичної культури в систему освіти і професіоналізації цієї галузі. Закріплені в ньому законодавчі ініціативи позитивно впливають на спеціальність «017 Фізична культура і спорт», надаючи здобувачам необхідні знання та практичні навички для роботи в сучасних умовах. При цьому цей закон створює основу для поліпшення умов навчання і кар'єрного зростання фахівців у сфері фізичної культури і спорту [1].

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Стандарту вищої освіти зі спеціальності «017 Фізична культура і спорт» від 24 квітня 2019 р. є важливим етапом розвитку освітніх програм у сфері фізичної культури і спорту. Документ визначає нові вимоги до навчальних програм, що дозволяє створити більш сучасну та ефективну систему підготовки кадрів, здатних працювати в умовах мінливого спортивного середовища. Такі законодавчі ініціативи складають основу для вдосконалення спеціальності, підвищення її

актуальності на ринку праці, покращення якості освітніх послуг у сфері фізичної культури і спорту [4].

Таким чином, такі нормативно-правові документи, як Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII, Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII, Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 16.07.2019 р., Наказ МОНУ «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» від 24.04.2019 р. №567 є одними із вагоміших в розвитку спеціальності «017 Фізична культура і спорт».

Отже, комплексне застосування розглянутих нормативно-правових актів може забезпечувати та покращувати системний розвиток сфери фізичної культури та спорту в Україні, що сприяє підвищенню якості освіти та професійної підготовки. Вони створюють необхідні умови для інтеграції сучасних тенденцій в галузі фізичної культури і спорту, відповідно до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Домбровська С.М., Вавренюк С. А., Палюх В. В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні : монографія. НУЦЗУ, 2020. 313 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» (від 01.07.2014 р. №1556-VII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017р. № 2145-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Відомості Верховної Ради України (від 16.07.2019 р.): URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>
5. Наказ МОНУ «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» від 24.04.2019 р. №567. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/017-fizichna-kultura-i-sport-bakalavr.pdf>.

Огаренко Т. А.,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

кандидат філологічних наук, доцент,

Донецький державний університет внутрішніх справ,

м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОЇ СКЛАДОВОЇ УКРАЇНИ

В умовах сучасних викликів перед Україною постає низка питань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки, зміцненням єдності суспільства та розвитку національної ідентичності.

Одним із важливих чинників формування національної безпеки є мовна політика держави. Мова виступає не лише засобом комунікації, але й інструментом, який об'єднує народ, зміцнює національну свідомість і захищає культурний простір. У цьому контексті особлива роль відводиться викладачам української мови, які є ключовими агентами у формуванні мовної, а разом з нею і безпекової політики держави.

Мова є потужним фактором, що забезпечує ідентифікацію народу та його культурне самовираження. Таке положення закріплене й на законодавчому рівні, зокрема, у Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» наголошено, що «українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, яка історично сформувалася і протягом багатьох століть безперервно проживає на власній етнічній території, становить переважну більшість населення країни і дала офіційну назву державі, а також є базовим системотвірним складником української громадянської нації» [2].

Викладачі української мови здійснюють важливу місію – вони допомагають здобувачам освіти усвідомити цінність української мови як основи національної ідентичності. В умовах зовнішніх загроз, коли інформаційний та культурний простір України піддається атакам, викладачі формують здатність студентів критично мислити, аналізувати інформацію та захищати власні культурні й мовні кордони.

Знання української мови та її використання в усіх сферах життя зміцнює внутрішню єдність держави та створює передумови для консолідації суспільства. Це є особливо актуальним у контексті інформаційної війни, де засобами маніпуляції є саме мова. Держава прагне до посилення консолідаційних функцій української мови, підвищення її ролі в забезпеченні національної безпеки України. Викладачі української мови навчають не лише граматики чи лексики, а й культурного та історичного контексту, що зміцнює стійкість нації до зовнішніх інформаційних впливів.

Одним із найважливіших аспектів діяльності викладачів української мови є формування патріотизму та національної свідомості. Розуміння історії становлення української мови повинне сприяти державницькому мисленню молодого покоління. Аналіз і практичне доведення унікальності фонетичного, лексичного, морфологічного складу нашої мови формує сприйняття української мови як неповторної. Через вивчення мови студенти засвоюють ключові поняття, пов'язані з історією, культурою та традиціями України.

Вивчаючи приклади історико-педагогічної спадщини українського народу, М. Б. Євтух робить висновок, що «справжня національна гідність немислима без поваги до рідної культури, національних освітніх традицій, що першоосновою процесу відродження національної системи виховання є повернення до своїх національних коренів, до скарбниць народної педагогічної мудрості. Знати мову того народу, тієї держави, де ти живеш, є не тільки життєвою необхідністю, а й громадянським обов'язком і ознакою високої культури людини» [1].

У формуванні безпекової складової важливою є також роль української мови як державної в офіційній та публічній комунікації. Викладачі української мови відіграють важливу роль у підготовці фахівців, які у своїй майбутній діяльності забезпечуватимуть ефективне функціонування державних органів та інституцій. Вони навчають майбутніх юристів, державних службовців та військових, як правильно використовувати мову в офіційних документах, правових актах та публічних виступах.

Мовна грамотність – це не лише дотримання граматичних норм, а й вміння чітко й точно формулювати свої думки, що має вирішальне значення для успішної правової та адміністративної діяльності. Через це українська мова у державних установах, армії та інших структурах стає інструментом державної безпеки, що забезпечує внутрішню комунікацію та зовнішню репрезентацію держави на міжнародній арені.

Висновки. Роль викладачів української мови у формуванні безпекової складової України є надзвичайно важливою. Через навчання мови вони не лише забезпечують граматичну та комунікативну підготовку, але й формують національну свідомість, патріотизм, стійкість до зовнішніх загроз та активну громадянську позицію. Викладачі української мови – це ті, хто на мовному фронті щодня захищає культурний і національний суверенітет України, роблячи внесок у її безпеку та майбутнє.

Список використаних джерел

1. Євтух М. Б. Роль рідної мови у формуванні світогляду майбутнього вчителя (історико-педагогічний аспект). URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724409/1/212-853-PB%20%281%29-119-121.pdf> (дата звернення : 02.03.2025).
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 2019 р. №2704-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019, № 21, ст. 81. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення : 27.02.2025).

Орловська О. В.,

доцент кафедри іношомовної освіти і міжкультурної комунікації,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницький національний університет,

м. Хмельницький, Україна

Лисак Г. О.,

доцент кафедри іношомовної освіти і міжкультурної комунікації,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницький національний університет,

м. Хмельницький, Україна

АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ПОТРЕБ СТУДЕНТІВ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Вивчення ділової англійської мови є важливим аспектом підготовки студентів галузі знань управління та адміністрування. За словами дослідників, таких як Л. Джонса [1], Р. Пітерсона [3] та Г. Вонг [6], знання англійської мови дозволяє студентам не лише спілкуватися на міжнародному рівні, але й бути ефективними учасниками бізнес-процесів. У випадку з студентами-менеджерами, оволодіння діловою англійською мовою є необхідністю для професійного зростання, адже вони постійно взаємодіють з міжнародними партнерами, клієнтами та колегами. Таким чином, викладання курсу ділової англійської мови має бути адаптованим до специфіки професійних вимог цих спеціалістів.

Особливістю викладання курсу ділової англійської мови для студентів галузі знань управління та адміністрування є використання контекстуальних та практичних підходів до навчання [5, с. 46]. Важливо, щоб студенти вивчали мову

через реальні бізнес-ситуації, що включають такі аспекти, як складання звітів, проведення переговорів, написання ділових листів та презентацій. Наприклад, дослідження С. Роджерса [4, с. 26] підкреслює важливість використання інтерпретаційних завдань і рольових ігор для розвитку практичних навичок комунікації. Такий підхід дозволяє студентам економічних спеціальностей розвивати не лише мовні навички, але й необхідні для успішної роботи в бізнесі компетенції, зокрема переговорні та управлінські.

Викладання ділової англійської мови для студентів-менеджерів потребує уваги до специфіки їх діяльності, оскільки вони повинні вміти ефективно передавати інформацію, приймати рішення, вести переговори та організовувати робочі процеси. За словами експертів, таких як Р. Пітерсона [3], для цього важливо впроваджувати навчальні методи, які сприяють розвитку комунікативних навичок і покращують розуміння міжкультурних аспектів ведення бізнесу. Зокрема, ефективним методом є використання кейс-методів, який дозволяє студентам розглядати реальні бізнес-ситуації та обговорювати можливі шляхи їх вирішення, тим самим практикуючи мову в контексті конкретних управлінських завдань.

Особливу увагу у процесі викладання англійської мови слід звертати на мовні вимоги, які висуваються у сфері бізнес-комунікацій. Від студентів очікується володіння спеціалізованим лексичним запасом, який включає терміни, що стосуються економіки, фінансів, маркетингу та управління. Як зазначає вчений Л. Джонс [1], знання термінів не лише підвищує рівень комунікації, але й сприяє кращому розумінню специфіки роботи в міжнародному бізнес-середовищі. Крім того, важливо розвивати вміння правильно використовувати формати ділових документів, таких як звіти, фінансові декларації, стратегії та планування бізнесу.

Важливу роль у викладанні ділової англійської мови відіграють інтерактивні методи навчання. Зокрема, методи, що передбачають практичну

діяльність, такі як ділові симуляції, рольові ігри та обговорення актуальних тем. Дослідження Р. Логана [2] доводять, що студенти, які використовують практичні кейси в навчанні, набагато швидше адаптуються до реальних бізнес-ситуацій, що сприяє формуванню гнучких навичок і здатності до швидкого прийняття рішень у умовах мінливої бізнес-середовища.

Сучасні технології, такі як онлайн-платформи для навчання, відеоконференції та спеціалізовані програми для вивчення мови, можуть значно полегшити процес навчання ділової англійської мови. Вони дозволяють студентам отримувати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час і з будь-якого місця, а також брати участь у міжнародних вебінарах, що сприяє покращенню навичок мови в реальних ситуаціях [5].

Отже, для ефективного викладання ділової англійської мови необхідно поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, враховувати специфіку професійної діяльності студентів та активно використовувати інтерактивні та технологічні методи навчання. Це забезпечить не лише високий рівень володіння мовою, але й підготує студентів до успішної кар'єри в міжнародному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1. Jones, L. Business English: A Guide for Learners and Teachers. Pearson Education, 2018. 300 p.
2. Logan, R. The Role of Case Studies in Business English Education. Journal of Applied Linguistics, 2016. Vol. 33, pp. 123-135.
3. Peterson, R. Teaching Business English: A Case Study Approach. Cambridge University Press, 2017. 280 p.
4. Rogers, C. Personalized Approaches in Business English Teaching. Journal of Language and Education, 2014. Vol. 9, pp. 22-34.
5. Smith, K. Technology in Business English Learning: Tools and Applications. Language Learning and Technology, 2017. Vol. 21, Issue 1, pp. 45-61.
6. Wang, H. Improving Business English Teaching: Trends and Innovations. ELT Journal, 2019. Vol. 73, Issue 4, pp. 485-498.

Очкалов О. Ф.,

старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання

Державний заклад «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна

ОСНОВИ НАВЧАННЯ ГІМНАСТИЧНИХ ВПРАВ: МЕТОДИКА ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Гімнастика є однією з найбільш універсальних фізичних дисциплін, яка включає в себе різноманітні вправи для розвитку сили, гнучкості, координації та витривалості. Успішне оволодіння гімнастичними вправами вимагає не лише фізичної підготовки, але і високої технічної майстерності, яка включає в себе правильну техніку виконання рухів. У процесі навчання, особливо на початкових етапах, важливо враховувати помилки, які можуть виникнути під час виконання вправ, оскільки вони можуть стати перешкодою для досягнення високих результатів. Методика виправлення помилок є ключовим аспектом у навчанні гімнастичних вправ, оскільки допомагає тренерам і спортсменам оптимізувати тренувальний процес, зменшуючи ймовірність травм і покращуючи якість елементів.

Важливість зазначеної теми обумовлена зростанням популярності гімнастики серед різних вікових груп, а також необхідністю підвищення рівня підготовки спортсменів. Актуальність даного дослідження полягає в необхідності систематизації та вдосконалення методів виправлення помилок, що виникають у процесі виконання гімнастичних вправ. Враховуючи індивідуальні особливості здобувачів, аналіз типових помилок та застосування сучасних методів навчання є важливими аспектами, які допоможуть оптимізувати процес навчання та виховання майбутніх гімнастів [5].

Питання гімнастики та методики її викладання: досліджували такі науковці, як: В. Товт, О. Гузак, М. Щерба, Р. Лящук, Л. Огнистий та ін. Однак проблема основ навчання гімнастичних вправ, а саме методики виправлення помилок потребує уточнення [1; 4].

Основи навчання гімнастичних вправ включають системний підхід до оволодіння технікою та формування правильних рухових навичок. Методика виправлення помилок – важливий етап, який дозволяє виправити недоліки в виконання і сприяє досягненню високих результатів в гімнастиці [2].

Характер основних труднощів, що виникають в процесі навчання рухової дії включає: 1) природні труднощі виникають навіть у тих випадках, коли підготовка здобувача відповідає складності вправи; 2) труднощі, пов'язані з недостатньою підготовкою здобувача (технічною, фізичною, психологічною) до виконання зазначеної вправи.

Правила дій викладача в процесі виправлення помилок є наступними: 1) визначте основну причину (першопричину) помилки, а потім відповідну серію порушень при виконанні руху; 2) у разі декількох помилок виправлення слід починати з основної помилки; 3) необхідно не допустити одночасного виправлення декількох помилок різного характеру, і вибрати спосіб їх усунення послідовно; 4) ефективніше виправити помилку під час виконання руху (не відкладаючи її на наступний підхід або заняття).

Особливостями дій викладача (використання відповідних прийомів і засобів) є: 1) уточнення рухових уявлень на основі спільного аналізу зі здобувачем; 2) дозовані завдання; 3) акцентоване виконання руху; 4) виконання руху в полегшених умовах; 5) психологічний вплив на здобувача.

В контексті проблеми дослідження погоджуємося з результатами наукового пошуку Т. Клиндух, де зазначено, що під час формування рухових умінь та навичок на різних етапах навчання педагог повинен використовувати сукупність ефективних методів і прийомів, що може сприяти вдосконаленню

всіх форм рухів та формуванню рухових дій, внаслідок чого відбувається якісне перетворення моторної сфери [3, с. 47].

Отже, гімнастика вимагає не лише фізичної підготовки, а й високої технічної майстерності, де виправлення помилок є ключовим аспектом ефективного навчання. Правильна методика виправлення помилок сприяє підвищенню результативності тренувань і зменшенню ймовірності травм. Опанування індивідуальних підходів до кожного здобувача та застосування сучасних методик дозволяє значно покращити якість виконання гімнастичних вправ.

Список використаних джерел

1. Гімнастика та методика викладання: метод. розробка для самостійної роботи студентів. Укл.: В. А. Товт, О. Ю. Гузак, М. Ю. Щерба та ін. Ужгород, ДВНЗ «УжНУ», 2020. 123 с.
2. Дейнеко А. Х. Гімнастика та методика викладання : навч. посібн. Харків : ХДАФК, 2019. 166 с.
3. Клиндух Т. І. Теоретико-методичні засади формування рухових умінь і навичок учнів. *Вісник Запорізького національного університету*. № 1(7), 2012. С. 39-48.
4. Ляшук Р. П., Огнистий Л. В. Гімнастика : навч. посібн. Тернопіль : ТДПУ, 2020. 164 с.
5. Очкалов О. Ф. Аналіз проведення дихальних вправ на заняттях з гімнастики. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 2(340). квітень. 2021. Ч.2. С.157-165.

Павленко І. Г.,

доцент кафедри педагогіки,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка,

м. Полтава, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Сьогодні життя висуває нові вимоги до майбутніх фахівців. Зараз фахівець повинен бути не тільки досвідченим спеціалістом, але й толерантною особою. В умовах сучасної України толерантність є обов'язковою якістю професіоналізму, але далеко не кожний фахівець може стати толерантним.

Для того, щоб формування якостей толерантності у майбутніх фахівців було більш ефективним, потрібно враховувати три найважливіших підходи. Це особистісний підхід, діяльнісний підхід та аксіологічний підхід.

Особистісний підхід означає орієнтацію при конструюванні та здійсненні педагогічного процесу ЗВО на особистість, як ціль, суб'єкт, результат та головний критерій його ефективності. Він потребує визнання унікальності особистості, її інтелектуальної та моральної свободи, права на повагу. Цей підхід спирається на природний процес саморозвитку задатків та творчого потенціалу особистості, створення для цього відповідних умов. Особистісний підхід потребує, щоб викладач ЗВО:

- постійно вивчав та добре знав індивідуальні особливості темпераменту, риси характеру, погляди та смаки студентів;
- умів діагностувати та знав реальний рівень сформованості таких важливих особистісних якостей, як образ мислення, мотиви, установки, напрямки особистості, відношення до життя, праці, ціннісні орієнтації, життєві плани молоді;
- постійно залучав кожного студента до посильної для нього діяльності, яка постійно ускладнюється. Ця діяльність забезпечить прогресивний розвиток особистості;
- своєчасно виявляв та усував причини, які можуть зашкодити досягненню мети, а якщо ці причини не вдалося вчасно виявити та усунути — оперативно змінював тактику в залежності від нових умов та обставин;
- максимально спирався на активність особистості;
- розвивав самостійність, ініціативу, самодіяльність, не стільки керував, скільки вміло організовував та спрямовував діяльність, яка веде до успіху.

Комплексне здійснення цих умов усуває спрощеність вікового та індивідуального підходів, потребує від викладача ЗВО врахувати не поверховий, а глибинний розвиток процесів, спиратися на закономірності причинно-наслідкових відношень. При особистісному підході врахування вікових та індивідуальних особливостей набуває нової спрямованості. Діагностуються потенційні можливості, найближчі перспективи.

Максимально сприятливі можливості для формування якостей толерантності це вік, коли молодь знаходиться на першому курсі. Тому що, чим молодше вік, тим більш безпосередні є сприйняття, тим більше студент вірить своєму педагогу. В цьому віці легше врахувати позитивні звички, привчати до праці, дисципліни, поведінки у суспільстві.

Діяльнісний підхід достатньо розроблений в педагогічній літературі, він сприяє переводу людини в позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування. Це у свою чергу, потребує реалізації полісуб'єктного підходу, який витікає з того, що сутність людини значно багатше, різноманітніше та складніше ніж її діяльність. Цей підхід заснований на вірі у позитивний потенціал людини, в її необмежені творчі можливості постійного розвитку та самовдосконалення. Важливим при цьому є те, що активність особистості, й потреби у самовдосконаленні розглядаються неізолювано. Вони розвиваються тільки в умовах взаємовідносин з іншими людьми. Полісуб'єктний підхід в єдності з особистісним та діяльнісним складають сутність методології гуманістичної педагогіки.

Аксіологічний підхід – є таким собі «мостом» між теорією та практикою. Цей підхід дозволяє, з одного боку, вивчати явища з точки зору закладених у них можливостей задоволення потреб людей, а з іншого боку — вирішувати завдання, проблеми гуманізації суспільства. Зміст аксіологічного підходу розкривається через систему аксіологічних принципів:

- рівноправ'я філософських поглядів у рамках єдиної гуманістичної системи цінностей при збереженні різноманіття їх культурних й етичних особливостей;
- екзистенціональна рівність людей, соціокультурний прагматизм замість демагогічних дискусій про основні цінності, діалог та взаєморозуміння замість месіанства та індиферентності;

– рівнозначність традицій та мистецтва, визнання необхідності вивчення та використання вчення минулого та можливості духовного відкриття у теперішньому та минулому, взаємно збагаченого діалогу між традиціоналістами та новаторами.

Соціально-педагогічні цінності відображають характер та зміст тих цінностей, які функціонують у різноманітних соціальних системах, які виявляються у суспільному визнанні. Це сукупність ідей, уяв, норм, правил, традицій, які регламентують діяльність суспільства у сфері соціального виховання. Групові педагогічні цінності можна представити у вигляді ідей, концепцій, норм, регулюючих та направляючих педагогічну діяльність в рамках визначених освітньо-виховних інститутів.

Особистісно-педагогічні цінності виступають як соціально психологічна освіта, в якій відображаються цілі, мотиви, ідеали, установки та інші характеристики направленості особистості, яка складає у своїй сукупності систему її ціннісних орієнтацій. «Я» як система цінностей орієнтації, складає не тільки когнітивні, але й емоційно-вольові компоненти, які відіграють роль її внутрішнього орієнтира. В ньому асимільовані як соціально-педагогічні, так й професійно-групові цінності, які слугують існуванню індивідуально-особистісної системи загальнопедагогічних та соціально-педагогічних цінностей.

Таким чином, особистісний підхід потребує: необхідності врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів; визнання унікальності особистості, її інтелектуальної та моральної свободи, права на повагу; опори освіти на природний процес саморозвитку задатків та творчого потенціалу особистості. Діяльнісний підхід потребує: переводу індивіда у позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування; залучення суб'єкта у різноманітні види діяльності. Аксиологічний підхід потребує: розглядання людини, як в іщої цінності суспільства та самоціль суспільного розвитку; дослідження педа-

гогічних явищ крізь призму цінностей. Ці підходи, їх основні ідеї є одними з педагогічних умов формування толерантності у здобувачів вищої освіти у процесі їхньої фахової підготовки в закладах вищої освіти. Виховання толерантності особистості можна розглядати як окрему соціальну технологію роботи з молоддю в полікультурному суспільстві.

Пальгуй І. В.,

аспірантка II курсу навчання спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,

факультет природничої і фізико-математичної освіти,

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка,

м. Глухів, Україна

Науковий керівник: Полілуєва І. В. старший викладач кафедри педагогіки,

психології, соціальної роботи та менеджменту

кандидат психологічних наук,

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка,

м. Глухів, Україна

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ

Вступ. Сучасний освітній простір породжує швидкі зміни, які вимагають від педагогів здатності адаптуватися та удосконалювати власну психологічну готовності. Пріоритетним стає формування компетентності молодого покоління, що передбачає спроможність фахівців ефективно здійснювати свою професійну діяльність з урахуванням компетентнісного підходу.

Концептуальною основою організації вищої освіти у контексті масштабних євроінтеграційних процесів XXI століття є компетентнісний підхід.

Який націлений на формування у майбутніх фахівців соціально та професійно значущих компетенцій, які відповідають вимогам національних і світових ринків праці. Тому сучасний вчитель стикається з викликами, що потребують не лише глибокого володіння своїм предметом, а й високого рівня психологічної компетентності. А роль психологічної компетентності, у формуванні особистості учнів, стає все більш важливою.

Термін «компетентність» походить від латинського слова «competens», що в перекладі «належний» або «здатний». Для особистої реалізації та розвитку вчителя необхідно опанувати основні компетентності. Ключова компетентність визначається як «спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності й належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів» [6].

Компетентнісний підхід спрямовує навчальний процес на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей кожного учня. Результатом такого процесу має стати формування загальної компетентності, що є інтегрованою характеристикою особистості, яка включає знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі» [2,с.15]. Підтверджується єдність поглядів науковців, В. Андрущенко, Н. Бібік, В. Курок, О. Савченко, щодо визначальної ролі компетентісного підходу на шляху формування компетентностей та упровадження її в систему освіти України.

На думку Пен Юй, компетентний науковець – це «фахівець високого класу, який здатен досягти якісних результатів завдяки особистісно-ціннісному ставленню до певної сфери діяльності та реалізації потенційних можливостей» [4,с.116].

Як стверджує В. Баркасі, професійна компетентність педагогів є комплексне формування особистості, яке включає когнітивно-технологічні, соціальні, полікультурні, аутопсихологічні та особистісні компоненти.

Мета. Обґрунтувати особливості психологічної компетентності в реалізації компетентного підходу в освіті.

Матеріали та методи. Виконання трудових функцій вчителем передбачає наявність психологічної компетентності, яку можна взяти за основу формування необхідних професійних компетентностей, що забезпечують реалізацію ціннісних орієнтирів.

Психологічна компетентність сприяє розвитку здібностей здобувачів освіти, формуванню критичного мислення та навичок самостійного навчання, а також вихованню відповідальності, поваги до інших і готовності до співпраці.

Результати. Відповідно до професійного стандарту «Вчителя закладу загальної середньої освіти» передбачає психологічну компетентність, як здатність визначати та враховувати вікові й індивідуальних особливостей учнів, що передбачає орієнтацію вчителя на якісне і всебічне вивчення розвитку дитини її початкових можливостей, які впливають на навчальні здібності та їхній психоемоційний стан.

Підтримуючи розвиток позитивної самооцінки, Я- ідентичності, пошуку шляхів становлення рольової ідентичності на основі розуміння інтеграції ролей особистості в єдине ціле. Мотивуючи й організовуючи пізнавальну діяльність, формувати спільноту у якій поважають і враховують права кожного» [5].

За визначенням О. Шпака, В. Тереса та Н. Примаченко, що психологічна компетентність є важливим аспектом у навчанні. На думку В. Бойко психологічна компетентність базується на рівні підготовленості, «професійний педагог певною мірою має бути професійним психологом за для успішної реалізації освітнього процесу» [1].

Натомість український вчений О. Кочерга убачає, що «побудова моделі психологічної компетенції педагога має спиратися на засади, що дозволяють успішно розв'язувати професійні задачі» [3]. Підтримуючи думку науковців, вважаємо, що оволодіння психологічними знаннями майбутніх учителів під час

проходження фахової підготовки, є важливий складник компетентісного підходу. Набуті знання спрямовані на розвиток інтелектуального потенціалу, формування ключових компетентностей та здатності до ефективної педагогічної діяльності.

Висновки. Таким чином, розвиток психологічної компетентності педагогів є важливим компонентом їхньої професійної підготовки в умовах компетентісного підходу. Забезпечує ефективну взаємодію між учасниками освітнього процесу, що сприяє формуванню ключових компетентностей вчителів та створює передумови для успішної реалізації педагогічної діяльності.

Залишилося нерозкритим питанням, щодо перспектив поєднання психологічних знань та компетентісного підходу. Тому в сфері освіти все більше зосереджуються на розробці та імплементації сучасних підходів.

Список використаних джерел

1. Бойко В. В. Психологічна компетентність – необхідна умова освітньої реформи. URL:<https://vseosvita.ua/library/psihologicna-kompetentnist-9768.html>
2. Дика Н. М., Глазова О.П. Нова парадигма післядипломної педагогічної освіти: реалізація компетентісного підходу. НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА (СЕРІЯ: ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ) Вип. 3-4 (56-57), 2018 С.15-20. URL:[AN_Dyka_O_Glazova_NPOTR_5-6_IPPO.pdf](https://kub.edu.ua/AN_Dyka_O_Glazova_NPOTR_5-6_IPPO.pdf) (kub.edu.ua)
3. Кочерга О.В. Розвиток психологічної компетентності вчителя початкової школи. Рідна школа. 2013. Вип.11. С.52–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_11_11
4. Пен Юй, До питання про особистісний компонент фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. В.М.Чайки. Тернопіль: ТНПУ, 2020. С.116-117
5. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 No 1392 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМ № 143 від 26.02.2020).
6. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: Наказ Міністерства розвитку освіти і науки України 29.09.2024 р. No 1225 .URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

Пасічник О. С.,

доцент кафедри іноземних мов,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТА В ЗМІСТІ КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Однією із важливих проблем, з якою стикаються розробники курсів іноземної мови професійного спілкування для студентів сфери ІТ, є визначення того, наскільки доцільним є урахування соціокультурного компонента в його змісті.

Проведений нами аналіз змісту популярних зарубіжних та вітчизняних підручників для навчання англійської мови ІТ-спрямування засвідчує, що в переважній більшості випадків їх основним пріоритетом є формування комунікативних умінь і навичок, зорієнтованих на вирішенні суто технічних завдань. Водночас, роль міжкультурного виміру відображена доволі фрагментарно або ж не простежується взагалі.

У свою чергу, ми схильні вважати, що зміст курсу професійної мови не можна будувати навколо знайомства з суто технічними аспектами, та розглядаємо інтеграцію міжкультурного компонента в курсах іноземної мови професійного спілкування важливим аспектом сучасної іншомовної освіти. Сфера ІТ є не лише технічною, а й соціальною: поява кожної з відомих нам технологій зародилася в конкретних соціокультурних умовах та використовується для вирішення конкретних суспільних завдань. Більшість ІТ-команд за своїм складом є багатонаціональними, а відтак місце міжкультурного діалогу завжди присутнє в практиці роботи. Варто зазначити, що завдання освіти полягає не лише в забезпеченні студента необхідним набором

практичних умінь і навичок, але й у тому, щоб сприяти формуванню його ціннісних орієнтацій, у тому числі й готовності до конструктивної взаємодії у багатонаціональному та полікультурному середовищі. Оскільки предметна галузь «іноземні мови» є чи не найбільш чутливою до питань міжкультурного виховання, до пріоритетних завдань іншомовної підготовки відносимо формування в студентів уявлень про культуру через призму проблематики їх спеціальності. Відповідно, результатом навчання іноземних мов є не лише долучення студентів до нового професійного мовного коду, але й збагачення їх картини світу відомостями, релевантними для їхньої сфери діяльності.

Хоча конкретні дослідження, присвячені цій проблематиці, обмежені, загальні підходи до формування міжкультурної компетентності в навчанні іноземних мов можуть бути застосовані й у сфері ІТ. Знаковими вважаємо такі фундаментальні праці авторів М. Byram, G. Hofstede та інших. Ними були розроблені моделі міжкультурної комунікативної компетентності, які включають знання, уміння та ставлення, необхідні для ефективного спілкування з представниками інших культур; вивчалися культурні виміри, які впливають на професійне спілкування (такі, як рівень індивідуалізму, дистанція влади та уникнення невизначеності). Розуміння цих аспектів може допомогти майбутнім ІТ-фахівцям ефективніше взаємодіяти в міжнародних командах.

Питання про доцільність інтеграції соціокультурного компонента в зміст курсу професійного спілкування зумовлюється розбіжностями між традиційним уявленням про соціокультурний компонент, як про певний обсяг знань про культуру, історію та мовні практики країни, мова якої вивчається, та потребами галузі ІТ. Соціокультурний компонент у структурі іншомовної підготовки ІТ-фахівця матиме свою специфіку та відрізнятиметься від того, який був характерний для школи (мав побутову та країнознавчу інформацію). Однією з основних *соціокультурних детермінант* для галузі ІТ можемо назвати той факт, що більшість технологій взяли початок у західних країнах, де англійська мова є

державною (поява Інтернету, розробка перших операційних систем, соціальних мереж тощо). Певною мірою це пояснює превалювання саме англомовних термінів у цій галузі.

Розглядаючи історію розвитку технологій, у змісті такого курсу неможливо оминати питання чинників (у тому числі й соціокультурних), які спонукали їх появу: деякі з технологій зародилися як результат ідеологічного протистояння наддержав, деякі – як відповідь на вирішення конкретних соціальних завдань. Не менш важливим є розуміння як самих умов, так і психологічного портрету винахідників.

Варто зазначити, що інформаційні технології стали невід’ємною частиною культури, саме вони спричинили появу окремого її пласту – технологічного та комунікаційного, який нині є чинником перетворень у різних сферах людської діяльності: бізнес, маркетинг, навчання, дослідження, мистецтво тощо. Ставши частиною повсякденного життя, технології формують нові звички та культурні практики: миттєва комунікація, доступність знань, потреба постійного оновлення знань через практику безперервного навчання тощо. Проникнення технологій в усі сфери життя змушує до перегляду усталених практик та етичних питань: на перший план виходять проблема використання персональних даних, захисту конфіденційності, використання штучного інтелекту; такі засоби, як AI, VR та AR, дають змогу розвивати нові форми мистецтва, освіти й взаємодії. Під впливом роботизації перегляду потребує місце та роль людини в новому технологізованому суспільстві. Фактично, ми говоримо про інший культурний вимір – технологічний, який апелює до розгляду більш глобальних проблем ціннісного характеру.

Водночас, під впливом технологій змінюються багато повсякденних речей, форми ведення бізнесу, а *soft skills* (навички комунікації, емоційний інтелект) стали критично важливими для роботи в команді, а самі компанії дедалі частіше приділяють увагу соціальному впливу своїх продуктів, зокрема на психічне

здоров'я користувачів, екологію. Відтак, у поєднанні з соціокультурною підготовкою володіння мовою полегшує налагодження стосунків з іноземними колегами (які точно є у більшості міжнародних компаній) – випускник зможе впевнено спілкуватись як на робочі, так і теми, що стосуються побутових ситуацій чи особистих захоплень (*small talk* у будь-якому соціальному середовищі – це прояв етики та культури).

Усе вище зазначене спонукає розробників курсів іноземної мови професійного спілкування до переосмислення змістового наповнення та доповнення їх відповідними текстовими матеріалами міжкультурної спрямованості, а також комунікативними ситуативними завданнями, які дадуть змогу активізувати здобуті технічні та соціокультурні знання в комунікативній діяльності здобувачів освіти.

Покришень Д. А.,

в.о. директора інституту професійного розвитку,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Тенденції розвитку професійно-педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти обумовлені інтенсивними трансформаціями в освітньому просторі, що потребують адаптації та впровадження інноваційних методів та форм навчання, орієнтованих на формування компетентного фахівця, здатного до неформальної та інформальної освіти. У сучасних умовах викладач виступає не лише ретранслятором знань, а й активним модератором когнітивної діяльності здобувачів освіти, сприяючи розвитку їхнього критичного мислення,

професійних компетенцій та самостійної освітньої діяльності. Це передбачає застосування методик, що стимулюють рефлексію, аналітичні навички та здатність до адаптації в умовах інформаційного суспільства. Враховуючи зазначене, педагогічна майстерність в освітньому процесі набуває нового концептуального виміру, що передбачає гармонійне поєднання традиційних дидактичних підходів із цифровими технологіями та інтерактивними навчальними стратегіями. Це забезпечує не лише підвищення ефективності засвоєння знань, а й розвиток креативності, комунікативних навичок та самостійності здобувачів вищої освіти.

Інноваційні технології відіграють ключову роль у підготовці майбутніх фахівців, сприяючи активному залученню студентів до освітнього процесу. Використання цифрових платформ, штучного інтелекту, інтерактивних кейс-методів та гейміфікації підвищує мотивацію та ефективність процесу навчання, що безпосередньо впливає на якість засвоєння знань. Особливу увагу слід приділяти адаптивним технологіям навчання, що дозволяють персоналізувати освітній процес відповідно до потреб студентів. Диференційований підхід та створення індивідуальних завдань наразі забезпечується системами штучного інтелекту.

Професійна діяльність викладача закладу вищої освіти охоплює широкий спектр компетентностей, серед яких особливе місце займає розвиток навичок самоменеджменту, ефективної комунікації та конструктивної співпраці. Сучасне освітнє середовище закладу вищої освіти функціонує як динамічна платформа для міждисциплінарної взаємодії, що сприяє інтеграції знань із різних галузей науки та забезпечує формування цілісного науково-освітнього простору. Отже, роль викладача виходить далеко за межі традиційного розуміння педагогічної діяльності: він постає не лише як носій знань, а й як фасилітатор, наставник, який спрямовує професійний розвиток здобувачів освіти, та організатор навчальної

діяльності, що забезпечує умови для ефективного засвоєння навчального матеріалу й формування ключових та професійних компетентностей.

Удосконалення педагогічної майстерності потребує безперервного професійного розвитку, участі у наукових дослідженнях, обміну досвідом та впровадження сучасних освітніх методик. Це забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних працювати в умовах швидких змін. Відтак, модернізація підходів до викладання та інтеграція інноваційних технологій є важливими чинниками успішної професійно-педагогічної діяльності в сучасному закладі вищої освіти. На нашу думку, викладач має постійно підвищувати свою педагогічну майстерність, відвідувати різні заходи, де демонструються сучасні організаційні методи та форми, бути готовим до їх вивчення та впровадження.

Психологічна готовність викладачів до змін є важливим фактором успішного впровадження сучасних технологій в освітній процес. Особливістю мислення дорослих людей є схильність до використання перевірених підходів і певна консервативність у сприйнятті нових технологій. Тому важливо створювати умови для усвідомлення викладачами переваг інноваційних методик через наочні приклади, обговорення практичних кейсів та демонстрацію реальних результатів їхнього застосування. Усвідомлення необхідності змін і їх позитивного впливу на якість освіти сприятиме більшій залученості викладачів до процесу модернізації навчання. Гнучкість мислення, відкритість до нових методів та готовність до навчання протягом усього життя допомагають адаптуватися до інновацій та ефективно використовувати нові підходи у викладанні. Важливу роль відіграє також емоційна стійкість, що дозволяє викладачам сприймати зміни не як загрозу, а як можливість для професійного зростання.

Підтримка керівництва закладу освіти є ключовим елементом у процесі впровадження інноваційних методик викладання. Адміністрація має створювати

сприятливі умови для навчання викладачів, забезпечувати доступ до сучасних ресурсів та сприяти розвитку корпоративної культури, що орієнтована на відкритість до змін. Фінансування освітніх ініціатив, проведення тренінгів і семінарів, а також стимулювання педагогічного розвитку сприяють підвищенню рівня викладання та ефективному використанню сучасних технологій у навчальному процесі.

Потапчук Т. В.,

професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти,

доктор педагогічних наук, професор,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Формування толерантності майбутніх вихователів на засадах педагогіки партнерства визначається комплексом педагогічних умов, про що свідчать дослідження науковців [1; 2; 3].

У нашому дослідженні було застосовано метод експертного оцінювання педагогічних умов, спрямованих на формування толерантності майбутніх вихователів на засадах педагогіки партнерства. Це дало змогу ґрунтовно проаналізувати чинники, які сприяють розвитку толерантної поведінки майбутніх педагогів, а також визначити найбільш ефективні шляхи їхньої реалізації.

В рамках дослідження педагогічні умови було поділено на два основних блоки: організаційні та методичні.

До організаційних умов, що забезпечують сприятливе середовище для формування толерантності, було віднесено:

1. Створення толерантного освітнього середовища педагогічного факультету, яке сприяє розвитку взаємоповаги, довіри та емоційного комфорту серед студентів і викладачів.

2. Формування умов для саморозвитку студентів, що передбачає підтримку їхньої особистісної активності, самостійного аналізу власних поглядів, стимулювання рефлексії та розвитку емпатії.

3. Організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачами, студентами та батьками з метою налагодження ефективної комунікації, обміну досвідом та сприяння вихованню толерантного світогляду.

4. Залучення студентів до участі в студентському самоврядуванні, яке спрямоване на розвиток соціальної активності, відповідальності та культури толерантної поведінки в колективі.

5. Систематичний моніторинг рівня сформованості толерантності, що дає змогу вчасно виявляти проблеми у розвитку міжособистісних стосунків і коригувати виховну роботу відповідно до отриманих результатів.

До методичних умов, що забезпечують ефективний процес формування толерантності студентів, було включено:

1. Поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання, що сприяє осмисленому сприйняттю та засвоєнню норм толерантної поведінки.

2. Методичне забезпечення виховного процесу, що передбачає розроблення навчально-методичних рекомендацій, створення дидактичних матеріалів та застосування інтерактивних технологій.

3. Розроблення авторської програми виховних заходів «Крокуємо до толерантності», яка включає тематичні тренінги, дискусії, рольові ігри, бесіди та практичні завдання для активного розвитку толерантних установок у студентів.

4. Оптимізація методів і форм виховної роботи, яка спрямована на забезпечення індивідуального підходу до кожного студента та створення комфортного середовища для набуття навичок конструктивної взаємодії.

5. Організація та проведення навчальних занять для наставників студентських груп за темою «Формуємо толерантність майбутніх вихователів», що дозволяє підготувати викладачів до реалізації ефективних стратегій формування толерантності у студентському середовищі.

Системний підхід до визначення педагогічних умов формування толерантності майбутніх вихователів на засадах педагогіки партнерства сприяє розробці комплексної моделі виховання, яка включає як організаційні аспекти створення толерантного середовища, так і методичні інструменти, що забезпечують ефективне формування відповідних соціальних і моральних якостей майбутніх вихователів.

Задля вибору найбільш ефективних педагогічних умов формування толерантності майбутніх вихователів на засадах педагогіки партнерства було застосовано методи математично-статистичного аналізу, що уможливило провести необхідні математичні обчислення і визначити середню зважену оцінку.

Експерти обирали її найчастіше. Саме на розгляді цих умов зосереджуємо свою увагу. Середня зважена оцінка обчислюється за формулою:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{k=1}^5 kw_k}{\sum_{k=1}^5 w_k},$$

де w_k – кількість респондентів, які вибрали оцінку k .

За результатами експертного оцінювання педагогічних умов формування толерантності майбутніх вихователів на засадах педагогіки партнерства виокремлено як найбільш ефективні такі педагогічні умови:

- розроблення авторської програми виховних годин для студентів педагогічних факультетів;
- залучення студентів педагогічних факультетів до участі у студентському самоврядуванні, спрямованому на формування толерантної поведінки;
- організація та проведення занять для наставників студентських груп «Формуємо толерантність майбутніх педагогів».

Під час реалізації програми виховних годин для студентів педагогічних факультетів використовували різноманітні методи, зокрема розповідь, пояснення, переконання, бесіду, демонстрацію позитивного прикладу, дискусії, вправи, педагогічні вимоги, врахування суспільної думки, створення виховних ситуацій, мозковий штурм, а також рольові та імітаційні ігри.

Для проведення занять застосовували різні форми роботи, серед яких тематичні бесіди, тренінги, майстер-класи зі спілкування, вікторини, аналіз і розв’язання проблемних ситуацій, обговорення літератури та висловлювань про толерантність, відеопрезентації, перегляд і аналіз фільмів, проєктна діяльність, інсценізації, робота в малих групах, індивідуальні консультації. Окрім того, організовували акції, флешмоби, спортивні змагання та літературні вечори.

Студенти педагогічних факультетів брали активну участь у різноманітній позааудиторній діяльності, яка охоплює такі напрями:

- *Самостійна робота* – підготовка до занять (семінарів, практичних і лабораторних), опрацювання навчального матеріалу, конспектування першоджерел, робота з довідковою літературою, електронними ресурсами, написання курсових робіт, рефератів тощо.
- *Науково-дослідницька діяльність* – участь у наукових товариствах, гуртках, студіях, творчих групах, лабораторіях, конференціях, конкурсах, олімпіадах, написання статей, доповідей, проходження педагогічних практик.

– *Громадська активність* – робота в органах студентського самоврядування, волонтерських ініціативах, профспілках, участь у зборах, мітингах тощо.

– *Художньо-естетична діяльність* – заняття у музичних, хореографічних, театральних та літературних гуртках, участь у концертах, виставах, КВК тощо.

– *Фізкультурно-спортивна діяльність* – тренування у спортивних секціях, участь у змаганнях, олімпіадах, професійному спорті.

– *Дозвілєва сфера* – активний відпочинок, розважальні заходи, зустрічі з друзями, спілкування у молодіжних субкультурах.

– *Культурно-просвітницька діяльність* – відвідування концертів, театрів, виставок, музеїв, екскурсій тощо.

Принципи студентського самоврядування для формування толерантної поведінки: 1) приймати кожного студента таким, яким він є; 2) формувати толерантне освітнє середовище на факультеті; 3) використовувати методику особистісно орієнтованої колективної творчої діяльності; 4) враховувати професійні інтереси студентів і їхню зону найближчого розвитку; 5) будувати спілкування на основі діалогу, взаємного розуміння та поваги до думок інших; 6) включати елементи особистісного зростання, що відповідають очікуванням студентів (емоції, переживання, відповідні дії та вчинки).

Наступна педагогічна умова – *організація та проведення занять для наставників студентських груп*. У процесі формування толерантності майбутніх вихователів ключову роль відіграє робота наставників студентських груп. Важливими чинниками цього процесу є:

– *Формування стійкої мотивації до педагогічної діяльності* – заохочення студентів до усвідомлення значущості професії вихователя та її впливу на виховання толерантної особистості.

– *Емоційно-ціннісне ставлення до толерантності* – розуміння наставниками важливості толерантної взаємодії та сприяння її розвитку серед студентів.

– *Розвинута емпатія* – здатність наставників до співпереживання та розуміння емоційного стану студентів.

– *Володіння методами формування толерантності* – використання ефективних підходів і форм роботи у позааудиторній діяльності для розвитку толерантних установок у студентів.

– *Навички запобігання та розв’язання конфліктів* – уміння вирішувати проблемні ситуації та створювати конструктивне середовище для комунікації.

– *Здатність до професійно-педагогічної рефлексії* – аналіз власної діяльності та її впливу на формування толерантних цінностей у студентів.

Ці складові забезпечують ефективне виховання толерантності як невід’ємної риси майбутніх вихователів.

Отже, формування толерантності майбутніх вихователів на засадах педагогіки партнерства є важливим завданням сучасної освіти, оскільки толерантний вихователю здатний створювати комфортне та безпечне освітнє середовище, сприяти розвитку особистості кожної дитини та забезпечувати ефективну комунікацію в освітньому процесі. Таким чином, забезпечення педагогічних умов для формування толерантності майбутніх вихователів на засадах педагогіки партнерства є ключовим фактором у підготовці кваліфікованих фахівців, здатних виховувати толерантне покоління та будувати демократичне суспільство.

Список використаних джерел:

1. Нечерда В. Б. Педагогічні умови виховання толерантності у старших підлітків у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2014. 332 с.
2. Орловська О. В. Підготовка майбутнього вчителя до виховання толерантності в учнів старшої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2011. 21с.
3. Чередник Л. М. Формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук. Бердянськ, 2020. 523 с.

Селецький О. В.,

декан юридичного факультету, кандидат юридичних наук, доцент,

Національний університет «Чернігівська політехніка»,

м. Чернігів, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ТА ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Робочий час і час відпочинку є фундаментальними юридичними категоріями, які відіграють ключову роль у забезпеченні трудових прав найманих працівників, ефективності трудових процесів і соціально-економічного розвитку держави. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку є необхідною умовою забезпечення балансу між професійною діяльністю та особистим життям людини, сприяючи підтриманню її здоров'я, продуктивності та добробуту.

Ключовими учасниками трудових відносин у сфері освіти та науки є науково-педагогічні працівники. Як зазначає Т.В. Красюк, у сучасних умовах науково-педагогічний працівник є носієм не тільки наукової інформації, а й організатором пізнавальної діяльності студентів, їх самостійної роботи та наукової творчості [1, с. 158]. Науково-педагогічні працівники є важливою одиницею освітнього процесу у закладах вищої освіти України, який спрямований на всебічний розвиток особистості здобувачів освіти, підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці. Виконання науково-педагогічними працівниками поставлених завдань неможливе без забезпечення належних умов трудової діяльності [2, с. 101], зокрема й у сфері врегулювання робочого часу та часу відпочинку.

Стаття 56 Закону України «Про вищу освіту» [3] визначає особливості робочого часу науково-педагогічних працівників, встановлюючи його тривалість, специфіку розподілу між основними напрямками професійної

діяльності та використання. Так, однією з особливостей робочого часу науково-педагогічних працівників є його скорочена тривалість, яка становить 36 годин на тиждень (що відрізняється від загальної норми у 40 годин згідно ч. 1 ст. 50 Кодексу законів про працю України). Також робочий час науково-педагогічного працівника включає час виконання ним як навчальної, так і методичної, наукової та організаційної роботи, а також інших трудових обов'язків. З цього слідує, що робочий час науково-педагогічного працівника не обмежується лише аудиторною роботою в стінах закладу вищої освіти. Він також включає час, необхідний для написання статей, тез, підручників або монографій, підготовки методичних матеріалів, чим зазвичай викладач займається вдома чи у бібліотеці. Тож, як бачимо, класичне розуміння робочого часу, в рамках якого працівник виконує свої обов'язки протягом робочого дня, не відображає специфіку робочого часу науково-педагогічного працівника. Ця специфіка полягає в тому, що частина робочого часу викладача може бути пов'язана з виконанням трудових обов'язків поза межами його робочого місця. А, отже, застосування щоденного обліку робочого часу неможливе, оскільки тривалість робочого дня науково-педагогічного працівника та кількість відпрацьованих ним годин можуть варіюватися протягом тижня.

Констатуючи відсутність єдиного погляду на правову природу робочого дня науково-педагогічних працівників, можна зауважити, що більшість авторів звертає увагу на фактичну відсутність визначеності меж робочого часу у межах кожного дня. На відміну від більшості працюючих (наприклад, інженерів, бухгалтерів), для яких тривалість робочого дня збігається з тривалістю робочого часу, для науково-педагогічних працівників час фактичної зайнятості значною мірою перевищує тривалість робочого дня. Формально для них встановлено скорочений робочий день, хоча фактично він ненормований [4, с. 168].

Що ж до часу відпочинку, то згідно ст. 45 Конституції України кожен, хто працює, має право на відпочинок [5]. Це правило відповідно поширюється й на

науково-педагогічних працівників. До часу відпочинку трудове законодавство відносить перерву протягом робочого дня, щоденний відпочинок, міжзмінний відпочинок, вихідні, святкові й неробочі дні, а також відпустки. Правове регулювання часу відпочинку науково-педагогічних працівників здійснюється переважно на основі загальних положень Кодексу законів про працю України (ст. ст. 66, 67, 70 71, 73) [6], а також згідно спеціального законодавства (зокрема, щодо тривалості, умов та порядку надання щорічних відпусток).

Так, відповідно до ч. 6 ст. 6 Закону України «Про відпустки» [7] та Постанови Кабінету Міністрів від 14.04.1997 р. № 346 [8] науково-педагогічним працівникам надається щорічна основна відпустка тривалістю до 56 календарних днів. Це значно перевищує стандартні 24 календарні дні для більшості працівників. Окрім цього, науково-педагогічним працівникам щорічні відпустки повної тривалості у перший та наступні робочі роки надаються у період літніх канікул незалежно від часу прийняття їх на роботу. Подовжена відпустка у літній період сприяє ефективному відновленню сил перед початком нового навчального року. Період її надання логічно і практично обґрунтовуються, оскільки влітку заняття не проводяться, тому й необхідності в праці викладача немає. Це дозволяє забезпечити безперервність освітнього процесу під час навчального року та ефективно використовувати кадровий потенціал закладу освіти. Варто відмітити, що науково-педагогічні працівники згідно ч. 1 ст. 16 Закону України «Про відпустки» мають також право на творчу відпустку. Вона надається для закінчення дисертаційних робіт, написання підручників та в інших випадках, передбачених законодавством.

Отже, нормативне закріплення питань робочого часу та часу відпочинку науково-педагогічних працівників забезпечує дотримання їх трудових прав, сприяє ефективній організації роботи та відпочинку, а також запобігає професійному вигоранню. Встановлення чітких правових норм допомагає збалансувати навчальну, наукову, методичну та організаційну діяльність, що

позитивно впливає на якість надання освітніх послуг та виконання наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Красюк Т. В. Визначення поняття «науково-педагогічний працівник». Соціально-економічні та правові підстави вдосконалення трудового законодавства на сучасному етапі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 21 жовтня 2016 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2016. С. 158-161.
2. Лиманський П. П. Правове регулювання часу відпочинку науково-педагогічних працівників: виклики режиму воєнного стану. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 37, 2023. С. 100-106.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n900> (дата звернення 14.02.2025).
4. Красюк Т. В. Порядок встановлення та облік режиму робочого часу науково-педагогічних працівників ВНЗ. Порівняльно-аналітичне право. № 5. 2014. С. 167-171.
5. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4272> (дата звернення 14.02.2025).
6. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 14.02.2025).
7. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 р. № 346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346-97-%D0%BF#Text> (дата звернення 14.02.2025).

Трубавіна І. М.,

професор кафедри соціальної педагогіки,

доктор педагогічних наук, професор,

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна

НЕНАСИЛЬНИЦЬКЕ СПІЛКУВАННЯ В РОБОТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО

Проблема збереження ментального, фізичного, соціального здоров'я в умовах війни актуальна для всіх в Україні сьогодні під час війни. Тривалий стрес внаслідок війни, психологічні травми та їх наслідки заважають повноцінній освіті і впливають на якість освіти. Маємо враховувати особливості освіти під час війни – дистанційне навчання, навчання в сховищах, відсутність електрики, зв'язку, тепла, житла, велика кількість ВПО в складних життєвих обставинах,

втрати близьких, домівки, звичного середовища, способу життя, роботи, доходу, наявність поранень, загострення хронічних хвороб, постійні загрози життю внаслідок обстрілів [5; 8]. Сьогодні всі наші люди є або в складних життєвих обставинах, або уразливими, тобто такими, які мають ризик потрапити в СЖО.

Уразливість (вразливість) – це нездатність людини витримувати впливи недружнього середовища; міра чутливості до уражень, пошкоджень; слабе місце одного з елементів об'єкта захисту; фактор реалізації загрози.

Вразливі люди – це ті, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників (далі – вразливі категорії населення). З психологічної точки зору вона відображається в нашій здатності відкриватись, проявляти свої почуття та емоції, і бути відкритими до зовнішнього світу [2; 3]. Її виявлення може призвести до відкриття наших слабкостей та ризиків, яким можуть скористатися інші люди на шкоду особистості. Але емоції і почуття – окраса нашого життя, те, заради чого ми живемо, і наше завдання як соціальних працівників – надати соціальні послуги таким чином, щоб ця уразливість не привела до життєвих обставин і кризи. Усе це вимагає зміни функцій освітян в війну, виконання додаткових, насамперед інформаційної, соціального захисту, безпекової функцій [7; 11], знання особливостей психологічного стану тих, хто навчається [4; 5; 6; 9], їх соціального благополуччя [10]. тощо. Це все вимагає гуманізму і прояву людиноцентризму – потреби і права людей є першочерговими і мають враховуватися і задовольнятися, повага до людей, незалежно від їх стану і статусу, по-друге – потрібен принцип «Не нашкодь», у т.ч. в освіті, бо більше не завжди краще тощо. Тому виникає питання як будувати на цих засадах спілкування в освітній діяльності. Найкраще сьогодні цьому сприяє ненасильницьке спілкування, яке враховує ці аспекти.

Ненасильницьке спілкування [1] (англ. Nonviolent Communication, NVC) – це підхід до взаємодії, який спрямований на створення глибокого порозуміння,

співчуття та вирішення конфліктів без агресії. Метод був розроблений американським психологом Маршалом Розенбергом і став основою для побудови гармонійних стосунків у родині, робочому середовищі, освітніх установах тощо.

Наведемо основні принципи ненасильницького спілкування:

1. Спостереження без оцінок. Говорити про факти, не осуджуючи чи критикуючи іншу людину. Приклад: замість «Ти завжди ігноруєш мене!» сказати: «Коли ти не відповів на моє запитання, я відчула розчарування».

2. Визнання власних почуттів. Усвідомлення та чітке формулювання своїх емоцій. Приклад: «Я відчуваю тривогу, коли не отримую відповіді».

3. Визначення потреб. Розуміння власних потреб, які стоять за емоціями, і формулювання їх. Приклад: «Мені важливо, щоб між нами був чіткий і чесний діалог».

4. Висловлення прохань, а не вимог. Замість ультиматумів чи наказів пропонувати конкретні дії, які можуть задовольнити потреби. Приклад: «Чи можеш ти знайти час, щоб поговорити зі мною сьогодні ввечері?»

Таким чином, ці принципи дозволяють обійтися без зайвих емоцій, які теж можуть травмувати, переключають на усвідомлення себе і раціональне сприйняття ситуації, є проявом ввічливості і поваги до людини, її часу, що дозволяє уникнути конфлікту і його попередити. Вони демонструють бережливе ставлення до людей і у відповідь можуть отримати як відбиття – таке ж ставлення, що поліпшує атмосферу і дозволяє не з'ясовувати бурно стосунки, до нема приводу для цього. А це береже психіку і ментальне здоров'я.

Перевагами ненасильницького спілкування можуть бути такі: воно допомагає уникнути ескалації суперечок через звинувачення чи образи; таке спілкування створює атмосферу взаєморозуміння та безпеки; воно сприяє кращому розумінню своїх почуттів та потреб; воно допомагає вирішувати складні питання мирним шляхом.

Особливо важливо, щоб таке спілкування поєднувалося з гендерно-чутливою і недискримінаційною мовою. Тоді не проговорюються вголос гендерні стереотипи і упередження, які можуть викликати образи і конфлікти, не використовуються мова ворожнечі, сексизми, гендерна асиметрія мови, увага переключається на досягнення людини в професії, освіті тощо, а не на її особливості статі, зовнішності тощо. І ненасильницьке спілкування стає в поєднанні з гендерно-чутливою і недискримінаційною мовою інструментом вияву людиноцентризму в освіті і ефективного спокійного вирішення проблем.

Список використаних джерел

1. Marshall B. Rosenberg. Nonviolent Communication: A Language of Life. — Encinitas: PuddleDancer Press, 2003.
2. Вразливість // Словник української мови : в 11 т. — Київ : Наукова думка, 1970—1980.
3. Вразливість це. Психологічна енциклопедія. Український психологічний хаб. <https://www.psykholoh.com/post/>.
4. Методичні рекомендації щодо соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, їх соціального захисту / Бриндіков Ю. Л., Дуля А. В., Караман О. Л., Островська Н. О., Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю. ; за ред. О. Л. Караман, І. М. Трубавіної. Полтава; Кривий Ріг : КДПУ, 2024. 101 с. <https://dspace.luguniv.edu.ua/>
5. Трубавіна І. М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа соціально-педагогічної роботи з ними/ Трубавіна І.М. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології/ науковий журнал.-Суми : СДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. — №8 (52). — С. 434–446.
6. Методичні рекомендації щодо соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, їх соціального захисту / Бриндіков Ю. Л., Дуля А. В., Караман О. Л., Островська Н. О., Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю. ; за ред. О. Л. Караман, І. М. Трубавіної. Полтава; Кривий Ріг : КДПУ, 2024. 101 с.
7. Трубавіна І.М., Каліна К.Є. Сучасні технології збереження і зміцнення здоров'я майбутніх учителів. Polish science journal (ISSUE 10(31), 2020). Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020. 89 p. С 59-67.
8. І.Трубавіна, О Чередниченко, К Недря ..Освіта в умовах конфліктів: шляхи впровадження в заклади освіти України.- ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю 17 – 18 червня 2022 року - Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва; ТОВ «Друкарня Мадрид»2022.- с. 213-216
9. G. Meschko, O. Meschko, I. Trubavina Study of the Emotional Well-Being of Students in the Process of Education in the Modern School. Journal of Intellectual Disability Diagnosis and Treatment. 2021. Vol. 9 № 4. P. 381-389. URL: <https://www.lifescienceglobal.com/pms/index.php/jiddt/index>
10. Trubavina I., Karaman O., Kamenova D., Stepanenko V. and Yurkiv Ya. A research on transformation of social wellbeing and life attitudes in students from the occupied territories and the demarcation line at relocated higher education institutions from the east of Ukraine. SHS Web Conf. Second International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2021). Learning Methodology. Volume 104, 2021. (Web of science). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403010>.
11. Trubavina I., Cherednychenko O., Oliinyk N. & Nedria K. Justification of the Educators' New Professional Functions under the Conditions of Martial Law. Educational Challenges, Vol. 27, Issue 2. P. 199-215. URL: https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/108/74

Харламов М. І.,

професор кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін,

доктор історичних наук, професор,

Національний університет цивільного захисту України,

м. Черкаси, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦИФІКУ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Національний університет цивільного захисту України (НУЦЗ України) – це провідний вищий навчальний заклад Державної служби України з надзвичайних ситуацій IV рівня акредитації. Університет здійснює підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації для підрозділів ДСНС України та організацій усіх форм власності. У 2022 році НУЦЗ України був переміщений з міста Харків до міста Черкаси, у зв’язку з повномасштабною агресією російської федерації. Однак це не вплинуло на якість підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки майже усі викладачі залишилися працювати в університеті. Викладання блоку соціальних і гуманітарних дисциплін покладається на кафедру соціальних і гуманітарних дисциплін навчально-наукового інституту управління та безпеки населення, яка утворилася поєднавшись із кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін Черкаського інституту пожежної безпеки.

На кафедрі на поточний момент працюють 8 докторів наук та професорів, та 8 кандидатів наук та доцентів, що дає змогу готувати професійних та кваліфікованих здобувачів вищої освіти. Кафедра забезпечує викладання великого спектру соціальних і гуманітарних дисциплін. До цих дисциплін входять: філософія, основи академічної доброчесності, філософія і методологія науки, історія та культура України, культурологічні дисципліни, соціологія, політологія, основи демократії, основи публік рілейшнз, основи музейної діяльності тощо.

Діяльність кафедри спрямована на формування духовної культури курсантів, студентів, слухачів, сприяння становленню їхнього світогляду, прищеплення знань у всьому спектрі гуманітарних галузей знання. Специфіка освітньої роботи, яку проводить кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін, полягає у впливі на особистісний розвиток курсантів, студентів та слухачів НУЦЗ України. Викладачі кафедри в процесі навчально-виховної роботи використовують новітні педагогічні технології та технічні засоби навчання.

В аудиторіях, що закріплена за кафедрою, є мультимедійний екран та телевізор з функціями передачі фото-, аудіо- та відеоінформації, спрямованої на більш якісне засвоєння знань здобувачами вищої освіти. З метою більш якісного ознайомлення з діяльністю видатних історичних особистостей в аудиторіях кафедри розташовані історичні та політичні карти України, портрети з детальною інформацією про талановитих діячів політики, науки, освіти та культури України. Регулярно проводяться виїзні заняття на цікавих історичних місцях, у музеях та інших історико-культурних закладах.

Першим кроком у створенні на базі кафедри лабораторії творчого розвитку є використання фортепіано в процесі науково-педагогічної діяльності. Естетичне та художнє виховання є невід'ємною частиною навчально-виховної роботи кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін та сприяє гармонійному розвитку студентів та курсантів закладу вищої освіти. З метою підвищення загальної гуманітарної культури та формування загальнолюдських духовних цінностей у майбутніх працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, колектив кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін активно здійснює виховну роботу з курсантами та студентами університету, що реалізується в різноманітних позанавчальних заходах.

В умовах воєнного стану в Україні науково-педагогічні працівники кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін НУЦЗ України в процесі викладання дисциплін формують у здобувачів вищої освіти почуття патріотизму, любові до своєї Батьківщини, толерантність, релігійну терпимість та духовну

культуру. Здобувачі вищої освіти отримують міцні соціально-гуманітарні знання та компетентності, розширюють власний світогляд та формують усвідомлену позицію громадянина держави Україна.

Харцій О. М.,

доцент кафедри практичної психології,

кандидат психологічних наук, доцент,

Харківський Національний університет,

м. Харків, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Сучасні умови розвитку освіти вимагають нових підходів до вивчення психологічних аспектів формування мотиваційної сфери здобувачів освіти. Мотивація є однією з ключових складових успішної освітньої діяльності, оскільки вона забезпечує внутрішню активність і спрямованість особистості на досягнення цілей. Зокрема, мотивація стає невід'ємним компонентом освітнього процесу, що визначає якість засвоєння знань, рівень активності та залученості здобувачів освіти.

Значення мотиваційної сфери у навчальній діяльності важко переоцінити. Вона впливає не лише на академічні досягнення, але й на розвиток особистісних якостей, формування професійної орієнтації та соціальну адаптацію здобувачів освіти.

Об'єктом дослідження у цій роботі є мотиваційна сфера здобувачів освіти, а предметом – психологічні особливості її формування в процесі навчання.

Метою дослідження є визначення психологічних особливостей формування мотиваційної сфери здобувачів освіти та розробка теоретичних і практичних рекомендацій для оптимізації навчального процесу.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення мотиваційної сфери у навчальній діяльності; визначити основні фактори, що впливають на формування мотиваційної сфери

здобувачів освіти; провести емпіричне дослідження типів і рівнів навчальної мотивації у здобувачів освіти; розробити теоретичні та практичні рекомендації для педагогів і психологів для оптимізації та підвищення рівня навчального процесу за рахунок підвищення позитивної мотивації у здобувачів освіти в процесі навчання.

У роботі проведено аналіз теоретичних основ мотивації, зокрема досліджено концепції, класифікації мотивів та ключові психологічні теорії, що пояснюють природу навчальної мотивації. Особливу увагу приділено роботам, які наголошують на значенні потреб, мотивів, зовнішньої та внутрішньої мотивації. Проведено емпіричне дослідження за допомогою валідних методик, яке дало змогу вивчити автономність, залежність, домінуючі мотиви, а також співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації на різних етапах навчання. Крім того, сформульовано конкретні рекомендації для педагогів і психологів щодо створення умов для підвищення позитивної мотивації, розвитку автономності учнів і підтримки їхньої пізнавальної активності. Висунута гіпотеза, що формування мотиваційної сфери здобувачів освіти є результатом комплексного впливу вікових особливостей, освітнього середовища та стилю педагогічної взаємодії, була підтверджена результатами дослідження.

Сприятливе освітнє середовище, яке підтримує автономність і заохочує ініціативу учнів, стимулює розвиток внутрішньої мотивації, тоді як директивний стиль викладання переважно формує зовнішню мотивацію, що орієнтується на уникнення покарань чи отримання винагород. Вікові зміни у мотиваційній сфері проявляються у зростанні значення пізнавального інтересу та прагнення до самореалізації, що характерно для учнів другого курсу. Учні першого курсу більше орієнтовані на залежні типи поведінки та зовнішню мотивацію, тоді як на другому курсі спостерігається зростання автономності, розвиток пізнавального інтересу та прагнення до самореалізації, що свідчить про поступове формування внутрішньої мотивації.

Результати дослідження показали, що практичні мотиви залишаються провідними протягом усього навчання, але на другому курсі зростає значущість соціальних мотивів, які стимулюють учнів працювати у групах і досягати результатів разом. Водночас пізнавальні мотиви розвиваються поступово, що підкреслює необхідність систематичної роботи педагогів над формуванням інтересу до знань. Внутрішня мотивація корелює з позитивним освітнім середовищем і зростає на другому курсі, тоді як зовнішня позитивна мотивація поступово поступається внутрішній. Зовнішня негативна мотивація, така як страх покарання чи уникнення критики, знижується за умови створення підтримувального та доброзичливого навчального середовища. Отримані результати мають практичне значення для педагогів, психологів та адміністрації освітніх закладів. Вони дозволяють адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів, підвищити ефективність викладання через підтримку пізнавальної активності та зацікавленості, а також створити сприятливе соціально-психологічне середовище, яке стимулює розвиток внутрішньої мотивації. Рекомендації, сформовані за результатами роботи, передбачають використання індивідуально-орієнтованих методів навчання, заохочення ініціативи, впровадження гейміфікації, розвиток інтерактивного навчання та групових проектів. Психологам рекомендується проводити регулярну діагностику мотиваційної сфери учнів, а адміністраціям освітніх закладів – організовувати тренінги для педагогів із розвитку навичок формування мотивації.

Таким чином, результати дослідження доводять, що формування позитивної мотивації є ключовим чинником підвищення ефективності навчального процесу. Завдяки впровадженню запропонованих рекомендацій педагоги та психологи зможуть створити умови для розвитку пізнавальної активності, автономності та самореалізації здобувачів освіти. Ця робота є вагомим внеском у вдосконалення сучасної освітньої системи та окреслює перспективи подальших досліджень у галузі навчальної мотивації.

Чернов А. А.

*інструктор ЗСУ з першої психологічної допомоги та відновлення,
асистент кафедри кризової психології,
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка,
м. Полтава, Україна*

Атаманчук Н. М.

*завідувач кафедри кризової психології,
кандидат психологічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка,
м. Полтава, Україна*

Заїка В. М.

*доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
кандидат психологічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Полтава, Україна*

Єрмоленко О. В.

*старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
доктор філософії,
Полтавський інститут економіки і права
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Полтава, Україна*

АКТУАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО: АДАПТАЦІЯ ДО ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану цивільні та військові освітні установи змушені адаптувати свою діяльність до підвищених вимог безпеки, забезпечуючи як безперервність навчального процесу, так і збереження життя всіх його учасників. Реагування на повітряну тривогу, знання схем евакуації та оперативне укриття в бомбосховищах стали невід'ємною частиною навчання у закладах вищої освіти.

Організація студентів під час небезпеки, миттєва зміна діяльності та здатність швидко реагувати на загрозу ракетного удару – це навички, які сьогодні є обов'язковими для викладача вищої школи [2]. Він не лише відповідає за освітній процес, а й несе відповідальність за життя та здоров'я студентів у кризових ситуаціях. Формування цих навичок можна порівняти з поступовим набуттям професійного досвіду, що потребує як розвитку особистісних рис, так і засвоєння спеціальних знань щодо алгоритмів реагування на загрозу. Екстремальні ситуації провокують гострі психічні реакції, рівень яких залежить від підготовленості групи до дій у надзвичайних умовах [1]. Навіть у мирний час тривалий стрес може викликати дезорієнтацію та неадекватну поведінку людини.

У військових підрозділах систематичні тренування дозволяють поступово підвищувати стресостійкість особового складу, запобігаючи розвитку гострих стресових станів. Натомість у цивільних групах, які не мають відповідної підготовки, виживання залежить від наявності чітких інструкцій та людини, яка зможе їх ефективно реалізовувати в екстремальних умовах. Такою авторитетною фігурою в ситуації небезпеки стає викладач. Щоб діяти ефективно під час загрози, викладач повинен мати високий рівень стресостійкості та зберігати самовладання. Як і військові, він може розвинути ці навички через тренування з моделювання кризових ситуацій. Однак у гострих стресових реакціях можливі прояви дезорієнтації та втрата зв'язку з реальністю, що може призвести до неадаптивної поведінки [3]. Тому викладач має бути обізнаним із симптоматикою стресових розладів, володіти методиками надання першої психологічної допомоги та вміти застосовувати їх на практиці.

Список використаних джерел

1. Герасименко Л. О, Скрипніков А. М., Ісаков Р. І. Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад : навч. посібник. Київ : ВСВ «Медицина», 2023. 120 с.
2. Заїка В., Басенко Р. Особливості мотивації педагогічної діяльності як чинник становлення особистості в освітньому інноваційному середовищі. *Імідж сучасного педагога*. № 2 (203). 2022. С. 30 – 35. doi: URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2\(203\)-30-35](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2(203)-30-35)
3. Повернення з війни: соціально-психологічні особливості реадaptaції та ресоціалізації ветеранів і ветеранок до умов цивільного життя: колективна монографія / [А. Чернов, В. Заїка, В. Лебедев та ін.]. Полтава: ПУЕТ, 2024. 249 с. URL: <http://surl.li/txfmur>

Шакун Н. В.,

завідувач кафедри філософії і суспільних наук,

кандидат філософських наук, доцент,

Національний університет «Чернігівська політехніка»,

м. Чернігів, Україна

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Парадигмальні перетворення науки і практики, трансформація сфери людської діяльності в добу інформатизації та цифровізації спонукають науковців до переосмислення методологічного інструментарію освіти, перегляду її фундаментальних, світоглядно-теоретичних засад.

Стан освіти тісно пов'язаний зі станом та поступом суспільства, адже ілюструє різноплановість, складність суспільних процесів і явищ. Освіта виступає в авангарді суспільних трансформацій, забезпечує адаптацію суспільства до змін, що відбуваються як на глобальному, так і на локальному рівні.

Сучасна освітня система зазнає суттєвих зовнішніх впливів та внутрішніх потрясінь, а глобальні ризики вимагають від громадян оволодіння вмінням жити в умовах надшвидкісних змін та безпекових викликів. Війна, як буттєва загроза, актуалізувала потребу формування освіти нового типу, розробки нової парадигми підготовки та виховання, пошуку відповідних екстремальним умовам буття українського народу освітніх моделей, практик викладання, методик розвитку особистісних здібностей як здобувачів освіти, так і викладачів.

Саме тому прикметою сьогодення стають пошуки стратегій і практик розвитку освіти, здатних у світоглядному та методологічному плані забезпечити трансформацію освітньої парадигми в умовах війни у напрямку посилення її

стійкості та з метою формуванню соціальної безпеки українського суспільства.

Світоглядно-філософське та теоретико-методологічне підґрунтя процесів трансформації освіти розглядалось у працях таких науковців: В. Андрущенко, А. Бойко, С. Клепо, О. Лаута, М. Михальченко, С. Терепиций, В. Хамітов, В. Шевченко.

Питання міждисциплінарності у підготовці здобувачів вищої освіти піднімають А. Колот, О. Мельниченко, В. Огнев'юк, О. Проценко, С. Сисоєва. Водночас, тема міждисциплінарності у підготовці здобувачів вищої освіти, потребує подальшого дослідження адже для здійснення системної трансформації освітньої парадигми виникає необхідність пошуку таких підходів, які забезпечать ефективні відповіді на соціальні, економічні, політичні виклики часу.

Сучасний світ вимагає нових підходів до освіти, оскільки традиційні вузькоспеціалізовані методики вже не відповідають швидкозмінним реаліям. В цих умовах відбувається глобальна трансформація освітньої парадигми, яка передбачає:

1. Компетентнісний підхід замість знаннєвого. У межах цього підходу здобувачі освіти мають набути м'які навички (soft skills): критичне мислення, комунікація, креативність, емоційний інтелект, здатність до самоосвіти та перенавчання. Це забезпечить підготовку до реального життя, а не просто володіння теоретичними знаннями.

2. Гнучкість та персоналізація як ключові тенденції освітньої парадигми передбачають адаптацію освіти до індивідуальних особливостей кожного учня чи студента. Мова йде про використання інноваційних технологій, онлайн-курсів, адаптивного навчання, штучного інтелекту, що допомагає створювати персоналізовані освітні траєкторії.

3. Інтерактивні та цифрові технології. Використання штучного інтелекту, симуляцій для глибшого засвоєння матеріалу.

Онлайн-освіта та дистанційні формати стають частиною стандартного навчального процесу.

4. *Освіта впродовж життя (Lifelong Learning)*. Людина більше не може отримати «раз і назавжди» знання в університеті – вона повинна навчатися впродовж усього життя. Система освіти повинна сприяти перекваліфікації та підвищенню кваліфікації на будь-якому етапі кар'єри.

5. *Міждисциплінарний підхід*. Його сутність та особливості розглянемо докладніше.

Міждисциплінарний підхід у вищій освіті – це метод навчання, що об'єднує знання, концепції та інструменти різних наук для формування цілісного бачення проблем і їх комплексного вирішення. В основі такого підходу лежить синтез знань із різних галузей. Сучасні наука та освіта, що орієнтуються на вирішення складних проблем, які виходять за межі однієї дисципліни, зорінтовані на інтеграцію знань із природничих, технічних, соціальних та гуманітарних наук.

Формування комплексного мислення є імперативом сучасного здобувача вищої освіти, адже вкрай актуальною виявляється така навичка, як вміння аналізувати проблеми з різних точок зору та розглядати їх у ширшому контексті. У цьому плані наявність індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти є дієвим інструментом втілення міждисциплінарного підходу, адже майбутні фахівці, які володіють міждисциплінарним підходом, краще адаптуються до швидких змін у професійній сфері.

Міждисциплінарність проявляється також у створення спільних освітніх програми між різними факультетами та університетами, що дозволяє підготувати фахівців, здатних працювати на перетині дисциплін.

Міждисциплінарний підхід прискорив розвиток науки, сприяючи появі нових дисциплін, як-от освітологія, фізична хімія, психолінгвістика. Він передбачає взаємодію наук для досягнення цілісного пізнання. У навчанні

допомагає подолати розрізненість знань, забезпечуючи їх синтез і комплексне застосування в житті.

На думку дослідників, на практиці міждисциплінарний підхід може реалізовуватися за двома основними форматами, сценаріями або підходами. За першого, найбільш поширеного, міждисциплінарність образно кажучи наводить «мости» між різними науками (дисциплінами), неформально об'єднує їх, не порушуючи їхньої самостійності, унікальності, своєрідності. У даному випадку плюралізм, диференціація наук (дисциплін) зберігається, може навіть зростати, а міждисциплінарність надбудовується над ними, пов'язує, об'єднує на методологічному та інструментальному рівні». За другого формату міждисциплінарність постає як реальний інструмент об'єднання наук (дисциплін), появи інтегрованих продуктів, проектів, міждисциплінарних об'єктів дослідження, подальше опанування яких є принципово важливим і для науки, і для освіти. Міждисциплінарність не є феноменом, що притаманний лише конкретній науці чи певній галузі наук. Цей феномен стосується усіх галузей знань [2, с. 6].

Таким чином, міждисциплінарний підхід у підготовці здобувачів вищої освіти є необхідною умовою трансформації освітньої парадигми. Він сприяє розвитку всебічно підготовлених фахівців, здатних ефективно працювати у динамічному та комплексному середовищі. Міждисциплінарність є важливим фактором формування сучасного фахівця, надаючи йому можливість діяти ефективно у швидкозмінному світі. Як плюралізм, так і інтеграція знань мають свої переваги, і оптимальним рішенням є їхнє поєднання. Вища освіта повинна розвивати у студентів здатність мислити широко, адаптуватися до змін і створювати інновації, що відповідають сучасним викликам суспільства.

Список використаних джерел:

1. Нікітенко В., Метеленко Н., Воронкова В., Васильчук Г. Концепція трансформації освітньої парадигми, орієнтованої на потреби та освіти «впродовж всього життя». *Humanities studies*. 2023. Вип. 14. С. 93–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/humst_2023_14_13. (дата звернення 06.03.2025).
2. Огнев'юк В., Проценко О., Мельниченко О. Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни «Освітологія»). *Освітологічний дискурс*. 2021. № 2. С. 1–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_2_3 (дата звернення 06.03.2025).

Шевченко О. В.,

доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка,

м. Кропивницький, Україна

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Педагогічна майстерність – це не беззаперечний рецепт, який гарантує результат, а закономірність у практичному плані, в якому важливу роль відіграють характер діяльності викладача закладу вищої освіти та особистісні чинники.

Професійна майстерність науково-педагогічного працівника, набуття і використання необхідних знань та вміння творчо працювати з освітніх компонентів у всіх педагогічних ситуаціях є основними елементами педагогічного впливу.

Сучасний педагог повинен проводити дослідження педагогічних процесів, знайомитися з педагогічними методологіями, освоювати нові технології та інформаційні системи, узагальнювати передовий досвід, критично оцінювати результати своєї роботи і творчо працювати над власним професійним розвитком [2, с. 106].

Професійні навички, які розвивають характер майбутніх учителів фізичної культури, полягають, зокрема, у залученні їх до виконання тривалих рухових завдань, а саме звикання до подовження тривалості рухів; використання вольових зусиль у рухах; навчання узгоджувати свої рухи з рухами інших студентів; використання силових навантажень для виконання простих рухів і складних рухів.

Фізичне виховання в закладах освіти включає освітні, оздоровчі та виховні завдання, які передбачають формування свідомого ставлення до власної

поведінки та розвиток прагнення до саморозвитку шляхом поступового наближення до ідеалу. При цьому навчальним завданням є не тільки просте накопичення знань, а й засвоєння значної кількості фактів, здобутих наукою.

Враховуючи специфіку професійної діяльності фахівця, технічні цінності професійно-педагогічної освіти фахівця з фізичної культури і спорту визначаються наступним чином: професійно-педагогічне мислення, інтелектуальні вміння, що забезпечують реалізацію цілей фізкультурно-спортивної діяльності.

Мислення для педагогіки – це сукупність понять, що ґрунтуються на фундаментальній гіпотезі, якою є: виникнення педагогічної діяльності та педагогічної взаємодії з метою очікуваної суспільно корисної самореалізації особистості; комунікативні вміння, набуті знання про спілкування та способи комунікативної діяльності фахівця, що ґрунтуються на педагогічній етиці. При цьому ми виокремлюємо компетентність мовної та логічної передачі знань, а також компетентність соціально-психологічної комунікації. Це пов'язано з тим, що успішність фізкультурно-спортивної діяльності, порівняно з іншими предметами, в яких більш важливу роль відіграють академічні знання та вміння, значною мірою залежить від психологічного стану студентів та соціальної взаємодії між усіма учасниками процесу фізичного виховання і спорту.

На думку М. Бабич та С. Вітвицької, складовими педагогічної майстерності, як прояву творчої індивідуальності педагога є: ерудиція, наукові знання, науковий світогляд; комунікативна культура; психолого-педагогічна та методична підготовка, педагогічна майстерність; особистісні якості; розвинуте професійно-педагогічне мислення, професійна компетентність; педагогічна техніка [1].

У педагогічній реальності України питання взаємозв'язку професійно-педагогічної культури та професійного іміджу є новим і порушується лише останнім часом. У технологіях фізичного виховання для формування особистості

велике значення має як організаційна сторона фізичної культури, так і пропаганда здорового способу життя, яка розвиває фізичні сили і формує моральні переконання та естетичні поняття.

Тому технологія фізичного виховання для формування особистості студентів – це довготривала і копітка робота, яка вимагає використання гуманістичних і демократичних педагогічних принципів, таких як розвиток пізнавальних інтересів, використання творчих підходів у всіх видах діяльності та застосування педагогіки здорового способу життя.

Робочі вміння майбутнього вчителя фізичної культури і спорту – це виховні та розвивальні вміння, спрямовані на формування особистості учня, а педагогічні вміння – це сценарії організації навчально-пізнавальної діяльності, які допоможуть майбутнім фахівцям оволодіти обраною професією [3].

Щоб реалізувати педагогічну компетентність, викладачі повинні володіти педагогічними навичками. Педагогічні навички передбачають сукупність різних способів поведінки викладача. Вони розкривають особистісні характеристики викладача, демонструють його предметну та професійну компетентність.

Список використаних джерел

1. Бабич М., Вітвицька С. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу / *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: збірник наукових праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 77–80.
2. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайличенко М. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя: Навчальний посібник. Кіровоград, РВВ КДПУ, 2006. 216 с.
3. Шевченко О. В. Інноваційні технології формування професійної культури майбутніх учителів спортивно-хореографічних дисциплін / *Педагогічні науки: теорія та практика*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 2 (38). С. 158–162.

Шемякіна Н. В.,

доцент кафедри ділової української та іноземних мов

Навчально-наукового інституту права та психології,

кандидат філологічних наук, доцент,

Національна академія внутрішніх справ,

м. Київ, Україна

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ТА ПЕРСПЕКТИВА УСПІШНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

Особливості розвитку сучасної мультилінгвальної та полікультурної світової спільноти зумовлюють необхідність забезпечення здобувачів вищої освіти України досвідом спілкування й комунікативної поведінки, які в майбутньому давали б їм змогу комфортно почуватись й ефективно взаємодіяти в чужомовному середовищі.

Міжнародні обміни в рамках програм академічної мобільності, наукова діяльність, участь у наукових проектах, стажування за кордоном – все це неминуче призводить до необхідності ефективного спілкування з представниками інших культур.

Для успішної комунікації з представниками іншомовних країн необхідно не лише володіти іноземною мовою, але й приймати свого співрозмовника як носія чужої культури, який має свій духовний світ та своє світосприйняття. Зазначимо, що володіючи однією мовою, представники різних культур не завжди можуть правильно зрозуміти один одного, і причина полягає саме у культурних відмінностях.

Термін «міжкультурна комунікативна компетентність», який вперше було використано у колективній праці Ради Європи: «Розвиток і оцінка компетентності в міжкультурному спілкуванні», є спробою надати нову

орієнтацію викладанню іноземних мов, зокрема його цивілізаційному аспекту [1, с.307]. Поява цього дидактичного словосполучення є частиною контексту, що спонукає нас переглянути поняття «міжкультурність», по-перше, тому що ми живемо в мультикультурних суспільствах, по-друге, тому, що глобалізаційні події можуть пролити нове світло на певні міжкультурні відносини в світі [2].

Міжкультурний підхід у європейському контексті змушує по-іншому думати про проблему Іншого: «Йдеться вже не про те, щоб визнати його іншим, гідним поваги, і збагатитися без прихованих мотивів на його відмінностях, а про те, щоб поглибити (вже очевидні) аналогії з ним шляхом усвідомлення. З метою зміцнення почуття приналежності до однієї спільноти, не роблячи її інструментом для виключення всіх тих, хто законно не ідентифікує себе з нашою культурою, і не відчужуючи наше місцеве коріння»[3, с. 144].

Міжкультурна компетентність – це позитивне ставлення до наявності в суспільстві різних культур, сукупність знань та умінь, що дозволяють представникам різних культур в процесі спілкування адекватно оцінювати комунікативну ситуацію та ефективно здійснювати комунікацію та співробітництво.

У міжкультурній комунікації прийнято виділяти три основні види комунікації – вербальну, невербальну та паравербальну.

Міжкультурна комунікація, як відомо, передбачає знання і здатність застосовування на практиці соціокультурного комунікативного коду, тобто насамперед мову, норми і правила поведінки, психології та менталітету, характерні для даного етносу у певний проміжок часу.

Вважається, що вищим рівнем компетентності у сфері міжкультурної комунікації є здатність вільно переходити у відповідний комунікативний режим (перемикання режиму). За відсутності такої компетентності (або знаючи лише мову) представники різних етносів, спілкуючись з носіями іншої культури,

найчастіше оцінюють їх на основі власних національних норм, що ускладнює комунікацію між представниками різних культурних сфер.

У різних культурах поняття норми може відрізнятися (усмішка, перебивання мовця (доповідача), кодекс поведінки студентів (вставання, коли входить викладач, вітаючи його), питання під час заняття, подарунки іноземним гостям при першому контакті тощо. Більшість моделей поведінки пов'язані із рідною культурою і застосовуються несвідомо, автоматично.

Поведінка носіїв інших культур може сприйматися так само автоматично, без врахування культурних відмінностей.

Міжкультурні відмінності між різними національностями створюють багато простору для професійної взаємодії, але інтерпретація багатьох культурних аспектів залежить від ясності та незалежності. Адже, головною умовою успішності міжкультурної комунікації є взаєморозуміння, повага та толерантність до культури носіїв іншої культури, їх ідеалів та цінностей.

Варто зазначити, що на формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності у закладах вищої освіти різнобічно впливають цільовий, когнітивний, мотиваційний, діяльнісний, емоційно-ціннісний аспекти, які доцільно враховувати викладачам та авторам підручників в умовах компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Шемякіна Н. В. Роль міжкультурної комунікативної компетенції у навчанні іноземних мов. The 18th International scientific and practical conference "Theoretical and applied aspects of the development of science" (May 09 – 12, 2023) Bilbao, Spain. International Science Group. 2023. 517 p. C.307-309. URL:<https://isg-konf.com/theoretical-and-applied-aspects-of-the-development-of-science/>
2. Blanchet, Philippe & Coste, Daniel (dir.) Regards critiques sur la notion d'« interculturelité », Paris: L'Harmattan. 2010, 196 p.
3. Galisson, Robert «Problématique de l'éducation et de la communication interculturelles en milieu scolaire européen », Etudes de linguistique appliquée. Revue de didactologie des langues-cultures, 1997, vol. 106, 4/6, p. 141-160.

Яковенко М. Л.,

професор кафедри філософії та суспільних дисциплін,

доктор філософських наук, професор,

Міжрегіональна академія управління персоналом,

м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНІХ ЗНАНЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Інститут вищої освіти стикається нині, в інформаційну епоху, з новими викликами, які демонструють тектонічні зрушення її основ. Новітні інформаційні технології не тільки розширюють освітні можливості студентів, але й впливають на специфіку роботи сучасних викладачів, спонукаючи їх до застосування нових форм і методів навчання. Проте для впровадження останніх необхідно розуміти засади формування освітніх знань студентської молоді на конкретному етапі розвитку вищої школи. Серед них використання джерел інформації пошукачами знань під час підготовки до академічних занять є, на наш погляд, важливим елементом.

Емпіричні соціологічні показники в зазначеному вище аспекті постають актуальними в якості підґрунтя теоретичних розмислів. Вони можуть бути підкріплені даними, отриманими в результаті аналізу проведеного нами дослідження серед студентів Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Київ), частково висвітленими в низці публікацій [1; 2].

Можна стверджувати, що джерела інформації, до яких звертаються сучасні студенти під час підготовки до академічних занять, поступово, з наростаючою динамікою, оновлюються і нині є значною мірою відмінними від використовуваних попередніми поколіннями по ряду показників. Серед останніх домінують електронні засоби та технології, які змінюють систему пошуку, обробки, засвоєння та візуалізації навчально-наукової інформації.

Методичні матеріали, розроблені викладачами профільної кафедри, залишаються традиційно активно використовуваними засобами підготовки студентів. Проте їх розміщення в електронних мережах вишу збільшило, – по відношенню до паперових аналогів – кількість користувачів. Загалом 76,8 % респондентів зазначили, що різною мірою користуються електронними методичними матеріалами та посібниками.

Має великий попит освітня послуга – лекції з конкретного предмету, розміщені в мережі Інтернет. Ними різною мірою користуються 94,5% опитаних студентів, що не тільки уможливлює подолання недоліків особистої системи підготовки, а й надає їм можливість розширення або, навіть, заміщення системи знань, які пропонуються конкретним закладом вищої освіти.

Серед затребуваних в освітній сфері технологічних функцій Інтернету слід відмітити ті, що надають можливості поглиблення опанованого студентами матеріалу через візуалізацію. Так, до фотоматеріалів в процесі підготовки до академічних занять загалом долучаються 92,2 % студентів. Щодо графічних матеріалів, то загальна кількість користувачів із числа опитаних складає 87%. Відеоматеріалами з мережі Інтернет, дотичними до конкретної дисципліни, загалом користуються 86,2% респондентів. До аудіо-матеріалів студенти звертаються рідше, ніж до вище названих віртуальних інформаційних ресурсів. Загалом 69,8% користуються даною функцією електронної мережі. Таким чином, віртуальні бази відео- та аудіо- матеріалів вже активно включені сучасними студентами в систему надбання та засвоєння знань.

Водночас, з моменту появи в мережі «штучного інтелекту», – ChatGPT та його аналогів – останній постає активно використовуваним джерелом надання та обробки інформації. В процесі пошуку навчальної інформації конкретного змісту та форми, до нього звертаються більшою або меншою мірою загалом 84,5 % респондентів. Дана позиція демонструє зачатки новоявлених

трансформацій в системі освіти, які найближчим часом можуть призвести до значних зрушень інституту вищої освіти як такої.

Проте серед очевидних зрушень в системі вищої освіти, спричинених відкритими освітніми ресурсами, традиційно затребуваними залишаються звернення до навчальних посібників, підручників, довідників тощо у паперовому вигляді та особистих конспектів лекцій студентів.

Так, конспектами лекцій, зробленими на заняттях у виші, користуються практично всі студенти, – біля 99% опитаних. Побіжно необхідно зазначити, що конспектування як форма фіксації наданих знань змінюється як за змістовністю, так і за засобами фіксації навчальної інформації. Окрім того, залишається невизначеним питання щодо авторської приналежності ряду конспектів. Водночас, звертає на себе увагу той факт, що лише 59,5% сьогоденніх студентів в процесі підготовки до занять використовують паперові навчально-наукові джерела інформації. Це демонструє не тільки значне зниження затребуваності даних носіїв інформації, а й взагалі зміну форми та якості підготовки.

Система освіти сьогодення вочевидь знаходиться на стадії значних зрушень, чому сприяє і розвиток віртуальних інформаційних ресурсів. Тому своєрідність етапу потребує глибинного дослідження форм, методів та специфіки опанування знань сучасними студентами, що дозволить більш вивірено підходити і до професійно-педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Яковенко М. Студентство в пошуку шляхів самореалізації (соціологічний аспект виміру). *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 2(61). С. 24–30.
2. Яковенко М., Нельга Т. Професійна діяльність у виборі студентської молоді (соціологічний аналіз). *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 3(62). С. 34–40.

СЕКЦІЯ 2

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Акімова О. М.,

доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти

та освітнього менеджменту,

кандидат педагогічних наук доцент,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ОСВІТА

Сучасне нормативно-правове забезпечення системи вищої освіти презентує концепти реформування, в яких наголошується на забезпеченні рівного доступу до якісної освіти здобувачам всіх рівнів через урахування особливих освітніх запитів у системі.

Розглядаючи різноманітні аспекти впровадження принципів інклюзії, дослідники характеризують низку причин, що уповільнюють процес її реалізації, одним з факторів чого виокремлюють відсутню чи низьку підготовку педагогічних фахівців, що забезпечують реалізацію освітньо-професійних програм різноманітних галузей та спеціальностей.

Зважаючи на вище зазначене, вважаємо доцільним схарактеризувати зміст поняття «інклюзивна компетентність» в підготовці майбутніх фахівців галузі Освіта.

На цінності упровадження принципів інклюзії у підготовці майбутніх фахівців як підґрунтя майбутньої фахової компетентності наголошувала дослідниця Т. Бондар [1, с.154]: «Успішність створення інклюзивного освітнього середовища прямо пропорційна до рівня професійної готовності педагогів, тому постає нагальна потреба з'ясувати особливості, структуру, складники

професійної компетентності, дослідити місце інклюзивної компетентності в системі професійної компетентності».

Поділяємо наукову думку І. Кучерак [2, с.95]: «Забезпечення інклюзивної компетентності фахівця постає вимогою часу, тим, без чого не є можливим поступ уперед освітньої сфери загалом та інклюзивного навчання зокрема. Адже центром упровадження реформ, які так потрібні, зважаючи на зростання рівня конкуренції на ринку, підвищення вимог до освіченості, постає особистість учителя, від рівня підготовки якого залежить успіх навчання». Вважаємо зазначену тезу цінною і для підготовки майбутніх педагогічних фахівців для системи вищої освіти.

Цінною вважаємо тезу дослідниці О. Никуляк, яка наголошує на необхідності спеціальної підготовки майбутніх професіоналів до роботи в умовах інклюзії [3,с.33]: «Інклюзивна компетентність потребує спеціальної підготовки фахівця».

На нашу думку, дефініція поняття «інклюзивна компетентність» може різнитись в залежності від майбутньої предметної області реалізації компетентностей фахівцем.

Наприклад, зміст поняття «інклюзивна компетентність майбутніх учителів початкових класів» розуміємо як готовність та здатність майбутніх учителів початкових класів до реалізації професійних та трудових функцій щодо підтримки та супроводу здобувачів початкової ланки освіти в інклюзивному освітньому просторі початкової школи [4].

Провідним підходом до формування інклюзивної компетентності вважаємо компетентнісний, що має на меті розв'язати сукупність завдань у підготовці майбутніх фахівців, а саме [4]:

– формулювання змісту, шляхів та інструментів продукування базових умінь, навичок, компетентностей співробітництва, співпраці на засадах філософії інклюзії та як члена команди психолого-педагогічного супроводу;

– характеристика змісту, рівнів продуктивності, якості володінні алгоритмами діяльності щодо засвоєння знань освітніх галузей здобувачами освіти з особливими освітніми потребами; змістом дидактично-методичного забезпечення діяльності майбутнього вчителя із засвоєння програмового матеріалу; змістом адаптацій та модифікацій середовища та дидактичного матеріалу; диференціацій процесу оцінювання;

– характеристика напрямів та методів реалізації пропедевтичної роботи в освітній політиці тощо.

Отже, на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти «інклюзивна компетентність» майбутніх фахівців має виступати неодмінною складовою професіограми, складові концепти якої мають бути представлені в змісті фахових компетентностей різноманітних галузей з урахуванням майбутньої предметної діяльності спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Бондар Т. І. Формування інклюзивної компетентності в умовах інноваційної парадигми освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 7 (41). С. 153–162.
2. Кучерак І. В. Інклюзивна компетентність фахівця: передумови, складові, завдання. Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця: зб. матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Біла Церква, 19 травня 2022 р. / за заг. ред. В.С.Кулішова, А.М.Лукіячук, О.О.Рудич., Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С.94-96.
3. Никуляк О. Г. Сутність поняття «інклюзивна компетентність». URL: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7402/1/The_essence_of_the_concept_of_inclusive_competence.pdf (дата звернення: 03.02.2024).
4. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації фахових компетентностей в інклюзивному освітньому просторі : монографія / О. М. Акімова ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2024. 280 с.

Аржанухіна С. В.,

*викладач-методист кафедри фортепіано,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія,
м. Харків, Україна*

Салюкова Г. Ю.,

*концертмейстерка кафедри вокально-хорової підготовки вчителя,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія,
м. Харків, Україна*

МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Перетворення, які відбуваються в системі освіти нашої держави, потребують нового погляду на професійну підготовку майбутніх вчителів музичного мистецтва. Загальнокультурна, поліхудожня, інформаційна, комунікативна, самовдосконалення, ціннісно-змістова, навчально-пізнавальна компетентності вчителя мистецького профілю вже стали предметом дослідження вітчизняних учених, педагогів-практиків та методистів.

Питанням компетентнісного підходу в галузі мистецької освіти, в тому числі музично-педагогічної, присвячені роботи Л.М. Масол, Г.М. Падалки, О.Я. Ростовського; науковців О.В. Єременко, М.А. Михаськова, О.М. Олексюк, Т.П. Танько та інших.

Однією з форм нерегламентованої навчально-творчої діяльності є музично-просвітницька діяльність освітнього спрямування, у процесі якої здобувачі освіти спільно з викладачами виступають як лектори, ведучі, коментатори та виконавці.

Проблемою даної статті є обґрунтування дієвості та значущості музично-просвітницької діяльності освітнього спрямування у професійній підготовці майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Просвітницька діяльність освітнього спрямування – це одна з інтерактивних форм позааудиторної навчально-виховної роботи, яка за своїм змістом окреслюється вимогами з діючих наразі програм «Музика», інтегрованого курсу «Мистецтво» і «Художня культура, здійснюється у позааудиторний час, включає різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності в творчій співпраці з викладачами.

У майбутній професійній діяльності фахівця мистецького профілю найважливішою є єдність трьох функцій: педагогічно-виконавської, організаторської, художньо-творчої. Це зумовлено самою природою педагогічної діяльності. Фахівець школи будь-якого типу повинен бути підготовленим в трьох основних іпостасях: педагога, організатора і мовознавця.

Завдяки залученню студентів до просвітницької діяльності освітнього спрямування вирішується цілий комплекс цілей та завдань, пов'язаних з розвитком професійно-педагогічної майстерності майбутніх фахівців. Найбільш важливим серед них є розвиток виконавчої майстерності студентів.

Навчальними планами, за якими навчаються майбутні вчителі музичного мистецтва поки що не передбачено вивчення дисциплін, які могли б розвивати основи мовленнєвої, сценічно-ораторської майстерності майбутнього фахівця. Тому, серед завдань (навчальних і практичних), які ставить перед собою викладач ЗВО (в нашому випадку - піаніст) в роботі з майбутніми фахівцями, чільне місце займає формування вмінь пояснювати музичні образи (робити своєрідні вербальні переклади образно-емоційної сфери, характерності творів), розкривати їхню естетичну та інтелектуально-емоційну цінність тощо.

Одним з показників успішної просвітницької діяльності вчителів музичного мистецтва є звернення до педагогічних технологій, основною метою яких є розвиток умінь самостійно здобувати потрібну інформацію, виділяти проблеми і шукати шляхи їх раціонального вирішення, критично аналізувати отриманні знання і застосовувати їх для вирішення нових завдань, самостійно

творчо мислити і діяти, неординарно розв'язувати проблеми та створювати щось нове.

Формування самостійності – одне з основних завдань сучасної освіти. Саме самостійність є важливою і необхідною проміжною ланкою переходу пізнавальної активності студента у творчу. Критерієм творчої пізнавальної активності у процесі просвітницької діяльності є не якість результату, а характеристика і процеси, які активізують творчий потенціал, розвиток виконавської культури, сценічної майстерності, лекторських вмінь.

Серед завдань, пов'язаних з активізацією та розвитком пізнавальної самостійності здобувачів освіти у процесі здійснення просвітницької діяльності слід виокремити формування в них навичок інформаційної культури.

Успіх формування навиків просвітницької діяльності освітнього спрямування залежить від педагогічних умов, в яких вона здійснюється. Ці умови визначаються принаймні двома чинниками: організаційними і психолого-педагогічними. Суттєвою ознакою, способом здійснення просвітницької діяльності вважається художньо-творчий діалог між всіма її учасниками. Педагогіка співробітництва складає умови для плідної, результативної взаємодії усіх учасників процесу підготовки, здійснення та аналізу позааудиторних просвітницьких заходів.

Таким чином, здійснення просвітницької діяльності (підготовка, проведення, аналіз результатів) на підґрунті педагогіки співробітництва озброює студентів цілим комплексом вмінь та навичок, які збагачують особистісний професійний потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва, позитивно впливають на розвиток фахових компетенцій та можуть екстраполюватися на його подальшу професійно-педагогічну діяльність.

Список використаних джерел

1. Ракітянська Л. М. Формування емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія та практика: монографія. Кривий Ріг: ФОП Чернявський Д. О., 2020. 487 с.
2. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі : навчально-методичний посібник . Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. 272 с.

Беньковська Н. Б.,

завідувач кафедри мовної підготовки Інституту Військово-Морських Сил,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет «Одеська морська академія»,

м. Одеса, Україна

МЕТОДИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному глобалізованому світі володіння іноземною мовою є однією з ключових компетентностей майбутніх фахівців. Ефективна іншомовна комунікація стає необхідною умовою професійного зростання, академічної мобільності та міжкультурної взаємодії.

Особливо актуальним є питання розвитку іншомовної комунікативної компетентності для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальностями, пов'язаними з міжнародною діяльністю, дипломатією, військовою справою, бізнесом, туризмом тощо.

Розвиток іншомовних комунікативних якостей здобувачів вищої освіти має ґрунтуватися на системному підході, що поєднує традиційні та інноваційні методи навчання. У цьому контексті важливо враховувати когнітивні особливості здобувачів вищої освіти, мотиваційний аспект, а також використання цифрових технологій, що забезпечують інтерактивність і доступність навчання [2, с.238].

Одним із найефективніших підходів до навчання іноземної мови є комунікативний метод, який спрямований на формування здатності спілкуватися в реальних життєвих ситуаціях. Основними його принципами є:

- пріоритет усного мовлення над граматичними правилами;
- використання автентичних матеріалів (аудіо, відео, статті, інтерв'ю);

– активна взаємодія між здобувачами вищої освіти у форматі парної та групової роботи.

Методи, які можуть застосовуватись в межах комунікативного підходу: рольові ігри – здобувачі вищої освіти імітують реальні ситуації (наприклад, співбесіда при працевлаштуванні, замовлення в ресторані, переговори з партнерами); метод «Дебати» допомагає формувати критичне мислення та вміння аргументовано висловлювати власну думку іноземною мовою; дискусійні клуби – обговорення актуальних тем сприяє розвитку навичок активного слухання та спонтанного мовлення.

Проектний метод передбачає залучення здобувачів вищої освіти до виконання дослідницьких, творчих або аналітичних завдань, що стимулюють практичне використання іноземної мови. Основні переваги цього методу: інтеграція мовних навичок із професійною діяльністю; розвиток уміння працювати в команді; підвищення рівня мотивації через застосування мови у реальних контекстах.

Форми реалізації проєктного методу: створення презентацій з використанням мультимедійних технологій; написання аналітичних статей та блогів іноземною мовою; запис відеопроєктів (інтерв'ю з носіями мови, віртуальні екскурсії, наукові доповіді).

Сучасні технології дозволяють зробити навчальний процес більш гнучким, динамічним і персоналізованим. Онлайн-платформи: Duolingo, Quizlet, LingQ – допомагають автоматизувати процес запам'ятовування лексики та граматики. Відеоконференції: Zoom, Microsoft Teams – сприяють організації віртуальних мовних клубів, онлайн-дискусій та зустрічей із носіями мови. Соціальні мережі: використання професійних спільнот у Facebook, LinkedIn, Telegram-каналів з автентичними матеріалами для мовної практики [1, с. 166].

Метод занурення (Immersive Learning) передбачає створення умов, за яких здобувачі вищої освіти максимально інтегруються в мовне середовище, а саме:

перегляд автентичних фільмів, серіалів, подкастів без субтитрів або з оригінальними субтитрами; використання принципу «тільки іноземна мова» на заняттях; участь у міжнародних проєктах, стажуваннях і конференціях, де основною мовою є іноземна.

Одним із найефективніших способів удосконалення іншомовної комунікації є безпосередня мовна практика через міжнародний досвід. Це може включати: участь у програмах академічного обміну (Erasmus+, Fulbright, DAAD); міжнародні літні школи та мовні курси; волонтерські та культурні програми за кордоном.

Також ефективною є методика tandem learning – взаємне навчання, коли здобувач вищої освіти навчає свого іноземного партнера рідної мови в обмін на практику іноземної.

Розвиток іншомовних комунікативних якостей здобувачів вищої освіти є важливим компонентом їхньої професійної підготовки. Використання різних методів – комунікативного, проєктного, інтерактивного, методу занурення, академічної мобільності – дозволяє створити сприятливе середовище для ефективного засвоєння мови.

У майбутньому важливо продовжувати впроваджувати інноваційні підходи до навчання, адаптуючи їх до сучасних реалій цифрової освіти та міжнародного співробітництва. Це сприятиме не лише розвитку мовних навичок, а й формуванню у здобувачів вищої освіти міжкультурної компетентності, критичного мислення та здатності до професійного самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Кохан О., Магден О., Михайлова Н. Сучасні методи та інноваційні технології викладання іноземної мови в закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. (213), с. 164 – 168.
2. Benkovska, N., Kharchenko, N., Kulbach, L., Rabokorovka, G., & Bolotnykova, T. (2024). Analyzing pedagogical strategies for personalized learning to compensate for students' learning losses. *Revista Eduweb*, 18(1), p. 235 – 244.

Грибан Г. П.,

професор кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення,

доктор педагогічних наук, професор

Житомирський державний університет імені Івана Франка,

м. Житомир, Україна

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, впливають на освіту, яка істотно визначає його розвиток. Саме вища освіта готує майбутнє України, формує людські цінності та ідеали, суспільний та індивідуальний світогляд, поведінкові стереотипи. Тому політичні, соціальні та культурні зміни в державі вимагають від викладача закладу вищої освіти бути професіоналом своєї справи, критично ставитися до викладацької діяльності, виховувати в себе постійну потребу в удосконаленні свого професійного розвитку.

Окрім того, сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні створили специфічні умови для розпалювання конкурентної боротьби між закладами вищої освіти щодо залучення нової молоді до своїх студентських лав. Уведення у підготовку фахівців різноманітних освітньо-професійних програм, кожна з яких має свою унікальність, змушує заклади вищої освіти до організації моніторингу наявного ресурсу, пошуку та діагностики здібностей потенційних вступників, їх заохочення та інформування щодо наявних переваг та перспектив навчання саме на тій чи іншій програмі у тому чи іншому закладі освіти [5, с. 178]. Все це та особливості освітньої діяльності вимагають від викладачів закладів вищої освіти професійної компетентності.

Професійну компетентність викладача закладу вищої освіти можна розглядати як сукупність особистісних та діяльнісно-рольових характеристик,

які забезпечують ефективне виконання викладачем завдань і обов'язків професійної діяльності та є критерієм його відповідності посаді. У цілому професійну компетентність викладача можна визначити як складне системне утворення, яке складається з професійних знань, професійних умінь (психічних утворень), професійних навичок, професійних позицій як сукупності сформованих установок і орієнтацій, індивідуально-психологічних особливостей особистості (індивідуальність, стиль діяльності та поведінки), внутрішньої мотивації до постійного саморозвитку, самовдосконалення та творчості [1, 2, 3, 4 та ін.].

Концептуальна основа професійної підготовки викладачів закладів вищої освіти представлена в роботах Г. О. Балла, І. Д. Беха, І. А. Зязюна, Є. О. Клімова, В. Г. Кременя; професійна підготовка педагогічних працівників розкрита працях Н. Ю. Бутенко, М. В. Гриньової, О. А. Дубасенюк, Н. Г. Ничкало, О. В. Тимошенка, М. Г. Чобітька, О. І. Шапран та ін.; професійна компетентність викладача та його педагогічна майстерність розкриті в наукових доробках О. М. Алексюка, І. О. Данченко, І. А. Зязюна, Т. М. Лебединець, В. Ю. Стрельнікова та ін.

М. С. Головань вказує, що професійні компетенції співвідносяться з вимогами до професійної підготовленості фахівця, визначають його здатність ефективно діяти у відповідності з освітньо-науковими вимогами, методично організовано і самостійно розв'язувати завдання і проблеми, а також оцінювати результати своєї діяльності. Автор поділяє професійні компетентності на загально-професійні і професійно-посадові компетенції. Загально-професійні компетенції окреслюють коло здатностей особистості до теоретичного, методологічного використання теоретичних основ їх професійної діяльності.

Професійно-посадові компетенції відбивають професійний профіль фахівця, ідентифікують його професійну діяльність на конкретній посаді відповідного кваліфікаційного рівня.

Загально-професійні компетенції: методологічна, навчально-методична, дослідницька, психолого-педагогічна, інформаційна, комунікативна, управлінська, презентаційна, безпеки життєдіяльності. Професійно-посадові компетенції: предметна, нормативно-правова, організаційна, прогностична, конструктивна, контрольно-оцінювальна [1, с. 84].

На основі аналізу наукових праць і власних досліджень поняття «професійна компетентність викладача закладу вищої освіти» ми розглядаємо як готовність і здатність особистості професійно виконувати наукові та педагогічні функції у відповідності до державних та відомчих нормативів і стандартів.

Список використаних джерел

1. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2014. Вип. 44. Ч. 3. С. 79–88.
2. Грибан Г. П. Розвиток особистісно-професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін: матер. V Всеукр. наук.-практичного форуму «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» (13–19 листопада 2023 року, м. Суми). За заг. ред. А. В. Вознюк, О. Ю. Васи́леги. Суми: НВВ КЗ СОППО. 2023. С. 79–82.
3. Грибан Г. П. Формування спеціальних професійних компетентностей у здобувачів закладів вищої освіти під час вивчення дисципліни «Управління у сфері фізичної культури і спорту». Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць. За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Випуск 3К (147) 22. С. 105–110.
4. Грибан Григорій, Пилипчук Павло, Опанчук Денис. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до професійної діяльності. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 25 (181). Серія: Педагогічні науки. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2024. С. 125–130.
5. Шакун Н. А., Буцик І. М. Зміст і сутність профорієнтаційної компетентності викладача закладу вищої освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2021. Вип. 2 (20). С. 177–187.

Дембицька Н. М.,

завідувачка кафедри психології розвитку,

доктор психологічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

Зеленіна Д. І.,

2 курс, Магістратура ННІ «Інститут геології»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

Чугасва Н. Ю.,

доцент кафедри психології розвитку,

кандидат психологічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійна компетентність викладача закладу вищої освіти є інтегрованою на функціональному рівні системою, що відображає його професійну діяльність [2, с.45]. Вона нерозривно пов'язана з розвитком особистості викладача, де знання, вміння та навички засвоюються в особистісному контексті.

Структурно професійна компетентність включає мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний компоненти, кожен з яких відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної педагогічної діяльності [1, с.10-15; 3, с.112].

Мотиваційний компонент, що включає мотиви, потреби та ціннісні орієнтації є своєрідним індикатором ставлення викладача до навчання та

професійного розвитку [4, с.58]. Мотивація виступає рушійною силою поведінки, а ціннісні орієнтації впливають на мотивацію педагогічної дії. Розвиток мотиваційного компонента сприяє формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності та визначає гуманний, демократичний або авторитарний характер викладання [5, с.133].

Когнітивний компонент охоплює теоретико-методологічні знання предмета, педагогіки, психології, нормативно-законодавчі знання та методики навчання. [2, с.67].

Операційний компонент включає педагогічні вміння та навички, способи дій, тактику поведінки, комунікативні здібності та вміння розв'язувати конфлікти. Професійна компетентність на операційно-процесуальному рівні передбачає цілеспрямованість та цілепокладання, а також здатність до особистісно-орієнтованої поведінки [4, с.60].

Особистісний компонент включає особистісні якості, необхідні для педагогічної діяльності: комунікативність, відповідальність, емпатійність, рефлексію та самоаналіз. Рефлексія передбачає оцінку власної діяльності та визначення стратегії розвитку. Професійно-особистісні якості поділяються на необхідні у практичній діяльності, для професійного зростання та для регулювання поведінки [6, с.144].

До ключових компетентностей викладача закладу вищої освіти належать конфліктологічна, соціальна, фасилітаційна та рефлексивна компетентності. Конфліктологічна компетентність забезпечує здатність ефективно попереджати та розв'язувати конфлікти, соціальна – ефективно взаємодіяти з різними соціальними групами, фасилітаційна – створювати умови для активного навчання та розвитку студентів, а рефлексивна – здійснювати самоаналіз та самовдосконалення [3, с.115].

Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка діагностичного інструментарію для визначення рівня професійної

компетентності викладачів та виокремлення організаційно-педагогічних умов її розвитку. Ці дослідження сприятимуть підвищенню якості підготовки науково-педагогічних кадрів та впровадження ефективних стратегій професійного розвитку викладачів [3, с.120].

Розуміння сутності та структури професійної компетентності викладача закладу вищої освіти має надзвичайне значення як для майбутньої роботи педагога, так і для навчання студента. Для майбутнього викладача глибоке усвідомлення компонентів та видів дозволяє ефективно планувати професійний розвиток, вдосконалювати педагогічну майстерність та адаптуватися до мінливих вимог освітнього процесу [2, с.75].

Для студента, який прагне стати викладачем, вивчення цієї теми сприяє формуванню цілісного уявлення про професію, розвитку необхідних навичок та якостей, а також підготовці до майбутньої педагогічної діяльності. Знання про ключові компетентності, такі як конфліктологічна, соціальна, фасилітаційна та рефлексивна, дозволяє студенту усвідомити важливість не лише предметних знань, але й особистісного розвитку та здатності до ефективної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу [6, с.144].

Таким чином, вивчення професійної компетентності викладача є фундаментальним для формування висококваліфікованих педагогічних кадрів, здатних забезпечити якісну освіту та сприяти розвитку особистості студентів.

Список використаних джерел

1. Власова О. та ін. Психологія вищої школи: підручник. ВПЦ "Київ. ун-т", 2015. 405 с.
2. Галузяк В., Сметанський М., Шаховська В. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні. Вінниця: "Кн.-Вега", 2002. 256 с.
3. Носков В., Кальянов А., Єфросиніна О. Компетентність як складова підготовки фахівців у гуманітарному вищому навчальному закладі. *Соціальна психологія: український науковий журнал*. 2006. № 5. С. 110–121.
4. Саюк В. Професійна компетентність як основа розвитку сучасного викладача в системі післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2012. № 3. С. 57–61.
5. Семиченко В. 5. Формування дослідницької культури молодих науковців. Колективна монографія. *Педагогічна думка*. 2007. С. 133.
6. Холковська І. 3. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 144 с.

Джэнджеро О. Л.,

доцент кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Інститут професійного розвитку Пенітенціарної академії України,

м. Чернігів, Україна

Сіренко К. Ю.,

в.о. завідувача кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації,

кандидат економічних наук, доцент,

Інститут професійного розвитку Пенітенціарної академії України,

м. Чернігів, Україна

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Викладач закладу вищої освіти (далі – ЗВО) є ключовою фігурою у забезпеченні якості освітнього процесу. Саме педагог безпосередньо впливає не лише на структуру та зміст дисципліни, а й на формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти, розвиток їхнього критичного мислення та мотивацію до навчання.

Водночас у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки окреслено низку проблем, які негативно відображаються на кадровому забезпеченні українських закладів вищої освіти :

- падіння престижу викладацької діяльності;
- слабка мотивація науково-педагогічних працівників забезпечувати і здійснювати освітній процес на високому методичному і науковому рівні;
- невідповідність вимог (ліцензійних, акредитаційних) реальним можливостям забезпечення професійного розвитку викладачів;
- недосконала тарифна політика оплати праці викладачів;

- відсутність реальних можливостей академічної мобільності викладачів;
- велике навчальне навантаження, яке залишає обмаль часу на професійний розвиток;

- відсутність системного оновлення кадрового складу ЗВО;
- еміграція найбільш кваліфікованих викладачів до закордонних ЗВО [1].

Ці проблеми значно ускладнюють реалізацію освітнього процесу на належному рівні та актуалізують необхідність системних змін, зокрема й у поглядах на професійну компетентність викладачів ЗВО.

Професійна компетентність викладача є предметом дослідження багатьох науковців, таких як, Л. Алексєєва, Ю. Бреус, Л. Хоружа, Т. Бугайчук, Г. Балл, О. Гура, О. Дубасенюк, А. Маркова, Л. Шевчук, І. Ярмола та інші. Тривалий час в освіті домінувала думка про необхідність і достатність сформованої спеціальної чи фахової компетенцій, які обумовлені сферою діяльності. Проте на сучасному етапі постать викладача трансформується та видозмінюється, з'являються кардинально нові його ролі та переосмислюється взаємодія зі здобувачами вищої освіти. Замало дати теоретичний матеріал, адже розвиток інформаційних технологій забезпечує швидкий доступ усім учасникам освітнього процесу до інформації, великої кількості онлайн курсів тощо. Викладач має стати лідером думки для здобувачів освіти, вказувати напрям, вести й надихати їх, координувати їхні пошуки та спрямовувати зусилля в правильне русло. А тому в професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» компетентності викладача розширені і передбачають наявність таких навичок:

1. Знання та розуміння предметної області і професійної діяльності.
2. Володіння навичками критичного мислення.
3. Комунікативні навички та здатність проявляти емпатію.
4. Здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

5. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

6. Здатність до особистісного і професійного розвитку.

7. Креативність і здатність генерувати нові ідеї.

8. Здатність застосовувати найкращі практики у професійній діяльності.

9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

11. Здатність проявляти толерантність та повагу до культурної різноманітності.

12. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо [2].

Вважаємо, що ці навички необхідні для формування дидактичної, дослідницької, лідерської та цифрової компетентностей сучасного викладача.

Крім того, є ще один важіль, який, на нашу думку, сприяє підвищенню якості освітнього процесу. Якщо викладач поділяє цінності свого закладу, він пишається його досягненнями та максимально долучається до розвитку – така залученість обов’язково відгукнеться і здобувачам вищої освіти.

Висновки. Якість вищої освіти значною мірою залежить від професійної компетентності викладача. Розвиток цієї компетентності потребує створення умов для постійного навчання та самовдосконалення, оптимізації навчального навантаження, вдосконалення системи оплати праці, забезпечення доступу до сучасної інфраструктури та ін. Водночас успішний викладач ЗВО – це ще й лідер у своїй справі, який повністю віддається педагогічній праці і створює для здобувачів освіти комфортне середовище взаємодопомоги і взаємопідтримки.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки. – URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 23.01.2025)
2. Професійний стандарт на групу професій «Викладач закладів вищої освіти». – URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> (дата звернення: 23.01.2025)

Донець Т. П.,

старший викладач кафедри педагогіки і методики

викладання історії та суспільних дисциплін,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОСНОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В Україні, як і в інших розвинених країнах світу, вища освіта є провідною галуззю розвитку суспільства. Державна політика в галузі освіти спрямовується не тільки на оновлення її змісту й організації навчального процесу, відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень, але й на створення умов для розвитку особистості, творчої самореалізації кожного громадянина.

Процес соціального та економічного розвитку України актуалізує проблему становлення професіоналізму викладача, розвитку його професійної компетентності. Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», нормативні документи (Державна національна програма «Освіта» (Україна 21 століття), Національна доктрина розвитку освіти України тощо) акцентують увагу на високих вимогах до особи і професійної діяльності педагога.

У реалізації державної освітньої політики провідна роль належить викладачу, професійна діяльність якого в сучасних умовах значно ускладнюється, оскільки задаються нові цільові, змістові та методичні орієнтири. Тому виникає потреба у фахівцях з високим рівнем професійної компетентності, особливо в системі вищої освіти. Ключовою фігурою перетворень в освітній галузі є науково-педагогічний працівник. Виникла необхідність суттєвого переосмислення досвіду роботи викладачів вищих навчальних закладів у відповідності до нових вимог[8,с.3].

Проблемою дослідження професійної компетентності науково-педагогічних працівників займалися багато зарубіжних і вітчизняних учених: Л. Ващенко, В. Введенський, М. Жалдак, І. Зязюн, М. Корнілова, О. Локшина, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Семенов та інші. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури дає нам підстави стверджувати, що більшість науковців (В. Введенський, Р. Гуревич, Л. Мітіна, С. Молчанов, С. Пільова, В. Синенко, К. Шапошников) вважають, що професійна компетентність педагогів вищої школи – це сукупність знань, умінь, навичок, досвіду, а також його особистісних якостей. В. Пелагейченко, враховуючи думку О. Маркової, вважає, що професійно-компетентний викладач – це той, хто успішно розв’язує завдання навчання й виховання, готує для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями; задоволений професією; досягає бажаних результатів у розвитку особистості студентів; має й усвідомлює перспективу свого професійного розвитку; відкритий для постійного професійного навчання; збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску; соціально активний у суспільстві; відданий своїй професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах її честь і гідність, професійну етику; готовий до якісної та кількісної оцінки своєї праці, вміє сам це робити [4,с.23-30].

Як зазначають ряд фахівців, що професійна компетентність викладача – це інтегрована на функціональному рівні система, яка відображає змістову основу професійної діяльності. Викладач у навчально-виховному процесі виконує різні функції та здійснює різні види діяльності, кожен з яких потребує певних мотивів (прагнення виконувати цей вид діяльності, ставлення до цього як до професійної цінності, бажання удосконалюватись у цьому виді діяльності), знань (про специфіку цього виду діяльності), відповідних якостей і вмінь (здатність здійснювати відповідну діяльність).

Отже, можна виділити такі види компетентностей викладача: *психологічна, предметна, дидактична, методична, комунікативна, управлінська, проєктивна тощо*. Будь-яка компетентність, у свою чергу, виступає як окрема система, що складається з відповідних компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний) та елементів (мотиви та ціннісні орієнтації щодо конкретного виду діяльності, знання, уміння та навички, які його обслуговують, особистісні якості, що забезпечують його успішне виконання [9,с.3-7].

Психологічна компетентність викладача визначається, як його здатність до засвоєння нових знань, готовність до професійно-особистісного розвитку, співпраці з колегами та слухачами.

Предметна компетентність викладача – теоретична і практична готовність до викладання предмета, дисципліни, курсу тощо.

Дидактична компетентність викладача – пізнавально-теоретична готовність до здійснення навчально-виховного процесу.

Методична компетентність викладача проявляється в його поінформованості, використанні різних освітніх технологій, методів і засобів навчання, розробці дидактичних матеріалів тощо.

Комунікативна компетентність викладача визначається рівнем і стилем спілкування, виступає необхідною умовою особистої, професійної та громадської діяльності.

Управлінська компетентність викладача – здатність планувати, аналізувати, організовувати і контролювати навчально-виховний процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату.

Проєктивна компетентність викладача полягає у здатності розробки, визначення та втілення освітніх проєктів, аналізу партнерських стосунків, ділового співробітництва, передбачення наслідків професійної та особистої діяльності [9,с.3-7].

Таким чином, розглянувши зміст і структуру професійної компетентності викладача, вчені визначили, що вона є інтегрованою на функціональному рівні системою та відображає професійну діяльність викладача вищої освіти.

Професійну компетентність викладача не можна розглядати поза розвитком його особистості. Це можна пояснити тим, що викладач упродовж своєї професійної діяльності засвоює необхідні знання, набуває вмінь та навичок в особистісному контексті.

Вдалим є висловлювання І. Беха щодо становлення професіонала в сучасних соціальних умовах. Він зазначає, що умовою і засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь-якого працівника, який зайнятий цим видом праці, з іншого – індивідуальне, привнесене ним самим у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності [2 с.35-36].

Більшість сучасних дослідників сходяться на думці про те, що викладач вищої школи повинен мати такі риси та якості:

– загальногромадянські риси: широкий світогляд, принциповість і стійкість переконань; громадянська активність і цілеспрямованість; національна самосвідомість, патріотизм і толерантність щодо інших народів і культур; гуманізм і соціальний оптимізм; високий рівень відповідальності та працелюбність;

– морально-етичні якості: гуманізм, чесність і порядність у взаєминах з людьми; високий рівень загальної і психологічної культури; повага до професіоналізму і наукової спадщини інших; акуратність і охайність, дисциплінованість і вимогливість, скромність і сумлінність, доброта і принциповість, обов’язковість і уміння тримати слово;

– науково-педагогічні якості: науково-педагогічна творчість; професійна працездатність; активна інтелектуальна діяльність, науковий пошук; педагогічне спрямування наукової ерудиції; педагогічна спостережливість; володіння

педагогічною технікою; гнучкість і швидкість мислення у педагогічних ситуаціях; висока культура мови та мовлення; володіння мімікою, тоном голосу, поставою, рухами і жестами [7 с.3-7].

За А. В. Хуторським, компетенція – це сукупність взаємозв’язаних якостей особи (знань, умінь, способів діяльності, досвіду), заданих стосовно певного кола предметів і процесів та необхідних для якісної продуктивної діяльності відносно них. Компетенція зумовлена посадою, соціальним статусом, службовими обов’язками фахівця.

Компетентність – це інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв’язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності.

Поняття «компетентний» стосується особи, яка володіє компетенцією, і є оцінною категорією щодо ефективного виконання своїх повноважень або функцій.

Компетентність виступає в українській мові як якість, яка дозволяє їй (або навіть дає право) вирішувати певні завдання, виносити рішення, судження у певній галузі. Основою цієї якості є знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини. Компетентність виявляється в успішно реалізованій у діяльності означеної компетенції.

Професійна компетентність – це інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі сукупність знань, умінь, навичок, досвіду і особистісних якостей, які обумовлюють готовність і здатність особистості діяти у складній ситуації та вирішувати професійні завдання з високим ступенем невизначеності; здатність до досягнення більш якісного результату праці, ставлення до професії як до цінності [10,с.12-13].

Компетентність – досвід, обізнаність та знання. Компетентність у перекладі з латинської *competentia* означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентність також визначається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Професійна компетентність викладача – це інтегрована на функціональному рівні система, яка відображає змістову основу професійної діяльності.

Професійна компетентність – це інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі сукупність знань, умінь, навичок, досвіду і особистісних якостей, які обумовлюють готовність і здатність особистості діяти у складній ситуації та вирішувати професійні завдання з високим ступенем невизначеності; здатність до досягнення більш якісного результату праці, ставлення до професії як до цінності [8,с.3-7].

Саме поняття «компетентність» виникло в США в процесі вивчення досвіду роботи видатних учителів. Наприкінці 80х – на початку 90х рр., була спроба визначити компетентності як певний освітній результат, у вітчизняній літературі зароджується спеціальний напрям – компетентнісний підхід до освіти. Поняття «компетентність» широко стало використовуватись в Державних документах нашої країни. Так, в Національній доктрині розвитку освіти України серед основних завдань формування особистості виділяється необхідність набуття компетентностей. Поняття «компетентність» включає не лише когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну [2,с.17-18].

Отже, професійну компетентність педагога вищої школи можна визначити як сукупність діяльнісно-рольових і особистісних характеристик викладача, що забезпечує ефективне виконання ним завдань і обов'язків педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, є мірою й основним критерієм його

відповідності професійній діяльності. Основними діяльнісно-рольовими компонентами професійної компетентності викладача вищого навчального закладу, які представлені в стандартах вищої освіти, визначені професійні знання, вміння і навички.

Специфіка педагогічної діяльності педагога вищої школи полягає у тому, що він співпрацює з тією категорією студентів, яка має різноманітні загальні та професійні інтереси і яка потребує від нього не тільки володіння системою загальнокультурних, психолого-педагогічних знань, необхідних для організації й ефективної взаємодії в педагогічному процесі, а й спеціальних знань, необхідних для підготовки спеціалістів професіоналів.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 5-9.
2. Бех І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності. – 2010. – №3-4. – С. 157.
3. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики. – К. : “К.І.С.”, 2014. – С. 47-52.
4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – с.23-30
5. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу / М. С. Головань // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Збірник статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2014. – Вип. 44. – Ч. 3. – с.79-88.
6. Лебедик Л. В. Формування професійної компетентності магістрів педагогіки вищої школи. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : Збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2020. Вип. 28. Том 1. С. 180–185.
7. Радченко А.Є. Моніторинг професійної педагогічної компетентності вчителя // Управління школою. – 2019. - № 35-36.– С. 24-58.
8. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів. Наказ МОН № 665 від 01.06.13 року: [Електронний ресурс]: Метод доступу – <http://osvita.ua/legislation/other/37302/>
9. Саюк В.І. Професійна компетентність як основа розвитку сучасного викладача в системі післядипломної педагогічної освіти / В.І.Саюк // Нова педагогічна думка. – 2012. – №3 (71). – С. 57-61 УДК 378.046.4
10. Стрельников В. Компоненти професійної компетентності викладача вищої школи/ В.Ю. Стрельников // Наукові записки ПОППО: Моделі ключових та професійних компетентностей педагогічного працівника. – 2018. – Випуск 2. – 184 с. References: 1. Pro zatverdzhennya kvalifikatsiynykh kharakterystyk profesiy (posad) pedah

Зубченко Л. В.,

доцентка кафедри фізичної культури та методики її викладання,

кандидат педагогічних наук, доцентка,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг, Україна

КРЕАТИВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасних умовах професійна праця вчителя набуває якісних відмінностей, зумовлених такими факторами: соціальною орієнтацією сучасної школи на розвиток творчих здібностей дітей, їх талантів; демократизацією та гуманізацією педагогічної професії; появою мережі нетрадиційних типів шкіл, альтернативних систем освіти, авторських методик навчання. В. Сухомлинський наголошував, що робота вчителя – це педагогічна творчість, а не буденне заштовхування в дітей знань. Покликання вчителя він бачив в тому, щоб дитина вчилася не заради оцінки, а пізнавала потяг до знань, до чогось нового, до творчості. Він підкреслював, що справжній вчитель-майстер не може жити без педагогічної творчості, повторювати одне й те саме все своє життя [1, с. 49]. Тільки творчий вчитель може розвинути творчі можливості, творчі здібності дітей.

У галузі фізичної культури і її засобами розв'язується безліч завдань, пов'язаних із проблемами виховання духовно багатой, моральної і фізично досконалої особистості, яка поділяє цінності активного й здорового способу життя. Система вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту призначена готувати висококваліфікованих фахівців для навчальної, виховної і оздоровчої роботи з різними групами населення [5, с.52]. У зв'язку з цим постає необхідність формування творчо мислячих, творчо активних майбутніх вчителів фізичного виховання, оскільки тільки педагог-майстер, педагог-творець може зацікавити

школярів своєю справою, а також стимулювати їх до сумісної творчої діяльності [5].

Сучасні дослідження праці вчителя переконують у думці, що вирішальним чинником переходу освіти на нову стратегію є формування творчої особистості. Проблему педагогічної творчості, креативності вчителів розглядали Д. Богоявленська, В. Гриньова, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Моляко, Л. Рибалко, С. Сисоєва та ін.

Проблема розвитку креативності вчителів, у тому числі фізичного виховання, є однією з основних у педагогіці, оскільки сучасне суспільство потребує від майбутніх фахівців нових нестандартних ідей, пошуку оригінальних шляхів їх втілення, подолання шаблонів і стереотипів мислення [5, с.55].

Поняття креативності нерозривно пов'язане з творчою діяльністю, яка породжує щось якісне нове для творця або суспільства в цілому. Як відзначає Д. Богоявленська, принципова спонтанність творчого процесу робить його практично невловимим для природно-наукових методів. Креативність – це загальна особливість особистості, яка впливає на творчу продуктивність незалежно від сфери прояву особистої активності [1, с. 50].

У 1950 році із доповіддю «Креативність» виступив Президент Американської психологічної асоціації Джордж Гілфорд. Учений використав поняття «креативність» для позначення здатності індивіда до творчості. Він виділив шість параметрів креативності, а саме: а) здатність до знаходження і постановки проблеми; б) здатність до генерування великої кількості ідей; в) гнучкість – здатність до продумування різноманітних ідей; г) оригінальність – здатність відповідати на стимули нестандартно; д) здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі; е) здатність розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу та синтезу[3, с. 145].

Німецький соціолог, філософ, психоаналітик Е. Фром креативними якостями називає здатність дивуватися, шукати рішення в нестандартній

ситуації, спрямованість на нове й уміння глибоко усвідомлювати власний досвід [4].

Американський психолог Е. Торренс серед креативних якостей особистості виділяв такі: 1) появу чутливості до проблем, дефіциту знань, їх невідповідності, дисгармонії тощо; 2) фіксацію цих проблем; 3) пошук рішень цих проблем, висунення гіпотез; 4) перевірку, зміни і повторні перевірки гіпотез; 5) формул. Чинниками креативності виділив такі: чіткість і гнучкість мислення; чутливість до проблем; оригінальність; винахідливість; конструктивність [1, 2, 3, 4].

Як зазначає, В. Павленко, креативний вчитель – це вчитель, який має власний стиль викладання, який формується під впливом як внутрішніх (попередніх знань, досвіду, професійних якостей), так і зовнішніх факторів (нормативних засад професійної діяльності, необхідності постійного підвищення кваліфікації). Сучасний учитель модернізує змістовий компонент, застосовуючи групи методів продукування ідей. Учитель застосовує комплекс спеціальних методів розвитку креативності: методи проблематизації, методи продукування ідей, методи, спрямовані на розвиток аналітичних умінь. Тобто, головне завдання учителя – не «донести», «пояснити» й «показати», а організувати спільний пошук розв’язання певних проблем [3, с.147].

Креативність вчителя фізичного виховання розглядається нами як перетворювальна діяльність, що спрямована на знаходження й застосування нових, більш ефективних засобів та методів зміцнення здоров’я й всебічний фізичний розвиток дітей з метою підготовки їх до життя, праці, захисту Батьківщини. Творчий підхід до своєї справи – є необхідною умовою успішної роботи [2, 5].

Використання стандартних методів у професійній діяльності вчителя фізичного виховання недопустиме тому, що учні характеризуються своїми індивідуальними рисами, є неповторними особистостями. Кожний із учнів відрізняється від інших за станом здоров’я, рівнем фізичної підготовленості,

ставленням до фізичної культури; організм, психіка, духовний світ школярів – безперервно розвиваються. За цих умов використання одного шаблонного методу стосовно до різних учнів гальмує їхній розвиток [5, с. 91].

Креативний учень є дзеркальним відображенням креативного вчителя фізичного виховання. Головне, без чого не може обійтися педагог – це активна позиція вчителя – творця, а не спостерігача. Не буде вогника у вчителя - він ніколи не зможе запалити його в учнях. Учитель не зможе розвивати креативність у своїх учнів, якщо він не є креативним.

Таким чином, джерелом педагогічної діяльності, що дозволяє розвиток креативності в учнів є той же вчитель і його професійна компетентність, в тому числі, насамперед, його креативне ставлення в навчальному процесі [2, 3, 4]. Тому тільки креативний учитель спроможний творчо підходити до навчання сучасних учнів, формування їх креативних здібностей. Творчий педагог фізичного виховання – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності (креативні риси особистості й додатково сформовані мотиви, особистісні якості, здібності, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності), відповідним рівнем знань предмету, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості педагога умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей вихованців [3, с.150]. Креативність є необхідною складовою його праці.

Список використаних джерел

1. Бурчак С.О. Особисті креативні якості майбутнього вчителя як основа його творчої діяльності. *Теорія й методика професійної освіти*. Київ. 2019. Вип. 19. Т. 1. С. 49-52.
2. Овчаров С.М. Індивідуально-креативний підхід у неперервній професійній підготовці вчителя інформатики. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. 2013, Vol. 7. С. 150-154. Режим доступу: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Ovcharov-S.M.-Individual-and-creative-approaches-to-continuous-vocational-training-of-in>
3. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти*. Житомир. 2015. С.145-150. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/16821/1/%D0%BF%D0%B0%D0%B2..pdf>
4. Моляко В. О., Гулько Ю.А., Ваганова Н.А. Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб'єкта: монографія.. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 320 с.
5. Чиженко Т. М., Коваленко Ю. О. Професійна майстерність учителя фізичної культури : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 014 «Середня освіта» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 105 с.

Ivashchenko O. A.,

*head of the department of language training,
PhD in Pedagogical sciences, associate professor,
National University of Civil Protection of Ukraine,
Cherkasy, Ukraine*

THE IMPORTANCE OF ACTIVE LISTENING FOR A LECTURER

Active listening is a key skill that helps lecturers not only better understand their students but also build trust, motivate them, and create an effective learning environment. This process involves not just perceiving information but also engaging in meaningful interaction with the speaker, which is especially important in teaching.

Active listening includes: giving full attention to the speaker (the student); using supportive gestures and facial expressions (nodding, eye contact); asking clarifying questions and paraphrasing what was said; showing empathy and understanding the student's emotional state; avoiding distractions (phones, side conversations).

These elements help to build students' confidence and encourage them to participate actively in the learning process. Using methods of active listening during the lessons can contribute to creating a trusting atmosphere. When students feel that they are truly listened to and understood, they become more open and motivated. This is especially important when working with young people, who need to feel respected and accepted.

Sometimes students cannot directly express their difficulties, but an attentive lecturer can notice them through tone of voice, pauses, or non-verbal signals. Active listening helps to identify problems in time and offer support.

When a student feels that their opinion matters, they become more engaged in the learning process. A lecturer who listens effectively can explain material better, taking the class's needs into account, which improves academic performance.

Active listening serves as a behavioral model that students can follow. By observing their lecturer, they develop their communication skills, learning to express their thoughts more clearly, ask questions, and interact with others.

Paying close attention to students helps to avoid misunderstandings, reduce stress, and minimize tension in the classroom. The ability to hear and understand different perspectives contributes to preventing conflicts and their peaceful resolution.

Active listening is one of the most important skills for a lecturer. It helps create a positive classroom environment, build trusting relationships with students, and improve their motivation and academic performance. A modern lecturer should not only deliver knowledge but also be able to listen, understand, and support their students, making the learning process more effective and comfortable for everyone.

Кахерська Т. В.,

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри педагогіки і методики

викладання історії та суспільних дисциплін,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

РОЛЬ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Одна з основних характеристик сучасного суспільства – це швидкий розвиток інформаційних технологій та медіа, які суттєво впливають на всі сфери життя, включаючи освіту, комунікацію, економіку та культуру. Ці зміни сприяють глобалізації, трансформації традиційних моделей освіти, а також формуванню нових професійних стандартів.

Сучасний викладач закладу вищої освіти (ЗВО) повинен планувати освітній процес з урахуванням постійних змін в інформаційному середовищі,

нових вимог до компетентностей здобувачів вищої освіти, а також ефективно інтегрувати медіа та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для підвищення якості навчання та стимулювання свого професійного розвитку.

Модернізації освітнього середовища, підвищенню доступності, якості та ефективності освіти сприяє цифрова трансформація освіти. Вона передбачає впровадження сучасних ІКТ у всі аспекти освітнього процесу, зокрема: використання цифрових інструментів, створення інтерактивного та персоналізованого освітнього середовища, розвиток онлайн-освіти та дистанційного навчання, а також інтеграцію новітніх технологій для розвитку критичного мислення, медіакомпетентності та цифрових навичок здобувачів вищої освіти.

Вимоги ринку праці щодо конкурентоспроможності фахівців постійно зростають, що підвищує актуальність знань та умінь, пов'язаних із розвиненою медіакомпетентністю особистості. До них належать:

- розуміння значущості цифрових технологій, медіатехнологій та медіаресурсів, які сприяють розвитку комунікації, творчого, критичного та інноваційного мислення;
- усвідомлення основних принципів та механізмів, що лежать в основі сучасної медіакультури суспільства;
- засвоєння ключових етично-правових норм, що регулюють професійну діяльність у цифровому та інформаційному середовищі;
- розвиток навичок і умінь, що дозволяють ефективно знаходити, оцінювати, створювати та поширювати медіаконтент для підтримки активної громадянської позиції та ініціатив у досягненні особистих, соціальних чи професійних цілей [2, с. 9–10].

Згідно з Концепцією впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) від 2016 року, *медіакомпетентність* визначається як «рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і

політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію» [1, с. 8].

Отже, *медіакомпетентність педагога* – це сукупність знань, умінь та навичок, що дозволяють ефективно використовувати медіа та ІКТ в освітньому процесі, критично аналізувати інформацію, знаходити, створювати та поширювати медіаконтент, а також застосовувати медіаресурси для підвищення якості освіти та професійного зростання. Сформована медіакомпетентність викладачів ЗВО сприяє модернізації освітнього простору, забезпечуючи підготовку конкурентоспроможних фахівців, з урахуванням їх індивідуальних потреб та можливостей. Це відповідає сучасним запитам освіти, стейкхолдерів і громади, а також передбачає адаптацію особистості до життя та професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Основою цих перетворень є медіаосвіта колективу ЗВО, оскільки вона здатна стати потужним інструментом для оновлення освітнього процесу.

Таким чином, медіакомпетентність викладача ЗВО є важливим елементом для забезпечення результативності та ефективності освітнього процесу. Вона дозволяє оптимально використовувати медіа та ІКТ, сприяє розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти, а також підвищує якість освітнього процесу через інтеграцію новітніх інструментів та методик. Метою медіаосвіти викладачів ЗВО є набуття теоретичних і методичних знань, а також практичних навичок у використанні медіа та ІКТ у професійній діяльності; ознайомлення з психолого-педагогічними аспектами інформатизації освіти; розвиток медіакультури та стимулювання процесу самовираження у медіапросторі.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) : схвалено президією Нац. акад. пед. наук України 21 квіт. 2016 р. / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 19 с.
2. Council of the European Union. (2018). Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2018/C 189/01). *Official Journal of the European Union*. Vol. 61. pp. 1–13. Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\) &rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01) &rid=7) (accessed 03/10/2025).

Коваленко В. В.,

доцент кафедри теорії та історії держави і права,

конституційного права юридичного факультету,

доктор філософії за спеціальністю Право,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

**НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА», ЯК ЧИННИК
УДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Її метою є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей і як наслідок, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

Державна політика в галузі освіти спрямовується на оновлення її змісту й організації навчального процесу, відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. У реалізації державної освітньої політики провідна роль належить викладачу, професійна діяльність якого в сучасних умовах значно ускладнюється, оскільки задаються нові цільові, змістові та методичні орієнтири. Тому виникає потреба у фахівцях з високим рівнем професійної компетентності, зокрема, в системі вищої освіти.

В Україні, як і в інших розвинених країнах світу, вища освіта є провідною галуззю розвитку суспільства. Вища освіта є сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших

компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією. В свою чергу компетентність визначається, як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [2]. Освітній же процес визначений як інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості [2].

В вищевикладеному мова йде про набуття відповідних компетентностей саме здобувачами вищої освіти. Визначення поняття «професійної компетентності викладачів» закладів освіти в законодавстві наразі відсутнє. Певна систематизація компетентностей викладачів містилася в Наказі МОН № 665 від 01.06.2013 року, яким були затверджені кваліфікаційні характеристики професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів. Даний наказ втратив чинність на підставі Наказу МОН № 1183 від 17.10.2014. року. Наказ, зокрема, передбачав, що у кваліфікаційній характеристиці посади науково-педагогічного працівника мають бути відображені його компетентності. До головних складових компетентності педагогічних працівників відносили: професійну, комунікативну, інноваційну, правову компетентності [3].

Професійна компетентність визначалася, як якість дії працівника, що забезпечує ефективність вирішення професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань, які виникають у реальних ситуаціях науково-педагогічної діяльності, і залежить від кваліфікації, загальноприйнятих цінностей моралі та етики, володіння освітніми технологіями, технологіями педагогічної діагностики та психолого-педагогічної корекції, життєвого досвіду, постійного удосконалення та впровадження у практику ідей сучасної педагогіки, методів

навчання та викладання навчальних дисциплін і предметів, використання наукової літератури та інших джерел інформації для створення сучасних форм навчання, впровадження оціночно-ціннісної рефлексії [3].

Як зазначалось вище Наказ втратив чинність. При цьому, діючою досі є постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011 року «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». Пунктом 2 даної постанови було рекомендовано центральним органам виконавчої влади, установам та організаціям, що беруть участь у реалізації державної політики, зокрема, у сфері освіти використовувати Національну рамку кваліфікацій у практичній діяльності [4]. За даної постанови компетентність визначена, як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Але в даному випадку мова йде про компетентність набуту здобувачем освіти в процесі навчання та отримання ним відповідної освітньої та професійної кваліфікації, які визнаються, зокрема, закладом освіти та засвідчуються відповідним документом про освіту на основі сукупності встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання та компетентностей.

Таким чином мова знову йде про здобувачів, компетентність яких засвідчується відповідним документом про освіту. На нашу думку дане питання є вкрай важливим, дискусійним та таким, що потребує невідкладного, але поглибленого та системного опрацювання, з метою визначення та закріплення на законодавчому рівні поняття терміну «професійна компетентність» саме щодо педагогічних та науково-педагогічних працівників, що в свою чергу сприятиме удосконаленню системи освіти в цілому та системи вищої освіти, зокрема.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Закон України «Про вищу освіту»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
3. Наказ МОН №665 від 01.06.2013 року «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів»: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0665729-13#Text>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України №1341 від 23.11.2011 року «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

Ковтанюк І. І.,

*викладач кафедри інформатики і
інформаційно-комунікаційних технологій*

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

Ковтанюк М. С.,

*вчитель інформатики Уманського ліцею № 3
Уманської міської ради Черкаської області,
викладач кафедри інформатики і
інформаційно-комунікаційних технологій*

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища освіта змінюється відповідно до вимог інформаційного суспільства. Однією з важливих складових професійної діяльності викладача закладу вищої освіти є розвиток його дослідницької компетентності, яка забезпечує ефективність викладання, критичний аналіз освітніх процесів та інтеграцію інноваційних методів у навчання. У цьому контексті особливого значення набуває візуалізація навчального контенту, що сприяє не лише покращенню освітнього процесу, а й розвитку дослідницьких навичок викладача [2].

Дослідницька компетентність викладача передбачає володіння методологією наукової діяльності, здатність аналізувати інформацію, формулювати та розв'язувати проблеми, а також ефективно використовувати цифрові технології у професійній сфері. Вона охоплює методологічну,

аналітичну, інформаційну та проєктувальну складові, що забезпечують якісну організацію як навчальної, так і наукової роботи.

Візуалізація навчального контенту є ефективним способом подання інформації, який полегшує сприйняття складних понять і сприяє систематизації знань. Використання графічних організаторів, інфографіки, презентацій, анімацій і віртуальних симуляцій підвищує якість викладання та заохочує студентів до активного навчання [1]. Крім того, підготовка візуальних матеріалів вимагає від викладача умінь аналізувати, узагальнювати та обирати найважливішу інформацію, що сприяє розвитку його дослідницьких здібностей.

Розробка та застосування візуального контенту потребують опанування сучасних цифрових технологій. Викладач, працюючи з різними онлайн-сервісами (Canva, Visme, Wepik [4], Genial.ly, VistaCreate, SlidesCarnival, Slidesgo, SlidesMania, Sendsteps, Powtoon, Prezi, Slidebean, Gamma, Haiku Deck, Presentation Creator) [2] для створення графіків, схем, інтерактивних презентацій та аналітичних панелей, покращує свою інформаційно-цифрову компетентність, що є невід'ємною частиною дослідницької діяльності. Візуалізація сприяє наочному та доступному поданню складної інформації, роблячи її зрозумілою для широкої аудиторії (Рис. 1).

Використання візуалізації в освітньому процесі дозволяє не лише покращити розуміння матеріалу студентами, а й стимулює їх до самостійної дослідницької діяльності [5]. Викладач, який впроваджує інтерактивні методи навчання, заохочує студентів створювати власні візуальні матеріали, аналізувати інформацію та працювати з цифровими інструментами. Це сприяє формуванню дослідницьких навичок як у викладача, так і у студентів, створюючи середовище активного навчання та взаємодії.

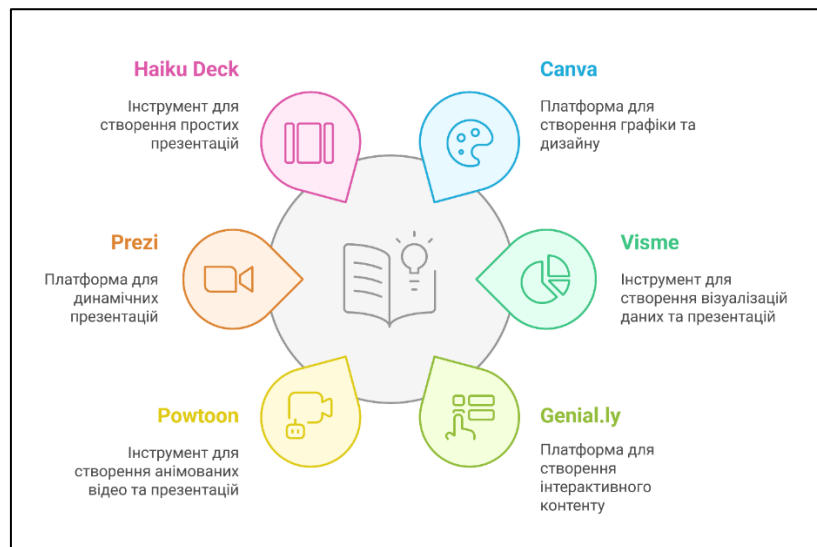

Рисунок – Найчастіше використовувані авторами онлайн-сервіси для візуалізації навчального контенту

Отже, візуалізація навчального контенту є не лише засобом покращення освітнього процесу [3], а й важливим інструментом розвитку дослідницької компетентності викладача закладу вищої освіти. Вона допомагає гарно представити навчальний матеріал, інтегрувати цифрові технології, розвивати аналітичне мислення та залучати студентів до дослідницької діяльності. У результаті підвищується якість вищої освіти, що відповідає сучасним викликам та потребам суспільства.

Список використаних джерел

1. Ковтанюк М. С. Криворучко І. І. Візуалізація навчального контенту при викладанні інформатичних дисциплін. *Наука. Освіта. Молодь* : матеріали XIV Всеукр. наук. конф. студентів та молодих науковців, м. Умань, 26–27 берез. 2021 р. Умань, 2021. С. 182–185.
2. Криворучко І. І., Тітова Л. О. Хмарні та мобільні технології у підготовці майбутнього вчителя. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2024. № 10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13924205>.
3. Медведєва М. О., Колмакова В. О., Коровнік І. С. Візуалізація навчального матеріалу: аналіз сучасних онлайн-сервісів. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Т. 2, № 41. С. 128–132. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/41/2.25>.
4. Тітова Л. О. Вебір як засіб створення візуального контенту. *Наука. Освіта. Молодь* : XVII Всеукр. наук. конф. студентів та молодих науковців, м. Умань, 30 квіт. 2024 р. Умань, 2024. С. 225–228.
5. Ткачук Г. В. Аналіз технологій візуалізації освітнього контенту та їх використання у процесі вивчення інформатики. *Modern engineering and innovative technologies*. 2024. №31 (03). С. 88–94.

Kozii O. B.,

Candidate of Philological Sciences,

Associated Professor at the Department of Public Administration,

Law and Humanities,

Kherson State Agrarian and Economic University

READING EXERCISES FOR THE VOCABULARY ENRICHMENT OF THE STUDENTS

Despite the large number of works on this topic, the issue of professionally oriented foreign language learning remains quite relevant. The search for ways to improve and modernize the system of teaching professional foreign language speaking is a continuous process. The goal of studying foreign languages for the specialty of tourism is to achieve a level that is sufficient for the practical use of a foreign language in future professional activities.

According to the curriculum foreign language is studied during four years and at the master's course. Future specialists in the sphere of tourism should be able to communicate in foreign language as well as to work with printed and online materials, should know the peculiarities of work with documents.

For the successful implementation of the set goals, it is very important from the very beginning of education to create the right attitude in students to reading as a type of language activity that has its own specific communicative task, as a means of obtaining information. When choosing material for reading, it is worth considering such requirements for a professional text as the modernity, accessibility, exemplariness, meaningfulness, interest, discussion, versatility, compliance with the level of training of students, etc. The motivation of students' reading activity and activity will depend on the completeness of these conditions. Also, when choosing texts for reading and developing methodological recommendations for them, it is necessary

to pay attention to those educational functions of foreign language texts that contribute to the successful formation of communicative competence.

A professional-oriented approach to foreign language learning is implemented, vocabulary consolidation exercises are the most effective, as they are communicatively oriented and correspond to the students' level of knowledge and their practical needs. Students must master the skills of writing a resume, a profile-oriented text, a popular science article, writing an essay or speaking at a scientific conference. In the initial stages of learning, students understand the text only after translation or careful analysis. That is why, before each lesson, the teacher should plan work with the text, identify the most difficult points, main lexical and grammatical features, prepare a set of exercises to facilitate reading. Given the complexity of the text, it is worth using analytical reading to ensure the effectiveness of studying the material.

There are two main levels of understanding the text: the level of meaning and the level of meaning/content (although each of them also includes several intermediate levels). The first is related to establishing the meanings of perceived language units and their direct connections, the second - to understanding the content of the text as a complete language unit. In this regard, the skills and abilities that provide understanding of the text are conventionally divided into two groups, although the processes of perception and comprehension occur simultaneously. The first group is skills related to the technical aspect of reading.

Reading is an important means of mastering the grammatical side of the language. Carrying out exercises related to reading contribute to a stronger mastery of grammatical structures. Comprehension of what is read cannot be achieved only through knowledge of vocabulary, because it is necessary to know grammatical forms and the grammatical structure of sentences. When studying a new grammatical structure, the student should learn it only on the basis of familiar lexical material. Learned grammatical structures must be repeated on the example of new vocabulary. In order to overcome grammatical difficulties when working with texts, it is necessary

to form the appropriate skills in students and bring them to automaticity. In order to achieve this goal, it is advisable to develop the ability to recognize and distinguish language patterns characteristic of the text.

At the pre-text stage, students are prepared to read and understand the text. For this purpose, you can use exercises to relate the meaning of the word to the topic, situation, context, to expand the vocabulary, to recognize and differentiate grammatical phenomena. At the text stage, the text material is divided into meaningful parts and semantic supports are selected.

Lexical-grammatical exercises are also useful to give after reading the text, because they give an opportunity to dwell once again on this or that grammatical phenomenon that may cause certain difficulties, or to practice the use of vocabulary, which is useful both for reading the next text and for speaking broadcasting, if there is a need for it. At the final stage of the work, it is advisable to perform exercises with the text. They differ from the ones given above in that the basis for the work is the text, and the students have the task of independently choosing from the text and semanticizing certain derived words.

Students perform tasks to develop lexical reading skills. Therefore, teachers, preparing methodological developments for work on individual reading, should compile a list of lexical units that students, while reading the work, should find in the text, find out the meaning of words and expressions, remember the context of use.

Post-text exercises serve mainly to check the understanding of both the read text as a whole and its individual sections. These exercises form such communicative skills as dialogic and monologic oral and written speech.

References

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ. Київ, 2005. 101 с.
2. Гринюк Г. А., Семенчук Ю. О. Відбір навчального матеріалу для формування англomовної лексичної компетенції у студентів-економiстів. Іноземні мови. 2007. Вип. 2. С. 30–34.
3. Коваль Л.М. Формування у студентів немовних вищих навчальних закладів англomовної професійно орієнтованої мовної компетенції. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20(4). С. 318–321.

Конопля А. І.,

магістрант I курсу, спеціальності 012 Дошкільна освіта

Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка

м. Глухів, Україна

Любива В. В.,

доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент

Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка,

м. Глухів, Україна

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах динамічних змін у суспільстві, digital-трансформації та глобалізації зростає необхідність у постійному вдосконаленні викладацької «спроможності». Теоретичні концепції розвитку компетентності пропонують різні підходи, які варто розглянути для формування цілісного бачення цього процесу. Спираючись на Закон України «Про вищу освіту», компетентність визначається як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, які визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [11].

Розроблення досліджуваної квестії знайшло відображення в роботах багатьох учених (Т. Надвинична, О. Шаюк, О. Яковенко, І. Лобур, Т. Тернавська, О. Гутиряк, І. Попова, О. Іващенко, М. Лісовий, В. Балтремус, Т. Пономаренко, О. Панас та інших).

Т. Кудрявева, М. Гиря, А. Розумна підкреслюють акцент на тому, що вдосконалення професійної компетентності викладача має відбуватися через

самоосвіту впродовж усього життя та створення індивідуальної pedagogical-траєкторії й індивідуального іміджу, що у свою чергу забезпечує якість освітнього процесу [2, с. 118]. Це створює підґрунтя для усвідомленої побудови кар'єри, розвитку унікального стилю та вкорінення педагогічної майстерності.

Нами виокремлено компоненти професійної компетентності викладача ЗВО:

– *менеджментський (управлінський)* – поєднання функціонально-рольових одиниць: освітня послуга, замовники освітніх послуг, посадові обов'язки, конкурентоспроможність, урахування консалтингу ринку праці та управлінські дії;

– *когнітивний* – відображає систему знань, умінь і навичок, які стосуються педагогічного процесу та специфіки опанування інноваційних технологій;

– *ціннісний* – корелюється з професійним інтересом до мети та цілей власної діяльності;

– *креативний* – системи: «Я-сміливе», «Я-унікальне», «Я-визнане»;

– *діяльнісний* – організація освітнього процесу, методичної, виховної, волонтерської, профорієнтаційної роботи із залученням академічної спільноти;

– *рефлексійний* – здатність до об'єктивного і всебічного аналізу результатів власної діяльності, прогнозування дидактичних наслідків впроваджуваних методів/засобів/способів, співвідношення отриманих результатів з очікуваними чи запланованими показниками. Зазначаємо, що важливим аспектом є виявлення можливих недоліків у освітньому процесі, їхня своєчасна корекція та вдосконалення педагогічних підходів з урахуванням сучасних тенденцій та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Отже, можна стверджувати, що професійна компетентність викладача є комплексною характеристикою, яка охоплює взаємопов'язані знання, практичні навички, уміння, задатки, а також індивідуально-психологічні та особистісні якості, що перебувають у процесі постійного розвитку. Вона відображає

здатність педагога ефективно здійснювати свою професійну діяльність, поєднуючи науку й ерудицію з педагогічною майстерністю, високим рівнем культури, інтелектуальною і моральною зрілістю, а також почуттям відповідальності й усвідомленням обов'язку.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28 трав. 2023 р. URL: <https://tinyurl.com/2s35ct77> (дата звернення: 01.01.2025).
2. Кудрявцева Т. О., Гиря М. П., Разумна А. Г. Удосконалення професійної компетентності викладача як умова забезпечення якості освітнього процесу. *XV International scientific and practical conference «Innovative Development: Synthesis of Scientific Approaches in Various Fields of Research»* (March 20-22, 2024) Tallinn, Estonia. *International Scientific Unity*, 2024. Р. 116–118. URL: <https://tinyurl.com/6xxkuz2u> (дата звернення: 12.01.2025).
3. Конопля А. І., Лисиця В. В. Професійне здоров'я педагога як запорука ефективної освітньої діяльності. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку фундаментальних, прикладних, загально-технічних та безпекових наук*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 27 червня 2024 р. – Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 50–51. URL: <https://tinyurl.com/mrkues25> (дата звернення: 10.02.2025).

Лопоха В. В.,

*заступник директора, кандидат юридичних наук,
Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського,
Міжрегіональна академія управління персоналом
м. Луцьк, Україна*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ПРАВОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

Професійна підготовка юристів в умовах сучасного розвитку правової науки та практики є однією з ключових передумов формування ефективної правової системи. Вагоме значення в цьому процесі відіграє компетентність викладача юридичних дисциплін, адже саме він не лише передає студентам сукупність правових знань, а й формує їхню правосвідомість, розвиває здатність до критичного аналізу правових явищ та усвідомлення принципів верховенства права. У контексті сучасних соціальних викликів питання професійної підготовки юристів набуває особливої актуальності, оскільки якість правничої освіти безпосередньо впливає на ефективність

правозастосування, рівень суспільної довіри до правової системи та функціонування демократичних інститутів.

Компетентний викладач юридичних дисциплін повинен володіти не лише глибокими теоретичними знаннями, а й методичними навичками, що дозволяють ефективно передавати інформацію, стимулювати студентів до самостійного мислення та формувати їхню здатність застосовувати правові норми у конкретних правових ситуаціях. Традиційний підхід до юридичної освіти, який базується на суто лекційному викладі матеріалу та пасивному засвоєнні знань студентами, вже не відповідає сучасним викликам професійної підготовки. Натомість необхідною є інтеграція інноваційних методів навчання, які передбачають активну участь студентів у процесі пізнання, включаючи використання кейс-методів, симуляцій судових процесів, моделювання правових ситуацій та аналіз судової практики. Такий підхід не лише сприяє розвитку правового мислення, а й забезпечує формування професійних компетентностей, необхідних для роботи у сфері права.

Одним із важливих аспектів компетентності викладача юридичних дисциплін є його роль у формуванні правової культури студентів. Відповідальний викладач не лише навчає студентів нормам законодавства, а й прищеплює їм розуміння сутності права, його значення для суспільного розвитку та необхідності дотримання правових стандартів у професійній діяльності. Правосвідомість студентів значною мірою формується через приклад викладача, його ставлення до правової системи, рівень академічної доброчесності та принциповість у питаннях правозастосування. Якщо викладач демонструє високий рівень відповідальності, неухильне дотримання норм академічної етики, об'єктивність та повагу до правових цінностей, студенти сприймають ці стандарти як орієнтири власної професійної поведінки.

У цьому контексті особливої уваги потребує розвиток навичок правової аргументації у студентів. Викладач, який стимулює студентів до аналізу правових проблем, організовує дискусії, дебати, пропонує їм розв'язання юридичних кейсів, формує у них здатність оцінювати ситуації з різних точок зору, знаходити юридично виважені рішення та аргументувати свої позиції відповідно до норм права та принципів справедливості. Юридична освіта, що ґрунтується виключно на механічному засвоєнні правових норм, позбавлена критичної рефлексії та усвідомленого підходу до

правозастосування, не може забезпечити якісну підготовку правників, здатних діяти в умовах складного та мінливого правового середовища.

Цифровізація юридичної освіти, що є одним із ключових викликів сучасності, також вимагає від викладачів нових підходів до організації навчального процесу. Інформаційні технології значно розширюють можливості юридичної освіти, зокрема через доступ до електронних баз законодавства, аналітичних правових ресурсів, онлайн-курсів, інтерактивних платформ та симуляцій судових процесів. Викладач, який володіє цифровими інструментами, може створювати більш ефективні навчальні програми, забезпечувати індивідуалізований підхід до навчання та розвивати у студентів навички роботи з великими масивами правової інформації. Водночас, використання цифрових технологій не може повністю замінити традиційні методи навчання, оскільки живе спілкування, юридичні дискусії, аргументовані дебати та безпосередня взаємодія зі студентами є невід'ємною складовою якісної юридичної освіти.

Окремим аспектом професійної компетентності викладача є його здатність забезпечити поєднання теоретичного навчання з практичними аспектами юридичної діяльності. Правознавство як дисципліна має безпосередній зв'язок із реальною правозастосовною практикою, тому навчання повинно бути орієнтоване на підготовку студентів до роботи в судових, адвокатських, нотаріальних та інших правничих установах. Використання у навчальному процесі методів проблемного навчання, інтеграція практичних кейсів, організація стажувань у правозахисних та судових інституціях сприяє формуванню професійної компетентності студентів, допомагає їм набути навичок застосування права в реальних умовах.

Таким чином, професійна компетентність викладача юридичних дисциплін є ключовим чинником ефективної підготовки майбутніх правників. Поєднання глибоких теоретичних знань, володіння сучасними педагогічними методиками, використання цифрових технологій та інтеграція правозастосовної практики дозволяють формувати в студентів не лише високий рівень правових знань, а й усвідомлене ставлення до права як інструменту забезпечення справедливості. Сучасний викладач юридичних дисциплін повинен бути не лише носієм знань, а й наставником, який сприяє розвитку критичного мислення, професійної відповідальності та правової культури майбутніх

юристів. Юридична освіта, що базується на принципах інноваційності, етики та інтеграції з правозастосовною діяльністю, є запорукою формування компетентних фахівців, здатних забезпечувати ефективне функціонування правової системи та сприяти розвитку демократичних цінностей у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Лещенко Г. А., Беляєва А. М. Формування професійної компетентності майбутніх юристів. Молодий вчений. 2023. 10 черв. (№ 6(118)). С. 47–50. Режим доступу: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/5881/5752>
2. Удосконалення професійної компетентності викладача юридичних дисциплін: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 6 лютого – 19 березня 2023 року. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 172 с. Режим доступу: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/46987/1/S_VYKLADANNYA%20PRAVO_VYKH%20DYSTSYPLIN_149-152.pdf

Медведєв І. А.,

старший науковий співробітник,

кандидат наук з державного управління, доцент,

Комунальний заклад Тростянецької міської ради

«Музейно-виставковий центр «Тростянецький»,

м. Тростянець Сумської області, Україна

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ МУЗЕІВ:

ЗАГАЛЬНИЙ ПІДХІД

Поле діяльності в музейного працівника широке. Він може працювати у сфері музики, образотворчого мистецтва, літератури, театру, кіно, шоу-бізнесу, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу та ін. І всюди, поряд з любов'ю до своєї справи, вирішальне значення відіграють ділові та комунікативні якості. Саме комунікативна компетентність є тим важелем, який активує усі інші важливі якості працівника музею, зокрема й ерудованість, оригінальність й нестандартність мислення, наполегливість і рішучість, уміння організовувати та оптимізувати робочий процес, активна життєва позиція та стресостійкість, уміння керувати людьми та працювати в команді тощо. Всі вони виявляються та

культивуються в комунікативному акті. Теорія підготовки працівника музею і питання вдосконалення його професійної діяльності у працях значної кількості зарубіжних і вітчизняних вчених (Н. Андрущенко, В. Берека, Л. Бондарева, Л. Влодарска-Зола, Є. Воробьова, І. Герасимова, О. Деркач, О. Капітанець, Є. Кузьмін, В. Рубахін, М. Вебер, Ф. Тейлор, А. Файоль, О. Чернявський, Л. Янковська та ін.). Дослідженню організації сучасної ділової комунікації присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців Й. Завадського, В. Куніциної, Ю. Палехи, Л. Петровської, О. Сидоренко, Д. Ханта, Дж. Коттера, Д. Голмана, П. Бартрама та ін. Окремо вивченню комунікативної компетентності у різних галузях професійної діяльності, включаючи і менеджмент, були присвячені роботи О. Бодальова, Ю. Ємельянова, В. Кан-Калика, О. Киричука, Я. Коломинського, Н. Кузьміної, А. Панфілової, Л. Петровської, В. Сластьоніна, В. Семіченко, Н. Тарасевич, Т. Яценко та ін. Між тим, попри поодинокі спроби осмислити комунікативну компетентність як вагому складову працівника музею (Н. Кабушкін, І. Болотніков, Н. Федотова), ця проблема на сьогодні залишається малодослідженою. Коли ми починаємо досліджувати культуру, то помічаємо один цікавий нюанс, який полягає у тому, що вона вміщує в себе як некомерційну (нонпрофітну), так і комерційну (платні послуги) діяльність національного та міжнародного масштабу. Це дозволяє провести паралель між арт-менеджментом (менеджментом у сфері культури) та музейним працівником. «Продукти» культурної діяльності завжди перебувають у фокусі сприйняття та тісно пов'язані з феноменами свідомості, тобто залежать від антропологічного та когнітивного факторів. Їх виробництво досить часто збігається з їх споживанням (перегляд вистави, кінофільму, прослуховування концерту, читання книги тощо). На відміну від продуктів матеріального виробництва вони не знищуються під час споживання (як взуття, яке зношується, чи овочі, що з'їдаються), в навпаки нарощують свою цінність (чим більша кількість людей прочитали книгу, побачили картину чи відвідали концерт – тим вища їх соціальна значимість).

Це свідчить про той факт, що музейна сфера в сучасному світі це не лише місце для творчості, духовності та традиції, але ще й потужний вектор економічної діяльності, якій продукує певні товари та послуги. Починаючи з 90- рр. XX ст. сфера культури почала сприйматися суспільством і владою деяких країн як перспективна галузь економіки, в рамках якої розвиваються туризм, культурні індустрії (мода, шоу-бізнес), рекреативні практики і багато іншого. Сьогодні вона ідентифікується як важливий ресурс будь-якого регіону, до якого можна віднести і пам'ятники культури, і регіональні міфи, і дозвілєву культуру, і центри сучасного мистецтва та багато іншого. Ефективність використання цих ресурсів багато в чому пов'язана з розвитком технологій музейної сфери. З позиції загального підходу музейна сфера сприймається не лише як наслідок соціально-економічного розвитку та політики, але й як вирішальна умова цього розвитку, що вміщує в себе ментальний та ціннісно-нормативний аспекти. У багатьох країнах світу культура виступає не лише каталізатором політичних і економічних трансформацій, але й сама має економічну рентабельність. Культурні ресурси становлять вагому та прибуткову частину економіки будь-якої країни, що вимагає від керівництва останньої звернення належної уваги до управління культурною діяльністю, яку сучасні автори розуміють як управління соціально-економічними умовами культурної діяльності, умовами створення та споживання культурних цінностей. Управління може здійснюватися як з боку органів влади, що створюють умови для розвитку культурної діяльності, відповідають за її нормативне забезпечення та фінансування галузі, так і з боку менеджерів. Специфіка діяльності останніх обумовлюється, зокрема і потребами часу: приміром, якщо взяти до уваги шоу-бізнес, як один із самих комерціалізованих секторів у сфері культури, то доходи від продажу квитків складають зазвичай майже 15 % бюджету музеїв, а решта – кошти спонсорів, та й самі музейні послуги найчастіше є лише частиною рекламної кампанії нового проєкту. Ось тут і виходить на перший план роль працівника музею, одним з

основних завдань якого є залучення коштів різних спонсорів. Музейні спеціалісти працюють і з органами влади стосовно організаційних і фінансових питань, будують свою діяльність відповідно до чинного законодавства тієї країни де живуть, а також й інших країн, з якими співпрацюють, проте не меншого впливу зазнають і з боку ринкових законів. Якщо врахувати цей момент, то можна помітити зміни у вимогах до професійної компетентності працівників музейної сфери особливо у пострадянський період. Комунікативні компетенції можуть бути формуватися в умовах конкретного психолого-педагогічного експерименту, так я працює Комунальний заклад Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр «Тростянецький».

Список використаних джерел

1. Медведєв І.А. Теоретичні аспекти вивчення комунікативної компетентності працівників музеїв. *Молодь у сучасній психології*: збірник матеріалів конференції / за ред. Кузікової С.Б. Вертиля А.В. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка. 2024. С. 98–99.

Мицька О. І.,

доцент кафедри формування та розвитку професійних компетентностей

персоналу ДКВС Інституту професійного розвитку,

кандидат юридичних наук,

Пенітенціарна академія України,

м. Кам'янське, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Євроінтеграційні процеси, які відбуваються в Україні зумовлюють зміни у ставленні суспільства до проблеми інвалідності, тому, з метою забезпечення рівних прав і можливостей осіб з інвалідністю на отримання якісних освітніх послуг сьогодні активно впроваджується інклюзивна освіта, яка є світовою тенденцією, що забезпечує сталий розвиток держави.

Законом України «Про освіту» передбачає поняття інклюзивне навчання та ст. 19 визначає отримання освіти щодо осіб з особливими освітніми потребами[1].

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Заклади вищої освіти, в яких викладачі спроможні створити інноваційне освітнє середовище стають більш привабливими для молоді [2, с. 179].

Ефективність упровадження інклюзивної освіти визначається багатьма чинниками, серед яких – сформованість у вчителів інклюзивної компетентності, що включає наявність спеціальних знань, умінь і навичок, а також особистісно значущих якостей, що у сукупності забезпечить готовність до роботи в нових реаліях. Розв'язувати складні освітні проблеми, задовольнявши освітні потреби здобувачів освіти, відповідно до їх здібностей, рівня розвитку пізнавальних процесів, інтересів, можливо за умови належної професійної готовності педагогів.

Ні для кого немає таємниці, що ефективність навчання вимірюється здатністю викладача виконувати професійну діяльність в результаті набуття необхідних компетентностей. Сутність професійної компетентності викладача поглиблює його акмеологічна компетентність, яка є невід'ємною складовою професіоналізму суб'єкта діяльності, сферою його професійного самовизначення. Тому, викладач профільного навчального закладу, повинен прагнути до підвищення власної професійної майстерності. Усвідомленню ролі самовдосконалення і самоосвіти сприяє відвідування теоретичних та практичних занять та аналіз навчальних і занять педагогічних та науково педагогічних працівників у закладах освіти, обговорення дискусійних питань із формування побудови індивідуального стилю проведення занять [3, с. 123].

Для цього стане в нагоді підвищення кваліфікації, воно враховує наукові, методичні, організаційні та практичні аспекти роботи вищого навчального закладу. Відповідно, сучасний розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти з особливими умовами навчання має розглядатися з позицій особистісно-професійної діяльності суб'єктів педагогічної дії в умовах воєнного стану, їх повноцінного функціонування та адаптації до наявних уявлень про необхідність стабільності й сталості збереження і розвитку незалежності Української держави, національних пріоритетів в освіті, а також як динамічний процес самоорганізації та саморозвитку майбутніх ефективних лідерів [4, с185]. Професійні компетентні викладачі з високим рівнем майстерності здатні обирати адекватні форми, методи, роботи зі здобувачами освіти з особливими потребами, корегувати умови організації інклюзивної форми навчання, доцільно застосовувати методичні засоби, успішно розв'язувати складні педагогічні ситуації тощо.

Підвищення педагогічної майстерності щодо інклюзивної освіти проявляється:

- щодо участі працівників освіти у тренінгах, семінарах і майстер-класах, які спеціалізуються на інклюзивному навчанні;
- використання інтерактивних методів, таких як групова робота, проекти, які сприяють залученню всіх учнів.
- використання новітніх технологій та методик у навчанні.
- розробка альтернативних форм оцінювання, що враховують індивідуальні особливості здобувачів освіти.

Викладачі повинні вміти адаптувати навчальний матеріал для учнів з різними потребами, використовуючи різноманітні медіа та технології.

Висновок: підвищення кваліфікації викладачів є ключовим фактором успішного впровадження інклюзивного навчання, що вимагає зосередження колективних зусиль всіх учасників освітнього процесу для створення

інклюзивного освітнього середовища. Впровадження спеціальностей, спрямованих на підготовку фахівців, що працюють з особами з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05. 09. 2017 року № 2145-VIII. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.02.2025).
2. Разумейко Н. С., Ткаченко О. Г., Актуальні питання курсів підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників. *Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 30 квіт. 2024 р.) / голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. 307 с
3. Чибісов О.В. Окремі питання формування акмеологічної компетентності викладачів фізичної підготовки пенітенціарної системи. *Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 30 квіт. 2024 р.) / голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. 307 с.
4. Семенова А. В., Семенишин М. О., Розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти з особливими умовами навчання. *Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 30 квіт. 2024 р.) / голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. 307 с.

Перцева В. А.,

доцентка кафедри гуманітарних дисциплін та українознавства,

кандидатка філологічних наук, доцентка

Харківський національний університет внутрішніх справ,

м. Харків, Україна

**КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Робота викладача ґрунтується на академічному спілкуванні, а найважливішим його засобом є мовлення. Культура академічного спілкування – це якісне професійне спілкування викладача з тими, хто навчається, тобто їхня взаємодія, що має певні педагогічні функції, головною з яких є створення сприятливого клімату в колективі, що, зі свого боку, сприяє оптимізації освітньої діяльності кожного викладача та освітнього процесу загалом.

Мовлення викладача – не лише головне знаряддя його професійної діяльності, а й взірець, що свідомо, а частіше несвідомо, засвоюється

здобувачами освіти. На викладачеві лежить велика відповідальність за те, що і як він говорить.

Наразі дедалі більшого поширення набувають тенденції до розуміння освітнього процесу як співпраці, співтворчості, діяльної взаємодії викладача й здобувача. До того ж перехід від авторитарної парадигми навчання до використання педагогічних методів співробітництва пов'язаний із переходом від поняттєвої системи «суб'єкт–об'єкт» до системи «суб'єкт–суб'єкт», від одностороннього процесу спілкування до двостороннього.

Академічне спілкування досягає позитивного результату лише тоді, коли викладач ретельно продумує зміст і форму своєї промови, свою роль як оратора, механізми емоційного впливу на аудиторію, композицію й стиль мовленнєвого висловлювання (добір слів, синтаксичну побудову, вимову), а також жанр академічного мовлення (монолог, діалог, пояснення нового матеріалу).

Зміст академічного спілкування безумовно визначається програмою навчальної дисципліни, що викладається, і ґрунтується на навчальних текстах із методичної та наукової літератури, на яку, зокрема, викладач орієнтується під час ґрунтовної підготовки до занять, оскільки тільки глибокі знання матеріалу роблять його впевненим у собі. Викладач має бути готовим не лише чітко й послідовно викладати матеріал, пояснювати, коментувати, відповідати на запитання здобувачів, а й наводити яскраві приклади, доводити, аргументувати, змушувати студентів критично мислити, що в підсумку й надає змогу вести заняття в потрібному для отримання бажаного результату напрямі. У цьому й відбивається педагогічний талант викладання та ораторська майстерність.

Мовлення викладача має вирізнятися ясністю, правильністю й точністю формулювань, доречністю й логічністю викладення, багатством словникового запасу. Надважливим є володіння науковою термінологією, що передбачає знання фактів, засвоєння основних понять, розуміння взаємовідносин між ними, уміння встановлювати зв'язки між відомими й новими науковими фактами та ідеями, а також уміння використовувати їх для практичного аналізу, в організації

професійного діалогу. Вміння вибудовувати монологічне наукове мовлення пов'язане з опануванням структури наукового тексту. Основним засобом для формування цих умінь слід назвати спостереження та аналіз зразків академічного мовлення, що можуть слугувати основою побудови й удосконалення самостійних висловлювань викладача в науковому стилі.

Для викладача важливо ефективно вибудовувати фрази та майстерно застосовувати фігури мовлення. Яскравому вираженню думки сприяє також уживання в мовленні порівняльних (метафори, метонімії, гіперболи) та описових тропів (алегорії, іронії, енігми). На сприйняття мовлення педагога впливає й те, як він володіє своїм голосом, з якою інтонацією говорить, чи доречно робить паузи. Володіння всіма цими мовленнєвими засобами викликає в студентів не тільки інтерес до теми, а й справжнє захоплення особистістю викладача.

Наступним фактором, який впливає на результат сприйняття академічного мовлення, є паралінгвістичні засоби спілкування, такі як супровідна міміка, жести, погляд. Отже, педагог сприймається як єдиний образ: рух його тіла перебуває в єдності з думкою та словом.

Безумовно, кожен викладач має свій власний стиль академічного спілкування, який реалізується через лексику, синтаксис, вимову, паралінгвістичні засоби. Викладач має добирати потрібні та зрозумілі слова, не перевантажувати свою промову складними науковими термінами, але водночас його виступ має бути лексично багатим, милозвучним та доброзичливим. Не можна допускати в академічному спілкуванні будь-які прояви мовленнєвого булінгу: грубі, різкі, образливі слова, які можуть викликати протест, відповідну негативну реакцію й протидію. А, наприклад, слова схвалення, уваги, співчуття, навпаки, допомагають створити теплі, довірливі відносини, що сприяють ефективності освітнього та виховного процесу в закладі освіти.

Отже, викладач має бути еталоном мовленнєвої поведінки, адже його професійна діяльність спрямована на взаєморозуміння й взаємодію зі здобувачами освіти. Таким чином, здатність викладача закладу вищої освіти

привернути увагу студентів своїм монологом, організувати діалог і вести його відповідно до норм мовленнєвого етикету, уміння залучати слухачів до дискусії, здатність правильно оцінювати конкретну академічну ситуацію, орієнтуватися в освітньому процесі й керувати ним є найважливішими компонентами його професійної культури.

Платонова О. Г.,

доцент кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

КОМПОНЕНТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сучасні підходи до освіти дітей з особливими потребами дозволяють розглядати підготовку майбутнього фахівця з інклюзивної освіти як невід'ємну складову частину освітнього простору. Важливою умовою підготовки фахівця стає комплекс спеціальних психолого-педагогічних, анатомо-фізіологічних знань, умінь та навичок, особистісних якостей, стратегій і тактики поведінки, стереотипів і настанов, які дозволяють запроваджувати й використовувати ефективні педагогічні технології навчання й виховання різних категорій дітей з особливими потребами [6, с. 100].

Зважаючи на це, сучасна стратегія вищої освіти має випереджати наявні потреби спеціальних та інклюзивних закладів, передбачати провідні тенденції їхнього розвитку, своєчасно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі та змінювати свою стратегію підготовки фахівців відповідно до потреб [1, с. 7], адже на неї впливають такі чинники: досягнення в галузі педагогіки, психології, технологій і медицини, результати роботи практиків. Проте першочергового значення набуває зміст підготовки фахівців, а також її форми та методи [5, с. 204]. Інклюзія передбачає, що майбутні фахівці повинні володіти знаннями про

специфіку розвитку дітей з особливими освітніми потребами та вміння здійснювати корекційні заходи. Фундаментом їхньої професійно-теоретичної підготовки є знання нормативно-правової бази інклюзії та загальної та спеціальної педагогіки і психології [7, с. 101–102].

Максимальну готовність студентів до майбутньої фахової діяльності забезпечує поєднання традиційних і новітніх форм роботи. До традиційних форм організації навчального процесу у вищому навчальному закладі належать такі: лекція, семінар, практичні та лабораторні заняття, самостійна робота, консультації, курсові та дипломні роботи, практика, контрольні роботи, колоквиуми, заліки, іспити. До інноваційних форм належать: проблемна лекція, семінар-дискусія, програмоване навчання, розв'язання проблем, дидактичні ділові ігри, модульне, рейтингове та дистанційне навчання та ін. [5, с. 205]. Таке поєднання дає змогу перейти від дисциплінарної моделі навчання до системної, організувати творчу, професійно спрямовану діяльність студентів, особистісно орієнтувати процес навчання у вищому навчальному закладі [5, с. 207].

Важливо розуміти, що підготовка фахівців у галузі інклюзивної освіти є комплексним і системним процесом, що включає вагому інтердисциплінарну складову частину. Фахівці, окрім знань і умінь із педагогічних, психологічних, соціально-гуманітарних дисциплін, повинні мати базові компетенції у сфері біологічних і медичних предметів, як-от анатомія та фізіологія вищої нервової діяльності, основи медичних знань, валеологія, патопсихологія, дефектологія тощо. Такі галузеві стандарти підготовки фахівців, зокрема і вихователів дошкільних закладів, відтворюють специфіку їхньої майбутньої діяльності [4, с. 168]. На сьогодні готовність у структурі психологічної готовності виділяють: емоційне прийняття дітей із різними типами порушень розвитку (прийняття – відторгнення); готовність залучати дітей із різними типами порушень до діяльності; задоволеність власною діяльністю [2, с. 56]. Майбутні фахівці повинні розуміти, що головним у роботі з дітьми з особливими потребами є командний (мультидисциплінарний) підхід, за якого задіяні всі фахівці [2, с.

121]. Також вони мають бути компетентними в тому, що сьогодні інклюзивний процес повинен здійснюватися диференційовано, за індивідуальними планами, посильними для дітей, за умов кваліфікованої спеціальної корекційної допомоги [3, с. 119].

Професійна готовність фахівця до роботи в умовах інклюзивної освіти розглядається як система, що включає в себе мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти.

Мотиваційний компонент пов'язаний з формуванням інтересу до професійної діяльності. Це прагнення сформувати у здобувачів освіти свідоме прагнення до засвоєння професійних знань, в тому числі в галузі інклюзивної освіти, пробудити інтерес до теоретичних проблем та практичної діяльності у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Студенти знайомляться зі специфікою роботи дошкільних закладів освіти, початкової та середньої школи, коледжів, ресурсних центрів інклюзивної освіти, де спеціалісти проводять діагностику дітей, консультують вихователів, вчителів, надають навчально-методичну допомогу спеціальним педагогам і батькам; вчать розуміти проблеми, проводити волонтерську роботу, бути толерантними.

Когнітивний компонент пов'язаний з формуванням системи понять, які повинен засвоїти майбутній фахівець з інклюзивної освіти, основ інклюзивного навчання, нормативних документів про інклюзивну освіту.

В основі лежать наукові професійні знання про інноваційні інтеграційні процеси у сфері освіти людей з особливими потребами; основи розвитку особистості; анатомо-фізіологічні, вікові, психологічні та індивідуальні риси нормальних дітей і молоді та з різними порушеннями в розвитку; основи соціально-педагогічного впливу на процес саморозвитку вихованців, стимулювання позитивної самореалізації в усіх можливих сферах діяльності; базові закономірності взаємодії людини з особливими потребами й суспільства.

Діяльнісний компонент включає вміння застосовувати методики і технології організації інклюзивної освіти. Під час підготовки майбутніх фахівців

до роботи в інклюзивному освітньому середовищі важливо давати їм різноманітні теоретичні знання та сформувати практичні навички роботи з дітьми. Здобувачі освіти повинні проходити педагогічну практику та засвоїти такі навички: забезпечення соціально-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами; виконання навчальних, виховних, соціально-адаптаційних заходів та запровадження ефективних форм їх проведення; допомога дитині у виконанні навчальних завдань, та залучення учня до різних видів освітньої діяльності; участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини в складі групи фахівців; адаптувати навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами; спілкування з батьками, надавання їм необхідної консультативної допомоги; організація ігрової діяльності; виготовлення та підготовка дидактичного матеріалу для занять; апробація різноманітних методів, прийомів і форм освітньої роботи з дітьми з особливими потребами, спрямовані на соціалізацію дітей у суспільстві в цілому; розкриття здібностей, талантів шляхом участі в усіх заходах групи.

Рефлексивний компонент підготовки виявляється в здатності усвідомлювати основи власної діяльності, у ході якої оцінюють та переосмислюють свої здібності, особистісні досягнення, а також у свідомому контролі результатів професійних дій, аналізі реальних ситуацій. Рефлексія вможливорює самопізнання, самоконтроль, саморегуляцію та власний саморозвиток. Завдяки теоретичним та практичним знанням в процесі підготовки у майбутніх фахівців формується: вибір оптимального варіанта розв'язання різних соціально-педагогічних ситуацій у процесі інклюзії; адекватне оцінювання результатів власної соціально-педагогічної діяльності, уміння визнавати власні помилки і здатність їх долати; потреба в професійному й особистісному зростанні та підвищенні рівня інклюзивної компетентності.

Отже, результат сформованості кожного компоненту – це розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, якостей майбутнього

фахівця з інклюзивної освіти, а результатом сформованості всіх компонентів є готовність здійснювати професійну інклюзивну діяльність. Сучасний студент-випускник закладу вищої освіти усвідомлює, що йому доведеться працювати в умовах нестабільного розвитку системи освіти, яка переживає радикальні зміни, що торкаються усіх її сфер. Сьогодні вже не достатньо володіти інформацією про досвід її реалізації за кордоном, необхідно бути компетентним в інклюзивній педагогіці, організації інклюзивного освітнього простору, здатним до впровадження інновацій в освіті, володіти методикою тьюторства, коучингу, бути фасилітатором, модератором в індивідуальній освітній траєкторії учня. [3, с. 127].

Таким чином, роль фахівця у реалізації інклюзивної шкільної освіти є надзвичайно вагомою, адже діти з особливими освітніми потребами, якомога раніше соціалізовані, стають повноцінними членами суспільства. Тому для підготовки фахівців до роботи в інклюзивних умовах необхідна цілеспрямована робота з удосконалення знань, практичної підготовки до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Дегтяренко Т. Модифікація професійної підготовки фахівців у контексті модернізації системи спеціальної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2015. № 3 (47). С. 5–8.
2. Кирста Н. Підготовка спеціалістів дошкільного профілю до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Освітній простір України*. Івано-Франківськ, 2015. № 6. С. 54–56.
3. Ленів З. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: збірник наукових праць*. Серія 19 «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія». 2014. № 28. С. 119–121, 123.
4. Мединська Ю. Роль та місце дисципліни «патопсихологія» у підготовці майбутніх фахівців у галузі корекційної освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / за ред. О. Гаврилова, В. Співака. Серія «Соціально-педагогічна». Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. Вип. 20. Ч. 1. С. 168.
5. Миронова С. Поєднання традиційних і новітніх технологій у підготовці спеціальних педагогів. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогічна»*. 2005. № 19. Ч. 1. С. 204, 205, 207.
6. Чернілевський Д.В. Роль викладача у формуванні виховного середовища в сучасній освітній діяльності ВНЗ: Креативна педагогіка. *Науково-методичний збірник «Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки»*. Вінниця, 2010. Вип. 2. С. 51–47.
7. Чупахіна С. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП: співпраця із сім'єю. *Освітній простір України : науковий журнал Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*. Івано-Франківськ, 2015, Вип. 6. С. 100–104.

Олефір Л. І.,

заступник начальника кафедри формування та розвитку

професійної компетентності персоналу

Державної кримінально-виконавчої служби України

Інститут професійного розвитку,

кандидат юридичних наук, доцент,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Ткаченко О. Г.,

начальник кафедри формування та розвитку професійної компетентності

персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України,

Інститут професійного розвитку,

кандидат юридичних наук, доцент,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Разумейко Н. С.,

начальник кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про державну кримінально-виконавчу службу України» Державна кримінально-виконавча служба (далі – ДКВС) України – здійснює правозастосовні та правоохоронні функції [1]. ДКВС України є важливим елементом правоохоронної системи країни, що забезпечує виконання кримінальних покарань, захист прав засуджених, а також їх виправлення та ресоціалізацію. Згідно ч. 1 ст. 14 Закону України «Про державну

кримінально-виконавчу службу України» до персоналу ДКВС України належать особи рядового і начальницького складу, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в ДКВС України [1], мають відповідати високим вимогам професіоналізму, етики та психоемоційної стійкості. Це потребує постійного удосконалення та підвищення кваліфікації. Міждисциплінарні підходи та педагогічна майстерність є необхідними інструментами для забезпечення цього процесу.

Міждисциплінарні підходи передбачають поєднання знань і методів з різних наукових та практичних сфер для вирішення складних, багатогранних завдань. У контексті ДКВС України важливість такого підходу не викликає сумнівів. Діяльність персоналу цієї служби охоплює широкий спектр завдань, що потребує знань і навичок не лише в галузі права, а й в психології, педагогіці, соціології. Тому для забезпечення ефективної підготовки працівників необхідно інтегрувати ці знання та вміння.

Основним завданням працівників ДКВС України є забезпечення виконання покарань відповідно до вимог законодавства. Працівники повинні мати ґрунтовні знання з кримінального права, кримінально-виконавчого права, законів, які регулюють діяльність установ виконання покарань, а також прав людини. Це дозволяє ефективно працювати в установах виконання покарань та гарантувати, що всі дії, пов'язані з виконанням покарань, здійснюються відповідно до законодавства.

Працівники ДКВС України повинні мати глибоке розуміння психологічних аспектів поведінки осіб, що взяті під варту та осіб, які вже відбувають покарання. Оскільки частина таких осіб може мати психічні розлади, порушення поведінки або переживати емоційні та психологічні стреси, важливо вміти надавати їм належну допомогу та підтримку, уникати конфліктів і створювати сприятливу атмосферу для їх виправлення та ресоціалізації.

Крім того, для працівників важливо розуміти основи соціальної роботи. Це стосується як роботи з засудженими, так і з їхніми родинами. Працівники

повинні мати навички підтримки та надання соціальних послуг, що допоможуть особам після звільнення адаптуватися до умов цивільного життя.

Педагогічні навички є важливими для виправлення і ресоціалізації засуджених осіб. Це включає не тільки навчання професійним навичкам, а й виховання моральних та етичних норм. Важливо, щоб працівники ДКВС України могли здійснювати виховний процес, що допоможе засудженим інтегруватися у суспільство після звільнення. Педагогічна майстерність є важливою складовою процесу підготовки працівників ДКВС України. Це не тільки передача знань, а й формування професійних навичок, розвиток особистісних якостей співробітників, що дозволяють їм ефективно справлятися з професійними викликами.

Для ефективної підготовки персоналу необхідно використовувати інтерактивні методи навчання. Це може бути рольове моделювання, кейс-стаді, ситуаційні ігри, тренінги, брейнштормінг. Такий підхід дозволяє працівникам не лише освоїти теоретичні знання, а й здобути практичні навички, необхідні для роботи в реальних умовах [2].

Працівники ДКВС України повинні бути готові до прийняття швидких рішень у складних ситуаціях. Для цього важливо не тільки надавати знання, але й навчати їх аналізувати ситуації, знаходити оптимальні шляхи вирішення проблем, вміння діяти в умовах стресу та непередбачуваних ситуацій.

Однією з важливих складових педагогічної майстерності є розвиток комунікативних навичок. Професійна комунікація є необхідною в роботі з засудженими, колегами, керівництвом та родичами осіб, що відбувають покарання. Важливо, щоб працівники вміли правильно висловлювати свої думки, слухати інших і налагоджувати продуктивний діалог.

Враховуючи, що працівники ДКВС України працюють у стресових і часто небезпечних умовах, важливо розвивати в них емоційну стійкість. Це включає вміння контролювати свої емоції в екстремальних ситуаціях і приймати обґрунтовані рішення, не піддаючись паніці.

Процес навчання не повинен закінчуватися після проходження курсів первинної професійної підготовки чи підвищення кваліфікації або тренінгів. Педагогічний супровід необхідний на всіх етапах професійного розвитку. Це включає регулярну оцінку результатів навчання, наставництво, підтримку в адаптації до нових умов роботи тощо.

Інтеграція міждисциплінарних підходів і педагогічної майстерності є важливим елементом для створення ефективної системи первинної професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників ДКВС України. Це дозволяє не тільки розширити теоретичну базу, але й розвинути практичні навички, що сприяють вирішенню реальних питань у діяльності всієї служби.

Використання міждисциплінарних підходів дозволяє створювати індивідуально адаптовані програми навчання, які враховують різний рівень знань і досвіду працівників. Це забезпечує більш ефективну підготовку кожного співробітника. Інтеграція різних дисциплін дозволяє створити умови для розвитку критичного мислення, пошуку нових шляхів вирішення завдань, що, у свою чергу, сприяє професійному та особистісному росту співробітників. Різноманітність методів навчання, що поєднують психологію, право, педагогіку та соціальні науки, дає можливість працівникам краще зрозуміти свою роль у системі, а також навчитися ефективно вирішувати складні ситуації.

Міждисциплінарні підходи та педагогічна майстерність є ключовими елементами первинної професійної підготовки та підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України. Їх інтеграція допомагає створити ефективну систему навчання, яка не тільки покращує професійні навички, але й дозволяє працівникам ДКВС України бути готовими до вирішення складних ситуацій, з якими вони стикаються в роботі. Впровадження таких підходів сприяє підвищенню рівня роботи служби в цілому, що є важливим фактором для забезпечення правопорядку та захисту прав осіб, які утримуються в установах виконання покарань ДКВС України.

Список використаних джерел

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 30. Ст. 409.
2. Разумейко Н. С., Ткаченко О. Г., Олефір Л. І. Нові підходи до викладання правових дисциплін в закладах вищої освіти в умовах розвитку інформаційних технологій. *«Права та основоположні свободи людини у контексті євроінтеграції України»*. Круглий стіл до Дня юриста та 220-ї річниці з дня заснування університету (Харків 08 жовт. 2024 р.) С.55–57.

Тищенко О. І.,

доцентка кафедри психології

Навчально-наукового інституту права та психології,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

Національна академія внутрішніх справ,

м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНА

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА У ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Наукові пошуки шляхів реформування освіти доводять, що необхідним є удосконалення професійних компетентностей викладача. До їх переліку сучасні дослідники включають, а саме: соціальну, комунікативну, моральну, духовну, соціальну компетентність. Такий підхід в умовах гуманізації освіти є не випадковим, оскільки до функцій освіти додають розвиток духовних сил, здібностей та вмінь, які допомагають особистості переборювати життєві, соціальні труднощі, досягати інтелектуально-моральної свободи, особистої автономії.

Удосконаленню професійної підготовки викладачів присвятили свої праці О. Аніщенко, О. Баніт, Т. Калюжна. Вони вивчали андрагогічну компетентність [1,с.69]. Питання професійного розвитку викладача в закладах освіти сфери цивільного захисту, підвищення його професійно-педагогічної компетентності досліджувала науковець В. М. Михайлова [3,с.32].

Духовні основи соціально-професійної компетентності викладача є недостатньо висвітленими. Тому метою тез є узагальнення духовних характеристик соціально-професійної компетентності педагогів, які необхідні

для взаємодії зі студентами на гуманістичних засадах. Ми визначаємо духовну компетентність різновидом соціально-професійної компетентності викладача, яка репрезентує його готовність до духовного виховання й саморозвитку. Духовна компетентність викладача є інтегральним особистісним утворенням, яке поєднує усвідомлені соціальні знання, вміння й навички, цінності, якості, духовний досвід, які дозволяють вчителю розвивати духовний потенціал вихованця та власної особистості [2,с.65].

Характеризуючи духовну компетентність, звернемось до побудови її моделі. На нашу думку, складовими такої моделі є цілі, цінності, комунікація, компетентнісний досвід, компетентнісні знання, вміння, навички, готовність до вирішення ситуативних задач. Найважливішим елементом моделі є готовність особистості до сприйняття нової інформації, до формування необхідних якостей, прагнення пізнавати. З нашого погляду, духовна компетентність викладача має соціально-професійну та духовну забарвленість і зміст. Тобто, цілі, цінності, комунікація, досвід, знання, вміння й навички поєднують професійну та духовну спрямованість. Готовність до вирішення ситуативних задач та сприйняття нової інформації стосується задач та інформації духовного змісту, готовність до формування необхідних якостей відноситься до духовних професійно значущих якостей вчителя, а прагнення пізнавати включає пізнання духовного світу та засобів його перетворення, вдосконалення.

Розглянемо докладніше компоненти духовної компетентності педагога. Духовними цілями викладача є духовно-моральне виховання, самовдосконалення, встановлення духовної взаємодії з вихованцем, розвиток його духовного потенціалу.

Духовні цінності відображають інтеріоризовані абсолютні (вічні) цінності, національні, громадянські, сімейні й цінності особистого життя.

До групи національних цінностей відносять такі як патріотизм, почуття національної гідності, історична пам'ять.

Громадянські цінності ґрунтуються на визнанні рівності людей і застосовуються в демократичних суспільствах та в житті громад, які визнають принципи демократії. До цієї групи цінностей відносять права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії. Викладач бере на себе відповідальність за духовний розвиток студента, заглиблюється у ціннісні виміри, якими є відповідальність, свобода, творчість. Як складова моделі духовної компетентності, комунікація набуває ознак духовної взаємодії. Духовна взаємодія сприяє духовному взаємному збагаченню, розвитку й самореалізації духовних потенціалів. У процесі духовної взаємодії задіяні такі психологічні механізми, як емпатія, моральне самовдосконалення, гуманізація, духовний саморозвиток, рефлексія [4,с.101].

Наступний компонент духовної компетентності є духовний досвід особистості. Він репрезентує сукупність особистісно-сміслових утворень, що включають знання та уявлення про культурні й духовні цінності; ціннісні орієнтації та інтенції на абсолютні цінності; культурні потреби, прагнення до моральних вчинків. В структурі духовного досвіду та духовної дії виокремлюють орієнтувальний, виконавчий, рефлексивний компоненти, які відображають спрямованість пізнання, переживання, логіку задоволення потреб і поведінки. Духовна компетентність викладача забезпечує його готовність до вирішення таких ситуативних задач як: формувати вміння вербально оформити те чи інше емоційне переживання; формувати самосвідомість, виховувати у студентів любов до рідної землі; запобігати проявам деструктивної поведінки.

Відповідно духовна компетентність викладача є різновидом професійної компетентності, проявом духовного потенціалу особистості у професійній діяльності. Духовна компетентність викладача є інтегральним особистісним утворенням, яке поєднує усвідомлені знання, вміння й навички, цінності, якості, духовний досвід, що сприяє розвитку духовного потенціалу студента.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О., Баніт О., Калюжна Т. Андрагогічна компетентність педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: сутнісний аспект. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 20 (2), 2021, 63–72. DOI: 10.35387/od.2(20).2021.63–72.

2. Ковбасюк Т. Психолого-педагогічні особливості мотивації педагогів до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*, 2021, 4 (108), 62–68. DOI: 10.37026/2520-6427-2021-108-4-62-68.
3. Михайлов В. М. Система підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки у післядипломній освіті (дис. докт. пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна. Київ, 2022 р.
4. Резвих Є., Булах І. Мотивація професійної діяльності дорослих. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія 12. Психологічні науки*, 2022, 17 (62), 96–108. DOI: 10.31392/NPU-nc.series12.2022.17(62).09.

Тітова Л. О.,

*викладач кафедри інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Сучасний ринок праці швидко змінюється під впливом цифрової трансформації, з'являються нові професії, а існуючі вимагають від фахівців цифрових компетенцій. Не є винятком й освіта, яка також переживає цифровізацію, з'являються нові форми навчання, такі як дистанційне, змішане навчання, онлайн-курси, вебінари тощо, що вимагає від викладачів володіння цифровими інструментами та технологіями для ефективної організації освітнього процесу. Крім того, у нинішніх реаліях, важливим завданням сучасної освіти є формування цифрової грамотності здобувачів вищої освіти, що ефективніше відбувається, коли викладачі самі володіють належними знаннями, вміннями та навичками. Відповідно, якість сучасної освіти безпосередньо залежить від рівня професійної компетентності викладацького складу, особливо в контексті використання цифрових технологій.

Професійна компетентність викладача ЗВО, на думку М. Голованя, є інтегративною якістю особистості викладача, що поєднує його теоретичну та практичну готовність до здійснення педагогічної діяльності. Це включає не лише глибокі знання з фахової дисципліни, але й володіння педагогічними методами, здатність до науково-дослідної роботи та виховання здобувачів освіти [2].

Професійна компетентність викладача охоплює різні аспекти, одним з яких є інформаційно-цифрова компетентність, що є однією з ключових для життя та тісно переплітається з цифровою грамотністю.

Цифрова грамотність – це складне та багатогранне поняття, яке постійно еволюціонує разом з розвитком технологій. У широкому сенсі, цифрова грамотність охоплює здатність ефективно та безпечно використовувати цифрові технології та інформацію, отриману за їх допомогою, для досягнення різноманітних цілей. Існує багато різних визначень цифрової грамотності, які підкреслюють різні її аспекти. Одне з поширених тлумачень, запропоноване ЮНЕСКО, визначає цифрову грамотність як «здатність отримувати доступ, керувати, розуміти, інтегрувати, передавати, оцінювати та створювати інформацію безпечно та належним чином за допомогою цифрових технологій для працевлаштування, отримання гідної роботи та підприємництва» [1]. Отже, цифрова грамотність охоплює широкий спектр знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної діяльності в цифровому середовищі. Однак, для викладача цифрова грамотність – це не просто набір окремих навичок, а невід’ємна складова його професійної компетентності, що дозволяє йому якісно виконувати свої професійні обов’язки. Зважаючи на це, питання формування та постійного розвитку цифрової грамотності набуває особливої актуальності.

Формування цифрової грамотності викладача – це комплексна та багатогранна задача, що потребує системного підходу та поєднання різноманітних методів та форм навчання. Ефективність цього процесу залежить від багатьох факторів, таких як рівень базової підготовки викладачів, їх мотивація, доступність сучасних технологій та ресурсів тощо. Серед основних напрямів формування цифрової грамотності викладачів виділимо такі:

1. Підвищення кваліфікації та професійна перепідготовка. Цей напрям включає в себе організацію різноманітних курсів, тренінгів, вебінарів, онлайн-курсів, майстер-класів та воркшопів, спрямованих на розвиток конкретних

навичок та вмінь, необхідних для роботи з цифровими інструментами та технологіями.

2. Самоосвіта та обмін досвідом. Важливим аспектом формування цифрової грамотності є самостійне вивчення цифрових технологій, зокрема і за допомогою онлайн-ресурсів, таких як онлайн-підручники, відеоуроки, інтерактивні платформи тощо. Заохочення викладачів до самоосвіти та обміну досвідом з колегами, зокрема через участь у професійних спільнотах та впровадження менторства, сприяє більш ефективному та швидкому розвитку цифрової грамотності.

3. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес. Цей напрям передбачає створення умов для практичного застосування інноваційних інструментів та технологій у педагогічній діяльності. Важливо забезпечити можливість для використання цифрових технологій під час навчальних занять, для створення навчальних матеріалів, організації взаємодії зі здобувачами освіти, проведення різноманітних вебінарів, тренінгів тощо.

4. Мотивація та стимулювання. Для успішного формування цифрової грамотності викладачів необхідно створити систему заохочення для тих, хто активно працює над саморозвитком у сфері цифрових технологій та використовує їх в освітньому процесі [3].

Таким чином, формування цифрової грамотності викладача є критично важливим для ефективної освітньої діяльності в цифрову епоху, а ефективність цього процесу залежить від системного підходу, що включає різноманітні форми та методи навчання, мотивацію, а також наявність доступу до технологій.

Список використаних джерел

1. A Global Framework of Reference on Digital Literacy Skills for Indicator 4.4.2 / UNESCO Institute for Statistics. Montreal: UNESCO, 2018. 65 p. URL: <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/ip51-global-framework-reference-digital-literacy-skills-2018-en.pdf>.
2. Головань М.С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2014. № 44(3). С. 79–88.
3. Медведєва М.О., Тітова Л.О., Ковтанюк І.І. Цифрові інструменти у формуванні інформаційно-цифрової компетентності здобувачів освіти. *Українські студії в європейському контексті*. 2024. № 9. С. 184–190. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol9_2024.pdf.

СЕКЦІЯ 3

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Верьовкін В. В.,

кандидат філологічних наук, докторант,

головний державний інспектор,

Державна податкова служба України

м. Київ, Україна

ОСВІТА НА ОСНОВІ СВІДОМОСТІ: СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КРЕАТИВНОСТІ ТА АКАДЕМІЧНОЇ УСПІШНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Сучасний освітній ландшафт стрімко розвивається, і заклади вищої освіти все більше визнають важливість цілісного підходу до розвитку студента. Не секрет, що одними з основних функцій науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу є навчальна, виховна та розвивальна, а тому в більшості випадків розвиток педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти повинен бути спрямований на їх вдосконалення. Аналізуючи останні дослідження в сфері академічної успішності ми простежили, що не завжди проблеми, що пов'язані з успішністю навчання, перебувають у площині суб'єктів освітнього процесу. Існує ряд чинників соціально-побутового характеру, які в силу певних обставин можуть мати вплив на академічну успішність. Чи існує підхід, який може нівелювати вплив негативних чинників та підвищити успішність навчання? [3].

Одним із таких підходів є освіта, заснована на свідомості (далі – СВЕ), створенням якої завдячують Махаріші Махеш Йогі. СВЕ зосереджується на розширенні людської свідомості та має на меті сприяти творчості, зниженню стресу та покращенню академічної успішності [2]. Цей підхід не є новим для наукової спільноти і за час свого існування, як і кожна теорія або методологія, яка існує в світі, має як прихильників, так і критиків.

Що стосується креативності та підвищення успішності, то одне з цікавих на нашу думку досліджень, яке проводилось протягом двох років у

Міжнародному університеті Махаріші (MIU) та Університеті Північної Айови (UNI), містило дані, отримані внаслідок тесту інтелектуального рівня Culture Fair (CFIT) Кеттелла і часу реакції Хіка за участі 100 респондентів. Результати досліджень показали, що участь у програмах трансцендентальної медитації (далі – ТМ) призвели до покращення показників, пов'язаних із загальним інтелектом [4]. Слід зазначити, що підвищення рівня успішності та креативності досягається шляхом створення умов, у яких той, хто навчається, або той, хто навчає, стають менш вразливими до чинників, які впливають на особистість не тільки у навчальному закладі, а й у соціумі в цілому. Так під час дослідження в інтернатах персонал закладів показав значне зниження вигорання вчителів протягом чотирьох місяців після вивчення техніки ТМ.

СВЕ складається з чотирьох ключових компонентів, які разом сприяють цілісному розвитку суб'єктів навчання: курси зі свідомості; вивчення стандартних дисциплін; цілісна практика викладання; здорове, вільне від стресу середовище. Перший компонент СВЕ охоплює значно ширшу сферу розвитку, ніж ми пропонуємо, але через значний обсяг матеріалу зосередимо увагу лише на одній із ключових властивостей першого компонента: розвитку творчості та покращенні академічної успішності через практику ТМ. Перший компонент забезпечує як концептуальне розуміння, так і прямий досвід самосвідомості, що допомагає студентам поглибити усвідомлення свого повного потенціалу [1].

Практика ТМ допомагає досягти глибокого відчуття єдності між собою, процесом пізнання та пізнаним. Розуміння цього допомагає студентам відчувати себе спокійно, що надає змогу психіці сприймати академічні труднощі легко, а коли мозок не зайнятий постійними переживаннями, він сприйнятливіший до інноваційного мислення в процесі вирішення проблем. Ще однією важливою перевагою СВЕ є її спрямованість на зменшення стресу, що призводить до формування більш спокійної та творчої атмосфери в навчальному середовищі та сприяє кращим результатам на іспитах і загальним академічним досягненням.

Заклади вищої освіти, які впровадять СВЕ, ймовірно отримають не лише підвищення академічної успішності, але й інноваційніше та гармонійніше середовище і для студентів, і для викладачів. Оскільки освітні системи постійно розвиваються, впровадження таких практик може стати ключем до розкриття потенціалу кожного студента і викладача.

Список використаних джерел

1. Dillbeck S.L. Consciousness-Based Education and Its Four Basic Components. *Consciousness-Based Education*. 2011. Vol. 2. P. 41–86.
2. Mahesh Yogi M. *The Science of Being and Art of Living: Transcendental Meditation*. United States: Plume, 2016. 385 p.
3. Nader T. Effects of Maharishi Vedic Vibration Technology on Chronic Disorders and Associated Quality of Life. *Frontiers in Bioscience-Landmark*. 2001. No. 6. P. 1–10.
4. Transcendental Meditation and Improved Performance on Intelligence-Related Measures: A Longitudinal Study / R.W. Cranson et al. *Personality and Individual Differences*. 1991. Vol. 12, no. 10. P. 1105–1116. URL: [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(91\)90040-i](https://doi.org/10.1016/0191-8869(91)90040-i) (дата звернення: 24.01.2025).

Ворожбіт-Горбатюк В. В.,

головний науковий співробітник відділу дослідження

проблем кримінально-виконавчого права,

доктор педагогічних наук, професор,

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності

імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України,

м. Харків, Україна

**ІНСАЙТ «WORK-LIFE BALANCE» ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ
ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО
ПРАЦІВНИКА У ГАЛУЗІ ПРАВА**

Сьогодення професійної діяльності науково-педагогічного працівника у галузі права позначене міждисциплінарністю, соцієнтальністю, синтезуванням заходів щодо формування правосвідомості, правової культури з популяризацією науки, системною науково-дослідною роботою автономно і у спільнотах. На цьому акцентовано увагу у процесах державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти, що розпочалася у 2024 році [3]. Фактично більшість показників, за якими здійснюється оцінка результативності наукової (науково-технічної) діяльності наукової установи/закладу вищої освіти за науковим

напрямом [3], пов'язана із популяризацією науки, системною науково-дослідною роботою у професійних та академічних спільнотах, репрезентативністю отриманих наукових результатів. Такі високі вимоги до результативності, розширення географії професійних спільнот, напрямів і функціоналу наукових комунікацій, безумовно, призводить до актуалізації нових конструктів професійної, педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. Серед таких пропонуємо у цій публікації стисло охарактеризувати інсайт «Work-life balance» як детермінанту розвитку педагогічної майстерності науково-педагогічного працівника у галузі права.

У цій публікації міркування і висновки сформовано з опорою на матеріали, викладені у стендових доповідях наукових, науково-педагогічних працівників у стендових доповідях [4], методологію ортобіотичного підходу І. Мечникова [2], систематизовані дані про бінарні заняття [1].

Розглядаючи поняття детермінанти у контексті теми цієї публікації як визначальний та/або обмежувальний чинник розвитку педагогічної майстерності науково-педагогічного працівника у галузі права, з огляду на розширення функціональних зобов'язань і системність професійної педагогічної, наукової, організаційної, методичної та інших видів роботи такого працівника в реаліях сьогодення апріорного значення, на наш погляд, набуває інсайт «Work-life balance». Переконані, що здатність осмислення і прийняття інсайту як потужного миттєвого переосмислення і пов'язану з цим переосмисленням динаміку ідентифікації особистісної, професійної, розширення та інтегрування науково-педагогічним працівником свого досвіду як осердя системної, неперервної роботи над собою з виконанням посадових обов'язків і педагогічного покликання. Як би банально не звучало, однак, гармонійна особистість, щаслива людина, яка живе активним повноцінним життям, уміє ставити і досягати особистих і професійних, соціально вартісних цілей, адекватно розуміє злет і поразки професійної діяльності, повертає увагу до своєї персони, створює спільноту однодумців і конструктивних опонентів, завжди цікава студентам чи

слухачам різного віку чи статусу, професійних ідентифікацій. В академічній аудиторії, наживо чи онлайн, такий науково-педагогічний працівник завжди самою своєю присутністю, відкритим ревним ставленням до науки і предмета викладання заохочує здобувачів до активної навчально-пізнавальної діяльності, добросовісної науково-дослідницької роботи, успішного опанування освітньою програмою.

Інсайт «Work-life balance», на наш погляд, є своєрідною альтернативою стереотипам жертвності науково-педагогічних працівників (*спробуйте впізнати себе в описі вище!*). Ключові аспекти цього інсайту можна угрупувати таким чином: *проєктування життєпрактики раціонального балансу між навчальними/робочими завданнями і особистим життям* (захоплення, яке об'єднує однодумців не лише науковців чи практичних фахівців у галузі права, дає змогу по-новому організувати відпочинок, дозволяючи); *конструювання взаємодії і співпраці з університетом після завершення навчання для менторських практик; організаційно-практичне опанування практиками ергономіки часу і зусиль у графіках гібридної професійної діяльності* (уміння зосереджувати увагу на важливих завданнях, систематизувати інформаційні і дослідницькі ресурси, створювати альтернативи/пропозиції подальшої співпраці чи персональної підтримки від кращих фахівців установ і організацій, де Ви підвищуєте кваліфікацію); *діагностико-естетичний компонент у педагогічних і наукових рефлексіях з використанням приписів теорії ортобіозу Іллі Мечникова.*

Список використаних джерел

1. Батиргарєєва В., Ворожбіт-Горбатюк В., Євтєєва Д. Бінарні заняття у процесі реалізації ОНП "Право" в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України. *Молодь і ринок*. №8(216), 2023. С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289415>
2. Ворожбіт-Горбатюк В., Собченко Т., Козиренко С. Теорія ортобіозу Іллі Мечникова: потенціал євроінтеграції національної освіти. *Новий колегіум*. 2023. №1-2. С. 105-109. https://nure.ua/wp-content/uploads/nk_2023_1-2_web.pdf
3. Про забезпечення організації та проведення у 2024 - 2025 роках державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової та науково-технічної діяльності. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1675 від 28 листопада 2024 року. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennia-orhanizatsii-ta-provedennia-u-2024-2025-rokakh-derzhavnoi-atestatsii-naukovykh-ustanov-ta-zakladiv-vyshchoi-osvity-v-chastyni-provadhennia-takymy-zakladamy-naukovoi-ta-nau>
4. Стратегії суспільної безпеки і пробачення: світові стандарти і національні цінності : дайджест стенд. доп. за результатами II всеукр. наук.-практ. заходу у формі круглого столу, (м. Харків, 4 квітня 2024 р.): електрон. наук. вид. Харків : Право, 2024. 48 с. <https://doi.org/10.31359/9786178411527>

Годованюк Б. М.,

аспірант кафедри педагогіки і методики навчання

історії та суспільних дисциплін,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНУ ДИТИНСТВА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Сучасна освіта ґрунтується на дитиноцентризмі як визначальному принципі організації навчання, розвитку та виховання дітей. А відтак провідним чинником формування педагогічної майстерності в сучасних умовах є визначення потреб і запитів дитини, урахування її інтересів при організації освітнього процесу та розуміння феномену дитинства в соціальному та педагогічному контекстах. Від того, як педагог розуміє інтереси дитини та враховує їх у своїй професійній діяльності, залежить його майстерність як учителя і вихователя.

Дитинство – це період інтенсивного фізичного і психічного розвитку індивіда, протягом якого відбувається його підготовка до самостійного життя, що забезпечується системою навчання та виховання і є наслідком засвоєння індивідом досвіду людства, здобутків його матеріальної та духовної культури. Дитинство – не просто віковий етап розвитку індивіда, а й особливе соціальне явище, сутність якого визначається специфікою тієї суспільної системи, у яку воно інтегровано [5, с. 44].

Представляючи педагогічний підхід до змісту категорії «дитинство», науковці зазначають, що це період інтенсивного впливу дорослих на дітей через інститут сімейного виховання та інститути соціальної системи навчання і виховання, період адаптації індивіда до життя, оволодіння ним соціальними

нормами; це особливий стан та спосіб буття дитини, природа дитини, особливості пізнання, сприйняття, мислення, формування світогляду з метою врахування їх у системі навчання та виховання [2, с. 291].

Важливим для нас є педагогічне розуміння дитинства як такого, що його переживає сама дитина, такого, яким вона його сприймає. Це означає, що для розуміння дитинства важливим є те, як дитина себе почуває в сім'ї, закладі дошкільної освіти, в школі та в інших середовищах. І в цьому випадку доречними будуть міркування видатного українського педагога В. Сухомлинського, який назвав дитинство «казковим палацом», ні з чим не порівнюваним, особливим, у якому діти живуть своїм життям, своїми поняттями про Добро, Зло, Честь і Безчестя, людську гідність. У дітей свої критерії краси, своє вимірювання часу: в роки дитинства день виявляється роком, а рік – вічністю [3, с. 8].

В. Сухомлинський також наголошував, що «дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самотутнє, неповторне життя» [3, с.15].

Сучасні науковці зазначають, що дитинство – явище історичне, і його зміст і тривалість змінювалися протягом століть. Кожній історичній епосі відповідає свій соціокультурний статус дитинства, який характеризується його віковими межами, визначальним характером ставлення суспільства до дитинства та регламентацією стосунків дорослого світу та світу дітей [2, с. 287].

Дитинство є початковим періодом прилучення особистості до соціокультурних надбань людства (людина виступає як суб'єкт культури), формування особистісної культури індивіда, його ціннісного ставлення до світу з позицій культури, гармонійного існування в суспільстві [1, с. 166].

Досить повну, комплексну (педагогічну, соціально-педагогічну, психологічну) дефініцію дитинства пропонує українська дослідниця В. Федяєва. Вона зазначає, що дитинство – це диференційована соціально-демографічна

спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, соціально-психологічні, теоретико-пізнавальні, культурно-освітні та інші властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення самовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей. Дитинство тому і є специфічною категорією, що її суттєві характеристики й риси, на відміну від представників інших вікових категорій (молоді, старшого покоління) знаходяться на етапі формування, становлення й залежать від різних форм життєдіяльності, зокрема від: соціальних інститутів (сім'ї, закладів дошкільної освіти, школи, дитячих об'єднань), які покликані не лише здійснювати функцію контролю й управління процесами в дитячому середовищі, а й вивчати запити, потреби, інтереси дітей і сприяти створенню необхідних умов для їх ефективної соціалізації [4].

Отже, розуміння педагогом сутності дитинства є не тільки чинником, а й свідченням його майстерності, бо тільки педагог-майстер може забезпечити дитині сприятливі умови для її особистісного розвитку залежно від її потреб і запитів.

Список використаних джерел

1. Лупаренко С. Дитинство як культурно-історичний феномен. *Традиційна культура в умовах глобалізації: проекти та ініціативи розвитку і популяризації: матеріали науково-практичної конференції*, 28 – 29 червня 2024 року. Харків: Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва, 2024. С. 166–170.
2. Лупаренко С. Сутність поняття «дитинство» в науковій літературі. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 44. С. 286–294.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. *Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т.* Т. 3. Київ : Радянська школа, 1976. С. 6–279.
4. Федяєва В. Дитинство: підходи до вивчення в наукових розвідках французького історика Ф.Арієса (1914–1984). URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/istoruk_ped_almanax/2012/2012_1_13.pdf (дата звернення: 15.02.2025).
5. Янченко Т.В. Витоки та засади наукового розвитку і практичного втілення педології в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01. Київ, 2017. 529 с.

Гончаренко О. Г.,

начальник кафедри гуманітарних дисциплін,

доктор економічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ЕКОНОМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Глобалізаційні процеси, швидкий розвиток інформаційних технологій та постійні зміни на ринку праці вимагають від фахівців не лише глибоких знань, а й здатності адаптуватися до економічних реалій, приймати ефективні рішення та раціонально використовувати ресурси.

Формування економічної компетентності є важливим елементом професійної підготовки, оскільки дозволяє здобувачам не лише оволодіти базовими економічними знаннями, а й розвивати фінансову грамотність, стратегічне мислення та підприємницькі здібності.

Питання формування економічної компетентності досліджувалися в наукових працях О. Кир'янової, Г. Ковтун, О. Падалки, А. Черпак та інших вітчизняних і закордонних вчених. У науковій літературі термін «компетентність» має різні тлумачення, зокрема «компетенція» (від лат. *competo* – досягати, дотримуватися, наближатися) розглядається, як сукупність повноважень, прав, обов'язків фізичних чи юридичних осіб відповідно до нормативно-правових актів, або знань і досвіду в певній сфері діяльності.

Економічні компетенції формують економічну культуру, здатність реалізувати знання та вміння в професійній діяльності, виходячи з критеріїв доцільності та ефективності. Економічні компетенції набувають здобувачі ЗВО у процесі навчання, і разом із особистісними якостями формуються в складі професійних компетентностей. На думку О. Кир'янової, «компетентність – це

здатність встановлювати зв'язки між знаннями та ситуацією, або здатність застосовувати знання для вирішення практичної проблеми» [1, с. 52].

На думку Г. Ковтун, економічна компетентність виявляється в єдності особистісних і когнітивних здібностей, і розглядається, як сукупність знань, навичок і вмінь, які допомагають здобувачам освіти розуміти та аналізувати економічні процеси, приймати ефективні фінансові і управлінські рішення та орієнтуватися у сучасному ринковому середовищі [2, с. 136].

Варто зазначити, що економічна компетентність поєднує набуті теоретичні знання в різних галузях знань і вміння їх використовувати у повсякденному житті чи практичній діяльності Їхня важливість для здобувачів є очевидною, незалежно від того який освітній рівень вони здобувають, чи в якому ЗВО навчаються (табл.1).

Таблиця 1 – Порівняння складових економічної компетентності для здобувачів ЗВО

Для здобувача, який навчається в ЗВО		Для здобувача, який навчається в ЗВО зі специфічними умовами навчання	
Складові	Набуті вміння	Складові	Набуті вміння
<i>Фінансова грамотність</i>	Ефективно управляти власними фінансами. Складати бюджет, формувати заощадження. Управляти фінансовим ризикам і уникати боргових пасток.	<i>Адаптація до нестандартних умов життя та навчання</i>	Управляти власними фінансами в умовах обмеженого доступу до економічних ресурсів. Ефективно використовувати доступні фінансові та матеріальні ресурси.
<i>Підприємницьке мислення</i>	Самостійне ведення бізнесу. Ефективно використовувати наявні ринкові можливості. Креативний підхід до вирішення проблем	<i>Фінансова незалежність</i>	Економити та раціонально розподіляти кошти для забезпечення власних потреб. Працювати з грантами, стипендіями, соціальними виплатами та іншими джерелами доходу.

II Міжнародна науково-практична конференція «Міждисциплінарні підходи та педагогічна майстерність у підготовці здобувачів вищої освіти та підвищенні кваліфікації персоналу», Пенітенціарна академія України, 28 березня 2025 року

<i>Розуміння ринку праці</i>	Оцінювати попит на професії та адаптуватися до ринкових змін. Розробляти власну стратегію кар'єрного росту. Усвідомлення цінності власних компетенцій	<i>Готовність до нестандартного працевлаштування</i>	Основ підприємництва та можливостей самозайнятості (фріланс, дистанційна робота, стартапи). Розуміння специфіки ринку праці в певній галузі або професійному середовищі
<i>Економічна свідомість</i>	Розуміння принципів ринкової економіки та фінансової політики. Відповідальне ставлення до використання ресурсів. Соціальна відповідальність та екологічне мислення.	<i>Вміння приймати економічно виважені рішення</i>	Аналізувати власні довгострокові фінансові перспективи (виплата по кредитах на навчання, інвестування у професійний розвиток). Оцінка впливу макроекономічних факторів на особисті фінанси та кар'єрне зростання.
<i>Підготовка до реального життя</i>	Приймати обґрунтовані економічні рішення. Ефективно взаємодіяти з фінансовими установами, податковими органами та іншими організаціями.	<i>Стратегічне планування майбутнього</i>	Складати план кар'єрного росту. Формувати фінансову подушку безпеки. Навички управління ризиками у нестабільних економічних умовах.

Джерело: сформовано на основі [1-4].

Одним із основних завдань навчання здобувачів, в ході вивчення блоку соціальних і поведінкових навчальних дисциплін, є набуття навичок і вмінь орієнтуватися в ринковому середовищі, веденні особистого бюджету і використанні фінансових інструментів, розуміння функціонування ринку товарів і послуг, вартості, собівартості і ціни споживчих товарів, продуктів харчування, комунальних і транспортних послуг [3, с.97]. Щоб визначити рівень економічних

компетентностей здобувачів, використовують індекс економічної компетентності (ІЕК), який є інтегральним показником.

Основні складові розрахунку індексу економічної компетентності:

- рівень теоретичних знань (оцінюється за тестами, опитуваннями),
- практичні навички (оцінка реальних дій за результатами кейс-методів та ефективність управління віртуальним бюджетом або фінансовим проєктом),
- фінансова грамотність (вміння складати бюджет, інвестувати, оцінювати ризики), рівень самостійності в ухваленні економічних рішень (аналіз рішень у проєктній діяльності та оцінка інновацій у стартапах або бізнес-проєктах) [4, с.145].

Отже, економічні компетентності є ключовим фактором успішної адаптації здобувачів освіти до сучасного динамічного світу, що сприяє їхній фінансовій стабільності, кар'єрному зростанню та особистому розвитку. Для здобувачів освіти, які навчаються у закладах зі специфічними умовами, економічні компетентності допомагають не лише ефективно керувати особистими фінансами, а й адаптуватися до унікальних викликів майбутньої професійної діяльності.

Список літературних джерел

1. Кир'янова О. В. Особистісні компетенції ефективного менеджера: Тренінг. К.: КНЕУ, 2015. 81 с.
2. Ковтун Г. І. До питання формування економічної компетентності учнів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 135-144.
3. Падалка О. С. Дидактикоматетичні основи формування економічної компетентності: навч. посіб. Нац. пед. унт ім. М.П.Драгоманова. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 239 с.
4. Черпак А. Є., Бутенко Н. Ю. Тренінг управлінських компетенцій: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2011. 444с.

Грицак А. В.,

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності

053 Психологія,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічної академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

Науковий керівник: Єна А. С., викладач кафедри педагогіки, психології,

початкової освіти та освітнього менеджменту,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічної академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ВИКЛАДАЧА: ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У сучасній освіті зростає увага до особистісних характеристик викладачів, які впливають на якість навчання. Емоційний інтелект викладача відіграє ключову роль в ефективності освітнього процесу і є однією з таких характеристик, що забезпечує ефективну взаємодію між викладачем та здобувачами освіти. Він охоплює здатність розпізнавати, розуміти та управляти власними емоціями, а також емоціями студентів, що сприяє створенню сприятливого освітнього середовища [2, с.1].

Специфіка роботи педагога вимагає від нього особливого включення у діяльність здобувачів освіти, яка передбачає як професійне ставлення, так і емоційно-ціннісне. Незважаючи на важливість професійних знань, відсутність розвиненого емоційного інтелекту у викладача може призвести до комунікативних бар'єрів, зниження мотивації студентів та погіршення загальної атмосфери у закладі освіти. Вміння керувати власними емоціями та розуміти

емоційні стани студентів сприяє підвищенню якості освіти, створенню комфортного та підтримуючого освітнього середовища [2 с.1].

Актуальність даної теми зумовлена необхідністю вирішення проблем, що виникають в процесі навчання, а саме: емоційне вигорання викладачів, складнощі у взаєморозумінні між студентами та педагогами, а також зростання психологічного навантаження на викладачів. А війна в країні викликає почуття емоційної розбалансованості, нестабільності – як у дітей, так і в дорослих. Зважаючи на те, що емоції виступають фундаментом для отримання знань і побудови стосунків між учасниками освітнього процесу, саме емоційний інтелект може стати інструментом для подолання цих викликів та підвищення ефективності педагогічної діяльності [1 с. 39].

Аналізуючи останні дослідження, рівень емоційної компетентності викладачів у закладах освіти безпосередньо пов'язаний з успішністю здобувачів освіти, їхньою мотивацією до навчання та загальною атмосферою в освітньому середовищі. Педагогічні працівники з високим рівнем емоційного інтелекту краще розпізнають власні емоції та емоції своїх здобувачів освіти, взаємодіють з аудиторією та ефективніше керують освітнім процесом [3 с. 200-201].

Емоційний інтелект науково-педагогічних та педагогічних працівників також впливає на ефективність виконання ними професійних обов'язків. Викладачі з високим рівнем емоційного інтелекту створюють психологічно комфортне освітнє середовище в закладі освіти не тільки для студентів, а й для себе. Адже розвиток ЕІ дає можливість розуміти власні емоції, контролювати їх в разі стресових ситуацій, дозволяє розуміти емоції інших, відповідно до чого адаптувати проходження освітнього процесу [1, с. 39].

Емоційний інтелект (ЕІ) – це здатність розпізнавати, розуміти, контролювати та управляти емоціями як своїми, так і емоціями інших людей. Він є важливою складовою міжособистісного спілкування і допомагає людям краще

адаптуватися до соціальної взаємодії та вирішувати конфлікти, які виникають [2, с. 1].

Емоційний інтелект містить у собі кілька взаємопов'язаних компонентів, таких як: самосвідомість, самоконтроль, емпатія, стресостійкість і навички міжособистісного спілкування. Саме ці компоненти забезпечують стабільний емоційний стан викладача, вміння знаходити спільну мову і також можливість відокремлювати особисте життя від професійної діяльності [2, с. 2]. Створюючи приємне середовище для навчання – викладачі з добре розвиненим ЕІ здатні знизити стрес і тривожність у здобувачів освіти, сприяючи кращому засвоєнню знань та підвищенню мотивації та активної участі в освітньому процесі.

Розвиток ЕІ у викладачів може бути досягнутий через: саморефлексію та усвідомлення власних емоцій, тренінги та семінари з розвитку ЕІ, практику емпатії та активного слухання, розвиток навичок управління стресом тощо.

Розвиток емоційного інтелекту у викладачів є необхідною умовою для підвищення ефективності освітнього процесу. Це сприяє покращенню комунікації, підвищенню мотивації студентів та створенню позитивного освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу. Розвиток навички емоційного інтелекту, є особливо важливим під час війни в країні, адже емоції – це фундамент, котрий зараз нестабільний і потребує набагато більшого контролю. Тому актуально впроваджувати програми розвитку ЕІ в систему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т.К. Методичні аспекти компенсаторної освіти педагогів: нетворкінг «Розвиток емоційного інтелекту педагогів» у контексті компенсаторної освіти. 2023. 39 с.
2. Куропатова Ю. Стаття: «Емоційний інтелект викладача як інструмент успішної педагогічної діяльності» 2024. 1–4 с. URL : <https://vseosvita.ua/library/stattia-z-pedahohiky-dlia-pedahohiv-na-temu-emotsiinyi-intelekt-vykladacha-iak-instrument-uspishnoi-pedahohichnoi-diialnosti-869188.html>
3. Фогель Т.М. Емоційний інтелект вчителя як запорука ефективності навчального процесу. *Науковий часопис НПУ імені М.П Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. С. 200–202с.

Дерев'янка С. П.,

доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології,

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

МОБІЛЬНІ ЗАСТОСУНКИ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЧАСИ ВІЙНИ

В умовах війни постійно зростає психологічне навантаження на всіх учасників освітнього процесу, і це в свою чергу, негативно впливає на емоційне здоров'я студентів та викладачів. У такому разі доступними та ефективними інструментами для підтримки емоційного благополуччя стають мобільні застосунки. Саме ці засоби надають можливість відновлювати свої ресурси, контролювати якість сну та спонукають до рефлексії. Використання такого роду сучасних технологій допомагає викладачам та студентам адаптуватися до складних умов сьогодення.

Стосовно зазначеної теми наразі підготовлено низку робіт [1; 2], проте недостатньо освітленими залишаються питання, які саме мобільні застосунки можуть бути корисними учасникам освітнього процесу в умовах війни з метою підтримки власного емоційного здоров'я.

Мета даної роботи – охарактеризувати мобільні застосунки, які можна було б використовувати учасникам освітнього процесу у вищих освітніх закладах (студентам та викладачам) під час війни з метою збереження власного емоційного здоров'я.

За даними В. Бондаренко, А. Штанової та ін. [3; 4], мобільні застосунки класифікуються за критеріями цільової аудиторії, в залежності від платформи, за функціональністю.

Наразі існує розмаїття мобільних застосунків, призначених для постійного моніторингу показників власного здоров'я. Нижче охарактеризовано найбільш відомі безкоштовні мобільні застосунки, які можуть зарадити учасникам освітнього процесу стосовно збереження їхнього емоційного здоров'я.

Для студентів варто підбирати застосунки, спроможні швидко та надовго знизити стрес і тривогу, пов'язані з академічним навантаженням та небезпекою під час війни. Найбільш потужні мобільні застосунки для студентів:

1. мобільний застосунок «Спокій» – розробка українських психологів-фахівців (<https://apps.apple.com/us/app/spokiy/id1576846400>).

Застосунок призначений для підтримки комфортного емоційного стану та відновлення емоційної рівноваги під час стресів. Застосунок містить медитативні вправи та рекомендації для покращення сну.

2. мобільний застосунок «BetterMe: Mental Health» – онлайн-інструмент для покращення емоційного стану, якості сну та загального емоційного благополуччя (<https://betterme.world/product/meditation>).

Застосунок містить програми для розвитку стресостійкості – користувачі можуть самостійно обирати та проходити програми для розвитку власних адаптаційних здібностей.

3. онлайн-сервіс «Розмова» – розробка українських фахівців, призначена для пошуку кваліфікованих психолога / психотерапевта з метою спілкування через чат (<https://www.rozmova.me/>).

Онлайн-сервіс також містить корисні матеріали (експрес-тести, психоедукативні статті та ін.), які у простій формі допомагають отримати максимум інформації про свої психічні стани.

Для викладачів більш корисними будуть мобільні застосунки, які мають більш структуровані програми, орієнтовані на довгострокове їх використання. Найбільш потужні застосунки для викладачів:

1. мобільний застосунок «VOS: План психічного здоров'я» – комплексна розробка західних фахівців на основі штучного інтелекту, яка є у безкоштовному доступі для українців та має україномовну версію (<https://play.google.com/store/apps/details?hl=uk&id=com.vos.app>).

Застосунок має Щоденник, які викладачі можуть вести систематично та відстежувати свої емоції та думки стосовно педагогічних ситуацій. Також у застосунку вбудовано Трекер настрою, який дозволяє моніторити щоденний настрій та фіксувати його зміни. Застосунок сповнений афірмаціями, здатними надихати навіть у складних ситуаціях життя.

2. мобільний застосунок «Calm» – міжнародний, популярний у всьому світі застосунок, який містить численні вправи на рефлексію та медитацію (<https://www.calm.com/>).

На сьогодні це найкращий застосунок для покращення власного емоційного самопочуття. Містить історії для сну та релаксаційну музику, здатні гармонізувати нічне дозвілля викладачів після складного педагогічного навантаження вдень.

3. мобільний застосунок «Headspace» – медитативний путівник від зарубіжних дослідників (<https://surl.gd/uiipmfq>).

Застосунок містить практики усвідомленості, які можуть бути корисними для викладачів, які прагнуть дотримуватися принципу «тут і зараз». У застосунку розміщені прості, і поряд із тим ефективні вправи для індивідуального відпрцювання.

Отже, мобільні застосунки, рекомендовані для підтримки емоційного здоров'я студентів, містять здебільшого компактні техніки у яскравій формі. Для збереження емоційного здоров'я викладачів як більш прийнятні рекомендовано ті мобільні застосунки, які розраховані на довготривалу перспективу та мають спокійний дизайн. Поряд із тим вибір конкретного мобільного застосунку слід здійснювати відповідно до наявних потреб та за власними уподобаннями.

Список використаних джерел

1. Саннікова О. Емоційне здоров'я і конгруентність: проблеми детермінації. *Наука і освіта*. 2024. № 1. С. 63-74.
2. Проскурка Н. Б., Демченко Н. І., Кокарева А. М. Мобільні застосунки як інструмент підтримки ментального здоров'я здобувачів вищої освіти під час війни. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*. 2024. С. 45-49.
3. Бондаренко В. Мобільні застосунки: специфіка, функціонал, типологія. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 57. С. 259-273.
4. Штанова А. П. Мобільні застосунки в системі мобільного маркетингу. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2024. № 13. С. 3-6.

Кібаленко В. В.,

*аспірант 1-го року навчання кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

**САМОМЕНЕДЖМЕНТ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

У сучасних умовах динамічного розвитку освіти, інтеграції цифрових технологій та посилення вимог до професійної діяльності викладача закладу вищої освіти все більшої актуальності набуває проблема самоменеджменту. Викладач як носій знань і транслятор освітніх тенденцій має не лише передавати інформацію, а й самостійно управляти власним розвитком, адаптуватися до змінних умов професійної діяльності та формувати нові компетентності. Однією з ключових компетентностей сучасного педагога є підприємницька компетентність, що передбачає вміння стратегічно планувати власну діяльність, приймати управлінські рішення та впроваджувати інновації в освітній процес.

Самоменеджмент (self-management) визначається як комплекс навичок, що дозволяє людині ефективно організовувати свою діяльність, розподіляти ресурси, планувати професійний та особистісний розвиток. Для викладача закладу вищої освіти самоменеджмент є не лише засобом підвищення ефективності роботи, а й необхідним чинником забезпечення неперервного професійного зростання. Основними складовими самоменеджменту викладача є:

тайм-менеджмент, цілепокладання, стресостійкість, саморегуляція, креативність та інноваційність.

Отже, сучасний педагог повинен: раціонально планувати час для виконання професійних завдань, зокрема підготовки до занять, наукових досліджень, підвищення кваліфікації; визначати короткострокові та довгострокові цілі у професійній діяльності; вміти ефективно справлятися з психологічними навантаженнями та адаптуватися до змінних умов праці; контролювати власні емоції, мотивацію та поведінкові реакції; бути здатним до генерування нових ідей та їх ефективного впровадження в освітній процес.

Підприємницька компетентність викладача передбачає здатність ефективно управляти освітніми процесами, приймати обґрунтовані рішення та бути гнучким у своїй діяльності. Розвиток підприємницької компетентності значною мірою залежить від рівня самоменеджменту викладача, оскільки саме здатність до саморегуляції, організації власної діяльності та управління ресурсами є запорукою ефективної професійної реалізації [1, 2].

Для підвищення рівня самоменеджменту викладачів та, відповідно, їх підприємницької компетентності доцільно застосовувати такі механізми:

– *впровадження цифрових технологій у самоменеджмент*. Використання програм для планування та управління часом (Trello, Asana, Notion) дозволяє структурувати робочі процеси, оптимізувати розподіл завдань і підвищити продуктивність викладача;

– *розвиток навичок тайм-менеджменту*. Планування робочого часу з урахуванням пріоритетних завдань, виділення часових блоків для підготовки до занять, досліджень та відпочинку дозволяє уникати професійного вигорання [3];

– *створення та підтримка професійних спільнот*. Обмін досвідом з колегами, участь у конференціях, педагогічних майстернях та вебінарах сприяє вдосконаленню управлінських навичок та розширенню підприємницького мислення;

– *індивідуальний розвиток та навчання*. Викладачам варто регулярно підвищувати кваліфікацію, вивчати новітні методики викладання, що базуються на цифрових технологіях та інноваційних підходах.

– *використання рефлексивного підходу*. Аналіз власної діяльності, визначення сильних та слабких сторін у викладанні, корекція стратегій роботи сприяє підвищенню ефективності самоменеджменту [4].

Таким чином, самоменеджмент викладача є одним із ключових чинників розвитку підприємницької компетентності, оскільки забезпечує ефективне управління професійною діяльністю, стратегічне планування та прийняття зважених рішень. Викладач, який володіє навичками самоменеджменту, здатний впроваджувати інноваційні освітні технології, управляти навчальними процесами та формувати підприємницьке мислення у студентів. Запровадження сучасних методик самоменеджменту сприяє підвищенню рівня автономності викладача, зниженню стресу та забезпеченню високої якості педагогічної діяльності. Таким чином, розвиток самоменеджменту є важливим елементом формування конкурентоспроможного, професійно орієнтованого викладача, який здатний ефективно діяти в умовах цифрової трансформації освіти та нових соціально-економічних викликів.

Список використаних джерел

1. Кібаленко В.В. Базові поняття формування підприємницької компетентності у майбутніх учителів: сучасні підходи та концепції. *Перспективи та інновації науки*. 2025. №1 (47). С. 543–556. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1\(47\)-543-556](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1(47)-543-556).
2. Кібаленко В.В. Особливості формування підприємницької компетентності майбутніх педагогів. *Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика* : XV Всеукр. наук.-практ. онл.-конф., м. Умань, 23 жовт. 2024 р. Умань. 2024. С.335–338.
3. Медведєва М.О. Використання технік тайм-менеджменту для організації ефективної роботи здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Věda a perspektivy*. 2022. № 11(8). С.178–189.
4. Медведєва М.О. Фасилітація в освітньому процесі закладу вищої освіти в умовах воєнного стану. *Věda a perspektivy*. 2023. № 11(30). С. 201–211. URI: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15753>.

Кириленко Н. Р.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальність 081 «Право»,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Аніщенко В. О.,

професор кафедри педагогіки та професійної етики,

доктор педагогічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ПЕДАГОГІКА ПРАВОВОЇ ОБІЗНАНОСТІ: ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ СЕРЕД МОЛОДІ

Формування правосвідомості молоді є одним із ключових завдань сучасної освіти, оскільки правова культура суспільства безпосередньо залежить від рівня обізнаності громадян у сфері права. Педагог відіграє центральну роль у цьому процесі, адже саме він є не лише джерелом знань, а й моральним орієнтиром для учнів та студентів. Правосвідомість включає знання законів, розуміння прав і обов'язків, а також повагу до прав інших людей. Педагог сприяє її розвитку через навчальні дисципліни, виховну роботу та власний приклад. Важливу роль відіграє інтеграція правових питань у навчальні програми, що дозволяє молоді усвідомлювати значення законів у повсякденному житті.

Методи виховання правосвідомості можуть включати аналіз реальних правових ситуацій, обговорення актуальних юридичних проблем, організацію рольових ігор та судових моделювань. Важливим аспектом є критичне мислення, що дозволяє молоді самостійно оцінювати правові події та ухвалювати обґрунтовані рішення.

Поведінка педагога також формує правосвідомість. Дотримання академічної доброчесності, повага до прав студентів і сприяння відкритому діалогу створюють середовище, у якому повага до закону стає нормою. Відповідальність викладачів за свої дії та їхня правова грамотність також є визначальними факторами у вихованні правослухняного громадянина.

Педагог в сучасному освітньому середовищі стає інноваційним рушієм зміни правосвідомості здобувачів освіти та і в цілому сприяє пізнанню особистості, що в майбутньому дає молодому юристу можливість не боятися проявляти себе в професійній діяльності. Вплив на формування правосвідомості молоді має довготривалий ефект, сприяючи зміцненню правопорядку, розвитку демократії та побудові відповідального громадянського суспільства, а тому під час навчання молоді люди у тісному взаємозв'язку з викладачами мають дійти до глибокого й чіткого усвідомлення, що розуміння сутності прав людини, обов'язків громадянина, форм прояву поваги один до одного, дії у відповідності вимогам моральних норм та принципів є важливим завданням для формування особистісної правосвідомості та професійної компетентності на високому рівні.

У цьому контексті чітко прослідковується взаємозв'язок педагогіки та правознавства, оскільки перш за все методика набуття правової освіти має вплив на формування знань, формування інтелектуального, творчого, емоційно-вольового потенціалу особистості майбутнього юриста, є основою для набуття певних вмінь та навичок в процесі практико-орієнтованих занять.

На нашу думку, навчальна дисципліна «Основи педагогіки» сприяє формуванню правосвідомості майбутніх юристів, оскільки надає дидактично забезпечує уяву про взаємозв'язок теорій права та методів їх втілення в професійне життя правника. Дозволяє побачити системно як може знання впливати на свідомість та розуміння тих функцій, які майбутній юрист буде виконувати в процесі різних видів юридичної діяльності. Правосвідомість юристів є специфічним психолого-правовим утворенням, що передбачає

системність та комплексність одержання, використання, поширення і зберігання у правовому полі інформації та характеризує ставлення правника до правової дійсності і встановлення об'єктивної істини [1]. Професійна правосвідомість правників є теоретико-практичною, оскільки фаховим призначенням юриста слід вважати втілення теоретичних (наукових) знань у практику.

Право здійснює свої функції, впливаючи на свідомість відповідних суб'єктів. Якщо індивідуальна правосвідомість є однією з форм безпосереднього втілення правових норм у суспільну практику, то справедливо стверджувати, що ефективність діяльності правових осередків детермінується сукупністю властивостей та особливостей правосвідомості осіб, які її здійснюють [1].

Вище зазначене вказує на необхідність набуття юристом ґрунтовної юридичної освіти, де без педагогічних знань не може бути сформована правова культура. Рівень правової культури є відображенням правосвідомості правника. Чим вище її рівень, тим ефективніше юрист може здійснювати одну з важливих функцій у своїй діяльності – функцію правового виховання всіх категорій громадян.

Отже, систематизація знань майбутніх юристів в сфері методики виховання, технологій впливу на свідомість інших людей та форм залучення громадян до співпраці з правоохоронними органами відбувається під час вивчення основ педагогіки через опрацювання практико-орієнтованих кейсів, де завдання спрямовані на особистісне усвідомлення важливості дотримання та захисту прав і свобод кожної людини.

Список використаних джерел

1. Луцький А. І. Правосвідомість юриста як суб'єктивне відображення чинної правової ідеології. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 50–60.
2. Дем'яненко А.М. Аналіз педагогічних умов формування правового виховання підлітків у процесі роботи громадських об'єднань. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 15. Т. 1. С. 163–165.

Колб С. О.,

доцент кафедри права,

кандидат юридичних наук,

Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського,

Міжрегіональна академія управління персоналом

м. Луцьк, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ДОБИ

Розвиток цифрових технологій та поширення онлайн-освіти створюють нові можливості, але водночас і виклики у сфері інтелектуальної власності викладачів закладів вищої освіти (ЗВО).

Зростання обсягу відкритих освітніх ресурсів, використання дистанційного навчання, активна академічна мобільність та глобалізація знань ставлять перед правовою системою складне завдання: забезпечити баланс між відкритістю академічної інформації та захистом авторських прав викладачів. У цьому контексті ключовими аспектами є визначення прав на освітній контент, захист інтелектуальних прав викладачів у цифровому середовищі та відповідність сучасних норм міжнародним стандартам авторського права.

Одним із центральних питань є визначення прав на навчальні матеріали, розроблені викладачами ЗВО. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», авторське право на твір науки, літератури та мистецтва виникає у момент його створення і належить його творцеві. Однак, у сфері вищої освіти застосовується концепція «службового твору», згідно з якою викладач, створюючи навчальний матеріал у межах своїх трудових обов'язків, може мати обмежене право розпоряджатися ним, оскільки роботодавець також набуває певних прав на використання таких матеріалів. Це особливо актуально у випадку

електронних курсів, лекцій, методичних розробок, що викладаються на цифрових платформах університетів.

Проблема ускладнюється у зв'язку з розвитком відкритих освітніх ресурсів (Open Educational Resources, OER). Відкритий доступ до знань сприяє демократизації освіти, однак водночас посилює ризики неправомірного використання інтелектуального продукту викладача. Відсутність належного правового регулювання призводить до ситуацій, коли авторські матеріали можуть бути використані третіми особами без належного посилання або без згоди автора. З огляду на це, важливим завданням є розробка механізмів ліцензування освітніх матеріалів відповідно до міжнародних стандартів, таких як ліцензії Creative Commons, що дозволяють авторам визначати умови використання їхніх творів.

Ще одним викликом є питання комерціалізації інтелектуальної власності викладачів. В умовах цифрової доби розширюються можливості монетизації навчальних матеріалів, створення онлайн-курсів, використання платформ масових відкритих онлайн-курсів (MOOCs). Проте питання належності прав на такі матеріали залишається спірним. В одних випадках університет може претендувати на часткові або повні майнові права на навчальний контент, якщо він створений у межах трудових обов'язків. В інших – викладачі зберігають повний контроль над своїм продуктом. У міжнародній практиці цей баланс регулюється контрактами між викладачем і закладом освіти, які визначають розподіл прав на навчальний контент та можливості його подальшого використання.

Цифрова мобільність і міжнародна академічна співпраця також ускладнюють питання захисту інтелектуальної власності. Викладачі, які працюють у межах тимчасових контрактів за кордоном або співпрацюють із кількома закладами, можуть зіткнутися з різними режимами правового

регулювання. Наприклад, у країнах Європейського Союзу діє Директива 2019/790 «Про авторське право у цифровому середовищі», яка встановлює спеціальні положення щодо використання освітніх матеріалів в електронному середовищі. В Україні ж відсутність єдиних стандартів призводить до правової невизначеності, що може обмежувати права викладачів на власні напрацювання.

Одним із практичних механізмів захисту прав викладачів є впровадження договірних відносин між автором і закладом освіти, які чітко визначають умови використання інтелектуального продукту. Зокрема, в угодах може бути зафіксовано, що майнові права залишаються за автором, а університет отримує лише право на використання навчального контенту в межах своєї освітньої діяльності. Крім того, актуальним є запровадження політики інституційного репозитарію, що дозволяє авторам реєструвати свої твори в університетських архівах з визначенням умов доступу та використання.

Таким чином, цифрова трансформація освіти створює нові виклики для правового регулювання інтелектуальної власності викладачів. Необхідно забезпечити баланс між відкритістю знань та захистом прав авторів, удосконалювати правові механізми ліцензування, контрактного регулювання та міжнародної гармонізації норм. Виключно комплексний підхід до цього питання дозволить створити ефективну систему охорони авторських прав викладачів, що відповідатиме реаліям цифрової доби.

Список використаних джерел

1. Барановська В. М. Право інтелектуальної власності в цифрову добу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 168–172.
2. Вачевський М. В., Кремень В. Г., Мадзігон В. М., Скотний В. Г., Левченко Г. Є., Вачевський О. М. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності: підручник. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 448 с.
3. Кірін Р. С., Хоменко В. Л., Коросташова І. М. Інтелектуальна власність: підручник. Дніпропетровськ: Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2012. 312 с.

Конівіцька Т. Я.,

доцент кафедри українознавства та міжкультурної комунікації,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ОНОВЛЕНИХ НОРМ ПРАВОПISY ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Педагогічна майстерність викладача закладу вищої освіти – це мистецтво і наука, які полягають у здатності ефективно навчати, мотивувати та виховувати студентів. Це багатогранне явище, що охоплює сукупність знань, умінь, навичок, а також особистісних рис, які забезпечують успішне виконання педагогічної діяльності. Майстерність викладача формується через постійне самовдосконалення, професійний розвиток, є основою для створення сприятливого освітнього середовища, у якому студенти можуть максимально розкрити свій потенціал. Розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти важливо забезпечити у процесі підвищення кваліфікації, а вироблення в них прагнення постійного професійного самовдосконалення є пріоритетом післядипломної педагогічної освіти [1, с. 155].

Сьогодні постає питання застосування оновлених норм правопису у професійній сфері, зокрема, для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти технічного спрямування. Якщо здобувачі освіти оновлені зміни правопису вивчають та удосконалюють на заняттях українознавчого циклу, то науково-педагогічні працівники мають освоювати зміни нового правопису самостійно. Тому, однозначно, питання застосування оновлених норм правопису у професійній сфері має бути включено до тем підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників чи вивчатися під час занять з розвитку педагогічної майстерності у закладах вищої освіти [2, с. 336-337].

Сьогодні питання реалізації нового правопису порушують як у формальній, так і неформальній освіті, організовуючи різноманітні семінари, вебінари та курси, програми підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників та працівників інших сфер діяльності. Наприклад, Національна платформа можливостей професійного розвитку педагогічних працівників EdWay пропонує програму «Основне про новий правопис і фемінітиви» <<https://edway.in.ua/>>; Портал управління знаннями – «Практичний курс української мови (за новою редакцією українського правопису)» <<https://pdp.nacs.gov.ua/>>; Асоціація сертифікованих педагогічних працівників проводить підвищення кваліфікації педагогічних працівників за темою «Український правопис: знати, використовувати» <<https://acpw.org.ua/>>; Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти проводить семінар-практикум «Сучасний український правопис: норми застосування. Компетентний мовець» <<https://loippo.lviv.ua/>> тощо. Тема «Застосування оновлених норм правопису у професійній діяльності» впроваджена також у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, зокрема, під час підвищення кваліфікації працівників та проведення занять Школи педагогічної майстерності. На сьогодні закінчився вже перехідний етап, тому питання потребує ще більшої реалізації як на освітньому, так і державному рівні.

Застосування оновлених змін нового правопису у професійній діяльності викладачів є важливим аспектом підтримки високого рівня освіти та відповідності сучасним мовним стандартам. Для науково-педагогічних працівників необхідно дотримуватися правил нового правопису, щоб бути прикладом для здобувачів, забезпечувати якість ділового спілкування, навчальних матеріалів тощо. Викладачі є прикладом для наслідування, своїм вибором і національною свідомістю повинні надихати здобувачів освіти до навчання та саморозвитку, впливати на розвиток свідомого молодого покоління, закладати основу та формувати національну ідентичність.

Тому це питання не лише про вдосконалення знань з правопису, але й про адаптацію та інтеграцію у нові культурні норми. Реалізація нового правопису є важливим кроком на шляху до збереження та розвитку української мови, а також сприяє зміцненню національної ідентичності. Однозначно, не лише правописні зміни, а й питання застосування варіантних форм Харківського правопису потрібно порушувати під час підвищення кваліфікації працівників, оскільки сьогодні це є осмисленням національної ідентичності та показником культурної дистанції. Відновлення норм Харківського правопису відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності, оскільки використання цього правопису не лише сприяє збереженню мовної спадщини, але й показує повагу до історичних традицій та мовних норм. Реалізація варіантності нового правопису як повернення до національної ідентичності є важливим кроком на шляху до збереження та розвитку української мови [2].

Отже, педагогічна майстерність викладача формується через постійне самовдосконалення і професійний розвиток, а також є основою для створення сприятливого освітнього середовища. Питання застосування оновлених норм правопису має бути складовою вдосконалення педагогічної майстерності у закладах освіти, оскільки дозволить підвищити професійний рівень та сприятиме розвитку культури грамотності серед науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти. Викладачі повинні бути свідченням прикладом того, як зберегти національну самобутність та національну ідентичність через мову.

Список використаних джерел

1. Литвин А., Руденко Л. Розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти у процесі підвищення кваліфікації. Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27–28 квіт. 2023 р.) / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2023. С. 154–156.
2. Конівіцька Т. Я. До питань реалізації варіантності нового правопису як чинника формування національної ідентичності. Мова – кордон національної безпеки: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 21 лютого 2025 року). Львів: ЛДУ БЖД, 2025. С. 334–337.

Kostera K.,

Asystent w Instytucie Społecznych Podstaw Penitencjarystyki,

Akademia Wymiaru Sprawiedliwości,

Warszawa, Polska

WYZWANIA NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO W OBLICZU ZMIAN TECHNOLOGICZNYCH I SPOŁECZNYCH - WYNIKI BADAŃ

Szerokie i nieustanne zmiany społeczno-cywilizacyjne powodują przekształcenia na wielu polach, także w edukacji wyższej. Celem wystąpienia będzie przedstawienie wyników pilotażowego badania nt. obecnych i przyszłych wyzwań nauczycieli akademickich w odniesieniu do zmian technologicznych i społecznych. Badaniem (kwestionariusz ankiety) objęto ok. 50 nauczycieli akademickich, z różnych typów uczelni.

W kulturze nasila się dążenie do rozumowego wyjaśniania świata, następuje demokratyzacja edukacji, wzrost roli nauki oraz kultury masowej. Ponadto rozpowszechnia się użycie AR (ang. augmented reality, rozszerzona rzeczywistość) i VR (ang. virtual reality, rzeczywistość wirtualna), także z wykorzystaniem AI (ang. artificial intelligence; sztuczna inteligencja). Obecne trendy wskazują, że wspomniane narzędzia będą znacząco wpływały na rynek edukacji.

Zastosowanie AI w edukacji może posłużyć indywidualizacji trybu nauczania, automatycznego oceniania prac czy zastąpienia korepetycji praktycznym sposobem nauczania (Jemieliński 2022). Ponadto walorem AI jest to, że może wspierać nauczycieli w dostosowaniu materiałów do indywidualnych potrzeb ucznia. Dodatkowe obszary intensyfikacji użycia AI wskazał M. Tanaś w trakcie II letniego Zakopiańskiego Spotkania Metodologicznego w Zakopanym. Były to m.in. płaszczyzny badawcze, gdzie AI wykorzystywane jest jako narzędzie badań

pedagogicznych, wspierając początkujących, ale i zaawansowanych kompetencyjnie badaczy w analizie BigData, jak również analizy i interpretacji danych jakościowych.

Zagrożeniem zaś, jakie może nieść ze sobą wykorzystanie sztucznej inteligencji w personalizacji uczenia się, może być wytworzenie „zindywidualizowanych baniek informacyjnych” dla każdego ucznia, które sprawią, że naruszone zostaną podstawy spójności społecznej. Ponadto wykorzystanie ChatGPT w zakresie pisania prac przez uczniów, może zagrozić uczciwości szkolnej instytucji, poprzez podważenie podstawowego celu oceniania, którym jest dokładne i sprawiedliwe mierzenie oraz odzwierciedlanie wiedzy. Owe zjawisko podkreśla niewątpliwie potrzebę wszechstronnej edukacji na temat etycznego wykorzystania AI w środowisku akademickim, a także konsekwencji niewłaściwego użytkowania jak uprzedzenia i dyskryminacja, prywatność i bezpieczeństwo, odpowiedzialność, przejrzystość czy wpływ społeczny (Rahman, Watanobe 2023). Możliwości zastosowania sztucznej inteligencji w obszarze edukacji oraz zarządzaniu systemem oświaty na różnych jego poziomach szeroko opisał J. Fazlagić (2022).

Biorąc pod uwagę powyższe, coraz większą wartość z punktu widzenia współczesnej cywilizacji ma rozwój kreatywności i innowacyjności, zarówno nauczyciela, jak i uczniów. Kreatywność rozumiana jako styl funkcjonowania psychologicznego jednostki dotyczy potencjału człowieka, stylu funkcjonowania poszczególnych osób i możliwości rozwiązywania problemów.

Natomiast innowacyjność dotyczy realizowania nowych idei oraz wprowadzania nowych rozwiązań do praktyki w określonym środowisku. Jest oceniana jako jedna z najbardziej pożądanых cech człowieka, stąd też na jej rozwój powinien być kładziony nacisk na każdym etapie edukacji. W wystąpieniu autorka wskaże obecne rozumienie roli nauczyciela akademickiego oraz jego przyszłe modyfikacje.

Молчанова О. М.,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету І,

кандидат психологічних наук,

Донецький державний університет внутрішніх справ,

м. Кропивницький, Україна

АТРИБУТИВНИЙ СТИЛЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Викладач в своїй професійній діяльності зустрічається з проблемою, зумовленою конфліктом особистісних та соціальних стандартів, яку він вирішує, досягаючи майстерності та досконалості, або переважаючи над іншими своїми досягненнями.

Педагогічна майстерність викладача – це комплексна характеристика, яка включає професійні знання, вміння, особистісні якості та педагогічну техніку. Атрибутивний стиль викладача (який пояснює сприйняття подій та їх інтерпретацію) є важливою складовою цієї майстерності.

В психологічній науці, атрибуції, переважно, розглядаються у вимірах казуальності (локусу причинності), який описує її внутрішній (інтернальний) чи зовнішній (екстернальний) характер. У історико-психологічній ретроспективі різні теорії атрибутивних стилів зазнали певних модифікацій, разом з тим, первинними щодо них виступають теорії навченої беспорядності (М. Селігман – нерозривний пробіл між ініціалом і прізвищем), депресивної безнадійності (Л. Аллой, Д. Абрамсон, Дж. Металскі) та концепції диспозитивного оптимізму (К. Карвер, М. Шейер), засновані на попередньому теоретичному доробку, однак відрізняються від атрибутивно переформульованої моделі вивченої беспорядності.

Основоположник теорії М. Селігман визначав безпорадність як психологічний стан, що формується внаслідок тривалого усвідомлення невідконтрольності подій. Проблематику атрибутивного стилю особистості та оптимізму вивчали Т. Гордєєва, І. Джидарьян, А. Большакова та ін., а також емоційних станів у навчальній діяльності, стресу: Л. Китаєва-Смик, М. Кузнецова, Ю. Щербатих, К. Краєва, А. Тимошкіна. Ряд дослідників (В. Кривова, Т. Гордєєва, Дж. Ювонен, Т. Мердок) аналізували атрибутивні стилі, пов'язуючи їх з потенціалом для когнітивного розвитку людини.

Основними параметрами атрибутивного стилю, на думку М. Селігмана та Л. Амбрамсона виступають локус (спрямованість пояснення причин події на себе або зовнішній світ), стабільність (оцінка за стабільністю прояву чи тимчасовістю), глобальність (універсальність або конкретність ситуацій), контрольованість. На основі поєднання виділених параметрів, М. Селігман виділив два атрибутивні стилі в поведінці: оптимістичний (конструктивний), при якому успіхи визнаються стабільними, глобальними та контрольованими, невдачі – тимчасовими, локальними та контрольованими; песимістичний, який впливає на сприйняття негативних подій довготривалими та постійними з неможливістю їх контролювати; успіхи – випадковими та тимчасовими, що не піддаються контролю. К. Фоменко, О. Кузнецов констатували, що атрибутивно-стильові особливості впливають на чутливість особистості до стресових факторів. Варіативність такої чутливості залежить від копінг-стратегій, які обираються: звернення за допомогою до членів родини, або ж до друзів [5].

Т. Клібайс пов'язала атрибутивний стиль особистості з її адаптаційними можливостями. Адаптивність психіки, разом з гнучкістю, постають критеріями психологічної зрілості, відповідно, високий рівень можливостей адаптації атрибутивного стилю в період дорослості особливо актуальний. Поєднання взаємозв'язків атрибутивного стилю та властивостей особистості і складають, на

думку вченої, адаптивні можливості атрибутивного стилю, який не зводиться до негативного чи позитивного [4].

Л. Балецька досліджувала атрибуцію успіху, та визначила її залежність від типу особистості: для стійкого типу успіх пов'язаний з рівнем його здібностей, прикладених зусиль та високим рівнем самоусвідомлення, а для нестійкого – з рівнем везіння, складністю поставлених завдань та низьким рівнем самоусвідомлення [1]. Л. Ветличенко та Б. Сюй також відзначили, що представникам різних типів особистості властиве різне атрибутування (наприклад, іпохондричне, депресивне, істеричне тощо), а атрибуція присутня постійно, залежить від складності ситуацій, її прояви продиктовані особливостями результату, який людина хоче отримати [2].

Отже, можемо підкреслити, що в поведінці людини проявляються два атрибутивних стилі (оптимістичний або песимістичний), які відрізняються ставленням до успіхів та невдач. Атрибутивно-стильові особливості впливають на чутливість особистості до стресових факторів, варіативність якої залежить від копінг-стратегій, які обираються. Атрибутивний стиль як детермінанта педагогічної майстерності викладача може суттєво впливати на якість освіти та ефективність освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Балецька Л. М. Психологічні особливості атрибуції успіху у професійному самовизначенні студентів вищих навчальних закладів: дис... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2014. 254 с.
2. Велитченко Л. К. Сюй Болунь Психодіагностична модель атрибуції. *Габітус. Загальна психологія. Історія психології*. 2022. Випуск 34. С. 24-29.
3. Дудник О. А. Безпорадність у структурі я-концепції особистості: дис... канд. психол. наук : 19.00.01. Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2020. 245 с.
4. Клібайс Т. Специфіка становлення атрибутивного стилю дорослих як ресурсного потенціалу особистості. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 2021. Випуск 10. С. 91–96
5. Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Мотиваційні особливості академічної саморегуляції студентів. *Проблеми сучасної психології*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014 Випуск 25. С. 582-596.

Панасюк О. П.,

доцент кафедри права,

кандидат історичних наук,

Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського,

Міжрегіональна академія управління персоналом

м. Луцьк, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРАВА: ВІД РИМСЬКИХ ЮРИСТІВ ДО ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Юридична освіта є ключовим елементом формування правничої культури суспільства, що забезпечує професійну підготовку правників та сприяє розвитку правової системи. Історія її становлення демонструє складний процес трансформації педагогічних методів та інституційних моделей, що еволюціонували відповідно до суспільних, культурних і правових змін. Починаючи з давньоримських юристів, які передавали свої знання шляхом наставництва, і до сучасних університетських шкіл, юридична освіта пройшла шлях від неформальної підготовки до інституціолізованого навчального процесу. Водночас її розвиток супроводжувався як розширенням теоретичних засад правознавства, так і вдосконаленням педагогічної майстерності викладачів права. Сучасні виклики, пов'язані з цифровою трансформацією суспільства, глобалізацією правничої професії та змінами у формах правозастосування, актуалізують потребу в аналізі історичної еволюції юридичної освіти та пошуку нових методологічних підходів. Одним із перспективних напрямів модернізації є інтеграція технологій штучного інтелекту в освітній процес, що відкриває нові можливості для персоналізованого навчання та симуляції правових ситуацій.

Юридична освіта Давнього Риму ґрунтувалася на традиціях наставництва та практичного навчання. Основним способом здобуття правничих знань було учнівство при досвідчених юристах (*iuris prudentes*), які не лише консультували магістратів, а й активно впливали на формування правової системи. Метод

responsa prudentium – юридичних консультацій, що надавалися кваліфікованими правниками, – сприяв розвитку системного підходу до правозастосування [1, с. 76]. Опанування юридичної термінології та основ судочинства здійснювалося через аналіз преторських едиктів та реальних правових казусів, що формувало фундаментальні навички правового мислення. Подальша кодифікація римського права, зокрема під час реформ Юстиніана, сприяла створенню спеціалізованих правничих шкіл, що стали попередниками університетської освіти.

Розвиток юридичної освіти в середньовічній Європі пов'язаний із становленням університетської системи, яка сформувала нові стандарти викладання права. Заснування Болонського університету у XII ст. започаткувало традицію систематичного навчання юриспруденції, що ґрунтувалася на методі глосаторів. Викладачі коментували тексти *Corpus Iuris Civilis*, пояснюючи їх правове значення та можливі варіанти тлумачення [1, с. 80]. Згодом цей підхід еволюціонував у метод постглосаторів, які розширювали правничий аналіз шляхом порівняння різних правових доктрин. Педагогічна майстерність викладачів базувалася на поєднанні лекційного викладу та юридичних диспутів (*lectio et disputatio*), що сприяло розвитку аналітичного мислення студентів.

У Київській Русі та в наступні періоди юридична освіта не мала інституційного характеру, проте правничі знання передавалися через систему наставництва при князівських дворах. Як зазначає Є. В. Ромінський, високий рівень писемної культури, про що свідчать знахідки берестяних грамот та графіті на стінах храмів, свідчив про поширеність правових знань серед різних соціальних груп. Проте система правничої підготовки залишалася неформалізованою, а правознавці здобували знання через практичну діяльність у ролі намісників, тіунів або бояр [2].

Інституційне оформлення юридичної освіти в Україні відбулося у XIX ст. із заснуванням юридичних факультетів у Київському, Харківському та Новоросійському університетах. Важливу роль у розвитку педагогічної майстерності відігравали професори, які впроваджували комплексний підхід до

навчання. Наприклад, О. Є. Назимов інтегрував філософсько-правові концепції у викладання юридичних дисциплін, що сприяло формуванню системного розуміння права. Водночас цей період ознаменувався поступовим розширенням доступу до юридичної освіти для жінок, що стало важливим етапом демократизації правничої професії [2].

Сучасна юридична освіта стикається з викликами, пов'язаними із необхідністю адаптації освітніх програм до змін у правозастосуванні, цифровізації правничої діяльності та глобалізації правових систем. Однією з основних проблем залишається відірваність теоретичного навчання від практичної діяльності. Як зазначає С. О. Сунегін, вдосконалення інноваційних методів, таких як кейс-методи, симуляції судових процесів та інтерактивні навчальні платформи, є необхідним для підвищення якості правничої підготовки [1, с. 64].

Новим етапом розвитку педагогічної майстерності викладачів права є інтеграція штучного інтелекту у навчальний процес. Використання алгоритмів ШІ дозволяє персоналізувати освітній контент, автоматизувати аналіз правових документів та створювати віртуальні симуляції судових розглядів. Це сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення та формуванню навичок юридичного прогнозування, що є необхідними в умовах динамічного правового середовища.

Висновки. Еволюція педагогічної майстерності викладачів права від наставництва до сучасних цифрових технологій демонструє поступову адаптацію юридичної освіти до змін у суспільстві. Від римських юристів до університетських викладачів сучасності – кожен етап розвитку юридичної освіти відображав потреби часу та сприяв удосконаленню правничої підготовки. У ХХІ ст. ключовими напрямками реформування юридичної освіти є інтеграція технологій штучного інтелекту, практикоорієнтоване навчання та міждисциплінарний підхід, що забезпечить високий рівень підготовки майбутніх юристів.

Список використаних джерел

1. Організація юридичної науки та освіти в Україні й світі: зб. наук. пр. Матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 груд. 2020 р.) / редкол.: Н. М. Пархоменко (співгол.), І. Б. Усенко (співгол.), О. О. Малишев (відп. секр.) [та ін.]. Київ: Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2021. 224 с.
2. Міхневич Л. В. Юридична освіта та наука в Україні поза класичними університетами (XIX ст. – 30-ті роки XX ст.). Київ: Четверта хвиля, 2019. 748 с.

Руденко Л. А.,

професор кафедри практичної психології та педагогіки,

доктор педагогічних наук, професор,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

Литвин А. В.,

професор кафедри практичної психології та педагогіки,

доктор педагогічних наук, професор,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

**РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МОЛОДИХ
ВИКЛАДАЧІВ У ЛЬВІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Щоб забезпечити належну якість вищої освіти, науково-педагогічні працівники ЗВО мають володіти не лише високим рівнем професійної компетентності, а й відрізнятися прагненням постійно саморозвиватися, вдосконалюватися і творчо реалізуватися в педагогічній діяльності. Ключовим вектором у досягненні цієї мети є безперервний розвиток професійної майстерності педагога. У Законі України «Про освіту» це поняття постійного розвитку визначається як безперервний процес навчання і вдосконалення професійних компетентностей «після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцеві підтримувати або покращувати стандарти

професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності» [2, ст. 18].

Ми розглядаємо педагогічну майстерність викладачів ЗВО як спосіб їхньої самоактуалізації та самореалізації у професійній діяльності. Специфічною рисою її розвитку під час професійного самовдосконалення вважаємо спрямованість цього процесу на потреби особистості, виявлені нею самою на основі самопізнання власних індивідуальних особливостей, свого потенціалу з метою вироблення внутрішніх психологічних механізмів постійного професійного саморозвитку в педагогічній діяльності [1, с. 108].

Особливої значущості у розвитку педагогічної майстерності молодих викладачів набуває, окрім власної мотивації, зовнішній системний методичний вплив. З метою підвищення якості освітнього процесу у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності (ЛДУБЖД) кафедрою практичної психології та педагогіки (ППтаП) у 2024–2025 н. р. розпочала свою діяльність Школа педагогічної майстерності для молодих викладачів (керівник – д-р пед. н., проф. Л. Руденко). На заняттях Школи досвідчені викладачі кафедри ППтаП та інших кафедр факультету психології та соціального захисту, доктори та кандидати педагогічних наук, проводять лекції, панельні дискусії, семінари, спрямовані на розвиток педагогічної майстерності молодих колег, а саме: підвищення їхньої мотивації до саморозвитку і самовдосконалення у педагогічній діяльності, вдосконалення педагогічної техніки, формування стійкої педагогічної позиції, усвідомлення необхідності підвищення власної педагогічної майстерності тощо.

Зокрема, д-р пед. н., проф. Г. Васянович ознайомив слухачів з витоками та сутністю педагогічної естетики, розкрив її значущість для побудови ефективної педагогічної взаємодії в освітньому процесі ЗВО із специфічними умовами навчання. Неабиякий інтерес викликала лекція д-ра пед. н., проф. А. Литвина, присвячена розкриттю взаємозв'язків педагогіки і психології та їх впливу на педагогічну науку і практику, що спонукало молодих викладачів до цікавої

дискусії з оглядом на їхню професійно-педагогічну діяльність. Особлива увага на заняттях приділяється розвитку педагогічної техніки та професійної комунікативної компетентності слухачів: розглядаються проблеми застосування оновлених форм правопису у професійній сфері (к. пед. н., доц. Т. Конівіцька), використання лексикографічних джерел у професійній діяльності педагога (к. пед. н. І. Бабій), особливостей підготовки фахових статей з педагогіки (к. пед. н., ст. н. сп. С. Вдович). До кінця поточного навчального року на заняттях Школи педагогічної майстерності планується розглянути питання щодо сутності та організації самостійної роботи здобувачів освіти (д. пед. н., доц. А. Цюприк), провести панельну дискусію, присвячену проблемі саморозвитку і самовдосконалення викладачів ЗВО (к. пед. н. І. Коваль), а також інтерактивну лекцію про роль фонових знань у професійній діяльності педагога (д-р пед. н., проф. Л. Руденко). Як засвідчили результати опитування, слухачі Школи вважають заняття дуже корисними, такими, що спонукають до рефлексії щодо власного педагогічного потенціалу та його реалізації у викладацькій діяльності. Особливо приваблює їх інтерактивність на заняттях, що додає впевненості в собі, створює контекст паритетності між лектором і слухачами, адже насправді вони колеги, просто з різним педагогічним досвідом. Особливо це стосується викладачів факультетів цивільного захисту і пожежної безпеки, на яких дуже обмежено викладаються психолого-педагогічні дисципліни. Це свідчить про те, що діяльність Школи педагогічної майстерності у ЛДУБЖД сприяє виробленню у молодих викладачів мотиваційно-ціннісного ставлення до власної педагогічної майстерності, формує усвідомлену особистісну потребу постійного професійно-педагогічного зростання; розвиває здатності до ефективної самоосвіти і саморозвитку задля особистісного та професійного вдосконалення на основі рефлексії тощо.

Список використаних джерел

1. Литвин А., Руденко Л., Федюк Г. Методичні особливості розвитку педагогічної майстерності вчителів у процесі професійного самовдосконалення. *V Всеукраїнський педагогічний конгрес* : зб. наук. пр. Львів : Сполом, 2020. С. 108–118.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

Тоцька Ж. В.,

кандидат історичних наук,

викладач шкільної системи 5-6 класів,

район Барнім Земля Брандербург, Німеччина

Гейда О. С.,

доцент кафедри педагогіки та професійної етики,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

СИСТЕМА ЗАГАЛЬНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ: ДОСВІД ПРАКТИЧНОГО ВИКЛАДАЧА

Актуальність теми. Для удосконалення української системи освіти особливо цінним та корисним є обмін практичним європейським досвідом, аналіз якого дає нам інструменти для впровадження новацій та формує напрямки для подальшого реформування навчального процесу.

Метою даної статті є відображення основних рис та структурних складових системи середньої освіти в Німеччині задля дієвого запозичення кращих практик та вирішення спільних проблем.

Виклад основного матеріалу. В Німеччині загальна шкільна освіта є обов'язковою, має декілька рівнів (початкова, середня) і триває 9–12 років. В деяких Федеральних землях загальна обов'язкова освіта поширюється і на дітей з невизначеним статусом.

Навчальний рік в німецьких школах починається у серпні або вересні і триває до червня-липня в залежності від Федеральної землі.

За навчання у державних школах платити не потрібно. За кошти батьків оплачуються лише копії навчальних матеріалів та екскурсії. Окрім того діють ще комунальні навчальні заклади, релігійні освітні установи. Іноземці можуть

навчатися у будь якого типу навчального закладу, але система прийому для них є більш складною та багатовимірною. Особливістю шкільної освіти в Німеччині є те, що вона не уніфікована. В різних Федеральних землях різняться: типи шкіл, терміни навчання, плата за навчання, зміст підручників та програм, набір обов'язкових для викладання предметів.

Перший рівень шкільного навчання – це початкова школа (Grundschule/Primarschule). До початкової школи діти ідуть зазвичай у 6 років (в деяких Землях – у 7 років).

Вивчають німецьку мову, математику, краєзнавство, музику, релігію. У перші два роки оцінки дітям не ставлять, з третього класу оцінюють усні відповіді та письмові роботи. Після чотирьох класів навчання (в деяких Землях після 6 класів) учням дається педагогічна рекомендація, щодо можливостей їх подальшого навчання і на основі такого висновку діти переходять до старшої школи.

Існують чотири типи старшої школи: основні школи (Hauptschule) або середні (Mittelschule) (5-9/10 клас). Тут учні отримують атестат про закінчення основної школи або кваліфікаційний атестат. Школою більш високого рівня є реальні школи (5-10 клас), після завершення якої учні також отримують атестат. Закінчена основна або реальна школа дає право надалі вивчати професію, закінчена середня – працювати або вчитися у системі профосвіти.

Крім того, існує більш високий рівень середньої освіти – гімназії (до 12 класу), після закінчення 12 класу учні отримують атестат та право вступати до технічних інститутів, після 13 класу – за оцінками атестату право вступати у будь який навчальний заклад.

В деяких Федеральних землях існують єдині школи, які об'єднують у собі основну, реальну та гімназію. В такому випадку, перехід дитини з одного до іншого типу школи значно спрощується. У випадку існування на території

Федеральної землі окремих шкіл, перехід між ними ускладнений та вимагає додаткових іспитів та перевірок.

Навчання в школі триває до полудня (іноді до 14 години). Уроки проходять блоками по два (2x45 хв.). Загальна кількість уроків складає три блоки в день (6 уроків). Цікаво, що німецька система оцінювання знань учнів п'ятибальна, де найвищим балом є оцінка «1» (відмінно/sehr gut, ausgezeichnet), а «6» (погано, незадовільно/mangelhaft), причому можливі проміжні оцінки типу 1,1; 2,5; 4,3 і так далі. Кожен навчальний рік завершується контрольними роботами та тестуванням. Для перевodu учня до гімназії він має набрати з трьох основних предметів (математики, німецької мови та англійської мови) не менше ніж 7 балів. Якщо бал нищий – учня направляють до реальної школи. Якщо учень за рік по предмету набрав лише 5-6 балів, він направляється на проходження повторного курсу.

В середній школі учні вивчають: мови (рідну та англійську, французьку в гімназіях), суспільствознавство, математику, оволодівають практичними навичками з різних наук, чимала увага приділена фізкультурі, в деяких школах викладають плавання. Предмет суспільствознавство складається з трьох модулів: політика (вивчаються демократичні принципи та закони організації держави), географія (Німеччина та Європа), історія (німецька сучасна після об'єднання 1990 р., первісна доба (як приклад виживання людства). У більшості шкіл програмою передбачені також уроки християнського релігійного виховання. Їх відвідування не є обов'язковим і за заявою батьків цей курс може бути замінений на уроки етики. Для дітей інших конфесій проводяться уроки основ ісламу або іудаїзму.

Один раз на рік школярі з класом обов'язково їдуть у поїздку (яка триває 3-5 днів) в інше місце або сусідній населений пункт. В школі також проводяться періодичні екскурсійні дні, коли діти відвідують місцеві музеї та виставки. Задля

зацікавлення учнів, систематично влаштовують шкільні свята: різного роду театральні вечори, спектаклі, концерти, в яких задіяні усі учні.

Загалом в Німеччині існує величезна проблема з вчителями, оскільки робота вчителя не популярна, хоча зарплата є достатньо високою (2800-3700 євро в місяць). Така зарплата є вищою ніж у поліцейського, і знаходиться на рівні заробітної плати лікаря та адвоката. Середнє навантаження вчителя складає 27 годин/тиждень, однак, більшість вчителів працюють лише на 70-60% через складність роботи та емоційну напругу. До викладання в школі допускають осіб і без спеціальної освіти, але їх оплата праці на 30% нище від професійної викладацької. Вчителі зобов'язані проходити двічі на рік курси підвищення кваліфікації, і якщо вони були платними, то 50% витрачених коштів повертається державою або власником школи.

У червні 2024 р. Інститутом вивчення суспільної думки в Алленсбахе (Institut für Demoskopie Allensbach) на замовлення навчального фонду Deutsche Telekom Stiftung проводився репрезентативний опрос (за участю 1000 респондентів) з питань оцінки існуючої системи середньої шкільної освіти в Німеччині: її проблем та викликів сьогодення. В результаті були отримані цікаві результати: 90% німців вважають гарну освіту фундаментом демократичного суспільства, гарантією майбутнього благополуччя країни. Водночас 80% вважають, що держава недостатньо робить для забезпечення дітей достойною освітою. Основними проблемами німецької середньої освіти респонденти назвали нестачу кваліфікованих вчителів, нерівність дітей у доступі до освіти, відсутність єдиної уніфікованої освітньої системи в країні, недостатній рівень технічного оснащення шкіл та низький рівень володіння вчителями інноваційними технологіями в освітньому процесі.

Список використаної літератури:

1. Make it in Germany: Germany's school system. URL: <https://www.make-it-in-germany.com/en/living-in-germany/family-life/school-system>. Accessed 14 March 2025.
2. Середня освіта в Німеччині. URL: <https://www.education.ua/news/2023/11/07/serednia-osvita-v-nimechchyni-osoblyvosti-navchannia-v-shkolakh/> Accessed 14 March 2025.

Янченко Т. В.,

завідувачка кафедри педагогіки і методики навчання

історії та суспільних дисциплін,

доктор педагогічних наук, професор,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

**НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ З
ОСВІТНИХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК» ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ
КОМПОНЕНТ ОСВІТНИХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ
ФІЛОСОФІЇ**

Реформування сучасної української вищої освіти, суспільні виклики, які вона переживає сьогодні, та її інтеграція в європейський соціокультурний простір зумовлює потребу у кваліфікованих фахівцях, здатних майстерно виконувати функції викладачів і науковців-дослідників. Підготовка таких фахівців традиційно здійснюється на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

Освітньо-наукова програма підготовки докторів філософії «Освітні, педагогічні науки», що реалізується в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, має на меті підготовку висококваліфікованих, конкурентоспроможних, інтегрованих у світовий освітньо-науковий простір фахівців, здатних здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність, застосовувати методологію наукових досліджень та провадити професійно-педагогічну діяльність. Ця освітньо-наукова програма спрямована на розвиток інтегральних, загальних, фахових компетентностей, дослідницького потенціалу, академічної культури здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Тому навчальна дисципліна «Методологія

дослідження з освітніх, педагогічних наук» є обов'язковим компонентом освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки».

Метою цієї навчальної дисципліни є формування у здобувачів освітнього ступеня «доктор філософії» компетентностей щодо визначення методологічних засад, організації та методики досліджень з освітніх і педагогічних наук та формування методологічної культури науковця. Її завдання полягають у формуванні розуміння сутності методологічних принципів і підходів, що існують у педагогічній науці; формуванні компетентностей щодо визначення наукового апарату дослідження, аналізу наукових джерел і літератури, використання різноманітних дослідницьких методів, узагальнення й оформлення результатів дослідження; засвоєнні принципів академічної доброчесності та розвитку умінь щодо здійснення наукових досліджень на засадах академічної доброчесності. Обсяг навчальної дисципліни «Методологія дослідження з освітніх, педагогічних наук» становить 90 годин (3 кредити). На лекційні заняття, згідно з навчальним планом, відводиться 14 годин, на практичні – 16 годин і на самостійну роботу здобувачів – 60 годин. Формою підсумкового контролю у результаті вивчення цієї дисципліни є екзамен.

Здобувач ступеня PhD має знати методологію дослідження з освітніх, педагогічних наук і на її основі розробляти власні технології та методики досліджень. Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук представляє науково обґрунтований підхід до організації дослідницької діяльності на основі авторської концепції, що дає змогу одержати необхідної глибини й обґрунтованості теоретичний і практичний прогнозований результат. У зв'язку з тим, що кожен майбутній доктор філософії працює над своєю науковою проблемою, вважаємо, що при вивченні цієї навчальної дисципліни необхідно ознайомити здобувачів освіти з основними методологічними підходами до організації освітніх, педагогічних наук. При цьому майбутні доктори філософії повинні не лише знати основні методологічні підходи, але й уміти застосовувати їх у власному дослідженні [1, с. 411].

Особливу увагу у процесі вивчення цієї навчальної дисципліни варто приділяти характеристиці сучасних методологічних підходів у дослідженнях з освітніх, педагогічних наук, що формують культуру мислення, виступають у якості інструментів аналізу існуючого досвіду навчання, виховання, соціалізації особистості у загальнопедагогічному, історико-педагогічному та порівняльно-педагогічному контекстах, наукової рефлексії й обґрунтування нових знань.

Сучасний стан системи методологічних підходів можна типологізувати за такими домінантами: 1) Соціокультурні домінанти (або ж підходи), які визначають зв'язок педагогічної думки та освіти з суспільством і культурою, багатоманітністю світоглядних орієнтацій, детермінованих релігійними, ідейними, філософськими, науковими та іншими установками. 2) Культурно-антропологічні домінанти, коли освітні та педагогічні феномени розглядаються з точки зору потенціалу людини, розвитку її певних сторін. 3) Суто педагогічні домінанти, тобто інтерпретація навчальних, виховних, освітніх явищ крізь призму гранично педагогізованих основ [2, с. 21].

До сучасних методологічних підходів, які варто обирати у якості підґрунтя й орієнтирів у дослідженнях з освітніх, педагогічних наук, відносимо феноменологічний, герменевтичний, наративний, синергетичний, проблемний, системно-хронологічний, антропологічний, персоналістичний, психологічний, парадигмальний, регіональний, історіографічний та джерелознавчий підходи.

Отже, вивчення навчальної дисципліни «Методологія дослідження з освітніх, педагогічних наук» забезпечує майбутніх PhD знаннями про основні методологічні підходи і специфіку їх використання в організації наукового дослідження та сприяє якісній підготовці докторів філософії.

Список використаних джерел

1. Петренко О.Б. Навчальна дисципліна «Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук» в підготовці доктора філософії. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Суми: Видавництво СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. С. 410–412.
2. Сухомлинська О. В. Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної науки в Україні. *Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем*. Київ : А.П.Н., 2003. С. 16–25.

СЕКЦІЯ 4

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

В МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Abdelkrim Bensbaa,

PhD in Physical Training and Sport, Researcher,

Military Center of Sport Training,

Abu Dhabi, United Arab Emirates

THE ROLE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN SPECIAL PHYSICAL TRAINING OF CADETS

The modern world is rapidly evolving, and technological progress affects all spheres of human activity, including physical training. The use of innovative technologies in the process of special physical training (SPT) is becoming increasingly relevant, as they help enhance training efficiency, make workouts safer, and adapt them to the needs of each athlete, cadet, or military personnel.

Special physical training plays a key role in developing endurance, strength, speed, and coordination—essential qualities for performing professional tasks in military, law enforcement, or rescue operations. However, traditional training methods often do not allow for precise control over cadets' physical condition or the adaptation of workloads according to their individual characteristics. In this context, the use of advanced technologies such as digital simulators, virtual reality (VR), and physical monitoring systems opens up new opportunities for optimizing the training process.

The implementation of modern technologies in SPT contributes to improving the quality of training, as it enables precise analysis of cadets' physical condition, real-time workload adjustments, and minimization of injury risks. Additionally, technological solutions enhance motivation for training, as innovative approaches can make workouts more engaging and dynamic.

The purpose of this article is to analyze the main innovative technologies used in special physical training, determine their role and effectiveness, and identify potential prospects for their further development. Modern technologies allow for precise monitoring of a cadet's physical condition and workload level. Fitness trackers,

heart rate monitors, and motion sensors are actively used during training sessions. These devices help measure heart rate, blood oxygen levels, energy expenditure, and other key indicators. This allows instructors to make timely adjustments to the training process, preventing overload and potential injuries. Biomechanical motion analyzers help identify errors in exercise techniques, which aids in injury prevention and improves training efficiency. By utilizing these innovative technologies, instructors can develop personalized training plans based on real physical condition indicators, analyze data, and quickly adjust training programs.

Additionally, innovative technologies make the training process more engaging and exciting, which positively impacts cadets' motivation. The use of training gamification (incorporating competitive elements, ranking systems, virtual rewards) increases participant engagement. Virtual reality (VR) and augmented reality (AR) enable the simulation of extreme situations, helping cadets develop decision-making skills under stress. Mobile applications and online platforms provide opportunities for independent training monitoring, increasing accountability for personal progress.

Conclusion. The use of innovative technologies in special physical training (SPT) is a crucial step in the evolution of modern training methodologies. Technological solutions help improve training efficiency, minimize injury risks, adapt workloads to cadets' individual capabilities, and enhance control over their physical condition. Innovations such as digital simulators, virtual and augmented reality (VR/AR), mobile applications, biometric sensors, artificial intelligence, and analytical platforms open new opportunities for optimizing the learning process. They enable personalized training, make workouts more engaging and effective, and significantly enhance the quality of training for military personnel, law enforcement officers, and athletes. The further development of technology in the field of SPT will allow for even greater improvements in the training process. Their continued implementation will help create an even more adaptive, safe, and effective physical training system for future professionals.

Бабич А. В.,

старший викладач центру професійної підготовки,

Пенітенціарна академія України

м. Кам'янське, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Процеси, які відбуваються в соціумі дуже швидко пронизують значущі сфери його життєдіяльності та змінюють їх. Технологічний розвиток здійснив неймовірний поштовх в трансформацію всіх сфер українського суспільства.

Значною мірою він вплинув на засоби здобування та обміну інформацією, тому освітня сфера дуже сильно відчула ці зміни, особливо за останні роки з появою штучного інтелекту.

Штучний інтелект створювався з метою вирішення певних задач, що подібні до тих, які виконує людський мозок у всіх можливих сферах. Також під штучним інтелектом розуміють «... набір наук, теорій і методів, метою яких є машинне відтворення когнітивних здібностей людини. Сучасні розробки спрямовані на те, щоб мати можливість довірити машині виконання складних завдань, які раніше були делеговані людині» [1]. Це втілюється засобом вивчення закономірностей роботи мозку людини та аналізу когнітивних процесів. Тобто першочергово він має виконувати допоміжну та оптимізаційну функцію для людства з метою збереження ресурсів та часу. Це системи, які можуть оперувати знаннями, а найголовніше те, що вони здатні навчатися.

Вирішити однозначно чи це явище справило позитивний, чи негативний вплив на освітній процес доволі непросто. Сучасний викладач-професіонал, як і здобувач освіти має «іти в ногу» з сучасністю, знайомитись та оволодівати новими інструментами, що можуть бути використані в навчанні. Для того, щоб

адаптувати новітні технології в освітній простір, потрібно зважити всі за та проти цього.

До мінусів використання штучного інтелекту можна віднести наступні фактори:

- питання академічної доброчесності постає найпершим. Чи є те, що створено штучним інтелектом інтелектуальною власністю запитуючого у нього?
- надмірна заміна свого інтелекту штучним призводить до втрати навичок пошуку незалежної інформації, відібраної за допомогою критичного мислення;
- надмірна довіра до відповідей, наданих штучним інтелектом;
- втрата унікальності власної інформації як початкових даних для запиту, так як він надалі зможе використовувати її для відповідей на запити інших людей. Надана штучному інтелекту інформація також втрачає конфіденційність;
- штучний інтелект, на відміну від людського, позбавлений здатності мислити творчо. У відповіді він продукує ту інформацію, яка була надана йому в процесі навчання.
- відповіді надаються з урахуванням того часу, коли навчався штучний інтелект. Якщо навчався він, наприклад, в 2018, то і відповідь надасть дійсну на ту ж дату.

До позитивних сторін використання штучного інтелекту ми можемо віднести наступні:

- можливість створювати персоналізований контент;
- економія та оптимізація часу на збір, аналіз та обробку інформації;
- відсутність суб'єктивної позиції та емоційної забарвленості;
- можливість використання редакторів для поліпшення звучання свого контенту;
- швидка перевірка своїх робіт на плагіат та присутність часто вживаних термінів та висловів для підвищення унікальності роботи.

Ми виділили основні «за» і «проти», але цей список можна продовжувати далі в залежності від напрямку освіти. Застосування такої інноваційної технології може покращити якість навчання, зробити його більш цікавим та доступним. Але важливим є усвідомлення того, що штучний інтелект – це допоміжний інструмент, а не заміна людської роботи та творчості. Також зловживання такими інструментами заважає формуванню і розвитку потрібних в навчанні навичок.

Список використаних джерел

1. AI Глосарій. Портал Ради Європи. 2021. URL: <https://coe.int/en/web/artificial-intelligence/glossary> (Останнє звернення: 01.03.2023).
2. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 76(2). Ч. 2. 2023. С. 299–304.

Bykonja O. P.,

Professor of Foreign Languages

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Penitentiary academy of Ukraine

Chernihiv, Ukraine

FOSTERING A CULTURE OF LIFELONG LEARNING ENGLISH USING ADVANCED TECHNOLOGIES

Lifelong learning of English is essential to professional and personal development in a rapidly changing modern society. As part of learning English, fostering a culture of lifelong learning improves communication skills and cognitive flexibility and contributes to employability in the global labour market.

The ability to communicate in English effectively provides a bridge to educational opportunities, career growth and intercultural interaction. Interactive platforms such as Duolingo, BBC Learning English and Coursera provide interactive lessons and real-world applications that help students continuously improve their English. Defining personal and educational goals, creating and maintaining a

vocabulary, and engaging with English-language literary sources and media contribute to developing self-directed learning skills [4].

Integrating modern technology has transformed traditional pedagogical approaches, making English language learning more enjoyable, productive and accessible to a broader audience [1]. To improve their professional skills, educators must constantly adapt to these technological advances by implementing tools that support face-to-face and online learning.

One of the key innovations in learning English is using digital platforms such as Learning Management Systems, including Moodle, Blackboard, and Google Classroom [2]. These platforms allow students to control learning and provide shared access to resources and interactive teaching methods. In addition, online collaboration services such as Zoom, Microsoft Teams and Google Meet have changed distance education significantly by providing virtual classrooms and real-time communication while learning English.

Artificial intelligence (AI) significantly changes teaching methods. AI-based applications allow personalising the learning process by analysing students' performance and offering appropriate recommendations [5, p. 1385]. Chatbots and virtual assistants help to solve some problems, check the tasks, and even provide preparations for studying. In addition, artificial intelligence-based plagiarism detection software ensures academic integrity in higher education establishments while learning English.

Gamification is a proven strategy for increasing student engagement [3, p. 102]. Teachers can create an interactive and motivating learning environment by including game elements such as quizzes, leaderboards, and reward systems. Platforms such as Kahoot!, Quizizz, and Duolingo are well known for demonstrating the effectiveness of gamification in learning English.

Augmented Reality and Virtual Reality platforms have increased the opportunities for empirical learning [3, p. 18]. These technologies allow students to

engage in fascinating situations, virtual learning activities, virtual laboratory experiments and reproduction of historical processes. Students can practice communicating in English in oral and written form.

Adaptive learning systems use data analysis to determine student progress and adjust learning content accordingly [5, p. 1390]. These technologies provide individualised learning trajectories, ensuring that students learn content at their own pace and an appropriate level of difficulty. Tools such as Smart Sparrow and Knewton create adaptive learning environments that meet the diverse learning needs of students.

Blended learning in English involves a combination of face-to-face learning and online tools and is a widespread approach to learning English [2, p. 85]. Flipped classrooms, where students review material before class and engage in active English discussions, promote better comprehension and critical thinking skills.

The implementation of advanced technologies in the development of a culture of lifelong learning of English not only improves the learning process but also increases the work productivity of educators. University teachers can create a dynamic and student-centred learning environment using digital tools, artificial intelligence, gaming technologies, augmented and virtual reality, adaptive learning and blended learning models [1]. Technology-oriented lifelong learning of English provides flexibility, global competence and personal development. To be successful and effective, educators must constantly research and implement new technological advances, promoting a culture of lifelong learning and innovation in learning English.

References

1. Bates T. Teaching in a digital age: guidelines for designing teaching and learning. BC campus. 2019. URL: <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2>.
2. Bonk C.J., Graham C.R. The handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs. John Wiley & Sons. 2006. 624 p.
3. Dabbagh N., Marra R.M., Howland J.L. Meaningful online learning: integrating strategies, activities, and learning technologies for effective designs. Routledge. 2019. 224 p.
4. Nation I.S.P. Learning vocabulary in another language. Cambridge University Press. 2013. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139858656>.
5. Siemens G., Gašević D. Learning Analytics: the emergence of a discipline. *American Behavioral Scientist*, 2012. N. 57(10), P.1380-1400.
6. Wang F., Hannafin M.J. Design-based research and technology-enhanced learning environments. *Educational Technology Research and Development*, 2005. N.53(4), P.5-23.

Боряк І. В.,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

Київський кооперативний інститут бізнесу та права,

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ОСВОЄННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ТА ГОВОРІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

Ми живемо в епоху, коли технології та цифрові засоби перетворюють наше оточення та впливають на різні аспекти нашого життя, у тому числі і на систему освіти. Цифрові засоби навчання, такі як мобільні додатки, онлайн-платформи та інтерактивні віртуальні середовища, надають унікальні можливості для покращення процесу вивчення англійської мови. Перш за все, вони дозволяють індивідуалізувати навчання, враховуючи потреби та рівень кожного здобувача освіти. Завдяки інтерактивним вправам, тестам і відстеженню прогресу, студенти можуть вивчати мову в режимі реального часу та виправляти свої помилки [1].

З використанням технологічних інновацій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, та інтерактивних мультимедійних інструментів, онлайн платформи надають студентам унікальну можливість практикувати мову в умовах, що максимально наближені до реального спілкування. Вони дозволяють студентам не тільки вивчати граматику та лексику, а й розвивати розуміння мови та вміння вільно висловлюватися, що є критично важливим для майбутньої професійної діяльності [2, с.2].

Оскільки засвоєння лексики та навички говоріння є найскладнішими для студентів, пропонується перелік додатків, які можуть допомогти подолати ці бар'єри. Додаток Words забезпечує безкінечно захоплюючу гру в слова, що сприяє запам'ятовуванню нових термінів, тренуванню правопису та розвитку слухового сприйняття. Програма підходить для користувачів з різними рівнями

володіння англійською мовою – від початкового до просунутого. Однією з основних переваг Words є можливість роботи в офлайн-режимі. Крім того, додаток адаптується до індивідуальних потреб користувача, фокусуючись на словах, які викликають труднощі. База програми містить понад 8 тисяч слів та 330 уроків. Використовуючи Words, ви не лише зможете покращити свій лексичний запас, а й переконатися, що процес вивчення іноземної мови може бути надзвичайно захоплюючим. Методика, запропонована в додатку Quizlet, полягає у вивченні іноземних мов та іншої інформації за допомогою карток. Після реєстрації у програмі користувач має можливість самостійно створити список слів (set), які потрібно запам'ятати, і поступово їх відпрацьовувати, використовуючи ці картки. Перевагами Quizlet є ігрова форма навчання та широкий спектр рубрик, серед яких є й іноземна мова. Duolingo — це додаток, який використовує метод ігрофікації для навчання іноземних мов. Користувачі отримують письмові уроки та диктанти, зосереджуючи увагу на розширенні лексичного запасу. Додаток пропонує завдання на прослуховування та вимову. Структура роботи в Duolingo поділена на уроки, кожен з яких містить вправи на практику розмовної мови, аудіювання, переклад, а також тести з множинним вибором. Однією з ключових особливостей Duolingo є метод спроб і помилок: користувачі можуть миттєво побачити, які завдання виконані правильно, а у випадку помилок отримати підказки для покращення результатів. Якщо ви прагнете покращити свої навички розмовної мови, але не маєте можливості відвідувати розмовні клуби, рекомендуємо сучасний додаток Conversation English By The English App. Ця програма спеціально розроблена для практики розмовної мови. Використовуючи цей додаток, ви зможете вивчити близько 200 ідіом і фразеологізмів, покращити свої комунікативні навички та адаптуватися до автентичного вимови, оскільки кожне заняття включає не лише вивчення нових слів і фраз, а й прослуховування текстів і діалогів. Linguistic Player Якщо ви є кіноманом і бажаєте переглядати улюблені фільми мовою оригіналу, але

сумніваєтеся у своїх знаннях, рекомендуємо вам скористатися Linguistic Player. Цей програвач має перевагу перегляду фільмів з подвійними субтитрами, що дозволяє одночасно чути англійську мову та бачити переклад і написання. Результати не забаряться: ви запам'ятаєте нові слова та сталі вирази, а також засвоїте правильну вимову. Однак для досягнення бажаного результату необхідно переглядати велику кількість серій [3].

Отже, у сучасному світі існує безліч ефективних інструментів для вивчення іноземних мов, які можуть задовольнити різні потреби та стилі навчання. Додатки, такі як Duolingo, Conversation English By The English App та Linguistic Player, пропонують унікальні підходи до освоєння мови через ігрофікацію, практику розмовної мови та перегляд фільмів.

Список використаних джерел

1. Барвинська О. О. Використання цифрових засобів навчання для формування професійних компетентностей здобувачів освіти під час вивчення англійської мови. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-cifrovih-zasobiv-navchannya-dlya-formuvannya-profesiynih-kompetentnostey-zdobuvachiv-osviti-pid-chas-vivchennya-anglijsko-movi-z-dosvidu-roboti-416102.html> (дата звернення: 06.03.2025).
2. Трофімова-Герман А. І., Бунтурі Ю. В., Ніконоров С. І. Перспективи застосування інтерактивних онлайн ресурсів для дрилінгу навичок говоріння іноземними мовами серед студентів-лінгвістів. *Академічні візії*. 2023. № 25. С. 2. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10730571> (дата звернення: 06.03.2025).
3. Сучасні методики і додатки у вивченні англійської мови. *Cambridge Club*. URL: <https://cambridge-club.kyiv.ua/suchasni-metodiki-i-dodatki-u-vivchenni-anglijskoi-movi/> (дата звернення: 06.03.2025).

Бруневич В. М.,

старший викладач центру спеціальної підготовки,

Пенітенціарна академія України

м. Чернігів, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасні технології відіграють ключову роль у трансформації освітнього процесу, роблячи його більш ефективним, доступним і гнучким. Впровадження цифрових інструментів та інноваційних методів навчання відповідає викликам

сучасного інформаційного суспільства, де важливо не лише накопичувати знання, а й вміти їх використовувати на практиці.

Актуальність цієї теми обумовлена низкою важливих факторів. По-перше, за допомогою онлайн-курсів, платформ дистанційного навчання та електронних бібліотек освіта стає більш доступною, дозволяючи здобувачам вищої освіти отримувати знання незалежно від місця перебування. По-друге, інтерактивність навчального процесу збільшує використання мультимедійних матеріалів, гейміфікації, що сприяє кращому засвоєнню інформації та мотивації студентів.

Крім того, персоналізація сучасної освіти дозволяє врахувати індивідуальні особливості студентів, пропонуючи матеріали відповідно до їх потреб, особливостей та інтересів. В умовах сьогодення особливе значення приділяється розвитку цифрових компетенцій, оскільки володіння сучасними технологіями є необхідною навичкою для будь-якої професії, а їх інтеграція в освітній процес допоможе підготувати конкурентоспроможних фахівців.

Окремо варто відзначити значення безперервного навчання, саме цифрові технології забезпечують можливість продовжувати освітній процес навіть у кризових ситуаціях, таких як пандемія чи воєнний стан в країні, що забезпечують стійкість освітньої системи. Нарешті, автоматизація оцінювання за допомогою цифрових платформ та штучного інтелекту дозволяє швидко та об'єктивно оцінювати знання студентів, звільняючи викладачів від рутинної роботи та даючи їм можливість зосередитися на якості навчального процесу.

Таким чином, використання сучасних технологій в освіті є не лише актуальним, а й необхідним для підвищення ефективності навчання, розвитку нових форм взаємодії між викладачами та студентами, а також створення освітнього середовища, яке відповідає сучасним вимогам.

У закладах вищої освіти на даний період все більшої популярності набувають такі інноваційні методи навчання, як, наприклад: застосування телекомунікаційних технологій; впровадження інформаційних інструментів у процесі викладання та читання лекцій; проведення практичних занять у вигляді

тренінгів; використання технологій інтерактивного навчання; застосування методики ігрового імітаційного моделювання; імітація професійної діяльності в навчальному процесі [1, с. 65].

Зважаючи на тривалість воєнних дій, вже зараз необхідно вирішувати нагальні проблеми та відновлювати освітню систему України. У цих умовах багато науковців наголошують на необхідності глобального оновлення всієї освітньої сфери, що можливо лише за умови прагнення до розвитку та відмови від стагнації. Одним із ключових напрямів змін є реформування освітніх технологій і освітніх програм, зосередження на розвитку критичного мислення та навичок розв'язання проблеми. Досягти цього можна шляхом активного залучення здобувачів вищої освіти до практичного навчання, а також заохочення викладачів до використання сучасних, модернізованих методик викладання [2].

Ще одним рішенням є децентралізація освітньої системи, яка забезпечить більшу освітню автономію місцевим закладам освіти і викладачам. Це дозволяє їм самостійно обирати ефективні методи навчання, які на їх думку краще відповідають потребам здобувачів вищої освіти. Крім того, необхідно максимально залучити ресурси для освітніх установ і забезпечити викладачів доступом до сучасних освітніх технологій, оскільки більшість платформ на сьогодні є платними. Це сприятиме інвестуванню коштів у технологічний розвиток закладів освіти, що, у свою чергу, підтримує інтерактивний підхід у навчанні та підвищує його ефективність [3].

Аналізуючи існуючі проблеми, пов'язані з впровадженням інноваційних методів навчання молоді в Україні, які виникли через низку несприятливих обставин, можна дійти висновку, що для формування сучасної всебічно розвиненої особистості необхідно впроваджувати інноваційні освітні методики в різні сфери діяльності людини та в освітній процес загалом. Іншими словами, розвиток інноваційних підходів у сфері освіти має працювати комплексно, охоплюючи всі його аспекти.

Для вдосконалення сучасного освітнього процесу необхідно активно впроваджувати інноваційні методи навчання в закладах вищої освіти. Ефективним підходом для сучасних освітніх закладів є застосування методик, спрямованих не тільки на запам'ятовування інформації, а й на всебічний розвиток індивіда як в особистісному, так й в професійному напрямку. До таких методів належать симулятивне навчання, проєктно-дослідницький підхід, мозковий штурм, кейс-метод, дискусія, дебати, метод «акваріум», лекції з використанням різноманітних навчальних платформ, які широко застосовуються в європейській освітній практиці. Використання новітніх технологій в освіті сприятиме формуванню особистості, здатної швидко адаптуватися до динамічних умов сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Радкевич В. О. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти* : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Глухів, 14 травня 2020 р. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 61–66.
2. Жорова І. Я. Сучасні технології розвитку професіоналізму педагогів у системі післядипломної освіти України. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 1. URL: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2019-1-96-103> (Дата звернення 26.02.2025).
3. Каленський А. А. Концептуальні засади екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: педагогічні науки*. 2022. № 48. С. 87–94. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-1-48-87-94> (Дата звернення: 27.02.2025).

Vasylyshyna N. M.,

Professor of the Foreign Languages and Translation Department,

D.Sc. in Pedagogics, Professor,

State University «Kyiv Aviation Institute»,

Kyiv, Ukraine

**APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS
AT MODERN UNIVERSITY**

Artificial intelligence (AI) has infiltrated various aspects of our everyday existence, fundamentally altering our interactions with technology and its functionalities.

In our daily routines, we encounter well-known virtual assistants such as Siri and Alexa. These are not merely basic applications that execute commands; rather, they employ

machine learning algorithms that enable them to evolve, learn from errors, and deliver increasingly precise and customized responses as they engage with users.

In the realm of digital communication, chatbots have transformed the manner in which businesses connect with their clientele. Furthermore, advanced models like ChatGPT have distinguished themselves through their capacity to engage in conversations that closely resemble human interaction. Unlike traditional chatbots that rely on fixed responses, ChatGPT and other sophisticated large language models (LLMs) utilize extensive data sets, which empower them to comprehend context and offer tailored replies to diverse scenarios.

The advancement of AI-driven communication has been remarkably profound, leading to ChatGPT becoming an essential resource for university students in 2023, particularly in disciplines where some educators embraced this technology with an open perspective.

Moreover, AI has significantly influenced various domains, including email and social media. These platforms have evolved beyond mere communication tools; they now possess the capability to learn from user interactions and preferences, thereby enhancing the overall user experience through features such as email organization and personalized content suggestions (Adolphs, S., Clark, L., Dörnyei, Z., Glover, T., Henry, A., Muir, C., & Valstar, M., 2018).

In the entertainment sector, streaming services like Netflix and Spotify employ AI algorithms to assess user preferences and provide tailored content recommendations. Similarly, transportation applications utilize AI to optimize routing, allocate drivers, and enhance service efficiency.

The automotive sector is advancing rapidly, focusing on the development of semi-autonomous and ultimately fully autonomous vehicles. These innovations promise not only enhanced comfort but also the potential for increased safety. Nevertheless, the journey toward complete autonomy presents numerous technical and ethical hurdles.

Similarly, the financial and healthcare industries have experienced significant changes driven by artificial intelligence. Financial institutions, including banks, leverage AI for

predictive analytics and fraud prevention, while the healthcare sector employs it to achieve more precise diagnoses through medical imaging and generative AI techniques.

In the field of education, artificial intelligence holds the potential to transform the methodologies of teaching and learning. Tools powered by AI, including intelligent tutoring systems, deliver tailored solutions that cater to the individual needs of students, thereby enhancing their learning experiences. Furthermore, pioneering organizations are incorporating advanced technologies such as virtual reality (VR) and augmented reality (AR) into educational programs, providing students with engaging and enriching experiences.

Adaptive learning represents an educational strategy that leverages technology to tailor the learning experience to the unique needs and capabilities of each student. This methodology employs algorithms and data analytics to modify content, pacing, and instructional methods in accordance with the student's progress and performance.

The primary characteristics of adaptive learning encompass:

1. Personalization: Learning materials and activities are customized to align with the learner's existing skills and knowledge base.
2. Continuous feedback: Students receive immediate and tailored feedback regarding their performance.
3. Dynamic adaptation: The system modifies content in real-time, responding to the student's answers and advancement.
4. Learner-centered approach: Emphasizes the individual learning requirements of each student.
5. Use of data: Gathers and evaluates data on student performance to enhance and refine the educational experience (Nguyen, N., 2023).

Adaptive learning is especially effective in accommodating the varied learning styles and paces present in a classroom setting and is increasingly implemented in online and digital learning platforms. Adaptive learning offers tailored feedback for both students and educators, enabling the identification of students facing challenges and potentially reducing dropout rates, thereby improving overall educational outcomes. Artificial intelligence tools facilitate individualized learning experiences, allowing students to advance at their own

speed, recommending supplementary resources as necessary, and equipping teachers with valuable insights into student progress. This level of adaptability is essential to circumvent the constraints of a standardized pace that may be too rapid for some learners and unengaging for others. Adaptive learning includes a range of applications, which can be classified into three main categories: systems-based, learner-centered, and blended approaches (Lightfoot, A., 2023).

Referring to the foreign experience of AI application in the area of education, one notable example of adaptive learning implementation is found at Florida International University (FIU). The institution employed adaptive learning strategies to address the issue of high attrition rates among engineering students. This initiative aimed to enhance students' comprehension of the algebraic concepts necessary for the Calculus for Engineering course and to foster a sense of engineering identity, particularly among individuals from underrepresented backgrounds in the field. The university's approach included the development of a comprehensive support program for the course, leveraging adaptive learning while emphasizing affordability and accessibility of course materials. Additionally, they proposed an optional six-week extended semester featuring adaptive course content for students struggling with mathematical concepts.

To sum up, while the implementation of AI in higher education presents various challenges and ethical dilemmas, the advantages of this technology are substantial and warrant attention. AI has the potential to significantly enhance educational experiences, boost productivity and efficiency, and foster inclusivity and accessibility (Haristiani, N., 2019).

Consequently, it is essential for educational institutions to thoughtfully plan and incorporate AI, ensuring its responsible and equitable application. By leveraging the capabilities of AI and emerging technologies, educators can cultivate improved learning environments that are inclusive, adaptable, and attentive to the needs of all students.

AI technology will not replace education; rather, it holds immense promise for accelerating educational transformation. It is imperative for institutions to utilize the capabilities of AI and new technologies to develop superior learning environments that are inclusive, adaptable, and responsive to the diverse needs of every student.

Institutions must devise strategies to effectively employ AI in order to enhance efficiency, promote learning, stimulate creativity, drive innovation, and support growth, all while maintaining a commitment to fairness and equity.

References

1. Adolphs, S., Clark, L., Dörnyei, Z., Glover, T., Henry, A., Muir, C., & Valstar, M. (2018). Digital innovations in L2 motivation: Harnessing the power of the Ideal L2 Self. *The system*, 78, 173-185. URL: <https://doi.org/10.1016/j.system.2018.07.014>.
2. Lightfoot, A. (2023) New report looks at how artificial intelligence could affect ELT. British Council. URL: <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/new-report-looks-how-artificial-intelligence-could-affect-elt>.
3. Haristiani, N. (2019). Artificial Intelligence (AI) Chatbot as Language Learning Medium: An inquiry. *Journal of Physics: Conference Series*, 1387, 012020. URL: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1387/1/012020>.
4. Nguyen, N. (2023) Opportunities and challenges of AI in higher education. URL: <https://feedbackfruits.com/blog/opportunities-and-challenges-of-ai-in-higher-education>.

Вихованець З. С.,

доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови

та медичної термінології,

кандидат філософських наук, доцент,

Вінницький національний медичний університет ім. М. П. Пирогова,

м. Вінниця, Україна

КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНА ПРИРОДА МЕРЕЖЕВИХ СЕРВІСІВ ЯК ОСВІТНІЙ РЕСУРС МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ ПРАВА

Четвертий рік повномасштабної війни незалежної Української держави проти російської федерації за свій суверенітет і територіальну цілісність посилює актуальність соціально-філософського аналізу інтеграційних процесів у світовому господарстві задля забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку своєї країни. Відповідно пріоритетним напрямком функціонування постсучасного суспільства стає активний процес соціальної комунікації, а тому комунікативно-діяльнісна природа мережесервісів актуалізується підвищенням значущості інформаційних технологій та знань у професійному житті людини в контексті вирішення проблеми формування досвіду індивідуально-організаційної та освітньої діяльності, підвищує результативність

студентської мобільності в умовах тектонічних зрушень планетарного масштабу. При цьому зміни стосуються як їх матеріально-технологічних складових, так і форм взаємодії з соціумом, способів функціонування в суспільстві, а також тієї нової ролі, яку юридична освіта починає відігравати у процесі становлення, формування та навчання особистості. Отож, соціально-філософський підхід у сприйнятті новітніх комунікаційних технологій надає можливість зрозуміти багатомірність істини, чим допомагає долати однобічність сучасної спеціалізованої людини, а особливості процесу взаємодії за допомогою блогів, вікі, подкастингу і т.п. зводяться до таких параметрів як синхронна або асинхронна комунікація, у якій доступ до інформації здійснюється у зручний час, що сприяє зростанню якості неформального спілкування та діалогічному характеру комунікативних актів.

Особливо зараз, щоб досягти професійного визнання, фахівець повинен мати не лише набір розвинених компетенцій, але й певні когнітивні та творчі здібності, тому проблема розвитку критичного мислення у майбутніх фахівців в галузі права, як одного з головних елементів навчання, майже відразу посіла провідне місце в міжнародних освітніх системах. Для формування та розвитку навичок та ефективних стилів критичного мислення у майбутніх фахівців в галузі права дослідники пропонують цілеспрямовано організовувати навчальну діяльність студентів паралельно з використанням набутих знань на практиці виконання складних завдань на основі алгоритмів і моделей прийняття рішень, але найбільш перспективним направленням стає використання так званих «хмарних» технологій, їх розглядають як інноваційний ресурс, якій має величезний потенціал в освітній галузі. Дослідники підкреслюють існування низки переваг хмарних технологій для їх застосуванні в освітніх цілях, а саме: можливість доступу до учбового матеріалу та інших інформаційних ресурсів на будь-який пристрій та час у мережі інтернет; забезпечення принципово нових способів організації досліджень або проєктної діяльності; можливість економії

коштів на придбанні програмного забезпечення, відсутність необхідності в учбових спеціалізованих приміщеннях та рекламного контенту, антивірусна та антихакерська безпека; взаємна відкритість до освітнього середовища для вчителів та студентів; можливість виконувати багато видів навчальної роботи, контролю та оцінки в режимі онлайн (онлайн-уроки, вебінари, інтегровані практичні заняття, «кооперативні» лабораторні роботи, тренінги, круглі столи тощо [2, с. 316-317]. У свою чергу, на думку вітчизняного колективу авторів посібника «Основи критичного мислення та праворозуміння у судовій практиці» феномен критичного мислення: «має декілька важливих маркерів та критерії, перелік яких залежить від концептуальної позиції науковця. Крім того, воно передбачає ввічливий скептицизм, означає формулювання думки щодо певного питання та здатність відстоювати цю позицію логічними доводами. Критичне мислення передбачає увагу до аргументів опонента та їх логічне осмислення. І головне, воно вдосконалюється винятково в присутності когось, тобто в процесі взаємодії під час навчання чи праці» [2, с. 5]. Отож критичне мислення на засадах раціонального дослідно-практичного світорозуміння забезпечує пізнавальне привласнення у процесі набуття професійних компетенцій працівником, тобто виникає ефект унікального поєднання логіко-раціональних пізнавальних здібностей людини та його творчо-вольових зусиль на основі суб'єктно-емоційного настрою, який створюється в умовах певного соціокультурного простору з урахуванням мовно-символічного сприйняття дійсності.

Отже, комунікативно-діяльнісна природа соціальних мережесервісів суттєво впливає на процес формування професійних компетенцій майбутнього фахівця в галузі права та надає можливість комплексного осмислення їх освітнього потенціалу, оскільки завдяки неперервному процесу модернізації формується принципово нове комунікативне середовище, яке багато в чому визначає суттєві зміни сучасного освітнього простору. Своєю чергою, у вимірі освітньої реальності майбутнього фахівця в галузі права створюються умови для

найбільш повного розкриття особистісного потенціалу, покращуються навички самоконтролю у процесі навчання та вивчення юридичних дисципліни, формується активна комунікативна позиція студента як суб'єкта міжкультурної взаємодії. Водночас завдяки засобам зворотного зв'язку, які забезпечують спілкування та обговорення інформації, суб'єкт освіти із пасивного споживача учбового матеріалу перетворюється на її активного виробника та співавтора.

Список використаних джерел

1. Доній Н. Є., Ніщимна С. О., Герасимова Е. М. Основи критичного мислення та праворозуміння у судовій практиці : навчальний посібник. Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2021. 432 с.
2. Vykhovanets, Z. Use of cloud technologies in the process of professional and linguistic training of law students for the development of academic performance. *International Journal of Higher Education*, 2020, 9 (7), p. 310-320. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85090374567&doi=10.5430%2fijhe.v9n7p310&partnerID=40&md5=6abe50875e26dab216365871b302bc72> .

Вінтюк Ю. В.,

доцент кафедри практичної психології та педагогіки,

кандидат психологічних, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

ФІЛЬМОТРЕНІНГ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

Підготовка кваліфікованих фахівців із вищою освітою зумовлює необхідність використання інноваційних підходів і методів, придатних для вирішення різноманітних завдань, як у навчальній, так і в трудовій діяльності. До числа перспективних належить і фільмотренінг – сучасний метод навчання, який дедалі ширше використовується для вирішення різноманітних як навчальних, так і практичних завдань. У даному випадку буде розглянуто особливості застосування тренінгового заняття з використанням кінофільмів при підготовці курсантів-рятувальників, які навчаються у Львівському державному

університеті безпеки життєдіяльності. Необхідність розгляду особливостей застосування фільмотренінгу в навчальному процесі визначає актуальність даного дослідження.

Мета роботи: висвітлити можливості використання фільмотренінгу при підготовці фахових рятувальників, зокрема, для забезпечення їхньої діяльності в надзвичайних умовах, на конкретному прикладі.

Курсанти, що навчаються у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, серед інших опановують також навчальні дисципліни, що передбачають проведення тренінгових занять. Причому практично будь-які тренінгові заняття дозволяють проводити також фільмотренінги. Особливості проведення тренінгового заняття з застосуванням кінофільму, в навчальних цілях, відображені у попередніх публікаціях на дану тему (див., напр.: [2]).

Далі буде розглянуто приклад проведення фільмотренінгу з курсантами-рятувальниками, з використанням кінофільму «Зворотня тяга» (драма 1991 року), котрий відповідає специфіці їхньої професійної підготовки, а також тематиці навчального курсу «Соціально-психологічний тренінг спілкування». У даному випадку таке заняття є доцільним для налагодження спілкування з курсантами на професійно значиму тему. Слід зауважити, що повнометражний кінофільм можна використовувати як стимульний матеріал для заняття, але регламентований час на його проведення не дозволяє повністю продемонструвати фільм в аудиторії. Тому доводиться демонструвати лише певні фрагменти з відібраного фільму, або ж переглядати лише певну його частину; можна також запропонувати фільм для самостійного перегляду.

На початку запланованого заняття необхідно роз'яснити слухачам його мету; а також поставити завдання, які передбачено вирішити. Зокрема, курсантам запропоновано дати відповіді на такі запитання:

1. Які ваші враження від перегляду фільму «Зворотня тяга»?
2. Кого слід віднести до головних персонажів фільму?

3. Що становить собою, згідно з фільмом, професія пожежника?
4. Що виступає рушієм, котрий розгортає події фільму?
5. Яка історія професійного шляху начальника пожежної частини

Стівена Маккеффри?

6. Яка історія шляху в професію брата Стівена, Браяна Маккеффри?
7. Які особливості стосунків Стівена Маккеффри з дружиною Гелен?
8. Які особливості міжособистісного та професійного спілкування

персонажів фільму?

9. Як основна ідея фільму?
10. Наскільки актуальні ідеї фільму за сучасних реалій?
11. Чому ми можемо навчитися у пожежників-персонажів фільму?

Оскільки запропонований кінофільм містить ситуації, котрі наявні при виконанні професійної діяльності рятувальниками ДСНС, поставлені завдання передбачають пошук можливостей для їхнього вирішення. Відповідно, в ході проведення фільмотренігу відбувається формування необхідних знань, вмінь і навичок вирішення складних ситуацій у курсантів-рятувальників.

Після цього слідує основна частина, в якій відбувається перегляд кінофільму (чи його частини), під час якого потрібно виконати поставлені завдання. Далі розпочинаються виступи слухачів, які наводять власні міркування з приводу побаченого, пропонують можливі варіанти вирішення поставлених завдань. Для цього вони використовують наявні знання з освоєних раніше предметів, пропонують нові рішення завдань, що постають перед персонажами фільму тощо. Під час і після виступів курсантів відбувається їхнє обговорення, для чого використовується спільне знання та задіюється групове мислення тощо.

На завершальному етапі заняття передбачене підбиття підсумків і здійснення узагальнень, запропонованих учасниками обговорення. Саме таке спільно здобуте знання стає головним результатом заняття. Детальніші приклади проведення фільмотренінгу наявні у попередніх публікаціях (див., напр.: [1]).

Висновок. Проведений розгляд можливостей і особливостей використання фільмотренінгу для професійної підготовки курсантів-рятувальників, а також набутий досвід їхнього проведення підтверджує, що така форма навчальних занять є ефективною та придатною для застосування при викладанні різних предметів; викликає інтерес у слухачів, підвищує їхню активність під час занять, і дає позитивні результати щодо формування їхньої фахової компетентності.

Список використаних джерел

1. Вінтюк Ю. В. Фільмотренінг у навчальному процесі при підготовці курсантів-рятувальників (на прикладі кінофільму «Рятівник»). *Вісник науки і освіти*. № 6(24). 2024. С. 537–551.
2. Вінтюк Ю. В. Застосування фільмотренінгів у процесі підготовки фахових психологів. *Вісник науки і освіти*. № 8(26). 2024. С. 794–808.

Вінтюк Ю. В.,

доцент кафедри практичної психології та педагогіки,

кандидат психологічних, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

**ФІЛЬМОТЕРАПІЯ У ПРОФІЛАКТИЦІ СУЇЦИДНИХ НАМІРІВ
СЕРЕД СЛУХАЧІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Вирішення завдань підготовки фахівців, психологів зокрема, вимагає застосування відповідних методів її здійснення, придатних для реалізації за наявних реалій. До перспективних методів роботи психолога з клієнтами належить і фільмотерапія, яка набуває дедалі більшого поширення та визнання в нашій країні. Будучи різновидом арт-терапії вона належить до сучасних методів психотерапії, придатних для вирішення широкого кола завдань психотерапевтичної практики. У даному викладі буде розглянуто особливості використання фільмотерапії для профілактики суїцидних намірів. Необхідність з'ясування можливостей і особливостей освоєння студентами-психологами даного виду терапії, а також її застосування визначає актуальність дослідження.

Мета роботи: розглянути можливості використання фільмотерапії у профілактиці суїцидних намірів серед слухачів навчальних закладів, на конкретному прикладі.

Студенти, що навчаються у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності за спеціальністю «Психологія», вивчають також навчальні дисципліни, які передбачають освоєння різних психотерапевтичних методик. Відповідно, доцільно ознайомити їх з можливостями, які надає для цього фільмотерапія. Слід також відзначити, що певним чином організовані тренінгові заняття з використанням кінофільмів мають саме психотерапевтичне призначення. Деякі особливості проведення фільмотерапії, передусім у навчальних цілях відображені у попередніх публікаціях (див., напр.: [1; 2]).

У даному випадку розглянемо, як приклад, проведення заняття, що передбачає організацію спілкування зі студентами на професійно важливу для них тему, а також презентацію підходу до роботи з певним контингентом клієнтів, зокрема тих, кого переслідують суїцидні наміри. Як необхідний стимульний матеріал для проведення заняття, була запропонована психологічна драма «Вероніка вирішує померти» (2009); робота з фільмом здійснена під час практичних занять. Важливо відзначити, що фільм представлено слухачам саме як навчальний, а дійсна мета заняття – проведення профілактики суїцидних намірів – не розголошувалася. Передбачено також продовження цієї роботи магістрантами-психологами під час проходження ними педагогічної практики у загальноосвітніх навчальних закладах.

Слід зазначити, що спеціально підібраний кінофільм може використовуватися як стимульний матеріал для заняття, але обмежений час на його проведення не дозволяє повністю продемонструвати його в аудиторії, тому переважно доводиться демонструвати лише певну його частину. Спочатку потрібно роз'яснити мету заняття й особливості його проведення; а також

поставити завдання, які передбачено вирішити. Зокрема, студентам запропоновано дати відповіді на наступні питання:

- Які ваші враження від перегляду фільму «Вероніка вирішує померти»?
- Кого можна віднести до головних персонажів фільму?
- Яка історія життєвого шляху Вероніки?
- Що виступає рушієм, котрий розгортає події фільму?
- Що сталося з Веронікою?
- Як можна оцінити вчинок Вероніки?
- Як основна ідея фільму?
- Наскільки актуальні ідеї фільму за сучасних реалій?
- Як можна врятувати Вероніку?
- В чому полягає терапевтичний вплив фільму?
- Чому ми можемо навчитися у персонажів фільму?

Далі слідує основна частина, в якій відбувається перегляд кінофільму, або його частини, під час якого слухачі виконують поставлені завдання. Далі розпочинаються виступи студентів, які висловлюються з приводу побаченого, а також пропонують способи вирішення поставлених завдань. При цьому вони використовують знання з вивчених раніше предметів, пропонують нові рішення завдань тощо. Після виступів відбувається їхнє обговорення, для чого використовуються наявні знання та групове мислення, яке також спрямоване на освоєння матеріалу, одержаного під час вивчення різних предметів.

На завершальному етапі заняття необхідно підбити підсумки, здійснити узагальнення, зробити висновки, до яких повинні прийти учасники обговорення в ході спільної дискусії. Саме це здобуте разом знання стає головним результатом проведеного заняття. Приклади проведення навчальних занять із фільмотерапії в повному обсязі висвітлені у попередніх публікаціях [1; 2].

Висновок. Проведений розгляд можливостей і особливостей застосування фільмотерапії для профілактики суїцидних намірів у молодіжному середовищі а

також набутий досвід їхнього проведення дозволяє відзначити, що проведення подібних занять є доречними для застосування під час викладання певних навчальних предметів; вони викликають чималу зацікавленість у слухачів, підвищують їхню активність, і загалом дають бажані позитивні результати щодо подолання суїцидних намірів, як серед студентів, так і старшокласників.

Список використаних джерел

1. Вінтюк Ю. В. Фільмотерапія у навчальному процесі при підготовці магістрів-психологів (на прикладі кінофільму «Вогнетривкий»). *Вісник науки і освіти*. № 7(25). 2024. С. 652–666.
2. Вінтюк Ю. В. Фільмотерапія у профілактиці суїцидних намірів у молодіжному середовищі (на прикладі кінофільму «Вероніка вирішує померти

Дацюк А. І.,

студент 3 курсу,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ДОПОВНЕНОЇ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ, ЯК ЕЛЕМЕНТУ STEM У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

У сучасному світі стрімкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для освіти, зокрема у сфері STEM-освіти. STEM-освіта, передбачає вивчення наук (Science) та технологій (Technology) шляхом застосування технічної творчості та інжинірингу (Engineering), в основі яких лежать математичні розрахунки, моделювання (Mathematics) та інтегроване використання різноманітних інструментів та засобів інших наук [1, с. 64]. Одним із найперспективніших напрямів є використання доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR) для навчання. Ці технології дозволяють створювати інтерактивне та занурювальне освітнє середовище, що сприяє глибшому розумінню складних наукових концепцій, підвищенню мотивації студентів і розвитку навичок критичного мислення [2, с. 121].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації освітніх методик до викликів цифрової епохи та пошуку ефективних шляхів інтеграції

AR/VR у навчальний процес. Тому аналіз перспектив і труднощів впровадження AR/VR у STEM-освіту є важливим кроком до вдосконалення сучасних освітніх технологій. Різні аспекти використання віртуальної та доповненої реальності в освітньому процесі, а також особливості їх впровадження, стали предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

У контексті нашої наукової роботи ми спираємось на дослідження Д. Єфімова, який зазначає, що доповнена реальність постає як нова інтерактивна технологія, яка дає змогу накладати комп'ютерну графіку або текстову інформацію на об'єкти реального часу, це поєднання на екрані двох спочатку незалежних просторів: світу реальних об'єктів навколо людини і віртуального світу, створеного на комп'ютері [3, с. 220].

Так, Л. Тарангул та С. Романюк вивчали роль та досвід застосування технології доповненої реальності (AR-технології) в освітньому процесі закладів вищої освіти. Дослідники представили визначення AR-технології, розкрили її переваги та обмеження, пов'язані з використанням у навчанні. Також в результаті дослідження вони встановили, що ефективним інструментом для підтримки освітнього процесу в закладах вищої освіти з використанням AR-технології є платформа HP Reveal, яка відрізняється своїми перевагами, що дозволяють візуалізувати навчальну інформацію і удосконалювати методи навчання та освітній процес загалом [4, с. 189].

Відтак, науковці Н. Хміль, Т. Галицька-Дідух та В. Цянці визначають, що впровадження інноваційних технологій доповненої та віртуальної реальності в освітній процес дозволить здобувачам освіти розширити своє сприйняття реальності, краще розуміти навколишній світ, збільшити мотивацію та здобувати знання з більшим успіхом, а також стимулювати розвиток мозкової активності. Доповнена реальність є доступною, дозволяє реалізувати індивідуальні здібності здобувачів освіти, заохочує їх до спільної роботи та створює багатовимірний простір вивчення [5, с. 10].

Спираючись на зазначені нами визначення науковців, ми даємо власне обґрунтування перспектив та викликів використання доповненої та віртуальної реальності, як елементу STEM у галузі освіти. Використання доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR) у STEM-освіті є перспективним напрямом, що здатен якісно змінити підхід до навчання. Завдяки інтерактивності, занурюванню в навчальний процес і можливості моделювання складних явищ та експериментів ці технології дозволяють значно підвищити рівень засвоєння знань, зацікавленість студентів та розвиток їхніх практичних навичок.

Отже, можна зробити висновок, успішна реалізація AR/VR у STEM-освіті потребує комплексного підходу, що включає державну підтримку, розробку доступних та ефективних освітніх рішень, підготовку педагогічних кадрів і модернізацію матеріально-технічної бази закладів освіти. Попри існуючі виклики, технології доповненої та віртуальної реальності мають потенціал стати потужним інструментом для підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти. Подальші дослідження в цій сфері допоможуть розробити ефективні стратегії впровадження AR/VR у навчальний процес та зробити STEM-освіту ще більш доступною, захопливою та результативною.

Список використаних джерел

1. Барна О. В., Балик Н. Р. Впровадження STEM-освіти у навчальних закладах: етапи та моделі. *STEM-освіта та шляхи її впровадження в навчально-виховний процес: збірник матеріалів I регіональної науково-практичної веб-конференції*. 2017. Вип. 1(90). С. 61–66.
2. Рахманіна А. С. Інтеграція STEM-підходів у процес розвитку лідерських якостей студентів. *Розвиток лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі: міжнародний досвід для потреб розбудови України: зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф.* Київ, 2024. С. 121.
3. Єфімов Д. В. Використання доповненої реальності (AR) в освіті. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 2(1). С. 219–225.
4. Тарангул Л., Романюк С. Використання технології доповненої реальності в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Проблеми освіти*. 2022. № 1(96). С. 187–204.
5. Хміль Н. А., Галицька-Дідух Т. В., Цяньці В. Використання віртуальної та доповненої реальності в українській освіті. *Академічні візії*. 2023. № 22. С. 4–16.

Доній Н. Є.,

професор кафедри гуманітарних дисциплін,

доктор філософських наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕМЕНТІВ ІМЕРСИВНОГО ТЕАТРУ

Турбулентність українського соціального простору останніх років (військова агресія РФ, COVID-19) детермінувала суттєві освітні втрати, які не могли не позначитися на соціальній компетентності здобувачів освіти. Як зазначила українська дослідниця Я. Лукацька. «соціальна компетентність потребує розуміння того, як люди можуть забезпечити фізичне і психічне здоров'я як ресурс для себе, своєї родини та соціального середовища. Для успішної соціальної взаємодії необхідно розуміти особливості поведінки, загальноприйнятої в різних колах суспільства, усвідомлювати базові поняття, які стосуються взаємодії, тощо» [3, с.50]. Враховуючи, що «основні навички соціальної компетентності полягають у здатності результативно спілкуватися в різних умовах, висловлювати та розуміти різні точки зору» [1, с. 8] доволі результативним за вказаних вище умов є використання інтерактивних методів навчання, до яких відноситься така форма як імерсивний театр. Слово «immersive» в англійській мові вживається переважно як частина словосполучень, які мають такі семантичні значення: «занурюватися у щось», «втягувати себе в якусь дію», «досвід, який людина отримує залученням в якусь дію» [4].

Імерсивний театр, по суті, представляє собою презентаційну форму взаємодії в групі, через яку руйнується «четверта стіна», що традиційно відокремлює виконавця від аудиторії як фізично, так і вербально. Нагадаймо, що

у традиційному театрі дії акторів і вистава, як правило, обмежуються сценічною зоною, а глядачі є пасивними спостерігачами. І навпаки, в інтерактивному театрі актори безпосередньо взаємодіють з глядачами, перетворюючи їх на активних учасників вистави. Інтерактивний театр часто йде рука об руку з імерсивним театром, який приводить глядачів у той самий ігровий простір, що й виконавці, але саме імерсивний театр перетворює глядачів на акторів.

Історія імерсивного театру бере свій початок від ранніх форм, таких як: давньогрецький перформанс, Commedia dell'Arte доби Відродження та Tableaux Vivant XIX ст. [див. 2]. Саме ці форми театру заклали основу для того типу вистави де участь глядачів і особистий досвід у фізичному просторі стали центральними елементами. Імерсивний театр руйнує бар'єри між акторами та глядачами й створює особистий досвід для кожного окремого глядача.

На відміну від традиційного театру, де глядач залишається інертним, імерсивний театр закликає учасників брати активну участь у виставі. Це створює більш захоплюючий та привабливий простір і ставить під сумнів сприйняття глядачами того, чим може бути театр. Під час вистави захопливі події розгортаються в реальному часі, а аудиторія заохочується впливати на напрямок історії.

У імерсивному театрі глядачам часто пропонують вибір, який безпосередньо впливає на результат вистави, тож прийняття рішень є ключовим компонентом участі аудиторії. Це дає глядачам свободу волі та можливість формувати власний досвід. Наприклад, у цікавій виставі учасники можуть проголосувати за сюжетну лінію персонажа або вирішити долю певної ситуації.

Методи імерсивного театру доволі ефективні при вирішенні завданні командоутворення. Учасників вистави заохочують вийти із зони бездіяльності й комфорту, працювати разом і ефективно спілкуватися, щоб виконувати завдання. Це не тільки сприяє активній співпраці, командній роботі, але й зміцнює міжособистісні стосунки в групі. Посилення залученості та свобода волі дають індивідам можливість брати на себе відповідальність за свої дії та рішення, сприяючи розвитку відповідальності в команді. Учасники мають більше

ентузіазму та мотивації, підвищуючи продуктивність та ефективну командну роботу.

Отже, формування соціальної компетентності у здобувачів вищої освіти за допомогою елементів імерсивного театру ґрунтується на тому, що даний вид театральної вистави – це синтез глядацької активності та акторства, за якого відбувається безпосередня зустріч Селфу зі світом, де Селф – це актор, а «світ» – це глядач. Глядач і актор постійно обмінюються ролями й це дозволяє посилити емоційний інтелект, покращити емпатичність, сприяти командоутворенню та посиленню відчуття співпричетності в прийнятті спільних рішень.

Список використаних джерел

1. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: монографія. Запоріжжя: ЗІДМУ, 2006. 332 с.
2. Кундєревич О.В., Кириленко К.М., Бенюк О.Б. Імерсивність як мистецька стратегія початку ХХІ століття (аналіз театрального досвіду та його філософських підвалин). *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*, 2021. (45), с.174-182. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.45.2021.247390>.
3. Лукацька Я.С. Аналіз поняття «соціальна компетентність особистості» в українських та зарубіжних наукових працях. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2021. № 1 (21). С. 49-53.
4. Immersive. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/immersive> (дата звернення: 06.03.2025).

Дудко І. В.,

курсант І15 навчальної групи,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Щербина Н. О., доцент кафедри педагогіки та

професійної етики, кандидат історичних наук,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодення потребує лідерів нової формації. Людей компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно. Проблема виховання молодих

лідерів – це проблема підготовки людини майбутнього, людини, яка відповідає вимогам XXI століття [2, с. 113]. Професійна підготовка здобувачів вищої освіти значною мірою залежить від викладачів, які не лише траншують знання, а й формують особистість майбутніх фахівців з різних галузей знань, саме тому від сформованості ключових компетентностей викладачів залежить ефективність освітнього процесу.

У педагогічній науці ключові освітні компетентності фахівця розуміються це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат [2, с. 1]. На перший план висуваються внутрішні якості: особистісні якості, тобто структура особистісних здібностей та рис характеру, його загальна культура, управлінські та організаторські можливості, а вже потім – кваліфікаційна компетентність, яка передбачає знання, уміння, навички з отриманої спеціальності [2, с. 1].

Різні аспекти проблеми компетентності вивчали вітчизняні та зарубіжні психологи і педагоги: М. П. Васильєва, І. О. Данченко, Д. І. Дзвінчук, В. А. Козаков, Т. М. Лебединець, В. І. Лозова, А. К. Маркова, Л. П. Пуховська, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер та інші [3, с. 220].

Основними діяльнісно-рольовими компонентами професійної компетентності викладача вищого навчального закладу, які представлені в стандартах вищої освіти, визначені професійні знання, вміння і навички, професійні знання.

Специфіка педагогічної діяльності педагога вищої школи полягає у тому, що він співпрацює з тією категорією здобувачів вищої освіти, яка має різноманітні загальні та професійні інтереси і яка потребує від нього не тільки володіння системою загальнокультурних, психолого-педагогічних знань, необхідних для організації й ефективної взаємодії в педагогічному процесі, а й спеціальних знань, необхідних для підготовки спеціалістів-професіоналів.

Теоретична підготовка викладача закладу вищої освіти проявляється в здатності педагогічно мислити, яке передбачає наявність у педагога наступних умінь:

- аналітичних, завдяки яким проявляється узагальнене вміння педагогічно мислити – діагностувати педагогічні явища, аналізувати їх складові (умови, причини, мотиви, засоби, форми та інше);

- знаходити способи оптимального рішення педагогічних проблем тощо; прогностичні, які проявляються в прогнозуванні педагогічного процесу, розвитку особистості та її соціальних відношень;

- проєктивні, що полягають у конкретизації педагогічного прогнозування в планах навчання і виховання, обґрунтування способів та етапів їх реалізації: підбір змісту педагогічного процесу; визначення основних видів діяльності тощо;

- рефлексивні, що проявляються в уміннях педагога аналізувати свою професійну діяльність: правильність постановки мети і завдань;

- адекватність змісту педагогічного процесу поставленим завданням; відповідність форм, методів, засобів індивідуальним і віковим особливостям студентів тощо [1, с. 91– 92].

У системі професійних знань педагога вищої школи можна виділити декілька основних блоків.

Перший блок – психологічні знання. На думку Н. В. Кузьміної, в системі професійного знання педагога повинні бути представлені наступні психологічні компоненти: диференційно-психологічний – знання про особливості засвоєння навчального матеріалу відповідно до індивідуальних та вікових характеристик; соціально-психологічний – знання про особливості навчально-пізнавальної та комунікативної діяльності навчальної групи і конкретної особистості в ній, про особливості взаємовідносин та спілкування; аутопсихологічний – знання про позитивні та негативні сторони своєї професійної діяльності, особливості своєї особистості та її характерні якості. [3, с. 220].

Другий блок – власне педагогічні знання. Знання з дидактики та їх творче використання, на думку М. В. Буланової-Топоркової, спрямовують формування та розвиток педагогічної майстерності викладача вищої школи. Вони допомагають викладачу аналізувати залежності, які обумовлюють хід і результати процесу навчання, встановлювати на цій основі закономірності, які діють в освітній сфері, вибирати методи, організаційні форми і засоби навчання, найбільш ефективні для здійснення якісної підготовки фахівців. Особливістю професійних педагогічних знань педагога вищої школи є їх багаторівневість (за І. Я. Зязюном). Знання повинні бути сформовані зразу ж на всіх рівнях: методологічному (знання закономірностей розвитку загальнофілософського ряду, обумовленість цілей виховання і навчання тощо); теоретичному (закони, принципи і правила педагогіки та психології, основні форми діяльності й інше); методичному (рівень конструювання навчально-виховного процесу); технологічному (рівень вирішення практичних завдань навчання і виховання в конкретних умовах).

Третій блок – це комплекс знань професійного спрямування, відповідно до яких педагог вищої школи повинен мати уяву: про характерні особливості тієї чи іншої спеціальності; про сучасний стан, умови і перспективи розвитку професії; про систему підготовки кадрів для виробництва; про методологічні основи теоретичної і практичної підготовки фахівців за певною спеціальністю тощо.

Четвертий блок – це конкретно-предметні знання. Він передбачає знання теоретичних основ і розуміння фахівцем тих явищ, які складають основу дисципліни, що викладається.

П'ятий блок – науково-дослідницькі знання. Практика свідчить, що наукова діяльність істотно підвищує інтерес до вивчення загальних і спеціальних дисциплін, сприяє формуванню теоретичних і практичних навичок, необхідних фахівцю-досліднику, розширює науковий світогляд і здібності до проведення методологічного аналізу й критичного розуміння досягнень сучасної науки. Окреслений блок передбачає цілісне уявлення викладача про науку як систему

знань і метод пізнання; загальний аналіз методології та визначення її місця в науковому пізнанні; сутність загальнонаукових і конкретно наукових методів дослідження, планування й організації наукового експерименту; обробку результатів наукових спостережень та їх оформлення; роботу з науковою літературою та підготовку матеріалів до друку тощо[1, с. 1–2].

Професійна діяльність викладача передбачає наявність і здійснення всіх зазначених видів спілкування. За визначенням, компетентність – це обізнаність, знання, авторитет людини у якійсь галузі. Таким чином, конфліктологічна компетентність – це певна система знань, умінь і навичок у галузі конфліктології, а також у галузі спілкування, які забезпечують ефективне спілкування, можливість бути зрозумілим для партнера зі спілкування й уміння розуміти інших за умов конфліктної ситуації; це опанування позиції співробітництва і партнерства, на тлі володіння й іншими стратегіями поведінки у конфліктній ситуації [3, с. 221].

Таким чином, можемо визначити, що професійні компетентності сучасного викладача вищої освіти є динамічними, вони потребують не лише теоретичних знань з певного предмета, дотримання вимог наукової культури, норм етикету, належний рівень інформаційної культури. У сукупності наявність цих рис забезпечують постійне самовдосконалення педагога і є запорукою ефективної організації освітньої діяльності викладача та здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Гура І.О. Сутність професійної компетентності викладача ВНЗ Вісник Житомирського державного університету. 2005. № 25. С. 91–94.
2. Ноздрова О. П. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя у закладах вищої освіти. *Сучасні проблеми навчання і виховання* : збірник наукових праць / упорядник І. О. Бартенєва. Одеса, 2022. С. 112–122.
3. Тюріна В.О. Формування комунікативної і конфліктологічної компетентностей викладача закладу вищої освіти МВС України. *Науковий часопис НПУ ім. ПМ Драгоманова*. 2019. Вип. 68. С. 220–223.

Diahyleva O.,

Associate Professor of English language department

for maritime officers (abridged programme)

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Kherson State Maritime Academy,

Odesa, Ukraine

Kononova O.,

teacher of Ship Engineering department

Maritime Applied College of Kherson State Maritime Academy,

Odesa, Ukraine

Yurzhenko A.,

Associate Professor of English language department

for maritime officers (abridged programme)

PhD in Pedagogy,

Kherson State Maritime Academy,

Odesa, Ukraine

INTEGRATING GAMIFICATION IN MARITIME ENGLISH TEACHING: ENHANCING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SEAFARERS

Learning a language is a difficult task, and sometimes it can cause a feeling of exhaustion and despair because the student seems to be making no progress at all. Students constantly have to make efforts to master the material, and very often; they are unsure of their knowledge and, therefore, afraid to speak or write. Interactive game elements help create a relaxed and fun atmosphere so that students can learn and use new material more easily. Games also usually introduce a competitive element, which allows students to be interested and keep their attention focused throughout the lesson. If the teacher manages to choose the right task, the proposed situation will allow students to express their thoughts. Games add variety to the usual rhythm of working

in pairs and in groups. Games also help students learn more about each other, positively affecting not only the atmosphere in the group but also interaction during the rest of the tasks.

Game is a unique activity that not only has a great impact on the mental development of the students, turns learning into a joyful process, but also imperceptibly contributes to their assimilation of certain language material, the formation of skills and abilities of foreign language communication.

The purposeful creation of games to achieve learning goals is provided by Game-Based Learning. The core of such learning is learning through games. This type of learning fully integrates the content and mechanics of the game that participants must master. Since childhood, children have been playing games, completing a mission, finding treasure, completing certain levels, etc. With the help of these games, students develop thinking, skills, and abilities – easily, effortlessly, and with pleasure.

Gamification means the usage of game practices and activities in a non-game context to engage participants in problem-solving. This approach incorporates elements such as point systems, achievement levels, leaderboards, virtual rewards, and challenges into traditional learning or work processes.

The following key components of gamification are: mechanics: rules, processes, and drivers that govern interactions (e.g., scoring systems, mission completion); dynamics: behavioral patterns and motivational elements (competition, collaboration, achievement); emotional triggers: elements that evoke positive emotions and maintain engagement (rewards, feedback).

There are a lot of platforms that help to make a lesson interesting. For example, the website “Games to Learn English” is focused on learning ESL (English as a Second Language). It offers a variety of online games for learning English. It is a free resource that allows students to practice English playfully. Triviaplaza is an online platform that offers a large number of quizzes on a variety of topics. Each quiz on Triviaplaza contains a series of multiple-choice questions, where students can choose one correct answer. After completing the quiz, they receive results and can compare their answers

with the correct ones. This is not only entertaining but also an educational way to learn new facts and information. LearningApps.org is an interactive website that offers learning modules to create and use in the educational process. The site allows teachers and students to create interactive activities that can be used in lessons or for self-study. Baamboozle is an interactive platform for creating and playing educational games that are designed for use in the classroom or online. It allows teachers to create their games or choose from over a million games created by other teachers. Games on Baamboozle can include quizzes, brainstorming, review of material, and much more. Baamboozle is known for its ease of use and the ability to create fun and educational games that can be useful for learning and testing knowledge. Kahoot! is a popular interactive learning platform that allows you to create, share and play educational games or quizzes. It is a tool used by students, teachers, professionals and parents around the world to engage in learning and test knowledge in a fun way. Puzzlemaker is a puzzle creation tool designed for teachers, students, and parents. It allows teachers to create and print personalized word searches, crosswords, math puzzles, and more using their word lists. ELLLO (English Listening Lesson Library Online) is a large collection of free audio and video lessons for learning English, with over 3,000 lessons for all levels. ELLLO is a useful resource for those who want to improve their English listening and comprehension skills through a variety of interactive and engaging lessons [2].

Unity is a cross-platform computer game development environment. It was developed by the American company Unity Technologies and allows the creation of applications that work on more than 25 different platforms (can include personal computers, game consoles, mobiles, applications, etc). Unity was released in 2005 and has been under constant development since then. It has an intuitive interface that makes the development process more accessible even for beginners in the field of programming. Unity has a powerful graphics engine that allows you to create the necessary visual effects and animations. In addition, Unity has extensive plugin support and an active community ready to share their experience and resources. By playing

Unity games, students communicate and develop their computer competence, which can help them in the future.

Game training uses the internal motivation of students, making education interactive, useful, and, above all, fun. One of the most effective platforms is Gimkit, a real-time quiz game where teachers can conduct competitive educational sessions that test knowledge in a dynamic and engaging way. Students answer questions on their devices in real-time, and correct answers earn them game currency. Gimkit creates an environment where students actively want to learn. It can turn even the most mundane topics into exciting tasks that inspire participation [3].

Gimkit differs from other test-based platforms in the strategy it uses: students can use their currency to buy upgrades or boosts, such as bonuses for correct answers or shields to protect their results from incorrect answers. One of the outstanding features of Gimkit is that it does not punish students for incorrect answers, instead encouraging students to keep asking until they get the correct answer, which promotes thinking and perseverance in learning.

The advantage of learning through games is student motivation because this is already half the success in learning. Games naturally attract and motivate participants because the game has a clear goal, having completed which they strive to achieve. The development of critical thinking and decision-making are two skills that are especially well practiced during game-based learning. While playing, students must make decisions quickly and think logically and creatively [4].

One of the important tasks is to teach students to work in a team because this type of learning helps the team learn to work together, understand each other's strengths, and begin to trust each other more, making joint decisions.

Game-based learning has a positive effect on the level of memorization and speed of recall - how quickly participants recall the information they have learned in their work.

During game-based learning, participants can practice applying new skills and knowledge in a safe game environment. They can make mistakes, experiment, fail, and

try again. Students do all this without fear of being punished. By going step by step, they train and gain experience for their professional lives.

Going through modules, reading paragraphs, searching for useful information - all this is difficult for students to maintain attention, and using game moments, participants remain engaged longer. This, in turn, allows them to consider more complex concepts and process a larger amount of information. Game-based learning can be conducted both in the classroom and virtually.

Using games is very useful for improving the various skills of students. They can serve as an important element of practice at all levels and types of learning and for many types of communication between students and teachers. Games are a universal tool that can build a bridge between teacher and student. No matter where the two are. Games are useful because even the most classic of them can be modified in such a way that they better fit the situation or the available visual material.

References

1. Yurzhenko A. Yu., Bevzenko Yu. Yu., Kononova O. Yu. Creation of a distance communication channel with gamification elements // Handbook of Research on the Influence and Effectiveness of Gamification in Education. IGI Global, 2022. P. 226–240.
2. Pérez C., Verón J., Pérez F., Moraga M., Calero C., Cetina C. A comparative analysis of energy consumption between the widespread Unreal and Unity video game engines // arXiv preprint. 2024.
3. Chang X., Chang Ch. Game-Based Learning in ESL Classrooms: A Focus on Gimkit and Other Apps // International Journal of Higher Education. 2025. Vol. 14, No. 1.
4. Diahyleva O. S., Yurzhenko A. Y., Kononova O. Y. Gamification techniques in Maritime English online courses: Motivating learners in virtual environments. 2024.

Дума Ю. В.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Український державний університет імені М. Драгоманова,

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ КАНАЛІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Центри соціальних служб відіграють важливу роль у підтримці вразливих категорій населення, надаючи соціальну, психологічну, юридичну та гуманітарну допомогу. Ефективна комунікація дозволяє не лише оперативно

реагувати на запити громадян, але й активно інформувати їх про доступні послуги та можливості підтримки.

Основна мета використання комунікаційних каналів у діяльності Центрів соціальних служб полягає у забезпеченні оперативного реагування, що дає можливість налагодити швидкий зв'язок із людьми, які потребують допомоги. Для інформування громадян, що передбачає роз'яснення їхніх прав та можливостей отримання підтримки. Для забезпечення зворотного зв'язку, що дає можливість отримання відгуків, побажань та запитів щодо покращення послуг. Для координації з волонтерами та партнерами, що дозволяє налагодити взаємодію з недержавними, благодійними організаціями та державними установами [2, с. 38].

Розвиток технологій відкриває нові можливості для взаємодії центрів соціальних служб із громадянами. Комунікаційні канали дозволяють забезпечити екстрене інформування про кризові ситуації (наприклад, евакуацію, отримання гуманітарної допомоги тощо); поширення актуальної інформації про соціальні послуги, права громадян та можливості підтримки; отримання запитів, відгуків та пропозицій від громадян; оцінку ефективності соціальних послуг та їх покращення; взаємодію між державними структурами, громадськими організаціями та волонтерами; спрощення логістики гуманітарної допомоги та соціального супроводу; доступність для вразливих груп населення (надання інформації у зрозумілій формі для людей з інвалідністю, літніх людей, внутрішньо переміщених осіб; використання інклюзивних технологій (аудіофайли, субтитри, переклад жестовою мовою); прозорість та довіру (відкритий доступ до інформації про діяльність соціальних служб; підвищення довіри громадян через звітність та публікацію реальних історій допомоги). Традиційними каналами комунікації, що використовуються в діяльності Центрів соціальних служб є гаряча лінії (Call-центри, мобільні номери); консультації та виїзні консультації (живий контакт із людьми, які не мають доступу до інтернету або потребують особистої зустрічі. Виїзди мобільних соціальних груп у

віддалені села або райони); паперові інформаційні матеріали (брошури, листівки, оголошення) [3, с. 350].

Крім вище названих Центри соціальних служб у зв'язку з новими викликами та реаліями використовують цифрові комунікаційні канали. Офіційний веб-сайт центру соціальних служб на якому розміщують актуальні новини, контактну інформацію, перелік послуг, а також наявні форми онлайн-заявок для отримання консультацій чи допомоги.

Досить популярним є використання соціальних мереж (Facebook, Instagram, TikTok, Twitter, LinkedIn), в основному для комунікації з широкою аудиторією, розміщення інформації про послуги та події, розміщення візуальних історій успіху, коротких порад та анонсів заходів, про проведення соціальних кампаній для молоді, що стосуються роз'яснення прав людей з інвалідністю, протидії насильству тощо, а також для налагодження співпраці з міжнародними організаціями та благодійними фондами [1, с.158].

Регулярно використовуються месенджери та чат-боти (Telegram, Viber, WhatsApp, Signal) для швидкого інформування та консультування. Електронна пошта та розсилки (Gmail, Mailchimp, SendPulse) Центрами використовуються для надсилання персоналізованих рекомендацій та важливої інформації та зв'язку із партнерами, донорами та громадськими організаціями.

Для проведення онлайн-консультацій та вебінарів використовуються Zoom, Google Meet, Microsoft Teams. Також, часто використовуються геолокаційні сервіси (Google Maps, OpenStreetMap), що дозволяють ставити відмітки на карті місць отримання допомоги (центри соціальних служб, гуманітарні штаби).

Отже, розвиток комунікаційних каналів дозволяє соціальним службам швидше та ефективніше надавати допомогу, охоплюючи ширше коло громадян. Комбінування традиційних і цифрових методів дозволяє забезпечити доступність інформації для всіх верств населення. Ефективне використання

комунікаційних каналів дозволяє зробити соціальну допомогу доступнішою, швидшою та результативнішою.

Список використаних джерел

1. Савельчук І. Б, Андрійчук Н. М, Бирик Д. Д. Інтернет-освітні ресурси, спрямовані на розширення інноваційних можливостей майбутніх соціальних працівників. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Вип. 1(108), 2022. С. 155–163
2. Міхеєва О. Ю. (2024). Характеристика комунікаційних технологій у соціальній роботі. *Соціальна політика: виклики часу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, що присвячена 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова (24 квітня 2024 року)*. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024, С.37–40.
3. Тернопільська В. І., Крупко С. Використання ресурсів освітньої цифровізації у процесі розвитку соціальної мобільності фахівців соціальної роботи. *Проблеми освіти: збірник наук. праць. Електронне видання ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. Київ; №1(100). 2024. С. 348–351.

Єрмак С. М.,

директор інституту професійного розвитку

кандидат педагогічних наук, доцент,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Кухар Т. В.,

доцент кафедри психології,

кандидат психологічних наук, доцент,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

**МОТИВАЦІЯ ДО ЗМІН ТА СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ:
ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИКИ РОБОТИ**

Відповідно до статті 6 Кримінально-виконавчого кодексу України соціально-виховна є одним із засобів виправлення та ресоціалізації засуджених, що спрямований на формування та закріплення в засуджених прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів [1].

Реалізація цього завдання можлива за умови використання комплексного підходу, який включає різні стратегії та методики, адаптовані до індивідуальних особливостей засуджених і специфіки їхнього соціального та психологічного стану. Опанування здобувачами освіти таких методик є пріоритетним завданням закладів освіти, що готують персонал для Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України).

Так, на сучасному етапі стрімко набирає популярності мотиваційне інтерв'ювання, що широко використовується у пенітенціарних системах різних країн. Його основна перевага полягає у створенні умов, за яких засуджений або особа, взята під варту, приходить самостійно до висновку про необхідність змін. Цей підхід, розроблений Уільямом Р. Міллером і Стівеном Роллніком, ґрунтується на принципах емпатичного слухання, усвідомлення суперечностей між поточним способом життя та бажаними результатами, уникнення конфронтації, підтримки самовпевненості клієнта та розвитку мотивації до змін. У процесі роботи фахівець не нав'язує власної думки, а сприяє самостійному усвідомленню необхідності змін, використовуючи такі методи, як відкриті запитання, рефлексивне слухання, підсумовування та підкріплення позитивних зрушень. Важливим фактором ефективності мотиваційного інтерв'ювання є створення атмосфери довіри, що дозволяє клієнту бути відкритим до змін і спонукати його до їх реалізації. При цьому беруться до уваги особистісні особливості, життєвий досвід та обставини, які вплинули на формування його моделі поведінки.

Одним із важливих аспектів мотиваційного інтерв'ювання є робота із так званою «змішаною мотивацією», коли засуджений відчуває бажання змінитися, проте сумнівається у своїх можливостях чи доцільності цих змін. Завдання персоналу ДКВС України полягає у допомозі засудженому усвідомити свої внутрішні суперечності, оцінити реальні наслідки його поведінки та знайти внутрішні ресурси для позитивних трансформацій. Це досягається шляхом акцентування уваги на сильних сторонах особистості, його попередніх

досягненнях, навіть якщо вони здаються незначними. Завдяки підтримці та конструктивному діалогу засуджений починає усвідомлювати свої можливості та поступово приходить до самостійного прийняття рішення про зміну свого життя. Мотиваційне інтерв'ювання реалізується у кілька послідовних етапів, що відповідають стадіям змін. Початковий етап характеризується відсутністю усвідомлення проблеми, далі відбувається стадія роздумів, яка поступово переходить у прийняття рішення, активні дії, підтримку змін та можливий рецидив. На кожному з цих етапів персонал ДКВС України виконує важливі функції: допомагає усвідомити проблему, формує підтримку, підштовхує до прийняття відповідальності та сприяє закріпленню досягнутих результатів. Успішність цього процесу значною мірою залежить від створення безпечного простору для відкритого діалогу, уникнення примусу та підтримки внутрішньої мотивації до змін [2, с. 68-70].

Крім мотиваційного інтерв'ювання, ще однією ефективною стратегією у роботі із засудженими є когнітивно-поведінкове втручання, що ґрунтується на ідеї, згідно з якою спосіб мислення людини визначає її емоції та поведінку. Основним принципом цього методу є можливість змінити поведінку через корекцію переконань та когнітивних установок. Такий підхід достатньо активно використовується у пробаційних програмах та інших реабілітаційних заходах, спрямованих на ресоціалізацію правопорушників. Одним із ключових компонентів когнітивно-поведінкової терапії є когнітивне реструктурування, що передбачає зміну деструктивних мисленнєвих схем, які можуть сприяти злочинній поведінці [2, с. 71].

На персонал ДКВС України покладено обов'язок своєчасно виявляти та коригувати когнітивні викривлення, що ведуть до протиправної діяльності. До таких викривлень можуть належати виправдання власних вчинків, применшення наслідків правопорушень або уникнення відповідальності. Альберт Елліс визначив низку ключових ірраціональних переконань, що впливають на поведінку людини, серед яких – необхідність загального схвалення, страх

невдачі та прагнення уникнути проблем за будь-яку ціну. Корекція цих настанов сприяє формуванню адекватних переконань, що підтримують соціальну адаптацію та відповідальну поведінку.

Однією з ефективних технік когнітивно-поведінкової терапії є модель ABC, яка дозволяє аналізувати взаємозв'язок між подіями, мисленням та наслідками поведінки. Засудженому пропонується детальний аналіз ситуацій, що призвели до правопорушення, дослідження його думок та почуттів у ці моменти, а також розгляд можливих альтернативних реакцій. Використання цього підходу сприяє розвитку самосвідомості, підвищенню рівня відповідальності за власні дії та формуванню конструктивних стратегій поведінки.

Ще однією з ефективних методик роботи, яка вдало показала себе на практиці можна виділити просоціальне моделювання, що базується на принципах соціального навчання. Відповідно до цієї методики, люди засвоюють нові навички та соціальні моделі поведінки через спостереження за діями інших. Засновник методики Кріс Троттер наголошував, що персонал місць несвободи має бути прикладом, зразком, «позитивними моделями» для засуджених. Правопорушники схильні наслідувати тих, кого поважають, тому персонал ДКВС України має демонструвати високий рівень культури спілкування, емоційну стабільність та послідовність у власних діях [3, с. 53].

Дослідження показують, що засуджені швидше засвоюють просоціальні навички, якщо вони мають змогу спостерігати їхні реальні переваги. Застосування позитивного підкріплення допомагає формувати чіткий зв'язок між конструктивною поведінкою та отриманими за це винагородами. Стиль управління у виправних установах має бути відкритим, доброзичливим, орієнтованим на взаємну повагу та довіру. Це відповідає концепції динамічної безпеки, яка передбачає створення умов, у яких засуджені сприймають співробітників не як суперників, а як наставників [4, с. 110-112].

Отже, мотиваційне інтерв'ювання, когнітивно-поведінкове втручання та просоціальне моделювання є взаємопов'язаними методами, що сприяють

формуванню відповідального ставлення до життя, розвитку соціальних навичок та зниженню ризику повторного правопорушення. Як показує досвід та практика, комплексне використання цих методик у роботі персоналу ДКВС України значно підвищує ефективність ресоціалізації та адаптації засуджених до суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV / Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3. Ст. 21.
2. Ведення випадку в роботі з засудженими фахівців служби пробачії: методичні рекомендації. МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2015. 134 с.
3. Мердок Д., Їржичка В. Боротьба із жорстоким поведінням в пенітенціарних закладах: посібник для тюремного персоналу з акцентом на запобіганні жорстокому поведінню в пенітенціарних закладах. Рада Європи, 2017. 66 с.
4. Міжнародні стандарти, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань та діяльності органів і установ виконання покарань: методичні рекомендації. уклад. О. В. Романюк, В. О. Човган. Біла Церква, 2016. 131 с.

Єфремова Л. М.,

*здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка,
м. Кременець, Україна*

Парфанович І. І.,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології і соціальної роботи
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
імені Тараса Шевченка
м. Кременець, Україна*

**МЕТОДИ І ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ
ЗГІДНО ПІДХОДІВ ТЕОРЕТИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

При проведенні соціальної діагностики необхідно слідувати етичним принципам та нормам. Це включає повагу до гідності та прав клієнта, забезпечення конфіденційності отриманої інформації, добровільність участі в

дослідженні, інформованість згоди, об'єктивність та непередбачуваність інтерпретації результатів [2, с.56].

Соціальна діагностика є основним елементом соціальної роботи, що дозволяє виявити, проаналізувати та оцінити соціальні проблеми окремих індивідів, груп чи спільнот. Вона спрямована на збір та аналіз інформації про соціальний стан об'єкта з виявлення проблем, функціонування та розвитку для подальшого визначення шляхів їх практичного вирішення. Ефективність соціальної роботи значною мірою залежить від правильності та точності діагностики соціальних проблем [6, с. 45].

Означене підводить до необхідності вивчення базових методів і форм соціальної діагностики.

I. Методи соціальної діагностики за дослідженнями Шевчук П. І., представляють собою сукупність способів, прийомів та операцій практичного і теоретичного освоєння соціальної дійсності. Вони виділяються на дві великі групи: загальнонаукові методи, що використовують у багатьох сферах (спостереження, експеримент, моделювання тощо), та спеціальні методи, які застосовуються саме в соціальній роботі [15, с. 23–28].

Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. наголошує: «Методи збору первинної інформації є фундаментальними в процесі соціальної діагностики. До них відносяться: спостереження; опитування (анкетування, інтерв'ю, фокус-групи); аналіз документів, соціометрія, тестування, експертна оцінка.

Особливе місце серед них займає метод опитування, який дозволяє отримати інформацію про суб'єктивні характеристики суспільних відносин – думки, мотиви поведінки, цінності, інтереси тощо» [9, с.118].

Визначено основні методи соціальної діагностики (Табл. 1) та їх трактування в дослідженнях науковців.

Таблиця 1 – Методи соціальної діагностики згідно підходів теоретиків соціальної роботи

Методи соціальної діагностики/Автор наукового трактування
<i>Спостереження</i> – це метод збору первинної соціальної інформації шляхом реєстрації подій, явищ і процесів, що відбуваються в певних умовах. Залежно від позиції спостерігача розрізняють включене (коли дослідник стає членом досліджуваної групи) та невключене спостереження (коли дослідник знаходиться поза досліджуваною групою). За умовами організації виділення – у природних умовах та лабораторне спостереження. Перевагою методу є можливість фіксації природної поведінки об'єктів, а недоліком – суб'єктивність інтерпретації (Іванова І. Б.) [5, с. 79].
<i>Опитування</i> – найпоширеніший метод збору первинної інформації, що базується на безпосередній або опосередкованій взаємодії між дослідником і респондентом. Анкетування дозволяє охопити велику кількість респондентів і забезпечує анонімність відповідей. Інтерв'ю забезпечує глибинніший аналіз проблеми завдяки особистому контакту з респондентом. Фокус-групове дослідження – на основі елементів групової дискусії та інтерв'ю, дозволяючи індивідуальну різноманітність думок з досліджуваної проблеми (Тюптя Л. Т., Іванова І. Б.) [14, с. 157].
<i>Аналіз документів</i> для вивчення даних документальних джерел, що відповідають про соціальні процеси та явища. Залежно від характеру документа та мети дослідження використовують традиційний (якісний) та формалізований (контент-аналіз) методи. Традиційний аналіз аналізу інтерпретації змісту документа, а контент-аналіз – переведення якісної інформації в декілька показників з подальшою статистичною обробкою (Павленок П. Д., Руднєва М. Я.) [11, с. 67-72].
<i>Тестування</i> є методом вимірювання та оцінки психологічних якостей і стану особистості на основі виконання спеціальних стандартизованих завдань (Пономаренко О. В.) [12, с. 92].
<i>Соціометрія</i> – метод дослідження структури міжособистісних відносин у групах шляхом виявлення взаємних симпатій і антипатій між членами груп. Індивідуальне соціометричне дослідження дозволяє проводити лідерів, аутсайдерів, мікрогрупи та соціально-психологічний клімат у колективі (Пономаренко О. В.) [12, с. 98].
<i>Експертні методи оцінки</i> базуються на думках фахівців щодо об'єкта дослідження. До них відносяться метод Дельфі, мозковий штурм, синектика, метод експертних оцінок та інші. Особливістю цих методів є використання професійного досвіду та інтуїції експертів для отримання інформації, яку неможливо отримати іншими методами. Експертні оцінки особливі цінні при прогнозуванні розвитку соціальних процесів та явищ (Корнієнко І. О., Кучеренко Є. В.) [8, с. 134].

II. Форми соціальної діагностики класифікуються, на думку Безпально О. В., за різними критеріями: за об'єктом (індивідуальна, групова, суспільна), за масштабом (локальна, регіональна, загальнодержавна), за часом проведення (оперативна, місячна, систематична) та за спрямованістю (симптоматична, етіологічна, прогностична). Кожна з цих форм має свої особливості та сферу застосування, яка починається з конкретної діагностики об'єкта та поставленими завданнями [1, с. 201]. Визначено основні форми соціальної діагностики (Табл. 2) та їх трактування в дослідженнях науковців.

Таблиця 2 – Форми соціальної діагностики згідно підходів теоретиків соціальної роботи

Форми соціальної діагностики/Автор наукового трактування
<i>Індивідуальна діагностика</i> спрямована на вивчення конкретної особистості з виявлення її соціально-психологічних характеристик, проблем та потреб. Вона включає аналіз соціально-демографічних даних, вивчення особистісних якостей, соціальних зв'язків, з'ясування життєвої ситуації клієнта. В індивідуальній психодіагностиці часто використовуються діагностичні методики, біографічний метод, глибинне інтерв'ю, спостереження за поведінкою клієнта (Карпенко О. Г.) [7, с. 112].
<i>Групова діагностика</i> фокусується на вивчених соціальних групах, колективах, організаціях. Вона дозволяє використовувати групу станів як цільового утворення, визначити особливості групової динаміки, норми, цінності, міжособистісні відносини. Для групової діагностики застосовуються такі методи як соціометрія, референтометрія, групові дискусії, ділові ігри. Особливо ефективним є метод фокус-груп, який дозволяє отримати різноманітність думок з досліджуваного питання (Семигіна Т. В.) [13, с. 178].
<i>Суспільна діагностика</i> спрямована на аналіз соціальних процесів, явищ та проблем у масштабі суспільства або його окремих сфер. Вона використовується для вивчення громадської думки, соціальних настроїв, цінностей, потреб населення. Основними методами суспільної діагностики є масове опитування, контент-аналіз засобів масової інформації, аналіз статистичних даних, експертне опитування. Результати суспільної діагностики є основою для розробки соціальних програм на державному рівні (Мигович І.І., Лукашевич М.П.) [10, с. 250].

Сучасні інноваційні методи соціальної діагностики. Розвиток інформаційних технологій призвів до появи нових методів соціальної діагностики, таких як аналіз соціальних мереж (Social Network Analysis), великих даних (Big Data), онлайн-опитування, мобільні додатки для збору даних, веб-аналітика. Ці методи дозволяють збирати та аналізувати значні обсяги інформації, виявляти приховані закономірності, моделювати соціальні процеси. Особливо ефективним є використання змішаних методів, що поєднують традиційні та інноваційні підходи (Гончарова І. П., Ковальчук В. В.) [3, с. 87].

Висновки. Соціальна діагностика є необхідною складовою ефективною соціальної роботи, що дозволяє визначити проблеми та знайти шляхи їх вирішення. Різноманітність методів та форм соціальної діагностики надає фахівцям широкі можливості для адекватної оцінки соціальних проблем різних рівнів [4, с. 312]. Нами проаналізовано найзагальніші методи і форми соціальної діагностики – тобто, ті, що мають найбільш часте застосування: спостереження, опитування, аналіз документів, тестування, соціометрію, експертні методи оцінки як методи, та індивідуальну, групову, суспільну форми соціальної

діагностики. Виокремлено розгляд сучасних інноваційних методів соціальної діагностики. Свій вклад у вивчення методів і форм соціальної діагностики внесли: Безпалько О. В., Бондаренко Н. Б., Грига І. М., Гончарова І. П., Зверева І. Д., Іванова І. Б., Кабаченко Н. В., Капська А. Й., Карпенко О. Г., Ковальчук В. В., Корнієнко І. О., Кучеренко Є. В., Лактіонова Г. М., Лукашевич М. П., Мигович І. І., Павленок П. Д., Пономаренко О. В., Руднєва М. Я., Семигіна Т. В., Тюптя Л. Т., Шевчук П. І. Аналітичний огляд їхніх напрацювань дав змогу визначити значимість та трактування основних методів і форм соціальної діагностики.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. Київ: Центр учбової літератури, 2022. С. 201–207.
2. Бондаренко Н. Б., Грига І. М., Кабаченко Н. В. Етичні аспекти соціальної роботи. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2019. С. 56–62.
3. Гончарова І. П., Ковальчук В. В. Інноваційні технології в соціальній роботі. Дніпро: Інновація, 2023. С. 87–93.
4. Зверева І. Д., Лактіонова Г. М. Практична соціальна робота. Київ: Науковий світ, 2022. С. 312–318.
5. Іванова І. Б. Технології соціальної роботи з широкими категоріями клієнтів. Харків: Ранок, 2018. С. 79–85.
6. Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. С. 45–47.
7. Карпенко О. Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота». Київ: Слово, 2020. С. 112–118.
8. Корнієнко І. О., Кучеренко Є. В. Професійна підготовка соціального працівника: теорія і практика. Мелітополь: МДПУ, 2020. С. 134–140.
9. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика. Київ: Каравела, 2021. С. 112–118.
10. Мигович І. І., Лукашевич М. П. Теорія і методика соціальної роботи. Київ: МАУП, 2018. С. 243–250.
11. Павленок П. Д., Руднєва М. Я. Технології соціальної роботи з більшою групою населення. Одеса: Фенікс, 2019. С. 67–72.
12. Пономаренко О. В. Практикум із соціальної діагностики. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С. 92–98.
13. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. С. 173–178.
14. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: теорія і практика. Київ: Знання, 2022. С. 156–162.

Жулковський В. В.,

*старший викладач кафедри формування та розвитку професійної компетентності персоналу ДКВС України Інституту професійного розвитку,
кандидат педагогічних наук,
Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Застосування штучного інтелекту у навчальному процесі є однією з найбільш перспективних тенденцій в освіті сучасності. В умовах швидкої технологічної еволюції, заклади вищої освіти стикаються з новими викликами та можливостями, які змінюють традиційні підходи до навчання, викладання та оцінювання. Штучний інтелект, зокрема, пропонує потужні інструменти для автоматизації рутинних завдань, аналізу великих обсягів даних і створення персоналізованих освітніх траєкторій. Цифрова трансформація освіти має на меті отримання нових прогресивних освітніх результатів, дотичних до вимог сучасного цифрового суспільства [2, с. 245].

Роль викладача в умовах використання штучного інтелекту також змінюється: замість виконання частини адміністративної роботи, викладачі можуть зосередитися на більш творчих та педагогічних аспектах навчання. Вони отримують можливість використовувати інтелектуальні системи для оптимізації навчального процесу, підвищення ефективності взаємодії з здобувачами освіти та зменшення часових витрат на такі завдання, як оцінка виконаних робіт або підготовка навчальних матеріалів.

Штучний інтелект здатен значно покращити якість освіти, враховуючи індивідуальні потреби кожного здобувача, що є важливим кроком до досягнення більш інклюзивного та адаптивного навчального процесу. Однак, на шляху до повного впровадження штучного інтелекту в освіту стоять певні виклики, зокрема в галузі етики, конфіденційності даних та адаптації інфраструктури

вищих навчальних закладів до нових технологій. Враховуючи ці аспекти, важливо розглянути як позитивний вплив, так і потенційні ризики, що виникають під час інтеграції в академічну діяльність.

Штучний інтелект може бути використаний для створення інтерактивних навчальних матеріалів, таких як адаптивні тестування, відеоуроки, а також для організації віртуальних лабораторій і симуляцій, що дозволяють здобувачам освіти проводити експерименти в умовах, наближених до реальних. Також, за допомогою технологій, можна спростити адміністративні завдання, такі як планування розкладів, ведення електронних журналів, організація комунікації з студентами, що дозволяє викладачам зосередитися на навчальному процесі.

Для викладачів, які займаються науковою діяльністю, штучний інтелект може бути корисним у пошуку наукових статей, аналізі наукових результатів, а також у прогнозуванні результатів досліджень. Крім того, існують інструменти для автоматичного генерації літературних оглядів та наукових статей.

Важливо пам'ятати, що штучний інтелект не є заміною людини, а його використання має комбінуватися з експертним аналізом і перевіркою викладачем. Ефективна підготовка майбутніх викладачів, а також розробка дієвих методів використання штучного інтелекту для перевірки робіт можуть допомогти вирішити окреслені проблеми й отримати найкращі результати зі взаємодії викладач – штучний інтелект. До того ж, використання в освітньому процесі інноваційних технологій сприятиме формуванню медіакультури здобувачів, розуміння та відчуття цінності отриманих знань, дозволяючи осучаснити та гармонійно поєднати різні види освітньої діяльності [3, с. 33].

У психологічній науці відомо безліч різноманітних адикцій, серед яких може бути й така, що пов'язана з виникненням залежності й від технології штучного інтелекту, заміщаючи умови, де розвиваються навички, критичного мислення наприклад, лише в традиційних умовах. Але найзначущішим недоліком все ж таки є відсутність емоційного спілкування, що нівелюється в разі занадто частого застосування штучного інтелекту [1, с. 115].

Використання штучного інтелекту в діяльності викладачів вищих навчальних закладів є потужним інструментом для покращення навчального процесу, зменшення навантаження на викладачів та персоналізацію підходів до навчання. Однак для його успішної інтеграції необхідно враховувати етичні питання, забезпечення конфіденційності даних та постійне вдосконалення технічних засобів.

Список використаних джерел

1. Дерев'янка С. П., Примаєв Ю. В., Ющенко І. М. Штучний інтелект та емоційний штучний інтелект як феномени сучасної когнітивної психології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Психологія»*. 2020. № 11. С. 115.
2. Лук'яненко, Д. Г. Digital university: проєкт розбудови цифрового університету в ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». *Цифрова економіка: збірник матеріалів Національної науковометодичної конференції, 4–5 жовтня 2018 р. Київ : КНЕУ*. С. 245
3. Сипченко О., Гарань Н. & Пилипенко В. (2022) Дисемінація онлайн-ресурсів в освітній процес в умовах воєнного часу. *Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць / за заг. ред. д-ра пед. наук., проф. С.А. Саяпіної. Краматорськ: Видавництво ЦТРІ «Друкарський дім»*. № 2 (102), С. 33.

Запiтецький А. О.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Український державний університет імені М. Драгоманова,

м. Київ, Україна

АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в спеціалізованих центрах передбачає комплекс заходів, спрямованих на відновлення та розвиток їх фізичних, психологічних, соціальних і професійних навичок. Реабілітаційні центри відіграють ключову роль у відновленні, адаптації та інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство. Вони поєднують медичні, соціальні, психологічні, освітні та професійні програми, щоб допомогти людям повернути або покращити свої життєві навички і максимально їх інтегрувати у соціум.

Проаналізувавши діяльність реабілітаційних Центрів ми визначили, що основними напрямками реабілітаційної роботи в них є:

– медична реабілітація, що містить форми роботи, які спрямовані на відновлення чи підтримку фізичного здоров'я. Найчастіше її методами є лікувальна фізкультура, використання процедур фізіотерапії, масажу, мануальної терапії, медикаментозну терапію, забезпечення протезування та ортезування [1];

– психологічна реабілітація, що спрямована на допомогу особам з інвалідністю впоратися з психологічними труднощами, що пов'язані з травматичними подіями. Зазвичай формами роботи при цьому виступають індивідуальна та групова психотерапія, що спрямовані на подолання депресивності, тривожності, страхів, застосування методів арт-терапії, психокорекційних та соціально-психологічних тренінгів;

– освітня та професійна реабілітація, завданням якої є допомогти людині отримати нові знання та перекваліфікуватися для адаптації на ринку праці. Частіше за все Центри за даним напрямом пропонують різні навчальні програми, професійне навчання та послуги з допомоги в працевлаштуванні, пошуку роботи чи ведення власного бізнесу;

– соціальна реабілітація та інтеграція. Цей напрям спрямований на те, щоб особи з інвалідністю могли максимально повноцінно жити в суспільстві. У Центрах передбачається послуги з навчання навичкам самообслуговування, організація соціокультурних форм роботи (виставок, концертів, спортивних ігор), організація роботи інклюзивних клубів чи гуртків та форми роботи щодо підтримки родин [2, с.112];

– юридичне та соціальне супроводження. Реабілітаційні центри допомагають особам з інвалідністю відстоювати свої права та користуватися соціальними пільгами. Центри здійснюють консультування щодо соціального захисту та отримання пільг, пенсій, допомоги, отриманні статусу особи з інвалідністю, здійснюють захист прав через правозахисні організації та адвокатську підтримку.

У сучасних реабілітаційних центрах застосовуються різні методи, що дозволяють застосовувати та враховувати індивідуальні особливості та потреби кожного учасника реабілітаційної роботи. Створюються індивідуальні програми реабілітації, що враховують медичні показники, особливості та особистісні потреби окремого отримувача послуг. Найчастіше в таких центрах працює міждисциплінарна команда фахівців для досягнення максимального реабілітаційного результату. І важливим аспектом є налагодження співпраці між державними та громадськими установами, залучення до діяльності волонтерів, що сприяє підтримці громадських ініціатив та соціальній адаптації осіб з інвалідністю [3, с. 146].

Незважаючи на позитивну динаміку розвитку та функціонування таких центрів в Україні система реабілітації стикається з низкою викликів, а саме: недостатньою фінансовою підтримкою державних центрів, нестачею кваліфікованих спеціалістів, а особливо у регіонах, бар'єрністю середовища (недостатня доступність транспорту, будівель, інфраструктури та недостатньою обізнаністю суспільства щодо потреб осіб з інвалідністю тощо. Попри ці проблеми, в Україні діє чимало ініціатив, спрямованих на покращення реабілітаційних послуг. Наприклад, після початку повномасштабної війни активно відкриваються нові реабілітаційні центри для поранених військових і цивільних.

Отже, реабілітаційна робота центрів має комплексний характер і потребує співпраці різних фахівців. Її мета – не просто відновлення втрачених функцій, а й повернення особи з інвалідністю до активного та гідного життя в суспільстві. Центри соціальної реабілітації займають важливу роль у покращенні якості життя осіб з інвалідністю, допомагаючи їм стати більш незалежними, соціально активними та інтегрованими у суспільство.

Список використаних джерел

1. Деякі питання комплексної реабілітації осіб з інвалідністю : Наказ Мінсоцполітики від 09.08.2016 № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1209-16#Text> (дата звернення: 11.02.2025)
2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компринт, 2022. 558 с.

3. Сайко.Н., Боцман О. Модель підготовки майбутніх соціальних працівників до соціально-реабілітаційного процесу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Том 1. №2 (106). 2023. С.145-154.

Золотухіна В. О.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальність 081 «Право»,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Аніщенко В. О.,

професор кафедри педагогіки та професійної етики,

доктор педагогічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України

м. Чернігів, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Діяльність юриста багатогранна та має багато видів серед яких можна виділити такі, як: адвокатська, слідча, прокурорська, судова, консультативна, виконавча, нотаріальна, правоохоронна. І кожен з цих видів професійної діяльності вимагає від юриста вмінь та навичок проведення консультування, що передбачає надання порад, рекомендацій, визначення обсягу повноважень, роз'яснення правового статусу, перспектив судового вирішення справи; тлумачення текстів нормативно-правових актів та інших юридичних документів; виступи в юридичних установах, у яких в офіційній формі оголошують заяви, клопотання, вимоги, висновки аналітичної та експертної роботи, які мають безпосереднє значення для вирішення юридичної справи.

Рівень володіння комунікативним навичками формується під час навчання у закладі вищої освіти та потребує певної педагогічної системи, відповідним чином створених педагогічних умов для забезпечення інтелектуальної роботи

здобувача вищої освіти – майбутнього правника (пізнавально-пошукової, організаційної, реконструктивної, реєстраційної, комунікативної) та набуття компетенцій соціально-комунікативного характеру.

В процесі навчання постає важливе завдання навчити майбутнього юриста самостійно мислити, створювати, обґрунтовувати власні думки та рішення, відповідним чином здійснювати спілкування, комунікативні процеси з різними категоріями осіб для вирішення справ по суті. В цьому контексті важливим стає розуміння щодо розвитку комунікативних навичок, які є основою для розвитку комунікативної компетентності, що в свою чергу є складовою професійної компетентності юриста.

Комунікативна компетентність майбутніх юристів виступає відображенням їх різних здібностей – аналітичних, інтелектуальних та вербальних. І педагогічні умови мають впливати на розвиток всього цього спектру та сприяти укріпленню морально-етичних установок кожного здобувача вищої освіти як особистості та професіонала одночасно. Тому під час проведення навчальних занять з курсу «Основи педагогіки» важливо застосовувати певні інтерактивні методи навчання, що дають можливість створити інноваційний освітній простір для всебічного розвитку, а особливо формування комунікативних компетенцій (вербальних та невербальних, психологічних та соціально-психологічних, вміння вести діалог та полілог тощо).

Серед найбільш дієвих інтерактивних методів набуття знань, вмінь та навичок, що сприяють формуванню вмінь спілкуватися з іншими людьми, керувати своїми емоціями і настроєм, умінь переконувати, сперечатися, відстоювати свою точку зору та визнавати точку зору партнера і опонентів, умінь вести ділові переговори та застосовувати медіативні практики вирішення спорів є такі, як: кейс-стаді, рольові ігри, правовий дискурс, дебати, світове кафе, правовий театр, метод проектів, тренінги та ін.

Застосування таких інтерактивних методів навчання дає можливість кожному майбутньому фахівцю розвинути не тільки комунікативні вміння вербального та невербального прояву, але й інші особистісні важливі професійні якості такі, як рішучість та вміння наполягати на своєму, вміння переконати у правильності своєї позиції, вміння аналізувати та оцінювати не тільки свої успіхи, але й недоліки, прорахунки, розвивати навички асертивного спілкування, гнучкість та пластичність розумової діяльності та відповідних професійних рис характеру, що впливає в подальшому на вміння оцінити неправоту і шукати компромісне рішення, яке відповідає закону.

Також важливо наголосити, що педагогічні умови створення креативного діалогу в системі «викладач (викладача + практикуючий юрист)–майбутній юрист» сприяють розвитку критичного мислення майбутнього правника, тому що саме воно спроможне найбільшим чином вплинути на вміння логічно формулювати та висловлювати власні думки, навички відпрацьовувати та обґрунтовувати грамотні рішення в спірних справах та знаходити такі способи перетворювальної діяльності, що забезпечують рівність й фаховість правової експертності юриста.

Поєднання діалогу та різних інтерактивних методів дозволяють майбутнім юристам набути навичок практичного бачення різних комунікативних аспектів певних професійних видів діяльності, визначати стратегії спілкування, організації комунікативних процесів; опановувати комунікативні технології розроблення і реалізації оригінальних способів розв'язання правових завдань та здійснювати самооцінку навчальних й професійних досягнень. До того ж майбутні юристи набувають навичок створення сприятливої, доброзичливої та безбар'єрної атмосфери, яка виключає критику, упереджене ставлення та дає можливість здобувачам вищої освіти почувати себе упевненими, не побоюючись здійснювати помилки. Отже, систематичне використання інтерактивних методів навчання дає можливість сформувати комунікативну компетентність майбутніх юристів та суттєво вплинути на формування їх як особистостей-професіоналів.

Іванишин Н. Л.,

старший викладач кафедри іноземних мов та перекладознавства,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Майстерність викладача залежить від вміння оптимально використовувати електронні освітні ресурси. Їх застосування сприяє процесу дистанційного асинхронного навчання, що дозволяє реалізацію навчальної діяльності поза аудиторією для віддалених користувачів; покращує інтерактивність, що допомагає розширенню сектора самостійної освітньої роботи через використання активних форм навчання; забезпечує комплексну підтримку всіх компонентів освітнього процесу: отримання інформації; контроль освітніх досягнень, тощо. [1, с. 144].

Сучасні цифрові технології, такі як онлайн-платформи, симуляції, штучний інтелект та мобільні додатки, суттєво покращують іншомовну підготовку майбутніх фахівців цивільного захисту. Використання Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams та масових онлайн-курсів (Coursera, edX) забезпечує дистанційне навчання та доступ до професійних дисциплін англійською мовою. Додатки Duolingo, Quizlet і Kahoot сприяють вивченню термінології, а AR/VR-симуляції моделюють реальні сценарії надзвичайних ситуацій. ШІ, зокрема ChatGPT, допомагає адаптувати навчання до професійного середовища, розширюючи словниковий запас та розвиваючи мовні навички для комунікації під час кризових ситуацій [2, с. 535].

Створення корпусів текстів практично необмеженого обсягу, які можна аналізувати і видобувати дані для наукових досліджень і розробок, стало

значним проривом у іншомовній підготовці. У контексті викладання англійської мови (ELT) найбільш успішним був проект COBUILD, започаткований на початку 1980-х років консорціумом, до складу якого входили видавництво «Коллінз», окремі видавництва (publishers) та Бірмінгемський університет під академічним керівництвом Джона Сінклера. Проект, що містив величезний обсяг даних, забезпечував можливість використання більш досконалих методів аналізу, наприклад, підрахунку частот. Однак у довгостроковій перспективі важливішим стало використання формату конкордансу/зіставлення, який дозволив дослідникам бачити лінгвістичний контекст до і після досліджуваних елементів, а також виявляти лексико-граматичні закономірності, які раніше залишалися непоміченими.

Отримані результати були використані для створення навчальних матеріалів для учнів на всіх рівнях, включаючи нові покоління словників, що базуються на автентичних даних, а не на традиційних лексикографічних прикладах, вигаданих лексикографами. Це також призвело до появи нових типів навчальних програм, що фокусуються на лексиці, а не на граматиці. [3, с. 350]. У сучасному викладанні мови для фахівців цивільного захисту корпуси текстів використовуються для дослідження мовних явищ, а також для укладання вправ.

Отже, використання інтерактивних технологій оптимізує процес викладання забезпечуючи більш гнучке навчання та надає широкий спектр можливостей для опанування мови.

Список використаних джерел

1. Кобюк Ю. М. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії: дис. ... канд. пед. наук: 011 «Освітні, педагогічні науки» / Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна. – Київ, 2021. – 269 с
2. Іванишин Н. Л. Інноваційні педагогічні технології в іншомовній підготовці фахівців цивільного захисту. Перспективи та інновації науки. Серія : Педагогіка. 2025 № 1(47) с.534-541
3. Howatt, A. P. R., & Widdowson, H. G. (2004). *A History of English Language Teaching* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press. ISBN: 9780194421850

Князєв Д. Ю.,

здобувач очної аспірантури,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Сучасна вища освіта повинна забезпечувати не лише фахову підготовку студентів, а й розвиток їхнього творчого потенціалу. Особливо це актуально для соціономічних професій, які передбачають взаємодію з людьми, потребують гнучкого мислення, креативності та здатності знаходити нестандартні рішення у професійній діяльності.

Розвиток творчих здібностей студентів можливий за умови використання інноваційних підходів у навчальному процесі, що включає застосування проблемного навчання, проєктної діяльності, інтерактивних методів, цифрових технологій та навчально-дослідницької роботи [1]. Проблемне навчання сприяє розвитку творчого мислення, оскільки студенти отримують реальні або змодельовані проблемні ситуації, які потребують нестандартного підходу до вирішення. Проєктна діяльність дозволяє студентам виконувати творчі завдання в рамках навчального процесу, розвиваючи ініціативність, самостійність та здатність до креативного вирішення завдань, що наближує їх до реальної професійної діяльності. Інтерактивні методи, серед яких рольові ігри, кейс-методи та дебати, допомагають студентам проявляти креативність, розвивати комунікативні навички та вміння працювати у команді. Використання сучасних цифрових технологій, таких як мультимедійні ресурси, онлайн-курси, симулятори та VR-технології, сприяє активізації творчих здібностей студентів, підвищенню мотивації до навчання та залученню до активного засвоєння матеріалу. Навчально-дослідницька діяльність, зокрема участь у наукових конференціях та проєктних дослідженнях, стимулює пошук нових рішень та

розвиток творчого потенціалу студентів, формуючи навички аналізу інформації, критичного оцінювання результатів досліджень та формулювання власних висновків.

Для ефективного розвитку творчих здібностей студентів важливе створення творчого освітнього середовища, що сприяє самореалізації та професійному розвитку. Підтримка самостійності та ініціативності у навчальному процесі дозволяє студентам експериментувати та генерувати нові ідеї. Залучення студентів до міждисциплінарних проєктів розширює їхнє мислення та можливості застосування знань у різних сферах, а взаємодія з фахівцями-практиками дозволяє отримувати реальний досвід роботи та знайомитися з актуальними тенденціями у своїй професійній сфері. Сучасні дослідження також підтверджують, що особливу роль у цьому процесі відіграє психологічна підтримка студентів та використання сучасних психолого-педагогічних методів навчання [2].

Зважаючи на зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, для розкриття творчого потенціалу студентів необхідно стимулювати їхню участь у волонтерських програмах, міжнародних освітніх ініціативах і громадській діяльності. Це сприяє розвитку креативності, комунікативних навичок та здатності до нестандартного вирішення проблем [1].

Отже, використання проблемного навчання, проєктної діяльності, інтерактивних методів, цифрових технологій та дослідницької роботи сприяє розвитку у студентів креативності, самостійності та адаптивності до швидкозмінного професійного середовища. Тому застосування цих інноваційних підходів до формування творчого потенціалу студентів соціономічних професій є перспективою освіти в університетах наук про життя.

Список використаних джерел

1. Розвиток творчого потенціалу студентів в умовах реформування сучасної вищої освіти: соціально-філософський аналіз / Journal Discourse. 2022. URL: <https://journal-discourse.com/uk/katalog-statei/2022/2022-r-391-3/rozvytok-tvorchoho-potentsialu-studentiv-v-umovakh-reformuvannia-suchasnoi-vyshchoi-osvity-sotsialno-filosofskyi-analiz>
2. Психологічні аспекти розвитку творчих здібностей студентів / Science and Education. 2024. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/article/view/311/288>

Ковальська П. Г.,

старший викладач центру спеціальної підготовки,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ІНТЕРАКТИВНЕ ТРЕНІНГ-НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Сучасні виклики, що стоять перед Державною кримінально-виконавчою службою України, вимагають якісно нового підходу до підготовки персоналу.

Удосконалення у системі службової підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України не можливе без впровадження інтерактивних методів навчання, які дозволяють не лише засвоїти теоретичний матеріал, а й ефективно застосовувати його на практиці.

Впровадження інтерактивного тренінгу-навчання як методу організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України є важливим кроком для підвищення професійної компетентності, ефективності виконання службових завдань і розвитку комунікативних навичок персоналу та підготовкою до реальних викликів професійної діяльності.

На сьогодні професійна діяльність осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України потребує високого рівня підготовки, стресостійкості, вміння швидко ухвалювати рішення та ефективно працювати в команді. Традиційні методи навчання, такі як лекції, практичні заняття відіграють важливу роль, але інтерактивні методи значно підвищують

ефективність засвоєння матеріалу аби розвинути професійні навички та адаптуватися до специфічних умов роботи в пенітенціарній системі.

Задля детального аналізу інтерактивного тренінгу-навчання як методу організації службової підготовки, важливо визначити змістове наповнення таких методів навчання як інтерактивне навчання, тренінг та інтерактивний тренінг.

Отже, що стосується інтерактивного навчання це метод надання інформації, під час якого співробітник має можливість отримати необхідну інформацію, висловити свої думки, взяти участь у практичних вправах, пов'язаних із фізичною та розумовою активністю, спрямованих на засвоєння інформації [1]. Слово «тренінг» походить від англійського «to train», що означає «навчати, тренувати, дресирувати». Тренінг – це одночасно цікавий процес пізнання, спілкування та ефективна форма опанування знань, інструмент для формування умінь і навичок, форма розширення досвіду [2]. У такому випадку, під методом «тренінгу-навчання» слід розуміти інтерактивний метод набуття співробітником нових знань, розвиток умінь і вироблення практичних навичок [1]. Інтерактивне навчання – це не просто новітній підхід до освіти, а необхідний інструмент формування професійних компетентностей, розвитку критичного мислення, ухвалення рішень у нестандартних ситуаціях та ефективної взаємодії у колективі.

Саме тому наша увага сьогодні прикута до ролі та значення запровадження інтерактивного тренінгу-навчання як методу організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України. Основні особливості тренінг-навчання в ДКВС України:

- практична орієнтованість – використовуються реальні ситуації, що виникають у службовій діяльності;
- інтерактивні методи – рольові ігри, моделювання ситуацій, обговорення кейсів;

- психологічна підготовка – розвиток емоційної стійкості, управління стресом, переговорні навички;
- юридична підготовка – знання законодавчої бази, прав і обов’язків співробітників ДКВС України;
- фізична та тактична підготовка – прийоми самозахисту, алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях.

Основні принципи на яких базується інтерактивне навчання: 1) активна участь – кожен учасник є не лише слухачем, а й активним учасником навчального процесу; 2) зворотний зв’язок – забезпечення безперервної комунікації між інструктором і слухачами; 3) моделювання реальних ситуацій – використання кейс-методів, рольових ігор та ситуаційних вправ; 4) робота в групах – сприяє розвитку командної роботи та комунікативних навичок.

Такий формат навчання дозволяє максимально ефективно підготувати персонал до виконання завдань у складних та стресових умовах.

Інтерактивний тренінг-навчання є перспективним більш ефективним методом підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, який сприятиме покращенню якості системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок осіб рядового і начальницького складу з урахуванням оперативної обстановки, специфіки і профілю їх службової діяльності, підвищенню рівня професійної компетентності та ефективності виконання службових обов’язків та підвищенню ефективності виконання завдань у сфері кримінально-виконавчої служби України.

Таким чином, інтеграція тренінгових методик у службову підготовку є важливим кроком у розвитку пенітенціарної системи України.

Список використаних джерел

1. Перлін С. І., Шевцов С. О., Матарикіна О. В. Слідча дія: огляд вогнепальної зброї та вибухонебезпечних матеріалів : метод. рек. з організації тренінгу навчання. Харків, 2020. 28 с.
2. Бевз В., Главник О. Основні положення щодо проведення тренінгів. Освіта. UA : сайт. 18.10.2005. URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/598/>

Комісар С. Ю.,

здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Аніщенко В. О.,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки та професійної етики

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮРИСТІВ

Сучасна юридична освіта вимагає від майбутніх фахівців-юристів не лише глибоких знань у галузі права, але й розвитку аналітичних та критичних навичок, що є необхідними для ефективної професійної діяльності.

В умовах швидкоплинних змін законодавства та сучасних викликів суспільства по відношенню до професійної компетентності фахівців юридичного напрямку критичне мислення стає невід'ємною частиною їх важливих професійних компетенцій. Високий рівень критичного мислення дозволяє фахівцям якісно аналізувати правові норми, оцінювати правові ситуації та приймати обґрунтовані рішення.

У формуванні критичного мислення здобувачів провідну роль грають педагогічні технології, що базуються на використанні інноваційних та інтерактивних методів навчання, серед яких варто виділити такі, як: *проблемне навчання* – студенти аналізують реальні правові проблеми, шукають рішення та обговорюють їх у групах; це стимулює розвиток аналітичного мислення та навичок аргументації; *проектні технології* – студенти працюють над реальними або змодельованими проектами, що сприяє інтеграції теоретичних знань та практичних навичок; *інтерактивні лекції з залученням практиків* – де студенти-

правники мають змогу не тільки взяти нову інформацію, але й одночасно поставити запитання практикуючим фахівцям юристам (адвокатам, суддям, нотаріусам, юрисконсультам та ін.); інтерактивні практичні заняття, які передбачають проведення тренінгів, застосування кейс-методів для набуття спеціальних професійних навичок та вмінь.

Важливим є використання інформаційних технологій для створення інтерактивних онлайн платформ, де можуть бути розміщені інформація для навчання та поглиблення знань, правові кейси для самостійного опрацювання, відеоролики з цікавими промовами видатних діячів юридичної сфери, передбачений доступ до електронних бібліотек, а також забезпечення можливості проведення науково-практичних заходів, де активну участь приймають студенти-правники, науково-педагогічні працівники та діючі фахівці-юристи різних галузей права. Успішність розвитку критичного мислення забезпечують практичні заняття у формі дискусій та дебатів, мозкових штурмів, рольових ігор, воркшопів, тренінгів та ін. Такі формати навчальних занять передбачають виконання певних вимог як викладачами, так і здобувачами вищої освіти. Так, викладачі мають уміти проявити себе в ролі наставника, фасилітатора та модератора, тренера, а студенти – мають бути вмотивованими, активними та мати бажання набути сучасні професійно важливі навички.

Отже, створення педагогічних умов за рахунок застосування інтерактивних методів навчання є ключовим елементом у системі формування професійної компетентності сучасного правника. Саме використання інтерактивного компонента під час вивчення певних спеціальних, фахових навчальних дисциплін забезпечують формування не тільки твердих, але й м'яких навичок, до яких відноситься критичне мислення, лідерство, вміння працювати в команді, своєчасно сприяють засвоєнню вмінь практичного застосування знань, розвивають у майбутніх фахівців спостережливість, уважність, активність, вмотивованість та в цілому формуванню професійного правового світогляду.

Красильник Ю. С.,

доцент кафедри професійної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський національний університет будівництва і архітектури,

м. Київ, Україна

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ КОНСТРУЮВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У сучасному суспільстві, яке зазнає швидких технологічних, соціокультурних і економічних змін, особливого значення набуває оновлення освітнього середовища відповідно до вимог цифрової епохи. Одним із ключових чинників цього процесу є застосування комунікативних технологій, які сприяють ефективній взаємодії учасників освітнього процесу, розширенню доступу до інформації та розвитку інноваційних методів навчання.

Аналіз наукових праць дає підстави для висновку, що комунікативні технології [3, 6, 7] та засоби конструювання сучасного освітнього простору [1, 2, 4, 5] вченими розглядаються з точки зору їх впливу на якість освіти, трансформацію освітнього процесу та підвищення ефективності освітньої комунікації. Аналіз змісту наукових розробок дозволяє означити комунікативні технології як сукупність методів, засобів та інструментів, що забезпечують ефективну взаємодію суб'єктів освітнього процесу і включають як традиційні, так і цифрові засоби комунікації, спрямовані на покращення сприйняття, передачі та збереження інформації. Основними видами комунікативних технологій є вербальні та невербальні технології – риторика, жести, міміка, інтонація тощо, традиційні засоби комунікації – друковані видання, телебачення, радіо та ін., цифрові комунікативні технології – соціальні мережі, месенджери, онлайн-конференції, платформи для дистанційного навчання (Zoom, Google Meet, Moodle та ін.), інтерактивні технології – доповнена та віртуальна реальність (AR/VR), ігрові навчальні платформи, адаптивні чат-боти. На нашу думку, модель використання комунікативних технологій, як засобу

конструювання сучасного освітнього простору, мусить ґрунтуватися на принципах інтерактивності, цифровізації, відкритості, гнучкості та індивідуалізації, враховувати сучасні виклики для освітнього середовища і спрямовуватися на забезпечення ефективної взаємодії між учасниками освітнього процесу. Структурно така модель може включати такі компоненти:

1. Технологічний – використання цифрових платформ (LMS, MOOC, мобільних додатків, віртуальних середовищ навчання).
2. Комунікативний – інтеграція соціальних мереж, чат-ботів, відеоконференцій, форумів для обговорень.
3. Методичний – впровадження активних методів навчання (кейс-стаді, проєктна діяльність, гейміфікація тощо).
4. Організаційний – забезпечення взаємодії між здобувачами освіти, викладачами та управлінням ЗВО через цифрові платформи.

Реалізація поданої моделі потребує поетапності:

1. Аналіз потреб освітнього середовища – визначення рівня цифрової компетентності учасників освітнього процесу.
2. Розробка цифрової стратегії – впровадження освітніх платформ та комунікативних технологій.
3. Інтеграція інноваційних освітніх технологій – розробка освітніх компонентів, адаптованих до цифрового формату.
4. Моніторинг та оцінка ефективності реалізації моделі – аналіз впливу комунікативних технологій на якість освіти.

Таким чином, запропонована модель використання комунікативних технологій може сприяти створенню ефективного освітнього простору, що відповідає сучасним вимогам та забезпечує якісну професійну підготовку.

Список використаних джерел

1. Бушуєв С., Корчова Г., Красильник Ю., Руденко М., Козир Б. Розвиток кліпового мислення здобувачів вищої освіти в інформаційному оточенні. Інформаційні технології і засоби навчання. 2024. Том 99. № 1. С. 76–94. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/128> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Інноваційна діяльність вчителя : термінологічний словник / Огієнко О. І., Мільто Л. О., Калюжна Т. Г., Радченко Ю. Л., Красильник Ю. С., Котун К. В. Київ : Інститут педагогічної

- освіти та освіти дорослих НАПН України. 2016. 120 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705798/1/Словник.pdf> (дата звернення: 02.03.2025).
3. Комунікативні технології інформаційного суспільства : монографія / За наук. ред. А. І. Гусєва ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 142 с. URL: <https://www.cjpr.cc/g7GX4> (дата звернення: 25.02.2025).
 4. Красильник Ю. С. Дидактичний контроль та оцінювання у ВВНЗ як системна технологія. Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана Черняховського. 2009. № 2 (10). С. 30–34. URL: <https://www.cjpr.cc/6xS2Q> (дата звернення: 26.02.2025).
 5. Красильник Ю. С. Теоретико-методичні аспекти проектування інноваційного освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу. Вісник Національного університету оборони України. 2014. Вип. 6. С. 78–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2014_6_16 (дата звернення: 02.03.2025).
 6. Красильник Ю. С. Інформаційно-технологічне забезпечення професійної підготовки майбутнього викладача в умовах магістратури. Підготовка сучасного вчителя : інформаційно-технологічне забезпечення : монографія / За ред. О. І. Орієнко; Авт. кол.: О. І. Орієнко, Т. Г. Калюжна, Ю. С. Красильник, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, Т. О. Гончарук, К. В. Годлевська, Н. І. Вінник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. С. 45–62. URL: https://lib.iitta.gov.ua/3057/1/МОНОГРАФИЯ_.pdf (дата звернення: 27.02.2025).

Krichker O. Yu.,

Senior Lecturer of the Department of Language Training

PhD in History,

National University of Civil Defence of Ukraine,

Kharkiv, Ukraine,

SIMPLIFICATION AS A TOOL FOR TEACHING LEGAL ENGLISH

Studying a foreign language is quite challenging, to say nothing of studying a foreign language for special purposes. English language for lawyers is a highly specialised domain requiring much efforts to be learnt due to lexis, synthetic structures, stylistics and discourse patterns of legal documents. The main issue for a teacher of legal English is a low level of learners which presents a significant challenge in terms of preparing teaching materials for the language classes. Authentic legal texts are known for their complexity as they are containing wordy sentence structures, lots of archaic expressions and borrowings from Latin and specialized terminology. In this paper we offer to explore the advantages of working with simplified legal texts to bridge the gap between the basic English proficiency and authentic legal materials. The idea is to firstly build the vocabulary and boost the confidence of students to get them engaged later with real legal documents.

The first obstacle on the way of a student is legalese. “Legalese informally refers to specialized terminology and phrasing used by those in the legal field and within legal documents” [1]. It is known for its complicated wordy sentence structures, abundance of passive voice and unnecessarily long words. Throughout the centuries, there were lots of attempts to get rid of the system but it still persists in the English-speaking legal world. Scientists of the Massachusetts Technological University concluded that the use of legalese is an attempt to convey “a special sense of authority” [2]. Having researched a great amount of legal texts, they found out that legal documents contain long definitions placed in the middle of wordy sentences. This “center-embedding” results in overall incomprehensiveness to non-lawyers, as in the following sentence from a contract for work: “The Consultant agrees to indemnify, and continue to keep indemnified, the Client against all actions, proceedings, claims, judgments, demands, charges, disbursements or liabilities, including all legal expenses, whatsoever or howsoever arising (together “Liabilities”), which the Client may suffer, sustain or incur, as a result of the Consultant’s provision or otherwise of the Services including but not limited to liabilities arising from or connected with i.e. Accident causing Bodily Injury to the Consultant”.

All these complexities form the barrier to legal English learners. We believe that simplified texts can allow students work on their language skills avoiding extra cognitive pressure. Paraphrasing complex structures and incorporating plain English equivalents while preserving legal accuracy helps keep the legal meaning, develop their vocabulary and simplify comprehension. Moreover, beginning with simplified sentences and providing them with side by side originals of legal documents helps students see and analyze the patterns.

The idea is that no matter what we teach, we should bear in mind that we should focus on a student and that our main goal is to help them satisfy their needs. We can build rapport with our students simply by showing them our support on every stage of

learning. Seeing our desire to make language easier and more understandable will help them focus not on challenges but on overcoming them.

Modern technologies can help a teacher introduce these ideas into the classroom. Numerous language platforms and artificial intelligent resources can provide assistance in preparing materials, both finding and simplifying samples of legal documents to reinforce comprehension for the language learners. Let's look at the example: "Notwithstanding the foregoing, the part of the first part shall indemnify and hold harmless the party of the second part against any and all claims arising therefrom". The GPT chat offers "Even though the previous statements are true, the first party must protect and not blame the second party for any problems that happened because of this". The DeepL offers the following adaptation: "However, the first party will protect and not be responsible for any claims made against the second party that come from this". AI Humanizer provides with "Despite what has been stated earlier, the first party agrees to protect the second party from any claims that made the result from this agreement".

In general, the following changes were offered: *notwithstanding the foregoing* - despite/ even though/ however; *idemnify and hold harmless against* - protect and not blame / not to be responsible; *therefrom* - because of this / related to this agreement. This demonstrates that a teacher has lots of choices to come up with and can provide students with side by side original and simplified variants so that they compare them and understand the nature of legalese.

Another effective teaching strategy is the use of bilingual support by providing students with English passages accompanied by Ukrainian summaries that help them grasp general concepts. The idea is to teach them not to rely on word-for-word translation but take into consideration general context.

Video-based learning with simplified subtitles can also be a great resource of language learning and can allow deepen their vocabulary by watching legal

discussions, trials and lawyer-client interactions. This combo of reading and listening help them refine their language skills.

Thus, introducing simplified versions of original legal texts offers numerous benefits for legal English learners. Using bilingual approach helps enhance vocabulary, avoid cognitive stress and foster students' confidence. A gradual move from highly simplified versions to more complex originals creates effective learning environment that helps develop not only linguistic but also analytical skills of learners.

References

1. Legalese. *Cornell Law School*. URL: <https://www.law.cornell.edu/wex/legalese>
2. MIT study explains why laws are written in an incomprehensible style. *MIT*. URL: <https://news.mit.edu/2024/mit-study-explains-laws-incomprehensible-writing-style-0819#:~:text=MIT>

Лабенок А. О.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка»,

м. Чернігів, Україна

Іваньков І. В.,

доцент, доцент кафедри кримінального права та правосуддя,

кандидат юридичних наук?

Національний університет «Чернігівська політехніка»,

м. Чернігів, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПОРІВНЯННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ СИСТЕМ НОРВЕГІЇ ТА УКРАЇНИ

Сучасна пенітенціарна система України вимушена працювати в особливо надскладних умовах через повномасштабну війну з росією. Руйнування і пошкодження інфраструктури, недостатнє забезпечення персоналом, перенавантаження установ та погіршення умов утримання ув'язнених, а також додаткові зобов'язання щодо забезпечення належних умов для утримання

військовополонених згідно з міжнародними стандартами, як зазначає М. Сокоренко, призвели до суттєвих проблем в пенітенціарній системі [1].

Окрім цього, пенітенціарна система України стикається з низкою інших суттєвих викликів, одним із головних серед них стала проблема неналежного впливу персоналу установ виконання покарань (далі – УВП) на засуджених. Після активізації процесу реформування з 2016 р. відбулося значне скорочення центрального апарату державної кримінально-виконавчої служби, що негативно позначилося на ефективності її діяльності. Більша частина УВП, стверджує Д. В. Ягунов, перебуває в аварійному стані, що ускладнює утримання ув'язнених в належних умовах. Залишається недостатньо розвиненим процес зовнішнього інспектування. Попри спроби реформування, політика щодо ув'язнених, рівень фінансування, показники рецидивізму та вдалої ресоціалізації залишаються нижчими за міжнародні стандарти, що вказує на потребу в подальших змінах і покращеннях [2, с. 155].

Для вирішення цих проблем варто враховувати іноземний досвід, зокрема Норвегії, оскільки ця країна має одну з найефективніших пенітенціарних систем.

Норвезька пенітенціарна система вирізняється невеликою кількістю тюрем, багато з яких мають напіввільний режим, що надає ув'язненим можливості для працевлаштування та соціальної адаптації. Для реабілітації використовуються методи, спрямовані на зміну звичок і способу життя засуджених, що допомагає запобігти повторним злочинам. Система тримання полягає у створенні умов для того, щоб життя у тюрмі максимально нагадувало життя на волі, і сприяла поверненню ув'язнених у суспільство після звільнення. Наслідком такого підходу є той факт, що відсоток рецидиву у Норвегії становить не більше 20, що є одним із найнижчих показників у світі [3, с. 3]. Важливим аспектом пенітенціарної системи Норвегії є фінансування: у 2020 р. щоденні витрати на одного ув'язненого в країні становили близько 330,6 євро, що означає приблизно 120 000 євро на рік [4]. Для порівняння, в Україні у 2024 р.

середньомісячні витрати на утримання ув'язнених складала 14 165 грн [5], що дорівнювало приблизно 3 703 євро на рік на основі офіційного курсу НБУ.

Таким чином, слід залучити наступні елементи досвіду Норвегії:

- а) облаштування приватних тюрем і співпраця з приватними компаніями – дозволить залучити інвестиції, створити гідні умови для тримання ув'язнених, організувати їх працю на користь оборони та економіки країни;
- б) створення комфортних умов тримання у тюрмах, зокрема покращити інфраструктуру, надати доступ до медичних послуг, освітніх і спортивних програм – допоможе знизити рівень рецидивізму та покращити соціальну адаптацію ув'язнених після звільнення;
- в) збільшення інвестицій у сферу освіти та професійної підготовки – допоможе ув'язненим здобути навички для подальшого працевлаштування, також полегшить адаптацію до життя на свободі після звільнення;
- г) оновлення кадрового складу – сприятиме переходу від старої каральної моделі до реабілітаційної;
- д) використання сучасних технологій – допоможе оптимізувати витрати, зменшити навантаження на персонал та покращити стан безпеки.

Таким чином, порівняльний аналіз пенітенціарних систем Норвегії та України свідчить про наявність суттєвих відмінностей у підходах до ув'язнення та умовах тримання. Норвегія акцентує увагу на реабілітації, зокрема через комфортні умови, освітні програми та професійну підготовку. Тому Україні слід спрямувати зусилля на поліпшення умов утримання, реабілітацію ув'язнених і модернізацію пенітенціарних установ, що допоможе зменшити рецидивізм та покращити соціальну адаптацію осіб, які відбувають покарання.

Список використаних джерел

1. Сокоренко М. Україна реформує пенітенціарну систему в умовах війни. Міністерство юстиції України. 18 вересня 2024 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/marharyta-sokorenko-ukraina-reformuie-penitentsiarnu-systemu-v-umovakh-viiny>
2. Ягунов Д. В. Пенітенціарна реформа як загроза правам людини. *Право України*. 2017. № 4. С. 154-160.
3. Carolyn W. Dead (2013), "*Incarceration and Recidivism: Lessons from Abroad*". The Pell Center for International Relations and Public Policy at Salve Regina University. Newport. 6 p.
4. Altobelli E., Guergache A. K., Galassi F., Petrocelli R. and Marziliano C. (2024), "Cost Analysis of Penitentiary Systems and Comparison Between the Countries of the Council of Europe", *Economies*. No. 12(11). available at: <https://www.mdpi.com/2227-7099/12/11/311>.
5. Богатир В. Вартість утримання ув'язненого в Україні вдвічі більша за мінімальну зарплату: інфографіка. УНН. URL: <https://unn.ua/news/vartist-utrymannia-uviaznenoho-v-ukraini-vdvichi-bilsha-zaminalnu-zarplatu-infohrafika> (дата звернення: 14.03.2025).

Лободін Б. В.,

курсант 115 навчальної групи,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Щербина Н. О.,

доцент кафедри педагогіки та професійної етики,

кандидат історичних наук,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах вища освіта зазнає значних змін, що вимагає від викладачів нових підходів до навчання та професійного розвитку. Викладач закладу вищої освіти не лише передає знання, а й формує критичне мислення здобувачів вищої освіти, використовуючи сучасні педагогічні методики, цифрові технології.

Метою дослідження є вивчення сучасної роботи викладача у вищому навчальному закладі, визначення важливих навичок і методів викладання, а також пошук нових підходів до навчання, зокрема з використанням цифрових технологій.

Сучасна вища освіта в Україні активно змінюється, адаптуючись до європейських стандартів і нових вимог ринку праці. Важливим кроком у цьому напрямку стало приєднання до Болонського процесу, який сприяв реформуванню освітньої системи та впровадженню міжнародних підходів до навчання. Ступенева система вищої освіти покликана забезпечити глибокі знання і можливості задоволення різноманітних культурно-освітніх потреб

особи та суспільства (загальноосвітню, загальнокультурну, професійну, наукову підготовку фахівців різних рівнів та галузей знань); підвищення соціальної значущості, престижу знань і соціального захисту особи за умов частої зміни потреб економіки та ринку праці; фундаментальність знань випускників вищої школи та її інтеграцію у світову систему освіти [2, с. 102].

Викладачі закладів вищої освіти мають сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти таких якостей як: впевненість, вміння вирішувати задачі через демонстрацію в процесі навчання позитивних емоцій (здивування, радості, симпатії, переживання успіху тощо). Викладач тренує у виробленні можливих рішень (припущень), результатом чого стає суттєве підвищення показників швидкості (кількісна характеристика продуктивності – число продуманих варіантів), гнучкості (кількість якісно різних категорій, до яких може бути віднесена кожна відповідь) й оригінальності (показник, протилежний частоті цієї відповіді у стандартній вибірці досліджуваних) мислення. Він усіляко стимулює прагнення студента до самостійного вибору цілей, задач і засобів їхнього вирішення [1].

Важливою умовою розвитку сучасного освітнього процесу є його інформатизація, що забезпечується впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Використання сучасних цифрових технологій у викладанні навчальних дисциплін значно розширює можливості освіти, сприяє інтерактивній взаємодії між викладачами та здобувачами вищої освіти, а також підвищує ефективність навчального процесу. Актуальність застосування ІКТ зросла в умовах глобальних викликів, зокрема пандемії та змін у суспільно-економічному середовищі, а особливо, в умовах війни.

Застосування ІКТ створює нові можливості для навчання завдяки використанню Інтернету, мультимедійних платформ, електронної пошти та телекомунікаційних засобів. Важливою складовою цього процесу є різноманітні форми комунікації, які забезпечують зручну та ефективну взаємодію між

викладачами й студентами. Таким чином, виникає потреба у створенні інформаційного простору, який буде виконувати навчальні функції та забезпечувати оптимальні умови для комплексного використання технологічних засобів у процесі навчання та обміну інформацією.

Для ефективного засвоєння матеріалу використовуються різноманітні інструменти, зокрема мультимедійні файли (PowerPoint, інтерактивні дошки, YouTube), інформаційно-навчальні платформи, соціальні мережі, спеціальні програмні додатки (SharePoint, Padlet, Survey Monkey), а також блоги та спеціалізовані програми для роботи з документами. Крім того, застосування електронних освітніх ресурсів надає доступ до актуальної інформації, зокрема професійних консультацій, аналітичних матеріалів та освітніх вебінарів [3, с. 50–51].

Використання цих інформаційних технологій сприяє закріпленню, поглибленню теоретичних знань і набуттю практичних навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності. Його активне впровадження дозволяє оптимізувати освітній процес, підвищити рівень підготовки майбутніх фахівців та адаптувати навчання до сучасних вимог цифрової епохи.

Таким чином, сучасна професійно-педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти в Україні зазнає значних трансформацій під впливом цифровізації, інтеграції інноваційних методів навчання та змін у суспільному середовищі. Викладач виконує не лише роль носія знань, а й наставника, модератора навчального процесу та дослідника.

Важливими аспектами його діяльності є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, використання інтерактивних методів навчання, розвиток критичного мислення студентів і формування їхньої професійної компетентності. Водночас актуальними викликами залишаються підвищення рівня академічної доброчесності, розвиток дистанційного навчання та адаптація освітніх програм до потреб сучасного ринку праці.

Отже, викладачі закладів вищої освіти повинні постійно вдосконалювати свої навички, адаптувати методи навчання до сучасних умов і сприяти розвитку конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел

1. Гринько В.О. Особливості педагогічної діяльності викладача вищої школи у сучасну епоху. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. - 2012. Вип. 17. С. 166–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2012_17_24. (дата звернення 05.03.2025)
2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. 352 с.
3. Левчук Н.П. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці курсантів-прикордонників до організації військового (корабельного) господарства підрозділу охорони державного кордону. *Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 30 квіт. 2024 р.) / голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. С. 49–51.

Mahdiuk O. V.,

Associate Professor of the Department of Foreign Languages

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor;

Khmelnitskyi National University,

Khmelnitskyi, Ukraine

PERSONALIZED FOREIGN LANGUAGE LEARNING USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ADAPTIVE SYSTEMS

In recent years, the landscape of foreign language education has undergone a significant transformation, with technological advancements at the forefront of this revolution. One of the most promising developments is the use of artificial intelligence (AI) and adaptive learning systems to create personalized learning experiences for students. These technologies enable a more tailored approach to language acquisition, enhancing both the efficiency and effectiveness of the learning process.

Traditionally, foreign language learning has followed a one-size-fits-all model. Classroom settings, textbooks, and standardized curricula often present the same materials to every student, regardless of their individual learning styles, abilities, or progress. This approach can leave some students struggling to keep up, while others may not be challenged enough.

Personalized language learning, on the other hand, recognizes that each learner is unique. It aims to tailor the educational experience to the learner's needs, preferences, and pace, leading to better engagement and faster mastery of the language. The key to achieving this personalized approach lies in the integration of AI and adaptive systems [1].

AI has the potential to reshape how languages are taught by enabling systems that can analyze vast amounts of data to personalize content, provide real-time feedback, and adjust learning paths based on the student's progress. Here's how AI is contributing to personalized language learning:

1. Smart content delivery. AI-powered platforms can assess a learner's current proficiency level and deliver content that is suited to their needs. For example, language learning apps like Duolingo and Babbel use AI algorithms to track progress and adjust lessons accordingly. If a learner struggles with certain vocabulary or grammar concepts, the system will present more practice in those areas until the learner shows improvement. This dynamic content adjustment ensures that learners receive materials that are neither too easy nor too difficult, keeping them engaged while promoting steady progress.

2. Speech recognition and feedback. One of the most challenging aspects of language learning is mastering pronunciation. AI-driven tools with speech recognition technology allow learners to practice speaking and receive immediate, precise feedback on their pronunciation. These systems analyze the user's speech patterns and compare them to native speakers, offering corrections on accent, intonation, and word stress. This kind of real-time, targeted feedback is crucial for learners who are unable to practice speaking with a human instructor regularly.

3. Natural language processing (NLP) for Improved Understanding. AI systems equipped with Natural Language Processing (NLP) can understand, analyze, and generate human language in a way that mimics real-world interactions. For language learners, this means that AI can act as a conversational partner, providing practice with sentence structures, grammar, and vocabulary in authentic contexts. Through chatbots

or voice assistants, learners can engage in simulated conversations that mimic real-life scenarios, reinforcing their understanding and boosting their confidence [2].

Adaptive learning systems are another critical component of personalized language learning. These systems use algorithms to analyze a learner's strengths, weaknesses, and learning patterns, adjusting the curriculum in real time to maximize the student's learning potential.

Adaptive systems monitor a learner's performance, identifying areas where they excel and areas that need improvement. For example, if a student struggles with verb conjugations, the system will adjust the curriculum to provide more exercises and practice on that topic. In contrast, if the learner excels in vocabulary retention, the system will increase the complexity of the vocabulary lessons, promoting continued growth. This ensures that learners are always working at the right level of difficulty, preventing frustration while maintaining a sense of achievement.

In addition to benefiting learners directly, adaptive systems provide valuable insights to educators. By tracking students' progress and providing detailed reports on areas of difficulty, adaptive systems enable instructors to offer targeted support. For example, if several students in a class are struggling with a particular aspect of grammar, the teacher can use this data to adjust the focus of future lessons, ensuring that they address the group's collective needs.

Adaptive learning systems can also incorporate gamification and behavioral analytics to motivate learners. By tracking learners' behavior - such as their completion rates, time spent on tasks, and improvement over time - these systems can offer rewards and encouragement at key milestones. This positive reinforcement can help maintain motivation, making the language learning process more engaging and enjoyable.

We consider it interesting to look through the benefits of AI and adaptive systems in the process of English language learning:

1. Increased engagement and motivation: personalized learning experiences tend to keep students more engaged. By providing challenges that are neither too easy

nor too difficult, AI and adaptive systems keep learners motivated and excited about making progress.

2. Improved retention: when lessons are tailored to an individual's needs, they are more likely to grasp concepts and retain information over time. AI can track mistakes, offer targeted practice, and help reinforce weak areas, ensuring long-term retention.

3. Flexibility and accessibility: AI-powered language learning platforms are accessible from anywhere and at any time. This flexibility allows learners to study at their own pace, whether they're at home, on a commute, or in between other activities.

4. Scalability: AI systems can handle a large number of students simultaneously, making it easier for educational institutions to scale their language programs without sacrificing the quality of the learning experience. Students benefit from the personalization of an individual tutor, without the need for one-on-one sessions with a teacher [3].

While the potential benefits of AI and adaptive systems in language learning are clear, there are challenges to consider: data privacy (as these systems collect and analyze personal data, ensuring that learner data is protected is critical. Educational institutions must prioritize data security to prevent misuse); human touch (while AI can provide valuable support, it cannot replace the human element of language learning. Interaction with native speakers, cultural immersion, and the emotional support provided by teachers are still essential components of mastering a language); equity and access (not all students have access to the necessary technology or internet connections to fully benefit from AI-powered learning systems. Educational institutions must consider ways to make these tools accessible to all learners).

Thus, personalized foreign language learning powered by artificial intelligence and adaptive systems is revolutionizing how we approach language acquisition. By offering tailored learning experiences that adjust to individual needs and providing real-time feedback, these technologies help learners progress at their own pace, increase motivation, and improve retention. However, while AI and adaptive learning

systems are transforming language education, they should be seen as tools to complement, not replace, traditional teaching methods. In combination with human instructors, these technologies have the potential to create an immersive, engaging, and highly effective language learning experience.

References

1. Țălu, Ș. New perspectives in the implementation of smart-technologies in higher education. Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference "Modern Management Trends and the Digital Economy: From Regional Development to Global Economic Growth" (MTDE 2020), 2020. 253–257. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200502.042>.
2. Zang, G., Li, M., & Yu, B. The application of 5G and artificial intelligence technology in the innovation and reform of college English education. Computational Intelligence and Neuroscience, 2022, 1–8. <https://doi.org/10.1155/2022/9008270>.
3. Zawacki-Richter, O., Marin, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education — where are the educators? International Journal of Educational Technology in Higher Education, 2019. 1(16). <https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0>.

Макарук О. Л.,

доцент кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту,

кандидат педагогічних наук,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Літературне читання – складова освітньої галузі «Мова і література». Учень може не тільки переказати, а й висловити своє ставлення до прочитаного. Ступінь усвідомлення прочитаного залежить від загального розвитку, віку дитини, її психофізіологічних особливостей, від запропонованого для читання матеріалу (повинен відповідати віковим особливостям дитини).

У 70–80 роках ХХ століття відомий український методист Н. Ф. Скрипченко досліджувала проблему взаємозв'язку розуміння тексту від рівня якостей читання. В її наукових розвідках висвітлено ідею щодо прямого зв'язку між формуванням вмінь читати та усвідомлювати текст, осмислювати не лише фактичний зміст, а й виконувати різні аналітичні завдання, що дозволяють зрозуміти учням його ідейний зміст [5].

Наковці стверджують [1; 3; 5], що коли учень це розуміє прочитаного, він, як правило, виключає це із сфери своєї уваги, та, як наслідок, зазубрює зміст. У межах організації читацької діяльності виокремлюють *зовнішні та внутрішні прояви*. *Внутрішні* – це акт осмислення й розуміння змісту прочитаного, а *зовнішні* – виконавські операції (навички техніки читання).

Вчені [2; 6] визначають два підходи щодо характеристики читацької діяльності – *когнітивний та комунікативний*.

У межах *когнітивного* підходу читання текстів розглядають як пізнавальну діяльність, яка охоплює смислове сприймання, мисленнєві операції та інтерпретацію інформації. Когнітивний напрям роботи з текстом передбачає: відтворення учнями послідовності подій у тексті (висвітли події, які описано в оповіданні); визначення структури твору (знайди у творі зачин, основну частину, кінцівку); перечитування тексту з метою пошуку відповіді на поставлене запитання (знайди абзац, у якому висвітлено час та місце події); з'ясування зв'язку між заголовком та темою твору (Чому оповідання має таку назву?); Подумай, як по-іншому можна назвати це оповідання? Чому?).

Комунікативний підхід до читання розглядає твір як специфічну форму спілкування автора з читачами в межах тексту. Відповідно до цього напрямку поряд з інформацією, що є в тексті, у читача виникає новий, особистісний смисл, що посилює виховний і розвивальний вплив прочитаного (О. Я. Савченко та ін.) [6]. Цей підхід реалізовано у підручниках через діалогічну взаємодію читача з текстом.

У III – IV класах основним видом читання має стати читання мовчки, якість якого найточніше віддзеркалює досягнення учнів на рівні темпу читання та розуміння прочитаного. Дослідники з психології читання визначають два рівні розуміння тексту: *безпосереднє й опосередковане*. *Безпосереднє* розуміння досягається відразу, не вимагаючи від людини особливих розумових зусиль, воно зливається із сприйманням. *Опосередковане* розуміння розгортається поступово, проходячи певні етапи. Це складна аналітико-синтетична діяльність,

яка охоплює різні мисленнєві операції, має емоційне забарвлення. Вчені наголошують, що читати в прямому значенні цього поняття – означає не лише володіти технікою читання, а й усвідомлювати ідейний зміст тексту (С. М. Бондаренко) [1].

Розуміння тексту залежить від особистого досвіду, техніки читання, запам'ятовування, емоційного стану читача. Зокрема, доведено, що суцільне відтворення тексту не може бути доказом його розуміння. Запам'ятовування це здебільшого кількісний показник, ніж якісний, тому він в основному характеризує обсяг засвоєння інформації. Водночас розуміння учнем художнього тексту є одним із показників його якісного засвоєння. Якщо школяр розуміє прочитане, він знаходить суттєві ознаки та зв'язки в зображеному, диференціює несуттєве, випадкове, зіставляє нове з раніше засвоєним, висловлює оцінні судження тощо. На жаль, процес розуміння тексту іноді залишається поза цілеспрямованим керівництвом учителя [2].

Результати сучасних наукових досліджень засвідчили, що розуміння тексту молодшими школярами є поетапним. *На першому етапі* відбувається *орієнтування у фактичному змісті тексту і виявлення емоційного сприйняття прочитаного*. Тут вчитель найчастіше використовує підготовчу бесіду уточнення розуміння учнями смислового й образного значення окремих слів і речень. Розгорнутість *другого етапу – читання-аналізу* – залежить від складності тексту. Доведено, що у недосвідчених читачів іноді з'являється суб'єктивне враження, що текст є зрозумілим відразу після його прочитання. Однак у подальшому вони не можуть надати відповідь на нескладні запитання за змістом прочитаного. Після первинного сприймання тексту доцільно з'ясувати, що для них було новим, невідомим; яке враження у дітей після прочитаного. Важливо, щоб при цьому відбувалось своєрідне логічне «сортування» прочитаного [5].

Наприклад, за такими орієнтирами:

- я це вже знаю;
- це відрізняється від того, що я вже знаю;

- це мене здивувало, тому що ...;
- хіба таке може бути, адже ...;
- це схоже на те, що ми читали раніше...

На цьому етапі варто було б запропонувати завдання творчого характеру. Наприклад, у невеликому тексті діти читають тільки перший і останній абзаци.

Вчитель пропонує дітям висловити припущення або, які події можуть відбуватися у середній частині. Або прочитати заголовок і розглянути малюнки, щоб поміркувати, про що тут йдеться.

Наступним, *третім етапом* є поглиблений смисловий аналіз тексту, метою якого є досягнення розуміння важливих зв'язків, головних ознак тощо. Основними методичними прийомами цього етапу є завдання на вибіркоче читання, а також запитання, що передбачають вільне конструювання відповідей. Зауважимо, що варто *надавати перевагу таким завданням, які змушують дітей повторно звертатися до тексту*, використовувати образні висловлювання, вжиті в ньому. Смисловий аналіз відбувається після цілісного емоційного сприймання твору, тобто він є вторинним процесом, який коригує, поглиблює первинне сприймання прочитаного. Методисти вважають, що об'єктом такого аналізу можуть бути певні обставини, мотиви вчинків, характери дійових осіб, мова, композиція твору. На цьому діти, як правило, не акцентують увагу при самостійному читанні.

Отже, смисловий аналіз має бути вибіркочним і залежати від жанру твору. Смисловий аналіз тексту має сприяти розвитку літературного мислення учнів, формувати вміння, які необхідні для розуміння внутрішнього стану дійових осіб, розвитку художнього образу. Наприклад, читаючи твір Всеволода Нестайка «Космонавти з нашого будинку», діти іноді визначають головну думку таким чином: «Хлопці вирішили готуватись у космонавти разом з Наткою, бо вона їх врятувала, вона добра і смілива». Поза увагою залишається текст твору: «Як і чому змінилися самі герої оповідання? Їхні слова, вчинки?».

Отже, особливо цінним для розвитку самостійної читацької діяльності учнів є обговорення заголовків-запитань, адже їхнє призначення – допомогти побачити проблему ще до читання тексту, сприяти виникненню припущення, гіпотези. Для третьокласників продуктивним є обговорення заголовків та їхнє подальше зіставлення з головною думкою прочитаного. Це стосується багатьох творів, як-от: «Спляча книга» В. Сухомлинського, «Чи ми з природою єдині...» Г. Черінь, «Песик і хлопці» К. Перелісної, «Наше відкриття» Я. Стельмаха, «Чому в морі вода солона» В. Скомаровського, «Про що розповіли незабудки» І. Калинця, «Скільки років Діду Морозу?» А. Коваль, «Як розмовляють тварини?» «Хто сильніший?» Н. Забіли, «Красиві слова і красиве діло» В. Сухомлинського.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. Формування читацької компетентності молодших школярів. *Початкова школа* : Науково-методичний журнал. 2014. № 5. С. 6– 8.
2. Зобнина М. А. Як пробудити у молодшого школяра інтерес до читання? *Початкова школа*. 2007. № 8. С. 35–43.
3. Коваль Г. Урок читання у початкових класах. Зміст та дидактична структура. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 80 с.
4. Мартиненко В. Оновлення змісту літературного читання у контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2012. № 10. – С. 20–25.
5. Методика викладання української мови : навчальний посібник / За ред. С. І. Дорошенка. К. : Вища школа, 1992. 398 с.
6. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах : посіб. для вчителя. К. : Освіта, 2007. 205 с.

Медведєва М. О.,

завідувач кафедри інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

**ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Цифрова трансформація вищої освіти є критично важливою в умовах глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19 та військова агресія росії проти України, так як вона забезпечує безперервність і якість освітнього

процесу. Дослідження демонструють, що впровадження цифрових технологій сприяє розвитку інноваційних освітніх практик, підвищенню доступності знань та формуванню нових компетентностей [2].

У сучасному світі цифрова трансформація стає ключовим фактором розвитку освітнього середовища. Це не лише впровадження новітніх технологій в освітній процес, а й кардинальна зміна підходів до організації навчання, методів викладання та моделей взаємодії між учасниками освітнього процесу. Технологічні аспекти цифрової трансформації охоплюють широкий спектр інструментів та рішень, що сприяють підвищенню ефективності навчання, забезпеченню доступності знань та розвитку інформаційно-цифрової компетентності.

Основою для цифрової трансформації є наявність сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Це включає (рис. 1): широкосмуговий доступ до Інтернету, що забезпечує безперебійний доступ до навчальних ресурсів та інтерактивних платформ; хмарні технології, які дозволяють зберігати великі обсяги даних, організовувати дистанційне навчання, співпрацювати в реальному часі (Google Workspace, Microsoft 365); інтерактивне обладнання, зокрема інтерактивні дошки, планшети, ноутбуки, VR- та AR-пристрої, які розширюють можливості візуалізації навчального матеріалу.

Рисунок 1 – Компоненти цифрової трансформації в освіті

Інтеграція цифрових освітніх платформ є важливим аспектом трансформації. Вони забезпечують: організацію освітнього процесу (LMS (Learning Management Systems), такі як Moodle, Google Classroom, Canvas,

дозволяють управляти курсами, відстежувати успішність учнів, створювати тести та завдання), інтерактивне навчання (використання Kahoot!, Quizizz, Mentimeter для проведення вікторин, опитувань, ігор) [1], аналіз даних (системи аналітики навчальних досягнень, які допомагають оцінити ефективність навчальних програм та адаптувати їх під потреби учнів).

AR- та VR-технології відкривають нові можливості для інтерактивного навчання, як-от: віртуальні лабораторії, що дозволяють проводити експерименти без фізичного обладнання; імерсивне навчання, коли учні можуть «відвідувати» історичні події, досліджувати географічні локації або вивчати біологічні процеси у 3D-середовищі. Штучний інтелект (AI) і машинне навчання стають важливими інструментами для персоналізації навчання. AI-алгоритми аналізують дані про успішність учнів і пропонують індивідуальні траєкторії навчання. Системи автоматичної перевірки завдань, формування звітів тощо, автоматизують рутинні завдання [3].

Попри численні переваги, цифрова трансформація супроводжується певними викликами. По-перше, це необхідність підготовки педагогів, так як вчителі мають оволодіти новими цифровими компетентностями. По-друге, важливо забезпечити захист персональних даних учасників освітнього процесу. Також важливу роль відіграє психологічна адаптація, що полягає у подоланні бар'єрів сприйняття нових технологій як серед педагогів, так і учнів.

У перспективі цифрова трансформація освітнього середовища сприятиме створенню інклюзивного, гнучкого та персоналізованого навчального простору. Інтеграція технологій у навчання дозволить не лише покращити якість освіти, а й підготувати учнів до викликів майбутнього у світі, що постійно змінюється.

Список використаних джерел

1. Titova L.O., Kryvoruchko I.I. Cloud services as a means of gamification in the training of future teachers. *Збірник наукових праць «Information Technologies in Education» (ITE)*. 2024. № 56. С. 6–13. <https://doi.org/10.14308/ite000783>.
2. Вакалюк Т.А., Антонюк Д.С., Новіцька І.В., Медведєва М.О. Цифрова трансформація вищої освіти: закордонний та вітчизняний досвід. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. №90. С. 24–28. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.90.05>.
3. Медведєва М.О. Добір онлайн-сервісів для генерації тестів за допомогою штучного інтелекту. *Вісник науки та освіти*. 2024. №4(22). С. 1201–1213. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-1201-1213](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-1201-1213).

Мехед О. Б.,

професор кафедри біології,

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ БІОЛОГІЇ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Сучасна освіта вимагає нових підходів до викладання, особливо у сфері підготовки майбутніх психологів. Біологічні дисципліни відіграють ключову роль у формуванні наукового світогляду студентів, адже знання про функціонування мозку, нервової системи та біохімічні процеси є основою для розуміння психічної діяльності. Інструменти доповненої реальності, гейміфікація, віртуальні лабораторії, STEM-методи та цифрові платформи сприяють формуванню професійних компетенцій студентів. Водночас інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) допомагає викладачам оптимізувати навчальний процес та підвищити мотивацію студентів до навчання. Розвиток педагогічної майстерності викладача у цьому контексті є надзвичайно важливим. У статті розглянуто основні технології, які можна ефективно використовувати у викладанні біологічних дисциплін для майбутніх психологів.

Інноваційні підходи до викладання біологічних дисциплін сприяють активному залученню студентів у процес навчання та підвищують їхню мотивацію [3, 418]. Одним із найбільш ефективних методів є використання доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR), що дозволяє майбутнім психологам вивчати анатомію та функціонування мозку через інтерактивні моделі. Такі технології дають змогу студентам не лише переглядати двовимірні

зображення, а й взаємодіяти з тривимірними структурами, що покращує розуміння нейрофізіологічних процесів [2, 43].

Гейміфікація навчального процесу є ще одним важливим напрямом інноваційного навчання. Такі платформи, як Kahoot! чи Quizizz, дозволяють закріплювати матеріал у форматі змагання, що сприяє підвищенню мотивації та активного включення студентів у навчальний процес [5, 112].

Особливо ефективними є рольові ігри, під час яких студенти можуть моделювати поведінку людини на основі біологічних даних. Ще одним важливим інструментом є використання інтерактивних симуляцій та віртуальних лабораторій. Наприклад, платформи Labster або Virtual Biology Lab дозволяють студентам проводити експерименти в безпечному віртуальному середовищі. Це особливо корисно для вивчення нейрофізіології та психофізіологічних основ поведінки [1, 14-15].

Використання штучного інтелекту та адаптивного навчання відкриває нові можливості для персоналізованого навчального процесу. Платформи, що використовують штучний інтелект, дозволяють аналізувати індивідуальні особливості студента та підбирати оптимальний рівень складності завдань. Це дає можливість викладачам більш ефективно керувати навчальним процесом та коригувати матеріал відповідно до потреб студентів [4, 122].

Окрему роль у викладанні біологічних дисциплін для майбутніх психологів відіграють методи змішаного навчання (blended learning). Такий підхід передбачає поєднання традиційних лекцій із цифровими ресурсами, що дозволяє студентам самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал, а під час занять зосереджуватися на його практичному застосуванні [5, 112-113].

Важливим аспектом успішного впровадження інноваційних технологій є розвиток інформаційно-комунікаційних компетентностей як у студентів, так і у викладачів. Дослідження свідчать, що ефективне застосування цифрових технологій у навчальному процесі значною мірою залежить від рівня підготовки

викладача [3, 421]. Саме тому важливим завданням є професійний розвиток педагогів, навчання використанню STEM-методик, цифрових платформ тощо [2, 43].

Впровадження інноваційних підходів до навчання також сприяє розвитку самостійності, критичного мислення та наукового світогляду студентів. Поєднання традиційних методів із сучасними технологіями дозволяє створити ефективне освітнє середовище, яке відповідає вимогам часу. Важливу роль у цьому процесі відіграє рівень підготовки викладача, його здатність адаптувати навчальні технології до потреб студентів.

Розвиток цифрових компетентностей викладачів та інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес є необхідною умовою підвищення якості освіти.

Особливу увагу слід приділяти персоналізованому підходу до навчання, використанню STEM-методик та адаптивного навчання.

Використання інноваційних технологій у вищій освіті дозволяє не лише покращити якість навчального процесу, а й підготувати висококваліфікованих фахівців, здатних застосовувати наукові знання у своїй майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Іванців О. Я. Підготовка студентів біологічних факультетів університетів до педагогічної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2000. 18 с.
2. Іваній І. В., Мехед О. Б. Використання STEM технологій та засобів навчання у професійній освіті. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2024. №215, 42-45. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-42-45>
3. Мехед Д. Б., Мехед О. Б., Швидкий А. Л. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у мотивації навчальної діяльності студентів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць. Випуск 31. Київ-Вінниця : ТОВ: фірма „Планер”, 2012. С. 417 – 422.
4. Носко М. О., Мехед О. Б., Мехед Д. Б. Формування ІКТ-компетентностей у майбутніх педагогів. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 29-30 (185-186). Чернігів : НУЧК, 2024. С. 120-124 DOI: 10.58407/visnik.242922
5. Сірко Р.І. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах: монографія. Львів, «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 482 с.

Міхєєва О. Ю.,

доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Український державний університет імені М. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сучасний соціальний працівник повинен володіти не лише традиційними навичками, а й уміти використовувати цифрові технології для ефективної взаємодії з отримувачами послуг, державними структурами та громадськими організаціями. Інноваційні технології допомагають у навчанні, підвищенні кваліфікації та практичній діяльності працівників соціальної сфери. Інноваційні технології дозволяють зробити навчання майбутніх соціальних працівників більш інтерактивним, практичним і ефективним. Вони сприяють розвитку ключових компетенцій, автоматизації процесів і кращій підготовці до роботи в умовах сучасних соціальних викликів.

Використання симуляцій та віртуальних екскурсій дозволяє моделювати реальні соціальні ситуації по роботі з жертвами насильства, кризовими сім'ями, ВПО та іншими отримувачами послуг. Віртуальні екскурсії до соціальних установ, де здобувачі освіти можуть «відвідати» притулки, центри реабілітації чи інші соціальні установи без фізичної присутності.

Прогресивним на сьогодні є використання AR-додатків для інтерактивного навчання, які дозволяють забезпечити візуалізацію соціальних процесів (наприклад, як працює система соціальної допомоги в Україні). Використання AR для вивчення кейсів та моделей поведінки у критичних ситуаціях [1, с.190].

Умови сьогодення змусили ЗВО та викладачів шукати нові джерела для забезпечення освітнього процесу підготовки здобувачів освіти, тому в умовах

онлайн навчання використовується значна кількість онлайн платформ та цифрового навчання. Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra пропонують курси з соціальної роботи, кризового менеджменту, психологічної підтримки, які можуть бути корисними як для викладачів, так і для здобувачів. LinkedIn Learning, Google Digital Garage використовуються для розвитку soft skills, особливо на розвиток навичок комунікації, управління конфліктами та ін. Використання онлайн платформ (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams) дає можливість проводити лекції, обговорювати кейси, спілкуватися з експертами, запрошувати міжнародних фахівців для обміну досвідом та проведення вебінарів, тренінгів [4, с.166].

Також в процесі підготовки майбутніх соціальних працівників часто викладачі використовують освітні мобільні додатки, а саме: Khan Academy, TED-Ed, розміщені короткі відео та інтерактивні матеріали для навчання, навчальні подкасти та аудіокурси, що дають доступ до лекцій та інтерв'ю з професіоналами [3, с.269]. В процесі викладання та підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери використовуються способи гейміфікації навчання та інтерактивних симуляцій. Використання інтерактивних тренажерів та рольових ігор через платформи Kahoot, Quizizz для тестування знань у формі гри. Симуляції соціальних кейсів, де студенти мають приймати рішення в умовах реальних ситуацій. Використання гейміфікованих додатків для розвитку навичок емоційного інтелекту та комунікації з отримувачами послуг. Прикладом є «ReThink Social Work» – навчальна гра, де студенти вирішують соціальні кейси.

Впровадження інноваційних технологій у підготовку майбутніх соціальних працівників дозволяє робити навчання більш практичним та інтерактивним, забезпечувати кращу підготовку до реальних викликів професії, використовувати цифрові інструменти для ефективної комунікації та аналізу соціальних проблем. Завдяки сучасним технологіям соціальні працівники

можуть працювати швидше, безпечніше та ефективніше, адаптуючись до потреб суспільства.

Список використаних джерел

1. Вайнола Р. Х., Сі Цзечень (2021). Характеристика педагогічної моделі формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн., 2021. Вип. 2(5). С. 188–198.
2. Міхеєва О.Ю. (2022). Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ. «Компринт». 558 с.
3. Неїжпапа Л., Міщенко О. Проєктування інформаційно-освітнього середовища у закладах вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 78, том 2, 2024. С. 266-271.
4. Renate Vainola, Oksana Mikheieva, Zhanna Petrochko, Nataliya Myroshnischenko, Olena Vakulenko (2022). Professional Treining of future social workers: implementing foreign experience into the national heis practice AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 12/02-XXVIII (July, 2022). p. 163-168.

Nesterenko S.,

*Junior Researcher of the
Department of Scientific Activity
and International Cooperation,
Penitentiary Academy of Ukraine,
Chernihiv, Ukraine*

TYPOLOGY OF PEDAGOGICAL

TECHNOLOGIES: INNOVATIONS IN TEACHING ENGLISH

Teaching English in the modern educational process involves pedagogical technologies that form the basis for ensuring effective learning. The typology of pedagogical technologies allows for the systematization of various methods and approaches used in teaching, which, in turn, facilitates the adaptation of the learning process to the needs of learners.

In particular, innovative technologies such as interactive methods, project-based learning, blended learning, and digital tools open new opportunities to activate the learning process and increase student motivation. Analyzing different types of pedagogical technologies enables the identification of their strengths and weaknesses and their effectiveness in teaching English.

The typology of pedagogical technologies is an essential topic in modern education, as it helps to systematize various teaching methods and adapt them to the needs of students. Both foreign and national scholars actively research this issue. Jan Amos Comenius was one of the first to express ideas about the technologization of education, emphasizing the importance of systematizing learning processes. John Dewey focused on practical learning and interactive methods that became the foundation for developing modern pedagogical technologies [1].

Globalization processes in education determine the relevance of studying the typologies of pedagogical technologies. Modern learners need new approaches to learning that meet the demands of a globalized world. Integrating new technologies into educational activities requires the systematization of methods and approaches, and pedagogical technologies allow for adapting the learning process to the individual needs of students, thereby increasing learning effectiveness.

Among interactive methods of teaching English that encourage active student involvement in the educational process and improve their communication skills, we can highlight the most effective: role-playing games, debates, group work, interactive presentations, crosswords, vocabulary games, online platforms, and others.

Today, it is challenging to discuss interactive methods without using and implementing artificial intelligence (AI) elements, which significantly simplify and optimize the work of teachers and learners. Effective tools include chatbots, virtual assistants, and virtual learning environments. Using chatbots to practice speaking and writing helps learners communicate in real-time with bots that respond to their questions, correct mistakes, and provide recommendations. Virtual assistants like Siri or Google Assistant can help practice English by asking questions or executing commands. Virtual and augmented reality technologies integrate AI to create interactive learning situations, simulate real-life scenarios, and make learning enjoyable, engaging, and modern. These innovations make learning English more accessible and practical, stimulating interest and enhancing learning motivation.

The typology of pedagogical technologies that can be used during English language study encompasses various approaches to learning. Thus, pedagogical technologies are divided into traditional, interactive, and blended learning formats. Traditional technologies include lectures, seminars, working with textbooks, and completing written exercises. Interactive methods involve discussions, brainstorming sessions, debates, role-playing games, and situational modeling. Blended technologies combine traditional and modern approaches, such as textbook work with digital platforms.

We distinguish communicative, grammar-translation, audiolingual technologies, and the Total Physical Response (TPR) method by *learning methods*. Communicative technologies focus on speaking and using real situations for practice. The grammar-translation method involves learning the language through analysis of grammatical structures, translation, and completing exercises. Audiolingual technologies develop speech through repetition, listening, and using authentic audio materials. The TPR method is based on learning through movement, imitation, and executing commands given by the teacher.

By the level of technology use, we can distinguish traditional teaching technologies, digital technologies, and augmented and virtual reality technologies. Traditional approaches involve working with texts, dictionaries, and writing exercises. Digital technologies encompass mobile applications (Duolingo, Memrise, Grammarly), online courses, and interactive platforms (Quizlet, Kahoot, Edmodo). Augmented and virtual reality technologies include VR simulations and interactive learning environments that allow students to practice communication in a virtual space.

By the level of interaction, pedagogical technologies are divided into individual, paired, group, and collective. Individual technologies focus on independent learning, completing written assignments, and online courses. Paired and group methods include paired dialogues, discussions in small groups, and project work. Collective

technologies encompass round tables, debates, and theatrical performances in a foreign language.

For the purpose of learning, pedagogical technologies can be aimed at developing various language skills. Technologies for developing speaking skills involve podcasts, videos, live dialogues, and dramatizations. Technologies for developing writing skills include creating blogs, keeping diaries in English, and writing essays and formal letters. Listening technologies enhance language comprehension through authentic audio materials and subtitled videos. Vocabulary expansion technologies use flashcards, associative methods, and thematic games [2].

These technologies help effectively organize the process of learning English, contributing to the development of language skills and adaptation to modern educational requirements.

The technological approach ensures interactivity and student engagement, making learning more effective and exciting. Students can practice speaking, listening, reading, and writing in realistic conditions thanks to modern digital tools, such as mobile applications, online platforms, virtual reality, and other technologies.

This approach also fosters individualized learning, as students can choose the pace and form of study that suits their needs and capabilities. Various methods, such as gamification, interactive exercises, and project activities, help maintain students' motivation and interest.

Thus, the technological approach not only modernizes the process of learning English but also contributes to the development of skills necessary for successful communication in a globalized world. Its application holds excellent potential for improving the quality of education and preparing students for real-life communication scenarios.

References

1. Terletska L. Modern technologies for teaching English to students of pedagogical specialties // *Pedagogy of Forming a Creative Personality in Higher and General Education Schools: Collection of Scientific Papers*. – 2020. – Issue 3 (69). – P. 129–132.
2. Kushnirov M. O. Contemporary approaches to foreign language teaching: focusing on the values of personal development and humanism // *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*. – Sumy, 2014. – Issue 8. – P. 348–356.

Пасічник С. О.,

викладач окремих методик,

*Берестинський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
м. Берестин, Україна*

ЗАСОБИ УНАОЧНЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

В умовах інформаційної перенасиченості майбутнім фахівцям дошкільної освіти усе складніше засвоїти великі об'єми знань. Зорові образи допоможуть здобувачеві на всіх етапах розумової діяльності. Причому ефективність навчання напряду залежить від якості репрезентації великих масивів інформації в компактні візуальні об'єкти, від умінь та навичок узагальнювати навчальний матеріал, здійснювати перехід від лінійного мислення до структурного, системного мислення.

Використання різних форм візуалізації навчального матеріалу є важливим засобом навчання, сприяє актуалізації системних характеристик навчального знання, успішному набуттю вмінь та навичок на всіх рівнях пізнавальної діяльності: репродуктивному, пошуково-виконавчому та творчому.

Завдяки сукупності розумових операцій (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація та ін.) структурований навчальний матеріал приводиться в певну систему за допомогою знаків-сигналів (символічних, графічних, візерункових, словесних), що дозволяє створити зорову опору взаємозв'язків його структурних елементів [1, с.8].

За даними психологів нова інформація засвоюється та запам'ятовується краще тоді, коли знання та вміння «закарбовуються» у системі візуально-просторової пам'яті, відповідно представлення навчального матеріалу у структурованому вигляді дозволяє швидше та якісніше засвоювати нові системи понять, способи дій.

У процесі візуалізації навчального матеріалу використовуються різні форми та методи – від традиційних діаграм, графіків, таблиць до структурно-логічних схем, інтелект-карт (mind map), стратегічних карт (roadmaps), казуальних ланцюгів (causal chains), інфографіки, навчальних презентацій та ін.

У зв'язку із нагальною необхідністю навчання майбутніх вихователів різних форм і методів візуалізації, систематизації навчального матеріалу актуальним є використання структурно-логічних схем при викладанні освітнього компонента «Методика фізичного виховання та валеологічної освіти».

Структурно-логічні схеми – це структурований, систематизований, закодований за допомогою знаків-сигналів навчальний матеріал, розташований у певній взаємозалежності та логічній послідовності [2, с.266]. Технологія складання схеми передбачає виділення головної думки, навколо якої групуються смислові елементи, які прямо чи посередньо пов'язані з головною думкою, – це аргументи й ілюстрації. Іноді буває ще й висновок, який найчастіше збігається з головною думкою [3, с.41]. Структурно-логічні схеми використовуємо як на лекційних, практичних заняттях, так і під час здійснення контролю знань та самостійної роботи здобувачів освіти, що значно поліпшує засвоєння навчального матеріалу.

Ефективними для майбутніх педагогів є такі завдання з використанням структурно-логічних схем: скласти план лекції за схемою, доповнити схему, знайти у схемі заплановану викладачем «неточність», підготувати реферат у вигляді конспекту-схеми.

У ході вивчення освітнього компонента «Методика фізичного виховання та валеологічної освіти» є вагомими наступні види структурно-логічних схем:

– інформаційні схеми – схеми, в яких інформація викладена у вигляді перерахування складових частин чого-небудь. Наприклад, до теми «Методика навчання фізичних вправ» схема «Стройові вправи»;

– структурні схеми – схеми, які розкривають структуру якого-небудь явища, предмета (у т.ч. і класифікація), як от: до теми «Основи навчання,

виховання і розвитку в процесі фізичного виховання» схема «Класифікація та характеристика методів і прийомів навчання фізичних вправ»;

– схеми взаємозв'язків – це інформаційні схеми, які доповнені описом характеристик складових їхніх елементів. Наприклад, до теми «Повсякденна робота з фізичного виховання» схеми «Прогулянки та екскурсії за межі ділянки закладу дошкільної освіти», «Фізкультурні розваги та свята», «Дні здоров'я»;

– схеми-характеристики – схеми, які доповнюються яким-небудь графіком. Наприклад, до теми «Фізкультурні заняття» схема «Моторна щільність заняття»;

– ілюстративні схеми – схеми, які доповнені ілюстраціями. Приклад: до теми «Основні рухи» ілюстрації «Методика навчання бігу», «Методика навчання стрибків», «Методика навчання метання», «Методика навчання лазіння»;

– комбіновані схеми – схеми, які поєднують у собі декілька видів схем. Наприклад, до теми: «Спортивні вправи» структурна схема «Класифікація вправ» та ілюстративні схеми «Ходьба на лижах», «Ковзання на крижаних доріжках», «Катання на санках», «Їзда на велосипеді», «Катання на самокатах», «Їзда на роликових ковзанах», «Плавання».

Таким чином, використання структурно-логічних схем при викладанні освітнього компонента «Методика фізичного виховання та валеологічної освіти» дозволяє інтенсифікувати процес засвоєння знань, розвинути у здобувачів освіти уміння та навички структурування, систематизації та узагальнення навчального матеріалу, сприяє підвищенню мотивації.

Список використаних джерел

1. Бутенко Л. Л., Ігнатович О. Г., Швирка В. М. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. Навчальні презентації : рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. Старобільськ, 2015. 112 с.
2. Кохан Л. В. Структурно-логічні схеми як засіб абстрактної наочності. *Історія педагогіки*. 2013. Випуск 32 (85). С.263-269.
3. Садкіна В. І. Асоціативні схеми. Вісті з дистанційної освіти. *Педагогічна майстерня*. 2011. №1. С.41

Пасічник О. О.,

доцентка кафедри іноземних мов,

кандидат педагогічних наук, доцентка,

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ TED TALKS У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та сучасних засобів освіти змінюють традиційні методи навчання сприяючи підвищенню ефективності освітнього процесу шляхом впровадження інноваційних підходів, зокрема використання цифрових платформ та інтерактивних ресурсів. Безперечно, інтеграція цифрових технологій сприяє оптимізації та розширенню функціональних можливостей викладача іноземної мови, а також ефективному вирішенню комплексу методичних завдань. До їх числа належать: формування психологічної готовності студентів до мовленнєвої взаємодії, підвищення рівня навчальної мотивації, створення умов для імітації мовного середовища, забезпечення оперативного зворотного зв'язку та індивідуалізація навчального процесу.

Одним із перспективних ресурсів який сприяє становленню іншомовної компетентності студентів шляхом занурення у мікро відеолекції, є використання у початковому процесі платформи Ted Talks.

TED Talks – це серія надихаючих та пізнавальних виступів, організованих неприбутковою організацією TED (Technology, Entertainment, Design). Вони охоплюють широкий спектр тем, таких як наука, мистецтво, бізнес, технології, освіта та особистісний розвиток. Виступи тривають переважно від 5 до 20 хвилин і подаються у доступній, структурованій та захопливій формі. Як зазначають

науковці, унікальність виступів у межах проекту TED Talks полягає не лише у розмаїтті тем, що підіймаються промовцями у тій чи іншій сфері, але й у “природності” мови.

Промови TED Talks – приклади справжньої живої мови, якою послуговуються представники світової спільноти, на відміну від штучно створених аудіо- й відеоматеріалів і презентацій для підручників, які навчають англійській мові та основам усних виступів зокрема [1, с. 25].

Крім того, виступи на платформі TED Talks слугують ефективним засобом для формування навичок публічного мовлення, розвитку критичного мислення та отримання актуальної інформації. Завдяки високому рівню інформативності вони сприяють розширенню професійних знань здобувачів вищої освіти, надаючи їм можливість ознайомитися з новітніми ідеями та тенденціями у сфері їхньої фахової підготовки.

Використання TED Talks у навчальному процесі сприяє ефективній візуалізації знань, оскільки поєднує вербальні, невербальні та мультимедійні складові. Це дозволяє студентам краще засвоювати матеріал, оскільки візуальні та слухові канали сприйняття працюють одночасно.

Візуалізація знань – це сучасна освітня концепція та ключовий інструмент засвоєння інформації в епоху графічного існування. Такий підхід зосереджений на графічному відображенні навчального контенту, що сприяє розвитку когнітивних навичок і навчальних здібностей студентів завдяки використанню візуальних засобів. Міміка, жести та мова тіла спікера допомагають студентам інтуїтивно розпізнавати значення слів та виразів, а контекстуальні підказки у вигляді візуальних демонстрацій або реальних об’єктів, спрощують сприйняття спеціалізованої лексики.

Можливість перегляду TED Talks із субтитрами іноземною мовою сприяє одночасному залученню зорового та слухового каналів сприйняття, що покращує розпізнавання мовленнєвих конструкцій та граматичних структур. Також є

можливість контролю темпу сприйняття інформації, що особливо корисно у роботі зі студентами різних рівнів володіння мовою.

На основі власного досвіду, та опрацювань науково-методичної літератури [1–3] варто зазначити, що з метою успішного впровадження відеоматеріалів в процес вивчення іноземної мови необхідно дотримуватися певних критеріїв відбору відео:

- відповідність рівню володіння мовою (відео має відповідати рівню знань студентів. Відтак, для початкового рівня слід обирати відео з чіткою дикцією, простими синтаксичними конструкціями та можливістю використання субтитрів, а для просунутих рівнів доцільно використовувати виступи з автентичною лексикою, складною аргументацією та професійною термінологією);

- тематична релевантність (відео повинне відповідати інтересам студентів та їхній спеціальності);

- відповідність відео академічному середовищу (обраний відеоматеріал повинен відповідати освітнім стандартам, бути науково обґрунтованим і сприяти розвитку академічних навичок студентів);

- тривалість відео (зазвичай презентації конференцій TED Talks варіюються між 5–20 хв, тож викладач має чітко спланувати заняття так, аби обрана довжина відповідала вимогам до типу конкретного заняття)

- стимулювання критичного мислення (відео повинні містити цікаві ідеї та проблемні питання, які спонукають студентів до аналізу та подальшого обговорення).

Таким чином, вибір відеоматеріалів TED Talks повинен базуватися на рівні підготовки студентів, відповідності навчальним цілям та комунікативній цінності виступів. Оптимальний підхід передбачає врахування як лінгвістичних аспектів, так і когнітивних, мотиваційних та інтерактивних факторів, що сприяють ефективному навчанню іноземної мови.

Варто зазначити, що працюючи з лекціями TED Talks на заняттях іноземної мови важливо дотримуватися чітко структурованих етапів, що забезпечать максимальне засвоєння матеріалу та розвиток мовленнєвих навичок студентів:

1. Підготовчий етап (відбувається перед демонстрацією у вигляді ознайомлення з ключовими термінами та поняттями, відповідями на попередні питання, загальними оглядом теми тощо).

2. Перегляд відеоматеріалу (виконання вправ на загальне розуміння та пошук конкретної інформації, за потреби можна розділити відео на частини для глибшого аналізу).

3. Післяпереглядова діяльність (обговорення, відповіді на додаткові питання, рефлексія на тему лекції, створення власних презентації в стилі TED тощо)

Отже, за умови належної організації заняття, відеоматеріали TED Talks сприяють створенню автентичного мовленнєвого середовища, підвищення рівня мотивації і залученості студентів, та мають значний потенціал для вирішення навчальних та освітніх цілей.

Список використаних джерел

1. Корнюш Г. В. Можливості використання відеоматеріалів TED Talks у процесі викладання англійської мови у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 66. Т. 2. С. 24–29. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-2.4>
2. Нестеренко І. Використання платформи Ted Talks для підвищення комунікативної компетентності студентів при вивченні іноземних мов. *Психолого-педагогічні засади впровадження сучасних інформаційних технологій і методик навчання студентської молоді у закладах вищої освіти*. 2022. № 64. С. 209–216. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-64-209-216>
3. Подосиннікова Г. І. Методичний потенціал використання англомовних лекцій TED Talks як засобу формування компетентності в аудіюванні в самостійній роботі учнів профільної школи. *Слобожанський науковий вісник. Серія : Філологія*. 2023. Вип. 3. С.136–143. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/clbnvph_2023_3_27

Petliovana L. L.,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor;

Khmelnytskyi National University,

Khmelnytskyi, Ukraine

USING AI, CHATBOTS IN TEACHING AND LEARNING ENGLISH

Teachers always look for new pedagogical strategies and techniques to help their students learn better, faster and more in-depth. We live in a time when education is more readily available than it has ever been, with the help of fast technology development. The integration of technology and learning languages has become fruitful and a fact we cannot escape.

The development of information communication technologies has received unprecedented growth including the expansion in the applications of AI. AI is a vibrant field that intersects with other major flourishing domains such as machine learning, deep learning and cognitive computing [1, p.2359]. The evolution of AI has accompanied the rise of numerous web tools, neural networks and virtual applications. Therefore, there is evidence that AI systems are changing the nature of education and the process of English language learning.

The variability of AI definitions in the literature is obvious since it has become an integral part of numerous fields including education and English language learning. For instance, AI refers to computational programs that help in simulating and mimicking human intelligence, such as problem-solving and learning vocabulary, practicing speaking. AI creates naturalistic conversational interactions directed towards English language learning. Furthermore, AI deals with the study and design of algorithms that perform tasks or behaviours that a person could improve to require intelligence if a human were to do it. Riedl has asserted that AI involves intelligent systems, known as intelligent agents, which are also accountable for taking decisions

on their own as they could achieve comparable actions to humans such as Alexa, Cortana or Google Assistant. Several AI-designed applications have been identified to support language learners such as interactive conversational tools (i.e. chatbots), three-dimensional face automatic recognition assistants and translation technologies [2, p.34]. To be specific, a chatbot is a computer program based on AI that can carry out conversations through audio or text which has possibilities for extending language learning.

Adult learners are often time-constrained and making time for learning is rarely a priority. Chatbots can assist your current students and are not limited by human constraints such as forgetting and recall. New conversational learning technologies (chatbots) can simulate a conversation with a colleague when it comes to learning and training. A training event should appear and feel like a natural conversation between you and a co-worker, so it can be very personal, to the point and enjoyable. A chatbot is a conversational agent that communicates with users using natural language and makes decisions based on predefined rules.

The chatbot is a computer program that is available on mobiles as an application and the use of chatbots is becoming easy and interaction can happen anywhere as they are accessible. Participants can use their mobiles and check English words in the designed chatbot dialogue flow. Adapting technology in English learning is increasing.

Chatbots are available to users around the clock, allowing them to learn the language at any time. In addition, the use of chatbots stimulates English language practice in a virtual environment of real-life communication, helping to improve pronunciation and comprehension skills. There are some programs which are available free of charge. Memrise is a learning program that uses the latest technology to help you hone your language skills. The attractive interface and animations of the Lingvist app engage the user from the very first seconds. It is interesting that the app adapts to your level of English and specific learning goals. Lingvist also offers real-time feedback and interactive activities that make learning a foreign language a lot more fun. It also has a library of over 50 million words, so you'll never run out of material.

With Babbel, you can learn and practice English at your own pace, improving your speaking and reading skills. Developed by language experts, this chatbot will prepare you for real-life situations through interactive dialogues [4].

The use of chatbots acts well in enhancing and learning ESP vocabulary. This suggests that ESP teachers should make use of chatbots applications and other digital and distance technology in teaching ESP vocabulary and in engaging ESP students in learning better. Using chatbots offers several opportunities for language learners as well as teachers. Therefore, interaction tasks where negotiation of meaning takes place clearly seem to be of great benefit to help learners advance in their L2 lexical development. Chatbot creates an interesting environment to foster such interactions. Cognitive factors such as attention and depth of processing are the key elements to be used to facilitate L2 vocabulary development through synchronous interactive tasks using chatbots [4]. Further studies with a larger sample in EFL and ESL contexts would be useful to highlight and assess the positive pedagogical implications of chatbot use in enhancing vocabulary learning and the skills of English.

In summary, chatbots are an innovative and effective tool in the English language learning process. One of their key advantages is their ability to provide interactive learning opportunities, allowing users to receive instant feedback and practice their language skills in a variety of situations. Implementing this approach helps to increase motivation and learning efficiency. It is worth remembering that when choosing a chatbot for learning English, you should take into account individual needs, level of knowledge, and specific goals of the user. Such a personalised approach helps to optimise the learning process and achieve high results.

References

1. Bini, S.A. (2018), "Artificial intelligence, machine learning, deep learning, and cognitive computing: what do these terms mean and how will they impact health care?", *The Journal of Arthroplasty*, Vol. 33 No. 8, pp. 2358-2361.
2. Riedl, M.O. (2019), "Human-centered artificial intelligence and machine learning", *Human Behavior and Emerging Technologies*, Vol. 1 No. 1, pp. 33-36,
3. T. Bilokin. How to learn English with ChatGPT : prompts and tips. URL: <https://tetianabilokin.com/en/how-to-learn-english-with-chat-gpt/>
4. 8 chatbots to help you learn English. URL: <https://cambridge.ua/uk/blog/chat-boty-dlya-izucheniya-angliyskogo-yazyka/>

Пустова С. О.,

аспірантка кафедри педагогіки,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ: KEYС КОНКУРСУ «УРОК З ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКУВАННЯ»

Сучасна екологічна освіта потребує інноваційних підходів, що сприяють формуванню екологічної свідомості та відповідального ставлення до довкілля. Одним із ефективних інструментів розвитку педагогічних інновацій є конкурс «Урок з екологічного маркування», який дозволяє викладачам інтегрувати екологічне маркування у навчальний процес. Конкурс заснований ВГО «Жива планета» в партнерстві з Міністерством освіти та науки України та Міністерством захисту довкілля і природних ресурсів України. Захід орієнтований на формування компетентності школярів на тему екологічного маркування та сприятиме досягненню цілі державної екологічної політики «Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва»

Конкурс «Урок з екологічного маркування» спрямований на: розвиток професійної компетентності викладачів у сфері екологічної освіти; впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчання, формування навичок відповідального споживання у учнів та студентів; популяризацію екологічного маркування як важливого інструменту сталого розвитку. Виконання конкурсного завдання передбачало розроблення та впровадження інноваційних методик викладання теми сталого споживання і еко-маркування, що допомагають учням: розуміти значення екологічних сертифікатів та маркувань на продукції; аналізувати вплив споживчих рішень на довкілля; формувати відповідальне ставлення до ресурсів та сталого розвитку.

Учасники конкурсу представляли авторські розробки уроків, інтерактивні методики, квести, практичні завдання, які сприяють ефективному засвоєнню знань про екологічне маркування.

У конкурсі взяли участь 119 педагогів з усієї України. Участь взяли вчителі з різних регіонів України (Полтави, Херсону, Запоріжжя, Кривого Рогу, Кропивницького, Одеси, Вінниці, Дніпра, Києва, Черкас та ін.), продемонструвавши високий рівень зацікавленості у темі сталого споживання та екологічного маркування.

Номінація (тільки один варіант відповіді)
119 відповідей

У конкурсі було визначено вісім номінацій, і подані роботи розподілилися наступним чином:

22,7% учасників подали проекти у номінаціях «Новаторський урок з екологічного маркування для старших учнів» та «Креативна виховна година з екологічного маркування»;

13,4% – у номінацію «Супер квест з екологічного маркування»;

10,1% – у номінацію «Дослідження року з екологічного маркування»;

9,2% – у номінацію «Перспективний урок з екологічного маркування для молодших школярів»;

7,6% – у номінаціях «Краща освітня гра про екологічне маркування» та «Кращі екологічні завдання про екологічне маркування в предметній галузі»;

6,7% – у номінацію «Майстер екологічного сторітелінгу».

Ці результати свідчать про широку зацікавленість учасників у різних аспектах екологічної освіти та креативний підхід до популяризації теми екологічного маркування. Подані роботи відзначаються різноманітністю ідей, методичних підходів і практичних рішень, що сприяють формуванню екологічної свідомості серед учнів.

За результатами оцінювання експертною комісією, було обрано переможців і фіналістів, які продемонстрували найкращі педагогічні підходи до екологічної освіти. Всі учасники конкурсу отримали дипломи, призи, а переможці - ще і грошові сертифікати у розмірі 10000 грн.

Для підвищення ефективності та залучення учасників у рамках конкурсу застосовуються сучасні інноваційні методи організації навчання:

1. *Використання цифрових технологій* – інтеграція інтерактивних платформ, зокрема Google Форми, Genially та Padlet, що сприяють зручному обміну інформацією, проведенню опитувань і створенню візуалізованого контенту.

2. *Проектний підхід* – залучення студентів до дослідницьких завдань, зокрема аналізу екологічного маркування продукції у магазинах. Це сприяє розвитку критичного мислення, навичок дослідження та екологічної відповідальності.

3. *Гейміфікація* – впровадження елементів гри, таких як веб-квести та онлайн-вправи, що робить навчальний процес більш цікавим, мотивуючи учасників до активної участі.

4. *Міждисциплінарний підхід* – поєднання екологічної тематики з іншими дисциплінами, такими як економіка, маркетинг та право. Це дозволяє комплексно розглянути питання сталого розвитку та формування екологічної свідомості.

5. Створення навчальних матеріалів – розробка просвітницьких постерів, відеопрезентацій та методичних рекомендацій, які сприятимуть поширенню знань з екологічного маркування та відповідального споживання.

Застосування цих підходів робить конкурс не лише освітнім, а й інтерактивним, практико-орієнтованим та мотивуючим для всіх учасників. Реалізація конкурсу сприяє підвищенню рівня екологічної обізнаності серед студентів та викладачів, що є важливим чинником формування екологічної культури в освітньому середовищі. Впровадження інтерактивних методів навчання сприяє вдосконаленню педагогічної майстерності, підвищенню мотивації учасників та покращенню ефективності освітнього процесу.

Одним із ключових результатів є створення методичного банку кейсів з екологічного маркування, що забезпечує можливість їх подальшого використання у навчальній діяльності. Крім того, розширення кола учасників конкурсу відкриває перспективи інтеграції проєкту в міжнародні освітні ініціативи, що сприятиме обміну досвідом та впровадженню найкращих практик у сфері екологічної освіти.

Конкурс "Урок з екологічного маркування" є ефективним інструментом впровадження педагогічних інновацій у сфері екологічної освіти. Він сприяє активному навчанню, розвитку критичного мислення та екологічної відповідальності у студентів, а також вдосконаленню методичних підходів викладачів.

Список використаних джерел

1. Берзіна С.В., Капотя Д.Ю., Бузан Г.С. Екологічна сертифікація та маркування. Методичний довідник. – К.: вид-во Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 114 с
2. Большак Л. І. Екологізація освіти як соціальна потреба сучасного суспільства : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10. Київ, 2012. 20 с.
3. Болюх О. С. Екологічна освіта в контексті екологічної політики Європейського Союзу. Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (11 квітня 2019 р.) Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. С. 21–24.
4. Гладун Т. С. Основні цілі та завдання екологічної освіти. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. СХХХХІ (141). С. 63–70.
5. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 14.03.25).

6. Мірошніченко В.І. Дослідно-експериментальна робота щодо формування екологічної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 47, том 3, 2022. С. 228–233. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-3-37> <http://www.aphn-journal.in.ua/47-3-2022>
7. Пономаренко С. І. Історичні аспекти становлення екологічної культури та її сучасні тенденції. International Journal of Innovative Technologies in Social Science., 3(31), September 2021. Pp. 1–6. doi :https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/7668
8. Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) (<https://www.unep.org>) — інформація про глобальні ініціативи в галузі екологічної освіти та свідомості.
9. Совгіра С.В., Пономаренко С. Реалізація змістової лінії інтегрованого курсу «Екологічна безпека» у процесі підготовки майбутніх фахівців. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2021. Вип. 68. С. 68–75.
10. Урок з екологічного маркування // E-comon – освіта для сталого розвитку. URL: <https://www.e-comon.org.ua/tsil-12/urok-z-ekologichnogo-markuvannya> (дата звернення: 14.03.25).

Руссо К. Є.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Український державний університет імені М. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ГРУП

Цифрові інструменти відіграють ключову роль в організації та оптимізації роботи волонтерських груп, особливо в умовах війни та гуманітарних криз. Вони допомагають координувати дії, ефективно розподіляти ресурси, спрощувати комунікацію та залучати більше людей до допомоги. Цифрові технології стали невід’ємною частиною роботи волонтерських організацій, допомагаючи координувати дії, залучати ресурси та оптимізувати процеси. Завдяки їм волонтери можуть діяти швидше, ефективніше та масштабніше, що особливо важливо в умовах кризових ситуацій. Цифрові технології волонтери використовують для автоматизації процесів різного роду, цифрові інструменти допомагають зменшити адміністративне навантаження, автоматизуючи рутинні завдання, які виконують волонтери та волонтерські групи.

Використовуючи чат-боти (Telegram, Facebook Messenger, Viber) волонтери відповідають на часті питання, приймають заявки на допомогу та збирають необхідну інформацію, а також контактують між собою та організаціями партнерами, крім цього їх використовують як основні платформи для швидкого обміну інформацією, координації дій та оперативного реагування на запити [1, с.190]. CRM-системи (Salesforce, Bitrix24, Zoho) дозволяють зберігаючи дані про отримувачів допомоги, волонтерів та партнерів, що дозволяє волонтерам ефективно керувати ресурсами. Також, використання цифрових ресурсів дозволяє автоматизувати запити (Zapier, Make), що спрощує передачу даних між різними сервісами. В умовах обмеженого часу для волонтерів важливо мати налагоджені канали комунікації. Для масових розсилок найчастіше використовують програми SendPulse, Mailchimp, Stripo, що дозволяють оперативно повідомляти волонтерів або спонсорів про актуальні потреби. Голосові конференції та відеозв'язок (Zoom, Google Meet, Jitsi) – допомагають координувати великі команди волонтерів у різних містах або країнах. Онлайн-форуми та чати (Slack, Discord) – дають змогу волонтерам швидко обмінюватися інформацією та ділитися ресурсами, вони корисні для координації великої кількості волонтерів, мають функції голосового зв'язку та поділу на тематичні канали. Slack, Microsoft Teams – більш структуровані комунікаційні платформи, зручні для великих волонтерських організацій [3, с. 349].

Досить часто цифрові технології допомагають волонтерам при координації та управлінні проєктами. Такими інструментами можуть бути наступні цифрові технології: Trello, Asana, ClickUp (допомагають розподіляти завдання між волонтерами, відстежувати їх виконання та контролювати дедлайни); Google Workspace (Docs, Sheets, Forms), що використовується для ведення списків потреб, обліку отриманих і переданих речей, а також збору заявок від людей, які потребують допомоги; Notion – універсальний інструмент для ведення бази даних, нотаток, звітності та командного управління.

Ще одним напрямом роботи, що може забезпечуватись у волонтерських групах та організаціях може бути використання цифрових інструментів для збору коштів та ресурсів (Fondy, LiqPay, Monobank (банки та платіжні системи) зручні сервіси для збору донатів; Patreon, Buy Me a Coffee – підходять для регулярної фінансової підтримки волонтерських ініціатив; Ukrainian crowdfunding платформи (наприклад, «Спільнокошт» або «Загроза»), що використовуються для великих гуманітарних зборів). Крім цього використання інформаційних інструментів у волонтерській роботі допомагають забезпечити прозорість витрат. Наприклад, Платіжні сервіси (LiqPay, Fondy, Stripe, Monobank банка) спрощують прийом донатів. Публічні звіти у Google Docs або Notion допомагають демонструвати прозорість витрат волонтерів. Краудфандингові платформи (Спільнокошт, GoFundMe, Patreon) дозволяють волонтерам залучати фінансову підтримку на довгострокові проєкти. Значна кількість інформаційних ресурсів дозволяє волонтерам залучати нових учасників до волонтерської діяльності та здійснювати їх інформаційну підтримку, а саме: Canva, Crello, Adobe Express – спрощують створення графічного контенту для соцмереж та агітації. Facebook, Instagram, Twitter, TikTok – важливі для комунікації з аудиторією, залучення волонтерів та донорів. Google Ads Grants дозволяє отримати безкоштовну рекламу для некомерційних організацій [2, с.54]. Важливим також у волонтерській роботі є логістика та відстежування допомоги. Для забезпечення такого аспекту використовуються наступні цифрові інструменти: Google Maps, Waze, що допомагають прокладати маршрути для доставки допомоги, відстежувати рух транспорту. Salesforce, Zoho CRM – для ведення бази даних людей, яким надається допомога, та ефективного управління логістикою.

Отже, використання цифрових інструментів дозволяє волонтерським групам працювати швидше, ефективніше та безпечніше. Грамотна координація, автоматизація процесів та надійний захист даних значно підвищують

ефективність гуманітарної допомоги. Цифрові технології дають змогу волонтерам працювати більш ефективно, мінімізуючи ручну роботу та підвищуючи рівень координації. Використання сучасних сервісів дозволяє прискорити логістику, покращити комунікацію, посилити безпеку та зробити фандрейзинг прозорішим.

Список використаних джерел

1. Івженко І. Б. Практичний аспект формування взаємодії системи органів місцевого самоврядування з волонтерськими рухами в процесі реалізації соціальної роботи // Вчені зап. Таврійського нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. Київ: ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2018. Т. 29 (68), № 1. С. 188–193.
2. Міхеєва О., Порхун О. (2019) Особливості профілактики комп'ютерної залежності молодших підлітків у закладі загальної середньої освіти. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. К. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Вип. 25: зб. наук. праць. С. 50–60.
3. Тернопільська В.І. С. Крупко. Використання ресурсів освітньої цифровізації у процесі розвитку соціальної мобільності фахівців соціальної роботи. Проблеми освіти: збірник наук. праць. Електронне видання ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Київ. №1(100). 2024. С.348–351.

Сергієнко О. І.,

доцент кафедри філології,

доктор філософії, доцент,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет,

м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АГРАРНІЙ ОСВІТІ

Сучасна освіта стає все більш залежною від інформаційно-комунікаційних технологій. Штучний інтелект є однією з ключових технологій, яка здатна трансформувати освітній процес завдяки інструментам персоналізації, автоматизації та аналітики. Досвід різних країн демонструє, що штучний інтелект сприяє покращенню якості освіти на глобальному рівні. На сьогодні аграрні заклади вищої освіти поступово залучають різні технології штучного інтелекту в освітній процес, що в свою чергу спричиняє певні зміни в організації

навчання. У зв'язку з цим, актуальність нашого дослідження полягає в розкритті особливостей використання штучного інтелекту в аграрній освіті.

Теоретичні та практичні аспекти впровадження штучного інтелекту в освіту активно досліджуються науковцями з усього світу, серед яких варто відзначити роботи В. Aberšek, М. Bond, Х. Chen, F. Gouverneur, А. Flogie, V. I. Marín, О. Zawacki-Richter. Українські дослідники також активно долучаються до обговорення потенціалу застосування технологій штучного інтелекту у сфері вищої освіти, спрямовуючи свої наукові розвідки на розкриття цього питання. Зокрема, певний внесок зробили такі вчені, як О. А. Баранов, Н. О. Буглай, І. І. Візнюк, С. В. Зайцева, В. М. Киливник, В. М. Коцовський, Л. О. Куцак, А. В. Мельник, О. І. Піддубцева, Н. С. Руденко, С. О. Терепещий, С. В. Шаров.

Штучний інтелект у освіті можна розглядати у трьох аспектах: освіта про штучний інтелект, освіта зі штучним інтелектом та освіта для світу зі штучним інтелектом. Всі вони тісно між собою взаємопов'язані та є важливими для розвитку сучасного фахівця. На нашу думку, освіта про штучний інтелект повинна починатися ще у школі та знайомити здобувачів освіти з принципами роботи систем штучного інтелекту, розвивати навички взаємодії з різними моделями та формувати культуру роботи з технологіями штучного інтелекту з урахуванням норм академічної доброчесності.

Освіта зі штучним інтелектом зосереджується на використанні штучного інтелекту для підвищення ефективності освітнього процесу. Це включає генеративні та аналітичні інструменти для створення текстів, тестів, аналізу успішності учнів та персоналізованого навчання. Водночас важливо критично оцінювати результати штучного інтелекту.

На сьогодні ринок праці дуже змінився і вже має набагато вищі вимоги до фахівців, тому освіта для світу зі штучним інтелектом повинна підготувати учнів до життя та роботи в умовах, де штучний інтелект відіграє важливу роль у багатьох професіях. Це вимагає розвитку навичок, які важко автоматизувати:

гнучкість, адаптивність, вміння вчитися та особистісне залучення. Також важливо приділяти увагу деталям та спеціалізації, щоб успішно адаптуватися до змін. Так як штучний інтелекту суттєво впливає на аграрну галузь в Україні, модернізуючи її та підвищуючи її ефективність, то аграрні заклади вищої освіти повинні готувати конкурентоздатних фахівців, які зможуть користуватися всіма технологіями штучного інтелекту для точного землеробства, моніторингу посівів та оптимізації використання ресурсів тощо.

Наразі провідні заклади вищої аграрної освіти створюють освітні програми, що дозволять впроваджувати технології штучний інтелекту в навчальний процес та знайомити здобувачів з особливостями використання штучного інтелекту в аграрній галузі. Такий підхід до навчання дозволяє студентам набувати актуальні знання і навички, а також мотивувати їх до розвитку. Із-поміж особливостей використання штучного інтелекту в аграрних закладах вищої освіти, ми виокремили такі:

1) Адаптивне навчання. Штучний інтелект забезпечує адаптацію освітнього процесу до рівня знань і потреб студентів. Це досягається завдяки використанню навчальними закладами навчальних платформ, що аналізують успішність здобувачів та позбавляють процес оцінювання суб'єктивності. Крім того, використання різноманітних чат-ботів та застосунків допомагає здобувачам надолужити або закріпити знання з певних дисциплін. Завдяки інтерактивності у здобувачів з'являється зацікавленість та стійкий інтерес до навчання.

2) Моделювання та симуляція аграрних процесів. Завдяки неосяжним можливостям штучного інтелекту викладачі з будь-яких дисциплін можуть використовувати його на своїх заняттях, як-от для моделювання впливу кліматичних змін на врожайність, аналізу ґрунту або використання віртуальних лабораторій, що дозволить скоротити витрати на фізичне обладнання.

3) Інтеграція технологій в освітні програми. Завданням викладачів фахових дисциплін є підготувати таких фахівців, що вміють працювати з

інструментами штучного інтелекту не тільки для навчання, але й у своїй галузі. На практичних заняттях студентів знайомлять з особливостям роботи з дронами, сенсорами, супутниковими зображенням, що використовуються в точному землеробстві.

4) Фокус на академічній доброчесності. Активне використання технологій штучного інтелекту може призвести до негативного впливу на якість освіти, тому для запобігання випадків академічної недоброчесності (порушення принципів доброчесності при написання робіт, фальсифікація або фабрикація даних, списування) заклади вищої аграрної освіти керуються внутрішніми положеннями, які дозволяють регулювати такого роду спірні питання.

Отже, використання штучного інтелекту в аграрних закладах вищої освіти сприяє покращенню якості освіти, дозволяє оволодіти сучасними цифровими інструментами та підвищує рівень конкурентоспроможності випускників.

Смалько А. С.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Національний університет «Чернігівська політехніка»,

м. Чернігів, Україна

Іваньков І. В.,

доцент кафедри кримінального права та правосуддя,

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний університет «Чернігівська політехніка»,

м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЮ»

У сучасному світі корупція, на жаль, є широко поширеним явищем. Вона спричиняє серйозні моральні, економічні та політичні проблеми, підриває ефективне управління, гальмує розвиток і спотворює конкуренцію. Корупція

руйнує систему правосуддя, порушує права людини та стає значною перешкодою у боротьбі за права людини. Крім того, вона збільшує витрати на ведення бізнесу, створює невизначеність у ділових операціях, підвищує вартість та знижує якість товарів і послуг. Корупція значно ускладнює функціонування державного апарату та суспільних інституцій, уповільнює соціальні зміни й обмежує економічний розвиток. У політичній сфері вона спричиняє зростання недовіри громадян до влади. На міжнародному рівні високий рівень корупції негативно впливає на інвестиційну привабливість країни, суттєво знижуючи її рейтинг.

Як зазначають І. Дегтярьова і В. Мороз, міжнародно-правова протидія корупції здійснюється на трьох рівнях: а) глобальному (Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН), Організацією економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР), Світовим банком та ін.); б) регіонально-інтеграційному (Радою Європи, Європейським Союзом, іншими інтеграційними об'єднаннями); в) у межах двосторонньої міждержавної та міжвідомчої взаємодії [1, с.1086-1087].

Найбільшою організацією світового рівня, яка уже багато років є ключовим міжнародним майданчиком для обговорення та вирішення глобальних питань, є ООН. У боротьбі з корупцією особливу роль відіграє Генеральна Асамблея ООН, яка визначає коло актуальних проблем міжнародного співтовариства. Цей орган ухвалив низку документів щодо боротьби з корупцією, які стали правовою та політичною основою для міжнародного антикорупційного співробітництва держав. Т.О. Лебедева зазначає, що серед міжнародних договорів, створених ООН, які пов'язані з боротьбою проти корупції варто виділити Конвенцію ООН проти корупції 2003 р., що є універсальним міжнародним договором, який об'єднав 172 держави. 9 грудня 2004 р. – день відкриття Конвенції для підписання, відзначається як Міжнародний день боротьби з корупцією. Конвенція проти корупції встановлює кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення, передбачає заходи

для їх запобігання у державному та приватному секторах, сприяє міжнародному співробітництву та поверненню незаконно отриманих активів. Вона також включає положення про технічну допомогу, обмін інформацією, механізми реалізації та контроль за дотриманням її норм [2, с.82].

У сучасному світі корупція залишається серйозною загрозою для економічного розвитку та чесної конкуренції. Для протидії цьому явищу міжнародні організації розробляють правові механізми та стандарти, що сприяють прозорості бізнесу та відповідальності держав. Важливим кроком у цьому напрямку стало ухвалення у 1997 р. Конвенції ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб при здійсненні міжнародних комерційних операцій. Цей документ став першим, що запровадив глобальні антикорупційні стандарти, засновані на механізмі моніторингу та підтримки держав-членів. Конвенція спрямована на запобігання хабарництву у міжнародному бізнесі, зміцнення прозорості та відповідальності компаній у сфері міжнародної торгівлі. Як підкреслює Я. Костогриз, Конвенція ОЕСР та пов'язані з нею імплементаційні правила, в тому числі кримінальні, видані державами-членами, не обмежуються лише переслідуванням за корупцію посадових осіб інших держав-членів, а поширюються, без обмежень взаємності, на корупцію публічних посадових осіб будь-якої країни світу [2, с. 317]

Також у контексті досліджуваного питання, слід звернути увагу на регіонально-інтеграційний рівень, а саме Раду Європи, яка є правозахисною міжнародною організацією, яка покликана приділяти увагу проблемам, які створюють перешкоди для здійснення особою політичних і соціально-економічних прав. До таких проблем належить корупція. Результатом антикорупційної діяльності Ради Європи стала низка політичних документів, а також дві міжнародні конвенції (Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 16.03.2005 р. та Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р.)

Висновок. Корупція є серйозною загрозою для економіки, правопорядку та демократичних інститутів, оскільки підриває довіру громадян до влади, гальмує розвиток та спотворює конкуренцію. Для її подолання світові міжнародні організації, зокрема ООН, ОЕСР та інші, розробили низку правових механізмів та стандартів глобального характеру, спрямованих на забезпечення прозорості, відповідальності та запобігання корупційним проявам. Важливу роль у цьому відіграють міжнародні конвенції, які встановлюють єдині антикорупційні принципи та сприяють глобальній взаємодії у боротьбі з цією проблемою.

Список використаних джерел

1. Дегтярьова І., Мороз В. Ретроспективний аналіз проєктування антикорупційних актів на різних рівнях міжнародно-правової протидії корупції. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2024. № 25. С. 1084-1101.
2. Лебедева Т.О. Міжнародно-правові засади протидії корупційним правопорушенням. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. №37. С.82-84
3. Костогриз Я. Міжнародно – правова боротьба з корупцією. *Юридичний вісник*. 2024. №3. С.314-320.

Тулученко Г. Я.,

професор кафедри вищої математики,

доктор технічних наук, професор,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,

м. Харків, Україна

**ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ДО УЧАСТІ В МАТЕМАТИЧНИХ ОЛІМПІАДАХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ
СКМ MAPLE НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ
«ЗВИЧАЙНІ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНІ РІВНЯННЯ»**

Ідея тестування систем комп'ютерної математики щодо їх спроможності розв'язувати різні види звичайних диференціальних рівнянь (ЗДР) є популярною серед профільних фахівців [1–3]. Як джерело прикладів часто використовується відомий довідник Е. Камке [4].

Звичайні диференціальні рівняння, які пропонуються серед завдань олімпіадного рівня, очікувано розв'язуються за допомогою нестандартних

прийомів. Саме поняття «нестандартності» приймів часто має суб'єктивний характер і породжується обмеженим курсом вищої математики, який викладається студентам інженерних спеціальностей.

Пакет DEtools СКМ Maple дозволяє не тільки отримувати розв'язки досліджуваних диференціальних рівнянь, але й здійснювати докладний аналіз цих рівнянь. Потрібно відзначити, що команда dsolve, яка повертає загальний або частинний розв'язок ЗДР (залежно від вхідних параметрів), не завжди реалізує найбільш ефективний алгоритм розв'язання рівняння. Це дозволяє мотивувати здібних студентів до проведення власних досліджень.

Розглянемо три ЗДР виду:

$$2 \cdot \frac{dy}{dx} + \cos x \cdot \sin 2y = \sin 2x \cdot \cos^2 y, \quad (1)$$

$$\frac{2}{4+y^2} \cdot \frac{dy}{dx} + \cos x \cdot \operatorname{arctg} \frac{y}{2} = \sin 2x, \quad (2)$$

$$\frac{dy}{dx} + \frac{y}{x} \cdot \frac{\ln y - 1}{\ln y} = \frac{e^x}{\ln y}. \quad (3)$$

Усі рівняння (1-3) створені на основі теореми, що доведена в роботі [5]. Вони можуть бути подані у вигляді:

$$\frac{dy}{dx} + P(x) \cdot h(y) = Q(x) \cdot g(y), \quad (4)$$

при чому має місце співвідношення [5]:

$$h(y) = g(y) \cdot \int \frac{dy}{g(y)}. \quad (5)$$

Ці рівняння не належать до стандартних видів ЗДР, які вивчаються студентами інженерних спеціальностей.

У результаті класифікації за допомогою команди odeadvisor з пакета DEtools (Maple 2023.0) рівняння (1-3) були віднесені до різних видів:

- рівняння (1) віднесено до виду $y = G\left(x, \frac{dy}{dx}\right)$ [4, С. 30];

- рівняння (2) класифіковане як нелінійне диференціальне рівняння першого порядку, що допускає розв'язання за допомогою групи симетрії Лі виду $[F(x), G(y)]$ [6];

- рівняння (3) не віднесене до жодного з видів.

Після приведення рівняння (3) до вигляду:

$$\frac{dy}{dx} \cdot x \ln y + y \cdot (\ln y - 1) = x e^x,$$

воно було віднесено до виду $\_exact$, тобто визнано ЗДР, що може бути зведене до рівняння в повних диференціалах [4, С. 28].

У разі належності ЗДР одночасно до кількох видів, команда `odeadvisor` повертає список всіх видів, до яких може бути віднесене досліджуване рівняння. Тому звертає на себе увагу той факт, що в даному випадку цього не відбулося.

За допомогою команди `sumgen` можуть бути знайдені інфінітезимальні функції. Для всіх рівнянь (1–3) інфінітезимальна функція $\xi = 0$. Це означає, що для рівнянь (1–3) доцільно спробувати застосовувати метод інтегруючого множника з метою зведення досліджуваних рівнянь до рівнянь у повних диференціалах. Останнє твердження є узагальненням підходу, який запропонований в роботі [5] для рівнянь виду (4–5).

Отже, застосування команд з пакета `DEtools` до аналізу ЗДР на етапі підготовки до математичних олімпіад сприяють накопиченню досвіду в студентів щодо використання нестандартних прийомів розв'язання ЗДР.

Список використаних джерел

1. A Comparison of Maple and Mathematica : Solving ODEs. Waterloo Maple Inc, 2014. URL :[://www.maplesoft.com/compare/mathematica_analysis/comparison_maple_mathematica_des_kamke.pdf](http://www.maplesoft.com/compare/mathematica_analysis/comparison_maple_mathematica_des_kamke.pdf)
2. Zaitsev V. F., Polyanin A. D. Handbook of Exact Solutions for Ordinary Differential Equations (2nd ed.). Chapman and Hall/CRC, 2002. 816 p. DOI: 10.1201/9781420035339.
3. Abbasi Nasser M. Kamke Differential Equations. Mathematica 11.3 and Maple 2018.0. 2024. [Online]. Available: https://www.12000.org/my_notes/kamek/version_6_5min/KERNEL.pdf
4. Kamke E. Differentialgleichungen Lösungsmethoden und Lösungen. Wiesbaden: Vieweg+Teubner Verlag, 1977. DOI: 10.1007/978-3-663-05925-7.
5. Azevedo D., Valentino M. C. Generalization of the Bernoulli ODE. International Journal of Mathematical Education in Science and Technology. 2017. Vol. 48. I. 2, P. 256–260. DOI: 10.1080/0020739X.2016.1201599.
6. Beardon A. F. The Geometry of Discrete Groups. New York Heidelberg: Springer, 2004. DOI: 10.1007/978-1-4612-1146-4.

Черненко Л. П.,

викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач методист,

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж

ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,

м. Умань, Черкаська область, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

У сучасних умовах готовність до інноваційної навчальної діяльності є однією з найважливіших рис викладача та його успішності як професіонала.

На сучасному рівні розвитку цивілізації особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що зумовлює потребу у людях, здатних системно мислити, швидко знаходити необхідну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знань.

А це формує соціальне замовлення на нові підходи у системі професійної підготовки майбутнього вчителя, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності. У сучасних умовах готовність до інноваційної навчальної діяльності є однією з найважливіших рис вчителя та його успішності як професіонала.

На професійну інноваційну діяльність зосереджують увагу під час навчання у педагогічному коледжі. Зважаючи на це, професійна готовність до інноваційної діяльності є закономірним результатом спеціальної підготовки.

Готовність до інноваційної діяльності формує інноваційну позицію педагога. Як один з найважливіших компонентів професійної готовності, вона є умовою ефективної діяльності вчителя, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Готовність студентів до інноваційної навчальної діяльності передбачає наявність мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, опанування ефективних

способів і засобів досягнення цілей освітнього процесу, здібність до творчої рефлексії.

Інноваційні перетворення ставлять високі вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки викладача. Він повинен вміти спрямувати освітній процес на вихованця, побудувати свою професійну діяльність так, щоб кожен студент мав необмежені можливості для самостійного і високоефективного розвитку. З огляду на це під час навчання майбутній вчитель повинен:

- розвивати творчу уяву;
- опановувати систему знань, що розкриває суть і структуру інноваційної навчальної діяльності;
- набувати уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї;
- здобувати педагогічні знання про освоєння і впровадження інноваційних процесів у системі освіти;

– вивчати спеціальні педагогічні методи, прийоми і засоби, використання яких дає можливість брати активну участь в інноваційній навчальній діяльності.

Оригінальну концепцію навчальної діяльності запропонував В. Давидов. Він вважав, що цілеспрямовану навчальну діяльність характеризують особливості:

- активність студента спрямована на зміну себе як суб'єкта навчання;
- головним змістом навчання мають бути загальні способи дій в системі завдань;

– у процесі навчання знання не повинні подаватися у готовому вигляді, а вивчення нового матеріалу треба починати з акцентування на необхідності його вивчення;

- організація навчання від абстрактного до конкретно-окремого;
- основний зміст має бути орієнтований на наукові, а не емпіричні знання.

На його думку, в процесі освоєння навчальної діяльності студент відтворює не лише знання і уміння, але і здатність вчитися. Для викладачів вищої

школи викликає інтерес проблема адекватного формування у студентів навчальної діяльності. Йдеться про те, аби навчити студентів вчитися, і це важливіше, ніж озброїти їх конкретними знаннями.

Значні результати у дослідженні і формуванні навчальної діяльності одержала В. Ляудіс. Вона вважає, що навчальну діяльність необхідно аналізувати, як складову навчальної ситуації, системотворчою змінною якої є соціальні взаємодії студентів з викладачами і між собою.

Спільна навчальна діяльність у своєму становленні проходить кілька етапів, які у процесі засвоєння матеріалу приводять до формування єдиного смислового поля у студентів навчання, що і забезпечує подальшу саморегуляцію їхньої індивідуальної діяльності.

У структурі професійно спрямованої особистості викладача готовність до інноваційної навчальної діяльності є показником його здатності нетрадиційно вирішувати актуальні для освітнього процесу проблеми.

Виділяють інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий і творчий рівні готовності до педагогічних інновацій.

1. Інтуїтивний рівень сформованості готовності до інноваційної навчальної діяльності.

Педагоги цього рівня ставляться до інноваційної проблематики як до альтернативи традиційної навчальної практики. Основою такого ставлення є емоційна, інтуїтивна налаштованість на сприйняття нового лише тому, що воно нове, а не глибокі теоретичні знання особливостей інноваційної навчальної практики. Педагогічна рефлексія в них не сформована.

2. Репродуктивний рівень сформованості готовності до інноваційної навчальної діяльності.

Ця категорія педагогів добре ознайомлена з теоретичними засадами, змістом, конкретними методиками педагогів-новаторів, використовують

елементи цих систем у власній педагогічній діяльності. Проте використання ними інновацій є ситуативним.

3. Пошуковий рівень сформованості інноваційної навчальної діяльності.

Педагоги цієї групи прагнуть працювати по-новому, впроваджуючи у власну діяльність відомі технології і методики навчально-виховної роботи. Вони охоче йдуть на експеримент, не приховують ні своїх успіхів, ні помилок, відкриті для прилюдного обговорення педагогічних інновацій.

4. Творчий рівень сформованості готовності до інноваційної навчальної діяльності.

Педагоги, які творчо ставляться до інноваційної навчальної діяльності, мають широкі і змістовні знання про нові наукові і новаторські підходи до навчання і виховання, володіють новітніми технологіями і створюють власні. Реалізація творчого потенціалу в інноваційному процесі для багатьох з них є найважливішим орієнтиром діяльності.

Висновки. Готовність до інноваційної навчальної діяльності формується не сама по собі, а під час педагогічної практики. Своєчасне визначення рівня сформованої готовності конкретного педагога до інноваційної навчальної діяльності дає можливість спланувати роботу з розвитку його інноваційного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Гребенкіна Л. К., Байкова Л. А. Педагогічна майстерність і педагогічні технології: Навч. посіб. Харків, 2002. С. 348–352.
2. Дічівська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Академвідав, 2004. С. 321–325.

Чубань В. С.,

доцент кафедри публічного управління та права,

кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет цивільного захисту України,

м. Черкаси, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА-ЮРИСТА: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Сучасний світ стрімко розвивається, висуваючи нові вимоги до системи освіти. Викладачі вищих навчальних закладів, аби відповідати цим вимогам, повинні постійно вдосконалювати свої педагогічні навички та використовувати інноваційні технології у навчальному процесі.

Викладач залишається центральною фігурою в навчальному процесі. Його роль полягає: у виборі відповідних технологій (викладач повинен обирати технології, які найкраще відповідають цілям навчання та потребам студентів); створенні якісного навчального контенту (розробка інтерактивних завдань, презентацій, відеолекцій); організації навчального процесу (планування занять з використанням технологій, забезпечення технічної підтримки); підтримці студентів (надання допомоги студентам у освоєнні нових технологій та вирішенні проблем, що виникають під час навчання).

Як не прикро, але доводиться констатувати факт невідповідності змісту юридичної освіти і якості підготовки в правничих школах вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед демократичним суспільством [1, с. 7].

Попри всі переваги, використання інноваційних технологій в освіті пов'язане з певними труднощами: необхідно забезпечити надійне інтернет-з'єднання та необхідне обладнання, не всі студенти та викладачі мають достатній рівень цифрової грамотності, впровадження нових технологій є дорогим для України, особливо під час дії правового режиму воєнного стану.

Інноваційні технології є потужним інструментом для вдосконалення навчального процесу. Однак, важливо пам'ятати, що технології – це лише інструмент, а не мета. Головне завдання викладача – створити сприятливе середовище для навчання, де студенти могли б розвивати свої знання, навички та компетенції.

Викладання юридичних дисциплін має свої специфічні особливості, що вимагають від педагога не лише знання предмету, але й вміння передати складний теоретичний матеріал у доступній для студентів формі. Інноваційні технології, на нашу думку, можуть значно полегшити цей процес та зробити навчання більш ефективним.

Особливості застосування інноваційних технологій у викладанні права: моделювання судових процесів (створення віртуальних судових залів, де студенти можуть відігравати ролі суддів, прокурорів, адвокатів); аналіз реальних судових справ, що дозволяє студентам застосовувати теоретичні знання на практиці. Важливим при вивченні юридичних дисциплін є онлайн-платформи для співпраці, доступ до віртуальних бібліотек та баз даних, створення інтерактивних презентацій з використанням мультимедійних елементів, використання відеозаписів реальних судових процесів, інтерв'ю з юристами. Досить часто викладачі використовують мобільні додатки для вивчення правових норм, тестування знань, доступу до законодавства.

Інноваційні технології відкривають нові можливості для викладачів-юристів, дозволяючи зробити навчання більш цікавим, ефективним та орієнтованим на практику. Однак, важливо пам'ятати, що технології є лише інструментом, а головне – це вміння викладача їх використовувати для досягнення навчальних цілей.

Список використаних джерел

1. Удосконалення викладання галузевих юридичних дисциплін: науково-практичний посібник / Н. С. Кузнецова, М. М. Хоменко, А. Б. Гриняк та інші. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 248 с.

Швардак М. В.,

професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти

та освітнього менеджменту,

доктор педагогічних наук, професор,

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

Губаль М. В.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

ОПП «Початкова освіта»

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Діяльнісний підхід в освітньому процесі вищої школи набуває все більшої популярності в контексті реформування системи вищої освіти в Україні. Це зумовлено необхідністю адаптації освіти до потреб сучасного суспільства, що швидко змінюється, а також актуальності підготовки фахівців, здатних швидко адаптуватися до нових умов і викликів. Діяльнісний підхід передбачає орієнтацію освітнього процесу на активну участь студентів у навчанні, створення умов для їх саморозвитку та набуття практичних навичок, що є надзвичайно важливим для забезпечення високого рівня професійної підготовки.

Основною характеристикою діяльнісного підходу є перехід від пасивного засвоєння знань до активної участі студентів у процесі навчання. Якщо в традиційній системі освіти студент є здебільшого пасивним спостерігачем, який просто отримує знання від викладача, то діяльнісний підхід передбачає залучення студента до активної діяльності, яка включає не тільки засвоєння теоретичних знань, але й їх практичне застосування [1]. Це дає можливість

студентам не лише засвоювати інформацію, а й розвивати критичне мислення, здатність до самостійної роботи, ініціативність та креативність.

В умовах вищої освіти діяльнісний підхід реалізується через активні методи навчання, такі як проєктна діяльність, рольові ігри, кейс-методи, практичні заняття, лабораторні роботи та інші форми навчальної діяльності. Одним із ключових аспектів є те, що освітній процес має бути інтегрованим, спрямованим на вирішення реальних проблем, що відповідають вимогам сучасного ринку праці. Це дає змогу студентам не тільки теоретично підготуватися, а й набувати практичного досвіду, необхідного для їх майбутньої професійної діяльності.

Діяльнісний підхід вимагає від викладачів вищої школи змін у їх підходах до організації освітнього процесу. Вони повинні стати фасилітаторами, які не лише передають знання, але й організовують навчальну діяльність студентів таким чином, щоб вона була максимально наближена до реальних умов [3]. Для цього необхідно впроваджувати новітні технології, мультимедійні засоби, інтерактивні методи, що дозволяють активізувати студентів і стимулювати їх до самостійної роботи та творчості. Ключовим елементом діялісного підходу є принцип активності. Активна участь студентів у процесі навчання є однією з основних умов для ефективного засвоєння знань. Активне навчання дає можливість не лише освоїти матеріал, але й розвивати навички аналізу, синтезу, критичного мислення, а також вміння працювати в команді, що є важливими компонентами професійної підготовки. Саме через активну діяльність студент може не лише зрозуміти теоретичні концепції, а й навчитися застосовувати їх у реальних умовах.

Іншою важливою особливістю діялісного підходу є взаємодія студентів між собою, а також між студентами і викладачем. Таке середовище дозволяє студентам отримувати різні точки зору на проблему, дискутувати, обмінюватися думками, що сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та розвитку комунікативних навичок. Така форма навчання дозволяє не лише засвоювати

знання, а й навчитися працювати в колективі, що є важливою складовою професійної діяльності [2]. Діяльнісний підхід акцентує увагу на рефлексії, тобто осмисленні власної навчальної діяльності, розумінні того, що було зроблено, чому так, і що потрібно покращити. Це дозволяє студентам не лише засвоїти матеріал, а й розвивати вміння самооцінки, самоконтролю та саморозвитку, що є необхідними навичками для будь-якої професійної діяльності. У рамках діяльнісного підходу важливу роль відіграє також інтеграція теоретичних і практичних аспектів навчання. Тільки поєднуючи ці дві складові, можна досягти високої ефективності освітнього процесу. Студенти повинні мати можливість застосовувати теоретичні знання в реальних умовах, що дозволяє не лише закріпити знання, але й набувати практичного досвіду. Сучасна вища освіта ставить перед викладачами важливе завдання – організувати освітній процес так, щоб він сприяв розвитку не тільки професійних навичок студентів, а й їх особистісних якостей [1]. Діяльнісний підхід дозволяє не тільки передавати знання, але й формувати у студентів навички критичного мислення, комунікації, творчості, що необхідні для успішної професійної діяльності.

Таким чином, діяльнісний підхід є важливим інструментом модернізації вищої освіти в Україні, оскільки він сприяє розвитку у студентів навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності, і формує активну, самостійну та креативну особистість. Впровадження цього підходу в освітній процес дозволяє значно підвищити якість освіти та підготовку фахівців, здатних ефективно діяти в умовах швидко змінюваного світу.

Список використаних джерел

1. Кременський Б., Мистюк С., Вернидуб О., Гінетова Т. Діяльнісний підхід як основний критерій ефективності навчання. *Нові технології навчання*. 2024. №98. С. 104-111.
2. Чаус Г. Г., Романець О. А., Кочерга Є. В. Діяльнісний підхід як мотивація здобувачів освіти до продуктивного навчання. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*. 2022. С.420-421.
3. Швардак М.В. Реалізація педагогічної фасилітації у процесі підготовки майбутнього фахівця. *Педагогічні інновації у фаховій освіті. Випуск 1(6) : збірник наукових праць / за ред. проф. В.І.Смоланки*. Ужгород, 2015. С.292-296.

Швардак М. В.,

професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти

та освітнього менеджменту,

доктор педагогічних наук, професор,

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

SOFT SKILLS У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО

У сучасному світі, що характеризується стрімкими технологічними змінами та глобалізацією, значно зростає потреба у гнучких навичках (soft skills). Ці навички, які включають комунікацію, критичне мислення, емоційний інтелект, креативність, лідерство та здатність до роботи в команді, визначають успішність фахівців незалежно від їхньої спеціалізації. У цифрову епоху, коли технічні навички швидко застарівають, soft skills набувають ще більшого значення, оскільки забезпечують можливість адаптації до змін, ефективної взаємодії з технологіями та іншими людьми. У цьому контексті роль викладача вищої школи виходить за межі традиційного передавання знань, оскільки він має стати наставником, що формує у студентів необхідні навички майбутнього.

Серед сучасних науковців, що досліджують проблему розвитку soft skills у цифрову епоху, варто відзначити А. Каплана, який займається вивченням цифрової трансформації в освіті, а також українських дослідників О. Кондрашову, О. Дещенка та Ю. Ходикіну [1]; І. Ткаченко, М. Денека [2], М. Ячменик, О. Корнус, О. Браславську, І. Рожі [4], що працюють над інтеграцією soft skills у вищу освіту. Їхні наукові праці висвітлюють важливість критичного мислення, емоційного інтелекту та комунікації у підготовці майбутніх фахівців.

Розвиток soft skills у студентів вимагає впровадження нових освітніх стратегій, орієнтованих на активне навчання, співпрацю та інтеграцію цифрових

технологій. Традиційні лекційні форми навчання вже не є достатньо ефективними для підготовки студентів до сучасного ринку праці. Натомість акцент має зміщуватися на інтерактивні методи, такі як проєктне навчання, кейс-метод, дебати, симуляційні ігри та групова робота. Застосування таких підходів сприяє формуванню у студентів здатності самостійно ухвалювати рішення, аналізувати інформацію, аргументовано висловлювати свої думки та працювати в умовах невизначеності.

Значний вплив на розвиток soft skills має цифровізація освіти. Використання онлайн-платформ, адаптивного навчання, штучного інтелекту та віртуальної реальності відкриває нові можливості для вдосконалення комунікативних і організаційних навичок студентів. Наприклад, онлайн-дискусії та вебіари сприяють розвитку навичок публічного виступу, а використання віртуальних середовищ дає можливість навчатися в умовах, максимально наближених до реальних професійних ситуацій. Крім того, цифрові інструменти дозволяють викладачам персоналізувати освітній процес, адаптуючи його до індивідуальних потреб студентів і стимулюючи їхню активність.

Формування soft skills також пов'язане з розвитком емоційного інтелекту, який включає вміння розуміти власні емоції, керувати ними та ефективно взаємодіяти з іншими людьми. Викладачі можуть сприяти цьому процесу шляхом створення сприятливого освітнього середовища, що підтримує відкритість, толерантність та співпрацю. Успішна взаємодія в освітньому середовищі базується на довірі та повазі між студентами та викладачами, що значно підвищує мотивацію до навчання та формує навички міжособистісної комунікації [3].

Крім того, важливу роль відіграє розвиток критичного мислення та здатності до вирішення проблем, що є ключовими навичками майбутнього. У цифрову епоху студенти стикаються з величезним потоком інформації, який необхідно вміти аналізувати, оцінювати на достовірність та використовувати для ухвалення обґрунтованих рішень. Викладачі можуть розвивати ці навички,

пропонуючи студентам завдання, що вимагають аналізу реальних ситуацій, пошуку альтернативних рішень та аргументованого доведення своїх ідей.

Важливим аспектом формування soft skills є робота в команді та міждисциплінарна співпраця. У сучасному світі все більше організацій працюють за принципом колективної діяльності, що передбачає ефективну взаємодію між спеціалістами різних галузей. Викладачі можуть сприяти розвитку командних навичок шляхом організації спільних проєктів, де студенти з різними знаннями та досвідом працюють разом над вирішенням комплексних завдань. Такий підхід не лише підвищує рівень комунікації та відповідальності, а й сприяє розвитку креативності та інноваційного мислення.

Окремо варто відзначити роль викладача як ментора та фасилітатора. У традиційній освітній системі викладач виконував переважно роль передавача знань, однак у сучасних умовах він має стати наставником, який допомагає студентам самостійно знаходити відповіді на запитання, розвивати власний потенціал та формувати кар'єрні перспективи. Це вимагає від викладачів не лише високого рівня професійної компетентності, а й гнучкості, емпатії та здатності мотивувати студентів до постійного саморозвитку.

Таким чином, формування soft skills у цифрову епоху є важливим завданням сучасної вищої школи. Викладачі відіграють ключову роль у цьому процесі, застосовуючи інтерактивні методи навчання, цифрові технології, створюючи сприятливе освітнє середовище та виступаючи наставниками для студентів [5]. Інтеграція soft skills в освітній процес не лише сприяє професійному розвитку майбутніх фахівців, а й готує їх до ефективної роботи в умовах динамічних змін і глобальної конкуренції. Це вимагає переосмислення традиційних підходів до викладання, розширення можливостей використання інноваційних технологій та зміцнення ролі викладача як наставника у формуванні навичок майбутнього.

Список використаних джерел

1. Кондрашова О. В., Дещенко О. М., Ходикіна Ю. Ю. Передові інновації в навчанні soft skills: Перспективи та прогнози для вищої освіти України. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. №8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13131756>

2. Ткаченко І. В., Денека М. Т., Дещенко О. М. Сучасні інноваційні тенденції у впровадженні soft skills у вищій освіті: перспективи та потенціал. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. №6. <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.05.29.06>
3. Швардак М. В. Освітні тренди в умовах Нової української школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реальність та перспективи*. 2022. Вип. 89. С. 136–140.
4. Ячменик М., Корнус О., Браславська О., Рожі І. Особливості формування «soft skills» у здобувачів вищої освіти в умовах педагогічного закладу вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. №2. С.16–25. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2022.262819>
5. Bakhmat N., Popadych O., Derkach L., Shvardak M., Lukashchuk M., Romanenko V. Using Information Technologies to Train Today Teachers in the Educational Environment. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 2022. Vol. 14(2). P. 479–499. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/591>

Шумовецька С. П.,

доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін,

доктор педагогічних наук, професор,

Національна академія Державної прикордонної служби України

ім. Б. Хмельницького,

м. Хмельницький, Україна

ПРОФЕСІЙНЕ ЧИТАННЯ І НОВІ ПРІОРИТЕТИ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Одним з важливих завдань викладача, та й однією з ознак його високого професійного рівня, є здатність захоплювати та зацікавлювати аудиторію, знаходити нові шляхи покращення взаємодії і підвищення ефективності роботи, зокрема самостійної та індивідуальної.

Один із таких шляхів доцільно запозичити з практики вищих військових навчальних закладів за кордоном, насамперед США. У Військово-морському інституті США, Корпусі морської піхоти вже тривалий час використовують потенціал професійного читання. Йдеться про те, що для кожного рангу чи рівня підготовки передбачено окремі списки для професійного читання. Керівники кожного підрозділу, включно з начальниками найвищих рангів, рекомендують свої книги, називаючи ті, які надихають, дають краще розуміння військової сили. Це книги про військову історію, військово-морські операції, стратегію, оперативне мистецтво і лідерство.

В українських умовах ця практика зараз має гарні перспективи для поширення. За останні роки українські видавництва здійснили низку перекладів украй важливих для військового фахівця текстів. Першочергове значення мають книги з української мілітарної історії, насамперед ті, де йдеться про обмежено представлені в сучасних підручниках військові формування, але без яких не може бути цілісної української мілітарної історії. Серед таких текстів слід вказати насамперед на «Холодний яр» Юрія Горліс-Горського [1], «Видиш, брате мій» Степана Шухевича [2], «Спомини» Мирона Тарнавського [3], «Спогади командарма» М. Омеляновича-Павленка [4], «Армія без держави» Тараса Бульби-Боровця [5]. Непересічне значення мають спогади відомих воєначальників, командирів підводних човнів, зокрема книги «Розверніть корабель. Уроки менеджменту від капітана підводного човна» Девіда Марке [6], «Спогади» Карла Густава Маннергейма [7], «Позивний «Хаос». Уроки лідерства від ексголови Пентагону» Джима Меттіса [8].

Вивчення таких текстів дає гарну нагоду розширити масштабність мислення майбутніх офіцерів, їх тактичну й оперативну обізнаність, підготувати їх до вищих рівнів відповідальності.

Ці книги доцільно пропонувати в системі дослідницьких та проєктних завдань, як складову індивідуальної та самостійної роботи. Майбутнім офіцерам можна пропонувати прочитати ці книги, підготувати презентації або проєкти, що висвітлюють головні ідеї чи авторське бачення. Дуже важливим також є їх спільне обговорення для глибшого розуміння військової сили та інших питань, важливих для військового чи правоохоронця.

Загалом подібна практика професійного читання повинна стати пріоритетним інструментом навчання, засобом глибшого пізнання військової сили, що допоможе майбутнім офіцерам належно освоїти багато питань, які заслуговують на професійний розгляд.

Список використаних джерел

1. Горліс-Горський Ю. Холодний яр. Львів: Априорі. 2022. 464 с.
2. Шухевич С. Видиш, брате мій. Львів: Априорі. 2025. 216 с.
3. Тарнавський М. Спомини. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. 160 с.

4. Омелянчик-Павленко М. Спогади командарма (1917–1920). Київ: Темпора, 2007. 608 с.
5. Бульба-Боровець Т. Армія без держави. Київ: ТОВ «Книга роду», 2008. 318 с.
6. Марке Д. Розверніть корабель. Уроки менеджменту від капітана підводного човна. Київ: Наш формат, 2021. 264 с.
7. Маннергейм К. Г. Спогади. Т. 2. / Переклад Юрій Зуб. Київ: Наш формат, 2020. 368 с.
8. Меттіс Дж., Вест, Б. Позивний «Хаос». Уроки лідерства від експерти Пентагону / Переклад Ігор Бігун. Київ: Наш формат, 2025. 352 с.

Шутєєв І. В.,

аспірант,

Харківська державна академія фізичної культури,

м. Харків, Україна

Єфременко А. М.,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Харківська державна академія фізичної культури,

м. Харків, Україна

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ВИДАМ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ

Діджиталізація навчального процесу в сфері вищої освіти стала доконаним фактом. Не залишається осторонь і сфера підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту. Без вивчення можливостей інноваційних технологій для вдосконалення навчального та тренувального процесу складно говорити про конкурентоспроможність сучасного фахівця.

Встановлено, що мобільне навчання може виступати фактором інтенсифікації перетворень в сфері фізичного виховання та спорту [1, р. 293-294]. Мобільні технології виявилися ефективними в доповненні навчання з фізичного виховання [3, р. 288-290], в дистанційному навчанні [4, р. 1849], як елементи вдосконалення підготовки спортсменів різних видів спорту [2, р. 4339]. Слід розглядати цілісні алгоритми впровадження мобільних технологій в навчальний процес в легкій атлетиці, з урахуванням особливостей даного виду рухової активності та результативності навчання, яка має бути досягнута.

Принципова схема впровадження мобільних технологій в навчанні узагальнено виглядає наступним чином (Рис. 1).

Розглянемо це явище на прикладі навчання легкій атлетиці і рамках підготовки майбутніх тренерів з виду спорту. Мета її вивчення полягає в розвитку вмінь майбутніх тренерів застосовувати знання з легкої атлетики в тренуванні спортсменів обраного виду спорту. Особливість навчання пов'язана зі специфікою компетентнісного підходу.

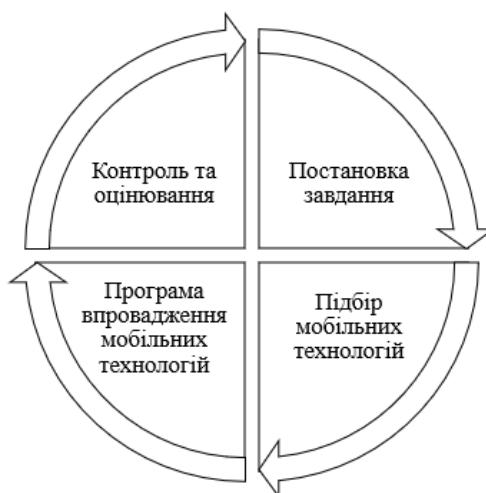

Рисунок 1 –. Схема впровадження мобільних технологій в підготовку тренерів з виду спорту

Таким чином, майбутній тренер має не лише оволодіти знаннями з теорії легкої атлетики та практичними вміннями, а розвинути в процесі навчання коло загальних та спеціальних компетентностей. Це буде виражатися в досягненні програмних результатів навчання. Відповідно, до зазначених характеристик спробуємо з'ясувати критерії розробки алгоритму мобільного навчання видам легкої атлетики.

Першим критерієм виступає можливість забезпечити теоретичну і практичну підготовку студентів до професійної діяльності. При чому, саме варіативність використання мобільних технологій розширює можливості підготовки компетентного фахівця, через розуміння їх як неодмінної складової професійної компетентності.

Другий критерій передбачає формування уявлень студентів про теоретичні основи легкої атлетики. Саме тут мобільні технології є більш доречними. Відповідність мобільного навчання цьому критерію пов'язана з: наявністю засобу комунікації (смартфон); стабільний доступ до мережі інтернет; спеціальні електронні освітні ресурси.

Третій – критерій практичності, пов'язаний з необхідністю формування у студентів практичних умінь виконання легкоатлетичних вправ. Основною умовою відповідності мобільного навчання цьому критерію, включаючи ступінь залученості технологій, є доступність – як можливість самостійно ефективно навчатися в безпечному середовищі. Це досягається ретельним програмуванням рухової діяльності студентів.

Четвертий критерій визначається формуванням у студентів педагогічних умінь і навичок. Використання мобільних технологій дозволяє досягти високого ступеня залученості, мотивації та самоефективності студентів, формувати проактивність в поведінці.

Проведене аналітичне та модельне дослідження дозволило встановити можливості впровадження мобільних технологій в курс навчання з легкої атлетики. З урахуванням особливостей легкої атлетики виглядає привабливим розробка цілісного курсу мобільного навчання, який складався б з доповнення практичного навчання та організації теоретичної й самостійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Bruce-Low S. S., Burnet S., Arber K., Price D., Webster L., Stopforth M. Interactive mobile learning: a pilot study of a new approach for sport science and medical undergraduate students. *Advances in physiology education*. 2013. № 37(4). P. 292-297. <https://doi.org/10.1152/advan.00004.2013>
2. Bucea-Manea-Țoniș R., Vasile L., Stănescu R., Moanță A. Creating IoT-enriched learner-centered environments in sports science higher education during the pandemic. *Sustainability*. 2022. № 14(7). P. 4339. <https://doi.org/10.3390/su14074339>
3. Davie E., Martin M., Cuppett M., Lebsack D. Effectiveness of mobile learning on athletic training psychomotor skill acquisition. *Athletic Training Education Journal*. 2015. № 10(4). P. 287-295. <https://doi.org/10.4085/1004287>
4. Mokmin N. A. M., Jamiat N. The effectiveness of a virtual fitness trainer app in motivating and engaging students for fitness activity by applying motor learning theory. *Education and Information Technologies*. 2021. № 26(2). P. 1847-1864. <https://doi.org/10.1007/s10639-020-10337-7>

СЕКЦІЯ 5

ЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Аханова А. В.,

викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки,

психології та методик,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ТА ФАКТОРИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

«Стан повного виснаження» так був описаний синдром вигорання у Міжнародній класифікації хвороб. Як відомо, особистості, яким притаманний синдром вигорання зазвичай мають поєднання психопатологічних, психосоматичних, соматичних симптомів і ознак соціальної дисфункції. Спостерігаються хронічна втома, когнітивна дисфункція (порушення пам'яті й уваги), порушення сну, особистісні зміни. Також можливий розвиток тривожних, депресивних розладів, залежностей від психоактивних речовин, схильність до суїциду. До загальних соматичних симптомів В. В. Бойко, Н. М. Булатевич та Т. В. Зайчикова відносять головний біль, діарею, синдром роздратованого шлунку, тахікардію, аритмію, гіпертонію, тощо [2, с. 24].

Основними передумовами емоційного вигорання є наявність організаційних проблем (велике навчальне навантаження, недостатня можливість контролю за ситуацією, відсутність організаційної спільності, недостатнє оцінювання знань, відчуття загостреної несправедливості, відсутність значимості виконуваної роботи). У той же час Н. Е. Водопьянова та Е. С. Старченкова більш важливими вважають особистісні характеристики, такі як низька самооцінка, високий невротизм, тривожність та ін. Таким чином, можна сказати, що на сьогоднішній день відсутні єдині критерії діагностики вказаного синдрому.

Як відомо, до найбільшого ризику виникнення синдрому емоційного вигорання схильні особи, що пред'являють непомірно високі вимоги до себе. Особистості цієї категорії асоціюють свою працю із призначенням, місією, тому в них стирається грань між навчанням й особистим життям. Виділено три типи людей, яким загрожує синдром емоційного вигорання.

Перший тип – педантичний. Основні характеристики цього типу: сумлінність, зведена до абсолюту, надмірна, хвороблива акуратність, прагнення в будь-якій справі домогтися зразкового порядку (навіть на шкоду собі). Люди першого типу часто бувають надто прив'язані до минулого; у них основні симптоми перевтоми – апатія, сонливість.

Другий тип – демонстративний. Люди цього типу прагнуть першості в усьому, завжди бути на видноті. Разом із цим їм властивий високий ступінь виснаженості при виконанні кропіткої, рутинної роботи. У людей другого типу перевтома виражається в зайвій дратівливості, гнівливості. На цьому тлі підвищується тиск, виникають проблеми із засинанням.

Третій тип – емотивний. Емотики нескінченно, протиприродно чутливі й вразливі. Їх чуйність, схильність сприймати чужий біль як власний граничить із патологією, із саморуйнуванням, і все це при явній недостатчі сил пручатися будь-яким несприятливим обставинам. Люди третього типу при стресах страждають безсонням, появою підвищеної тривожності.

До основних симптомів синдрому емоційного вигорання дослідники відносять: погіршення відносин з однокласниками й родичами; наростаючий негативізм стосовно оточуючих; зловживання алкоголем, нікотиним, кофеїном; втрата почуття гумору, постійне почуття невдачі й провини; підвищена дратівливість – під час навчання і вдома; завзяте бажання змінити рід занять; неуважність; порушення сну; загострена сприйнятливості до інфекційних захворювань; підвищена стомлюваність, почуття втоми протягом усього навчального дня.

Виділяють три ключових ознаки синдрому емоційного вигорання: граничне виснаження, особистісна відстороненість та відчуття неефективності й недостатності своїх досягнень. Розвитку синдрому емоційного вигорання передуює період підвищеної активності, коли людина повністю занурена у навчання, відмовляється від потреб, з нею не пов'язаних, забуває про власні потреби, а потім настає перша ознака – виснаження. Воно визначається як почуття перенапруги й вичерпання емоційних і фізичних ресурсів, почуття втоми, що не проходить після нічного сну. Після відпочинку ці явища зменшуються, однак відновляються після повернення в колишню робочу ситуацію. Другою ознакою синдрому емоційного вигорання є особистісна відстороненість. У крайніх проявах емоцій людину майже ніщо не хвилює із навчальної діяльності, майже ніщо не викликає емоційного відгуку - ні позитивні, ні негативні обставини. Третьою ознакою є відчуття втрати власної ефективності, або падіння самооцінки. Молода людина не бачить перспектив у своїй навчальній діяльності, не задоволена собою, втрачає віру у свої професійні можливості.

На сьогоднішній день, хоча немає єдиного погляду на структуру синдрому емоційного вигорання, але, незважаючи на це, можна сказати, що він являє собою особистісну деформацію внаслідок емоційно напружених відносин у системі людина-людина. Як було вказано вище, наслідки вигорання можуть проявлятися як у психосоматичних порушеннях так і в психологічних (когнітивних, емоційних, мотиваційно-настановчих) змінах особистості. Те й інше має безпосереднє значення для соціального й психосоматичного здоров'я особистості [3, с. 214].

Дослідники виділяють п'ять ключових груп симптомів, характерних для синдрому емоційного вигорання: фізичні симптоми (фізична втома, виснаження; зміна ваги; недостатній сон, безсоння; поганий загальний стан здоров'я, неритмічне дихання, нудота, запаморочення, надмірна пітливість, тремтіння; підвищення артеріального тиску; виразки й запальні захворювання шкіри;

хвороби серцево-судинної системи); емоційні симптоми (нестача емоцій; песимізм, цинізм і черствість у роботі й особистому житті; байдужність; відчуття безпорадності й безнадійності; агресивність, дратівливість; тривожність, посилення ірраціонального занепокоєння, нездатність зосередитися; депресія, почуття провини; істерії, щиросердечні страждання; втрата ідеалів, надій або професійних перспектив; збільшення деперсоналізації своєї або інших - люди стають безликими, як манекени; переважає почуття самотності); поведінкові симптоми: під час навчання з'являється втома й бажання відпочити; байдужність до їжі; мале фізичне навантаження; виправдання вживання тютюну, алкоголю, ліків; нещасні випадки - падіння, травми, аварії та ін.; імпульсивна емоційна поведінка; інтелектуальні симптоми (падіння інтересу до нових теорій та ідей у навчанні, до альтернативних підходів у вирішенні проблем; нудьга, туга, апатія, втрата смаку й інтересу до життя; більша перевага стандартним шаблонам, рутині, ніж творчому підходу; цинізм або байдужність до нововведень; мала участь або відмова від участі в розвиваючих експериментах - тренінгах, утворенні; формальне виконання роботи); соціальні симптоми (низька соціальна активність; падіння інтересу до дозвілля, захоплень; обмеження соціальних контактів; убогі відносини при навчанні й вдома; відчуття ізоляції, нерозуміння інших; відчуття неоліку підтримки з боку родини, друзів, колег.

Таким чином, синдром емоційного вигорання характеризується вираженим сполученням симптомів порушення в психічній, соматичній і соціальній сферах життя [2, с. 18].

Виділяють три основних фактори, що грають істотну роль у синдромі емоційного вигорання – особистісний, рольовий і організаційний.

Особистісний фактор. Такі змінні, як вік, родинний стан, стаж даної роботи, ніяк не впливають на емоційне вигорання. Але на думку В.В. Бойко у жінок у більшій мірі розвивається емоційне виснаження, ніж у чоловіків, у них відсутній зв'язок мотивації і розвитку синдрому при наявності зв'язку зі значимістю професії як мотиву діяльності.

В. В. Бойко вказує на наступні особистісні фактори, що сприяють розвитку синдрому емоційного вигорання: схильність до емоційної холодності, схильність до інтенсивного переживання негативних обставин діяльності, слабка мотивація емоційної віддачі в навчальній діяльності [1, с.15].

Рольовий фактор. Установлено зв'язок між рольовою конфліктністю, рольовою невизначеністю й емоційним вигоранням. Діяльність у ситуації розподіленої відповідальності обмежує розвиток синдрому емоційного вигорання, а при нечіткій або нерівномірно розподіленій відповідальності за свої дії цей фактор різко зростає навіть при істотно низькому навчальному навантаженні.

Організаційний фактор. Розвиток синдрому емоційного вигорання пов'язаний з наявністю напруженої психоемоційної діяльності: інтенсивне спілкування, підкріплення його емоціями, інтенсивне сприйняття, переробка й інтерпретація одержуваної інформації й прийняття рішень. Інший фактор розвитку емоційного вигорання – дестабілізуюча організація діяльності й неблагополучна психологічна атмосфера.

Виділяють ще один фактор, що обумовлює синдром емоційного вигорання – це наявність психологічно важкого контингенту, з яким доводиться мати справу в сфері спілкування (конфліктні студенти і та ін.) [4, с. 37].

Отже, емоційне вигорання майбутніх викладачів може виникати із-за невідповідності між особистістю й запропонованими до неї вимогами, тобто, високе навантаження студентів, відсутність або недолік підтримки з боку викладачів, неможливість впливати на прийняття рішень, монотонна навчальна діяльність, відсутність відпочинку й інтересів поза навчанням. Синдром емоційного вигорання може проявитися у студентів, які більш схильні до підвищеної тривоги й депресивних реакцій, блокування у собі негативних емоційних переживань, з низькою самооцінкою та високим невротизмом.

Список використаних джерел

1. Булатевич Н. М. Синдром емоційного вигорання. Автореферат. Київ, 2004. 20 с.
2. Зайчикова Т. В. Діагностика та профілактика синдрому професійного вигорання: Методичні рекомендації. Київ, 2003. 24 с.

3. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навч. посібник. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
4. Помиткіна Л. В. Психодинамічна неконгруентність особистості: діагностика, корекція та консультування: монографія. Київ: Книжкове ви-во НАУ, 2007.

Бабенков Н. Є.,

студент II курсу ВСП,

Київський торговельно-економічний фаховий коледж

Державного торговельно-економічного університету,

м. Київ, Україна

Панасюк В. А.,

викладач гуманітарних дисциплін ВСП,

кандидат політичних наук,

Київський торговельно-економічний фаховий коледж

Державного торговельно-економічного університету,

м. Київ, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ДО НЕЇ ПІДЛІТКІВ З ВИПРАВНИХ УСТАНОВ ТА СІЗО

Сьогодні надзвичайно важливим є привертання уваги до питань, якими переймається сучасна молодь, до питань порушення прав дітей, які постраждали від російської широкомасштабної збройної агресії проти України, до проблем реалізації європейських цінностей, питань інклюзії, демократичних принципів державного устрою.

За моєю ініціативою (ще в 2023 році) започатковано проведення в місті Києві молодіжного конкурсу, приуроченого до Дня юриста України, який полягає в написанні есе на тему «Я маю право на ...» [1]. В минулому році мою ініціативу проведення підтримали «Видавничий центр «Академія», видавництво «Хай-Тек Прес», Інститут політико-правових та релігійних досліджень, Рада молодих юристів України за підтримки ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Київської міської державної адміністрації, Департаменту молоді та

спорту виконавчого органу КМДА, Київського університету права НАН України, ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв, ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» та конкурс набув статус Всеукраїнський молодіжний конкурс есе «Я маю право на ...» приуроченого до Дня юриста України. Цей конкурс – це не просто змагання, це можливість для молоді заявити про себе, висловити свої думки та переконання. Такі заходи не тільки сприяють розвитку творчого потенціалу, але й допомагають усвідомити свою роль у суспільстві. Вони стають потужним стимулом для того, щоб ми всі почали більше думати про свої права і обов'язки, шукали шляхи для самовдосконалення та взаєморозуміння.

Для залучення ще більшої кількості молоді, бо думка кожного важлива, я написав листа керівнику департаменту з питань виконання кримінальних покарань з проханням, допомогти в залученні неповнолітніх засуджених вихованців, які перебувають у виховних колоніях та неповнолітніх, які тримаються під вартою в слідчих ізоляторах, до написання есе. Отримавши позитивну відповідь на лист, була досягнута домовленість про проведення інформаційної он-лайн конференції про умови участі в конкурсі.

Кожна людина має право на освіту та розвиток, навіть тоді, коли перебуває у виправній колонії. Кожен в житті помиляється, але треба давати надію та вірити, що можна виправитися. Участь в конкурсі – це унікальна можливість висловити свою думку на що ти маєш право, та бути залученим до молодіжного середовища з всієї України. Це був основний посил нашої зустрічі.

Конкурс став справжнім виявом соціальної відповідальності та турботи про всіх дітей нашої країни. Він дав можливість кожному, незалежно від ситуації, відчувати себе важливою частиною суспільства, зрозуміти, що його думка має право на існування.

В результаті на конкурс прийшло 20 робіт з виправних колоній та СІЗО. В есе писали про права, помилки, надію та: «Незважаючи на помилки, які я здійснив, і

те, що я буду відбувати покарання, мої права залишаються невід’ємною частиною мене як людини. Право на справедливе ставлення, шанс на виправлення, освіту і надію – це не просто слова, а орієнтири, які допомагають мені усвідомити цінність життя та важливість змін. Права людини – це основа, яка дозволяє мені рухатися вперед, не зупинятися та не допускати помилок, а прагнути стати кращою людиною» [2].

Конкурс «Я маю право на ...» став не лише платформою для самовираження, але й важливим кроком до соціальної єдності та підтримки молоді, який довів, що навіть за ґратами можна знайти шлях до саморозвитку, відкривати нові горизонти та реалізовувати своє право на майбутнє.

Список використаних джерел

1. Бабенков Н. Ціннісні орієнтири сучасного студентства. *Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій студентів як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової перед вищої освіти*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 12 жовтня 2023 р.). Київ, 2023.
2. Бабенков Н., Єременко Ф. Правова свідомість студентської молоді та залучення до неї підлітків з виправних установ. *Права людини в умовах воєнного стану: збірник наукових праць за матеріалами Х круглого столу* (м. Київ, 10 грудня 2024 р.). Київ, 2024.

Біба Д. С.,

сержант поліції,

здобувач освіти навчальної групи ППЗ-09,

Державний заклад професійної (професійно-технічної) освіти

зі специфічними умовами навчання «Академія патрульної поліції»,

м. Київ, Україна

КОНФЛІКТИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Конфлікти у навчальному процесі є неминучими, оскільки освітнє середовище об’єднує людей із різними поглядами, характерами та рівнем підготовки. Викладачі відіграють ключову роль у вирішенні таких ситуацій, зберігаючи баланс між авторитетом і демократичними підходами до навчання.

Отже, розглянемо основні аспекти психології конфлікту, способи протидії маніпуляціям у спілкуванні та ефективні методи реагування на стресові ситуації.

Психологія конфлікту має стати в центрі уваги функціонування освітнього середовища. головним постає питання: як викладачам реагувати на провокаційні або незручні запитання?

Конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів, поглядів або цінностей. У навчальному середовищі конфлікти можуть виникати через нерозуміння, розбіжності в оцінках або дисциплінарні порушення.

Стратегією реагування викладача на конфлікт, має бути в першу чергу спокій та об'єктивність, викладач повинен уникати емоційних реакцій та агресії, що може призвести до негативних наслідків.

Наступним важливим елементом є активне слухання – важливо дати здобувачу вищої освіти можливість висловити свою думку, що зменшує рівень напруги в взаємовідносинах між здобувачем вищої освіти та викладачем. Чіткість та аргументація – викладати свою позицію логічно, використовуючи факти та правила навчального закладу.

До всього вищесказаного треба додати емпатію та контроль ситуації , важливо намагатися зрозуміти точку зору здобувача вищої освіти і знайти компромісне рішення, а також уникати ескалації конфлікту, пропонуючи шляхи вирішення проблеми.

Далі важливим є питання щодо прояву маніпуляцій у спілкуванні між учасниками освітнього процесу. Маніпуляції у спілкуванні: як розпізнати та протидіяти? Маніпуляція – це прихований вплив на співрозмовника з метою отримання бажаного результату. У навчальному процесі здобувачі вищої освіти можуть використовувати маніпулятивні прийоми для уникнення відповідальності, покращення оцінок або зміни ставлення викладача.

Типовою маніпуляцією, в першу чергу, є виклик провини, а саме коли здобувач вищої освіти може скаржитися на складність завдання або несправедливе ставлення. Рішенням ситуації є пояснення викладачем критерій

оцінювання та підтримка здобувача вищої освіти, не поступаючись об'єктивністю. Провокація емоцій – намагання викликати у викладача роздратування або злість. Рішенням виступає зберігання спокою, а також не відповідати агресією на агресію.

Наступною і дуже розповсюдженою маніпуляцією є гра на жалості – використання особистих обставин для отримання привілеїв. Вирішити дану ситуацію можливо, якщо розглядати маніпуляцію об'єктивно, але з розумінням до здобувача вищої освіти.

Не можна обійти увагою питання про те, як викладачу в ситуації кризи реагувати стресові ситуації? Стресові ситуації можуть виникати через перевантаженість викладача, емоційну напругу або складні конфлікти зі здобувачами вищої освіти.

Розповсюдженими методами подолання стресу є контроль дихання, перерва, підтримка колег-викладачів та розвиток власного емоційного інтелекту. Контроль дихання допомагає швидко заспокоїтися в напружений момент у відносинах між викладачем та здобувачем вищої освіти, а перерва потрібна, якщо ситуація загострюється, тому варто зробити паузу та повернутися до обговорення пізніше. Дуже потрібним елементом також виступає підтримка колег, це обговорення конфліктних ситуацій із досвідченими викладачами, яке може допомогти знайти рішення, а розвиток емоційного інтелекту потрібен для того, щоб розпізнавати та контролювати свої емоції, що сприяє ефективному спілкуванню.

Підсумовуючи, можна сказати, що конфлікти у навчальному процесі є невід'ємною частиною освітньої діяльності. Викладач повинен володіти навичками ефективної комунікації, розпізнавати маніпуляції та знаходити шляхи вирішення проблем без емоційного вигорання. Вміння зберігати спокій, аналізувати ситуацію та діяти професійно дозволяє створити здорове навчальне середовище та підтримувати конструктивні відносини зі здобувачами вищої освіти.

Біляков Д. В.,

здобувач вищої освіти першого бакалаврського рівня,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Аніщенко В. О.,

професор кафедри педагогіки та професійної етики,

доктор педагогічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Професійна юридична діяльність відрізняється складністю і багатогранністю та потребує від майбутніх фахівців певного сформованого набору особистісно важливих професійних якостей. В процесі професійної підготовки майбутніх юристів відповідальну роль грає заклад вищої освіти, науково-педагогічний колектив, інші учасники освітнього процесу. Спостерігаючи за педагогічною поведінкою, культурою викладацького складу кожен здобувач вищої освіти корегує свою модель поведінки, що в результаті має вплив на подальшу професійну діяльність в напрямку прояву себе як людини, так і професіонала. Тому важливим питанням постає створення педагогічних умов для набуття майбутніми фахівцями правової сфери не тільки вмінь та навичок, але й професійно важливих якостей, як є адекватними вимогам юридичної діяльності.

Професійно важливі якості – це постійне, стає і закріплене відношення до своєї професії, праці, людей, оточуючого середовища, речей, визначена система мотивів, форм і засобів професійної поведінки, в якому ці відносини реалізуються [1, с. 34].

Виходячи з цього визначення для формування професійних якостей фахівця-правника, який має швидко включатися в процес вирішення юридичної справи, логічно застосовувати набуті під час навчання знання та створювати атмосферу надійності й довіри для громадян, з якими працює, майбутньому юристу необхідно мати сформований набір професійних якостей. До такого набору, на наш погляд, треба віднести такі, як:

– моральні якості: чесність, порядність, справедливість, гідність, неупередженість та ін.;

– психологічні якості: емпатійність, емоційна-вольова врівноваженість, самостійність, уважність, зібраність, безоціночність, неконфліктність та ін.;

– педагогічні якості: принциповість, вимогливість, творчість, критичне та креативне мислення, логічне усне та письмове мовлення, здатність до самонавчання, ін.;

– комунікативні якості: здатність переконувати, аргументовано доводити свою точку зору, вести діалог, встановлювати здорові взаємостосунки, організовувати безбар'єрний простір тощо.

Володіння сучасними професійними знаннями в галузі права та вище зазначеними особистими якостями згодом через додавання професійного досвіду робить із здобувача вищої освіти юриста-професіонала. В нашому розумінні юрист-професіонал це людина, яка: прагне до зростання та зростає в своїй галузі права, де постійно вдосконалює знання, вміння та навички; глибоко поважає себе та високо цінує своє ремесло, яке стає невіддільним від її звичайного способу життя; відноситься з повагою та без упередження до всіх людей, будуючи спілкування з ними на довірі, чесності та порядності; не порушує морально-етичних норм, не залишає місця й часу для різного роду улюблених пристрастей і слабостей, які б надмірно відволікали від постійної діяльності тощо.

Основним для набуття професійно важливих особистісних якостей майбутніми фахівцями правової сфери діяльності під час навчання в закладі вищої освіти, на нашу думку, є вивчення навчальних дисциплін не тільки з різних

галузей юриспруденції, але й з педагогіки, етики, психології, де закладаються основи юридичної культури застосування своїх професійних знань та прояву себе в якості професіонала та експерта, прояву усвідомленого відчуття власної професійної ідентичності, приналежності до людей, чії цінності базуються на дотриманні принципів прав і свобод, гуманізму, людяності, толерантності, чесності, добропорядності, емпатійності та ін.

Так, треба відмітити, позитивний вплив на формування професійно важливих особистісних якостей та правової культури майбутніх юристів різних навчальних занять із зазначених педагогічних та психологічних навчальних дисциплін у інтерактивному форматі, а саме: науково-практичних семінарів із залученням фахівців з сфери судової діяльності, адвокатури, нотаріату, практичних занять у вигляді освітніх та соціально-психологічних тренінгів, дискусійних майданчиків та дебатів, світового правового кафе, правового театру та ін. Під час навчання в такому форматі дійсно відпрацьовуються певні елементи, які є складовими правової культури та проявів особистісних якостей юриста в моделі власної поведінки. Чуттєвими факторами впливу на процесу становлення правосвідомості та правової культури здобувачів вищої освіти є моральна свідомість, моральні відносини та моральна поведінка, яка є об'єктивним показником його моральних якостей і відображається через сукупність дій які вчинюються, та мають моральне значення.

Отже, враховуючи вище викладене, вважаємо наголосити на необхідності все більшого запровадження інтерактивних методів навчання в підготовку майбутніх юристів, що є гарним підґрунтям для створення педагогічних умов (педагогічної взаємодії, педагогічного впливу, дидактичного забезпечення) для формування юриста професіонала та людини з великої літери.

Список використаних джерел

1. Алексеева Ж. М. Професіоналізм юриста як явище європейської культури. Наук. вісник Київ. нац. ун-ту внутр. справ. 2006. № 5. С. 34-41.
2. Jarvis P. Adult and Continuing Education. Theory and Practice [Text] / P. Jarvis. – London and New York, 1995. – P. 80–81.

Блудова Ю. О.,

доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти

та освітнього менеджменту,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТА

Академічна культура є найважливішою характеристикою системи вищої освіти на всіх етапах її формування та розвитку. В ідентифікації цього феномена нерідко переважають педагогічні оцінки, відповідно до яких академічна культура розглядається як умова ефективності освітнього процесу, передачі конкретних знань, умінь та навичок.

Насправді специфіка академічної культури учасників освітнього процесу не може бути обмежена лише її дидактичними функціями чи завданнями, вона також пов'язані з ціннісно-смысловим світом людини, у якому цінності вчення (чи навчання) пов'язані з притаманними суспільству та індивідам морально-етичними принципами [2].

Очевидно, що ціннісний світ вищої освіти не можна зводити лише до досягнень у навчанні та науці – перш за все вона сприяє вихованню особистості, а також зберігає дух високої культури на рівні взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу, від ректора до здобувача освіти. Така взаємодія не є формальною чи виборчою – вона можлива через те, що заклад вищої освіти дає можливість вільно мислити, висловлювати власні думки, відстоювати свою правоту в дискусіях та суперечках, осягати атмосферу колективної наукової праці та сформованих освітніх та дослідницьких традицій тощо [3].

На думку деяких дослідників, академічна культура постає як умова досягнення ефективності всіх освітніх стратегій та освітнього процесу загалом. Тому викладачам слід виступати за необхідність збереження академічних традицій у ЗВО та підтримки високого рівня академічної культури саме як ціннісно-смислової системи, а не лише як набору практик навчання. У цьому сенсі академічна культура дозволяє встановити зв'язок Вчителя та Учня через призму їх ціннісних світів; у будь-якому разі такий зв'язок дасть позитивний ефект для розвитку освіти та для підвищення рівня інтелектуальної культури [1].

Таким чином, академічна культура в системі вищої освіти визначає традиції взаємодії Вчителя та Учня, молодого викладача та його наставника, авторитетного вченого і здобувача, який лише починає свою дослідницьку діяльність. Власне, будь-який заклад вищої освіти практично в будь-який історичний період міг бути ідентифікований насамперед саме за станом академічної культури як цінності світу.

Варто наголосити, що ключовою цінністю для всієї системи вищої освіти та для кожного її суб'єкта є академічна свобода. Вона постає як найважливіший механізм досягнення академічної ідентичності і водночас є елементом наукової раціональності.

Загалом у сучасних дослідженнях проблеми формування академічної культури можна виділити принаймні два ключові напрями.

По-перше, це цілеспрямований напрямок, коли академічна культура ідентифікується за конкретними цілями, пов'язаними з формуванням певного соціального зразка, його закріпленням у системі вищої освіти та подальшою трансляцією, можливо, на рівні багаторічної традиції ЗВО, що склалася [4].

По-друге, інтеріоризаційний напрямок, що визначає потенціал ціннісно-нормативного впливу на суб'єкта і потім через нього в цілому на систему вищої освіти через ключові соціальні зразки (узагальнення та трансляція досвіду, консолідація суб'єктів, соціалізація та інкультурація тощо). У такому разі

академічна культура є результатом соціальної комунікації (або соціальний зразок), у ході якої відбувається взаємний обмін професійною інформацією, знаннями, навичками, зрештою досягається навчання та прищеплення компетенцій, необхідних для виконання надалі професійних обов'язків [2].

Тому не слід відокремлювати академічну культуру від освітнього процесу, але в той же час у більшості випадків слід розглядати її як фактор формування ціннісного світу здобувачів і, крім того, як індуктор збереження академічної свободи та традицій університетського життя.

Список використаних джерел

1. Кравченко О.В. Культурологія у вимірах традицій академічної культури. *Культура України*. Вип.42. 2013. С. 439-450.
2. Пак І.В. Академічна культура: деякі аспекти соціологічної інтерпретації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»* Випуск 39. 2017 р. С. 323-326.
3. Семенов О.М. Академічна культура – фундаментальний складник підготовки доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. № 5 (59) / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С.Макаренка/ А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. С.192-203.
4. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 320 с.

Васько В. В.,

аспірант кафедри педагогіки і методики навчання

історії та суспільних дисциплін,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

ІДЕЇ ПРО ПРОФЕСІЙНУ ОРІЄНТАЦІЮ ТА ВИБІР ПРОФЕСІЇ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Удосконалення професійної освіти крізь призму її євроінтеграції та загального науково-технічного поступу потребує здібних учнів і студентів, які пройшли професійний відбір на етапах допрофесійної підготовки. У цьому контексті важливим є вивчення та подальша імплементація в сучасний

соціально-педагогічний досвіду професійної орієнтації дітей і молоді, накопиченого в історії педагогіки.

Ідеї про відповідність особистісних рис людини обраній професії та доцільності профорієнтації були поширені в українській педагогіці досить давно. Насамперед, це стосується ідей про «сродну» працю видатного українського філософа та педагога Г. Сковороди (1722–1796). Праця, що відповідає природним здібностям людини, на думку ученого, має подвійне значення: по-перше, робить людину щасливою, а по-друге, приносить користь суспільству.

Про це Г. Сковорода пише у байках «Старий і молодий жайворонок», «Коліщата дзигарські», «Орел і сорока», «Дві курки», «Орел і черепаха», «Змія та буфон», «Собака і коняка», «Верблюд і олень» та інших творах [3]. Як стверджував видатний філософ, природні здібності людини визначають її заняття, особливості її трудової діяльності і в цілому особливості життя та долю. Так, у байці «Коліщата дзигарські» вчений зазначав: «На різні схильності природні – і путь життєва різна» [3, с. 13].

Повчальною у цьому контексті є байка «Орел і черепаха». Черепаха розповідає, що літати – погано, бо її прабабуся від цього загинула. Орел відповідає їй: «Не через те загинула премудрая твоя прабаба, що літала, а через те, що взялась до цього не по природі» [3, с. 17].

Такі ідеї про відповідність виховання дитини її природнім здібностям (природовідповідність виховання) є характерними й для української народної педагогіки. Про це свідчить низка українських народних прислів'їв, глибокий зміст яких ґрунтується на виховному досвіді та мудрості українців: «До чого душа лежить, до того і руки прикладуться», «Без голосу не співець, а без грошей не купець», «Один робить очима, а другий плечима» тощо.

Відомий дослідник української етнопедагогіки М. Стельмахович, характеризуючи процес профорієнтації в українській народній педагогіці, зазначає: «Профорієнтація дітей розпочиналась змалку, з шести – семи років.

Відкриття обдарованості теж припадало на молодший вік. Мати-кравчиня змалку прищеплювала дочці любов до своєї професії. А батько-хлібороб повчав свого сина, що хліборобство є найголовнішою професією на землі, доводячи це не на словах, а ділом, коли брав хлопчика у поле, саджаючи на віз чи верхи на коня, показуючи, як сіяти гречку, овес. А тому професійний вибір для підлітка міг впливати з його нахилів, роду занять батьків, а також тих видів праці, які були поширені в тій чи іншій місцевості» [4, с. 137].

Видатний український педагог К. Ушинський (1823–1870) у праці «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології» зазначав, що природні здібності людини, її особливості потрібно враховувати у процесі навчання та виховання, а відтак і при виборі нею професії. Для цього педагог повинен добре знати особистісні риси своїх вихованців. Педагогічна антропологія передбачала всебічне вивчення дитини як предмета виховання. Так, учений зазначав: «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх її відношеннях, то вона повинна пізнати її також в усіх відношеннях» [5, с. 199]. Це твердження К. Ушинського повною мірою стосується й того, що педагог має визначати і знати професійні здібності та нахили дітей.

Видатна українська педагогиня С. Русова (1856–1940) вважала, що позитивні результати у професійній орієнтації дає використання методу екскурсій. Вона зазначала, що «замість того, щоб розказувати, як ведуться справи в кооперативі, або на якомусь заводі, краще привести учнів туди і показати» [2, с. 73].

У 20-ті роки XX ст. в українській освіті були поширені ідеї психотехніки. В історико-педагогічному сенсі психотехніка – це психолого-педагогічна науково-практична галузь, що розвивалася в першій третині XX ст. у різних країнах світу з метою удосконалення професійної діяльності людини шляхом здійснення професійної орієнтації та професійного відбору [1, с. 14].

Отже, розуміння того, що праця (професія) має обиратися відповідно до здібностей і нахилів особистості, є характерним і для української народної педагогіки, і для поглядів українських педагогів.

Список використаних джерел

1. Васько В. Розвиток психотехніки як науки про професіоналізацію особистості в історії педагогіки: дефініційний аналіз. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2024. № 26 (182). С. 11–18.
2. Русова С. Музеї. Екскурсії. Русова С. Позашкільна освіта. Засоби її переведення. Київ: Друкарня Т-ва «Робітнича книгарня», 1917. С. 70–74.
3. Сковорода Г. Харківські байки / за редакцією П. Тичини. Київ: Українське державне видавництво, 1946. 32 с.
4. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ: ІЗМН, 1997. 232 с.

Єна А. С.,

практичний психолог,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС ОСОБИСТОСТІ У ПОДОЛАННІ
СТРЕСУ, ЯК АСПЕКТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Стрес є неодноразовим і складним явищем, що відображається на фізіологічному та психологічному стані людини. В сучасному світі стресові ситуації нерідко виникають і впливають на здоров'я та благополуччя людей, особливо у результаті військової інтервенції російської федерації до України, постає гостре питання стану психологічного здоров'я. Однак деякі особи виявляють високу стійкість до стресу та здатні ефективно подолати його наслідки, що свідчить про наявність психологічного ресурсу. Проблема психологічного ресурсу особистості у подоланні стресу, як аспект педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти виникає з необхідності розуміння того, чому деякі люди демонструють високу стійкість до стресу та здатні

ефективно подолати його наслідки, тоді як інші відчують значний дискомфорт і мають негативні наслідки від стресу.

Останні дослідження в галузі психології визначають психологічний ресурс як сукупність психологічних факторів, що допомагають особистості адаптуватися до стресових ситуацій та подолати їх. Ці фактори можуть включати психологічну стійкість, емоційний інтелект, оптимізм, саморегуляцію, соціальну підтримку та інші. Метою є розгляд психологічного ресурсу особистості як ключового чинника подолання стресу, аналіз інформації як цей ресурс формується в особистості викладача ЗВО, які фактори впливають на його розвиток, а також як він може бути використаний для подолання стресових ситуацій.

Психологічний ресурс – це комплекс психологічних факторів, які впливають на здатність особистості адаптуватися до стресових ситуацій і подолати їх. Це внутрішній потенціал особистості, який допомагає їй ефективно впоратися з негативними життєвими обставинами, змінами та викликами. Психологічний ресурс може включати такі компоненти як психологічна стійкість, емоційний інтелект, оптимізм, саморегуляцію, соціальну підтримку, внутрішні механізми копіngu (стратегії управління стресом), самовпевненість, віра у власні сили та інші аспекти, що дозволяють особистості пристосовуватися до змін і викликів навколишнього середовища. Психологічний ресурс може бути розвинутий у певних особистостей за рахунок особистісного росту, позитивного досвіду, підтримки оточуючих, а також через спеціальні тренування та психологічні інтервенції. Розуміння та розвиток цього ресурсу важливі для забезпечення психічного благополуччя, підвищення стресостійкості та покращення якості життя [1, с. 158].

Формування психологічного ресурсу – це динамічний процес, який відбувається протягом усього життя людини і впливає на її здатність адаптуватися до різних життєвих ситуацій. Отже, формування психологічного

ресурсу включає в себе різноманітні фактори, які спільно сприяють розвитку психологічної стійкості та здатності особистості подолати стресові ситуації. Цей процес є динамічним і може відбуватися протягом усього життя, що відкриває можливості для постійного розвитку та покращення психологічного благополуччя.

Внутрішні та зовнішні ресурси особистості відіграють важливу роль у розвитку та функціонуванні людини. Внутрішній ресурс – це внутрішній потенціал, який має людина для подолання труднощів, досягнення цілей і взагалі для розвитку та самореалізації. Це внутрішній запас сил, які можна використовувати у різних життєвих ситуаціях. Зовнішній ресурс особистості - це фактори або ресурси, які знаходяться поза самою особистістю, але можуть впливати на її життя, розвиток і благополуччя. Ці ресурси можуть бути матеріальними, соціальними, культурними або іншого характеру. Ось деякі приклади зовнішніх ресурсів особистості: матеріальні ресурси (доступ до матеріальних благ, таких як житло, їжа, гроші, освіта та медичні послуги, може значно впливати на якість життя особистості. Внутрішні ресурси особистості можуть складатися з емоційної стійкості, самосвідомості, самодисципліни, психологічної гнучкості, саморегуляції, внутрішньої мотивації, еластичності, самореалізації тощо. Вплив внутрішніх та зовнішніх ресурсів на людину може бути значний. Наприклад, внутрішня емоційна стійкість може допомогти особі краще адаптуватися до стресових ситуацій та зберігати психічний комфорт; зовнішня соціальна підтримка може стати ключовим чинником в подоланні труднощів та досягненні успіху в особистому та професійному житті. Важливо розуміти, що сполучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів може створювати сильний фундамент для особистісного розвитку та здобуття успіху в різних сферах життя [2, с. 300].

Робота психолога над формуванням у викладача ЗВО психологічного ресурсу є важливим процесом, який сприяє збільшенню стійкості до стресу,

поліпшенню самопочуття та загальному психічному благополуччю. Дослідження психологічних аспектів ресурсного розвитку особистості в умовах війни підкреслює важливість уваги до психічного здоров'я та саморозвитку осіб, що переживають військові конфлікти. Важливо враховувати роль внутрішніх ресурсів, таких як волеві якості, саморегуляція та соціальна підтримка, у формуванні психічної стійкості.

Отже, педагогічна майстерність викладача ЗВО неможлива без сформованого психологічного ресурсу. Саме він дозволяє ефективно долати стрес, підтримувати високу якість викладання та сприяти гармонійному розвитку здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Аршава І. Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика: монографія. Дніпро: ДНУ, 2016. 336 с.
2. Гридковець Л.М. Світ життєвих криз людини як дитини своєї сім'ї, свого роду та народу: монографія. Львів: Скриня, 2016. 517 с.

Іванова А. В.,

магістр, спеціальність 053 Психологія,

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна,

м. Харків, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Сучасний освітній простір вимагає від викладача не лише глибоких знань та педагогічної майстерності, а й розуміння психологічних механізмів ефективної взаємодії зі студентами. Успішна комунікація базується на емпатії, відкритості та вмінні створювати сприятливу психологічну атмосферу. Важливу роль відіграє розвиток емоційного інтелекту викладача, що сприяє налагодженню довірливих стосунків, підвищенню рівня академічної мотивації та зниженню навчального стресу у студентів.

Одним із ключових аспектів взаємодії є мотивація студентів до навчання. Викладач, який використовує активні методи навчання, диференційований підхід та враховує індивідуальні особливості студентів, підвищує їхню залученість і продуктивність. Психологічно комфортне освітнє середовище сприяє розвитку критичного мислення, креативності та автономності студентів у навчанні. Важливо також враховувати когнітивні стилі студентів, рівень їхньої самооцінки та соціально-психологічні чинники, що впливають на успішність навчання. Цифровізація освіти також змінює психологічні особливості взаємодії між викладачем і студентами.

Онлайн-формати навчання створюють нові виклики, такі як зниження рівня особистісного контакту, складність емоційного зворотного зв'язку, ризики зниження мотивації та послаблення почуття залученості до навчального процесу. Використання інтерактивних технологій, адаптація методів викладання до цифрового середовища та підтримка постійного зв'язку зі студентами дозволяють мінімізувати ці труднощі.

Важливу роль у взаємодії викладача та студентів відіграє стиль педагогічного спілкування. Діалогічна модель взаємодії, заснована на рівноправному партнерстві, сприяє формуванню активної навчальної позиції студентів, розвитку їхньої відповідальності та самостійності. Викладач, який використовує демократичний стиль комунікації, сприяє відкритості студентів, їхній готовності до взаємодії та спільного пошуку знань. Окрім цього, значення має формування академічної культури та етичних норм у студентському середовищі. Викладач, який демонструє високий рівень академічної доброчесності, сприяє розвитку відповідального ставлення до навчального процесу. Формування психологічно здорової освітньої атмосфери включає толерантність, підтримку, запобігання конфліктам та створення умов для конструктивного вирішення суперечливих ситуацій.

Таким чином, ефективна взаємодія викладача та студентів у сучасному освітньому просторі ґрунтується на розумінні психологічних особливостей

молоді, розвитку гнучких комунікативних навичок, створенні мотивуючого та емоційно комфортного навчального середовища. Це сприяє не лише академічному успіху студентів, а й їхньому особистісному зростанню, формуванню професійних компетентностей та соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Гуменюк О. В. Психологічні особливості емоційного інтелекту викладача // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2019. – № 3(45). – С. 112–118.
2. Зайцева Н. П. Мотивація навчальної діяльності студентів: сучасні підходи // Вісник психологічних досліджень. – Київ, 2021. – № 2(17). – С. 87–93.
3. Климчук О. С. Вплив когнітивних стилів на навчальну успішність студентів // Психологія і освіта. – Львів, 2018. – № 4(32). – С. 56–61.
4. Мороз Т. М. Академічна доброчесність у вищій школі: етичні та психологічні аспекти // Освітній дискурс. – Харків, 2017. – № 1(5). – С. 78–84.
5. Петренко І. В. Цифрові технології у вищій освіті: виклики та перспективи // Сучасна освіта. – Дніпро, 2022. – № 5(23). – С. 103–110.
6. Романова Л. І. Емпатія та емоційна взаємодія у процесі викладання // Психологія сучасного освітнього простору. – Одеса, 2020. – № 6(19). – С. 44–51.
7. Семенова В. О. Діалогічний підхід у педагогічній взаємодії викладача та студента // Педагогічний дискурс. – Вінниця, 2020. – № 3(21). – С. 92–98.

Калгіна І. Д.,

старший викладач центру спеціальної підготовки

Пенітенціарної академії України,

м. Кам'янське, Україна

**РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ В
ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Сучасні освітні тенденції протягом останніх десятиліть передбачають не лише отримання та накопичення людиною в процесі освіти необхідних знань та вмінь, а й необхідність більш уважного ставлення до людської особистості, формування в неї розуміння себе, свого внутрішнього світу, набуття навичок самооцінки та самореалізації. Цей розвиток нерозривно пов'язаний з поняттям «рефлексія».

Сучасний тлумачний психологічний словник дає визначення рефлексії як осмислення суб'єктом того, якими засобами і чому він справив те або інше враження на партнера зі спілкування [1, с. 427].

У більш широкому контексті рефлексія є визначенням певної інтелектуальної та емоційної діяльності щодо переосмислення власного досвіду з метою отримання нових знань, розумінь та ціннісних відносин [2, с. 138].

Для професійного розвитку особистості рефлексія стає необхідною умовою, особливо якщо це пов'язано з інтелектуальною працею чи міжособистісною взаємодією, що є ознакою педагогічної діяльності. Без сумніву, рефлексія є обов'язковою складовою чи етапом будь-якого навчального заняття, а от професійну педагогічну рефлексію за рівнем універсальності можна віднести до психосоціальних компетентностей викладача. Вона залежить від індивідуально-особистісних характеристик, професійної ерудованості та практичного досвіду викладача і спрямована на осмислення змісту, цілей, методів і результатів діяльності через спостереження та самоаналіз, допомагає сформулювати отримані результати, скорегувати мету подальшої роботи та свій професійний шлях. Також використання професійної рефлексії сприяє підвищенню рівня взаємодії та налагодженню взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу.

Окрім того професійна педагогічна рефлексія сприяє розвитку наступних професійних якостей: готовності до якісної і кількісної оцінки своєї діяльності; вмінню помічати проблеми та знаходити ефективні шляхи їхнього вирішення; вмінню конкретизувати та структурувати проблему, переформатовувати її у педагогічне завдання; умінню аналізувати нові ситуації та застосовувати результати у подальшій професійній діяльності; умінню знаходити ефективне рішення для виходу зі складних педагогічних завдань в ситуації дефіциту часу; використовувати різноманітні фактори для усвідомлення власного досвіду; аналізувати і використовувати у своїй діяльності кращі зразки педагогічної

практики; розвитку ініціативності та відповідальності; збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску; підвищує рівень навичок міжособистісної комунікації; підвищує рівень задоволеності професією та відкритість до постійного професійного зростання; підвищує рівень усвідомлення перспектив професійного розвитку.

Тож для професійної діяльності сучасного науково-педагогічного чи педагогічного працівника професійна рефлексія може бути як умовою, необхідною для самореалізації та розвитку професійної майстерності, так і особистісною якістю чи індивідуальною властивістю мислення.

Список використаних джерел

1. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
2. Овдійчук В.А. Рефлексія як важливий складник критичного мислення та особливості її формування. Інноваційна педагогіка. 2024. Випуск 67. Том 2. С. 137-140.

Корольов А. А.,

курсант 128 навчальної групи,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Щербина Н. О.,

доцент кафедри педагогіки та професійної етики,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах цифрової трансформації суспільства інтеграція інноваційних технологій в освітній процес стає необхідністю. Використання штучного інтелекту (ШІ), відкриває нові можливості для підвищення якості викладання та навчання у закладах вищої освіти, разом з тим, виникає ставить низка питань, зокрема, й етичного характеру, передусім щодо дотримання норм та правил академічної доброчесності учасниками освітнього процесу, що й зумовлює актуальність порушеної проблеми.

Мета дослідження: проаналізувати етичний аспект використання штучного інтелекту в освітньому процесі, передусім в контексті дотримання принципів академічної доброчесності.

Використання ШІ в освітньому процесі останнім часом постає предметом дослідження багатьох українських вчених, зокрема: Д. Аббаді, І. Візнюка, І. Забари, Р. Бердо, В. Расюн, В. Величка, які акцентують на етичних аспектах використання ШІ у науковій діяльності [1]. Нами буде зроблено акцент на етичних викликах використання ШІ в контексті дотримання принципів академічної доброчесності.

За визначенням науковців штучний інтелект – це галузь науки і технологій, яка займається розробкою комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, подібні до тих, які виконує людина, та ті, які вона неспроможна виконати. Штучний інтелект базується на розробці алгоритмів, методів машинного навчання, нейронних мереж, експертних систем і використанні багатьох інших підходів. Він дає змогу комп'ютерам аналізувати великі обсяги даних, розпізнавати зразки, робити передбачення і автоматично розв'язувати завдання [1].

Штучний інтелект має величезний потенціал для модернізації та оптимізації освітнього процесу. Основні напрями використання ШІ, включають персоналізацію навчання, автоматизацію оцінювання, розвиток інтерактивних освітніх матеріалів і вдосконалення адміністративних процесів, відкривають нові можливості для підвищення якості освіти.

Персоналізовані освітні системи дозволяють підходити до кожного здобувача освіти індивідуально, враховуючи його здібності та потреби. Інструменти автоматизації значно зменшують навантаження на педагогів, дозволяючи їм більше часу приділяти творчій і особисто орієнтованій роботі зі здобувачами освіти. Також ШІ може значно покращити доступність освіти, створюючи умови для більш рівного доступу до освітніх ресурсів для людей з

різними потребами, зокрема через автоматичні переклади та адаптації [3, с. 32]. Ці можливості ІІІ стають дуже затребуваними з огляду на розгортання військових дій на території України, оскільки сприяють організації освітнього процесу у дистанційній формі.

Однак, як наголошує В. Ілійчук попри плюси використання ІІІ в освіті, його застосування містить небезпеки, зокрема стандартизацію навчання, втрату особистого спілкування, зменшення мотивації, кіберзагрози та алгоритмічні збої. Однією з найважливіших проблем лишається порушення академічної доброчесності: зловживання ІІІ може призвести до плагіату та поверхневого опанування матеріалу, послаблюючи критичне мислення здобувачів освіти. Недостатня підготовка освітян та соціальна ізоляція також посилюють ці виклики, вимагаючи пильного контролю та відповідального впровадження технологій [2].

Отже, використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти України з одного боку сприяє підвищенню ефективності, доступності та якості освіти, забезпечуючи індивідуалізацію та інтерактивність навчання. ІІІ дозволяє викладачам створювати якісний навчальний контент швидше, підбирати приклади, тестові завдання, дидактичні матеріали. Адаптивні можливості ІІІ дають змогу підлаштовувати навчальні завдання під рівень підготовки кожного здобувача вищої освіти. Системи ІІІ можуть автоматично перевіряють завдання.

Водночас їх впровадження має супроводжуватися суворим дотриманням принципів академічної доброчесності, оскільки існує загроза використання ІІІ для виконання завдань без розуміння матеріалу. Окрім того ефективне впровадження ІІІ неможливе без впровадження чітких норм академічної доброчесності, методичних рекомендацій і курсів підвищення кваліфікації для викладачів і студентів. Також слід наголосити на відсутності єдиної регламентації та політики щодо використання ІІІ в українських закладах вищої освіти.

Загалом, використання ІІІ у вищій освіті має великий потенціал, проте потребує відповідної підготовки викладачів та акцентування уваги на необхідності дотримання вимог академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу з відповідним контролем їх знань.

Список використаних джерел

1. Бердо Р.С., Расюн В.Л., Величко В.А. Штучний інтелект та його вплив на етичні аспекти наукових досліджень в українських закладах освіти. *Академічні візії*. 2023. № 22. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/469> (дата звернення: 05.03.2025).
2. Ілійчук В. Вплив штучного інтелекту на якість освіти: можливості, виклики, загрози. *Науково-педагогічні студії*. 2024. Вип. 8. С. 232 – 243. URL https://www.researchgate.net/publication/385987698_The_Impact_of_Artificial_Intelligence_on_the_Quality_of_Education_Opportunities_Challenges_and_Threats (дата звернення: 05.03.2025).
3. Куцак Л. Штучний інтелект у сучасній освіті: перспективи застосування та виклики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. 2024. Вип. 74. С. 27–37. URL : <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-74-27-37> (дата звернення: 05.03.2025).

Красковський Є. М.,

старший викладач кафедри вогневої та спеціальної підготовки,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

Науковці різних країн світу з давніх часів досліджують питання задоволеності людини власним життям. Задоволеність людини власним життям прийнято називати благополуччям (або добробутом). Як зазначає тлумачний словник української мови, благополуччя – життя в достатку й спокої, добробут і щастя. Отже, благополуччя людини – це те, що в кінцевому підсумку добре для цієї людини, те, що відповідає її власним інтересам. І, у разі, якщо людина не задоволена власним життям, її власні інтереси не реалізовані – вона не може бути ефективною та результативною в професійній діяльності.

Психологи, педагоги, філософи, соціологи, історики досліджують благополуччя з різних точок зору: з психологічної, екологічної, фінансової, антропометричної, фізичної тощо. Щороку розуміння й знання про благополуччя змінюються, розширюються й доповнюються внаслідок відкриття нових факторів впливу. Наприклад, наявність сенсу життя, фізична активність, характер соціальних відносин та інші.

В цілому, дослідники виділяють такі елементи загального благополуччя, як психологічне, професійне, фінансове, фізичне, матеріальне і соціальне благополуччя, пов'язані з суспільним життям особистості та з максимально ефективним використанням матеріальних та духовних ресурсів цивілізації.

Розглянемо психологічне благополуччя: адже воно свідчить про повноцінно функціональну людину, здатну впоратися з проблемами і викликами та вести успішне життя, навіть якщо вона не відчувається щасливою [3].

М. Аргайл оперує синонімічним поняттям «щастя», коли говорить про переживання відчуття задоволеності життям [1]. На його думку, воно полягає в переживанні позитивних емоцій і відсутності негативних. При цьому найбільший вплив мають такі фактори, як наявність близьких соціальних зв'язків, здоров'я, задоволеність роботою, наявність вільного часу та деякі особистісні якості; в меншій мірі впливає матеріальна забезпеченість; майже зовсім не впливає вік і стать.

Суб'єктивне благополуччя, як процес переживання позитивних емоцій, на думку Е. Дінера, дуже близьке за розумінням до поняття «щастя», але також його можна розглядати і як функціональний процес, допоміжний в досягненні інших цілей [2].

В той же час М. Селігман, розробник «теорії щастя», розділяє поняття «щастя» й «психологічне благополуччя», зауважуючи, що щастя і задоволеність життям – це показники загального благополуччя з суб'єктивної точки зору, тобто людина сама оцінює, добре вона живе чи погано. Видатний дослідник розглядав

щастя як превалювання позитивних станів над негативними. Він зробив свій внесок в позитивну психологію, представивши власну модель процвітання, що описує психологічне благополуччя в п'ятьох ключових областях:

- домінування позитивних емоцій: життя гарне або щасливе, якщо позитивних емоцій багато, а прояв негативних не впливає на нього;
- залученість: повна участь особистості у діях та виконанні завдань (людина щаслива, коли розвиває і потім демонструє свої сильні сторони в роботі, в навчанні тощо);
- стосунки: ефективне вибудовування соціальних і міжособистісних взаємовідносин;
- сенс життя: розуміння вищої мети свого існування;
- особисті здобутки: важливо не лише досягти цілей, а й визнати свої звершення, незалежно від їхнього масштабу [5].

К. Ріфф запропонувала дещо інший підхід, який базується на досягненні психологічного благополуччя в результаті саморозвитку особистості. Дослідниця виділила наступні структурні компоненти в межах цього підходу:

- автономія: здатність протистояти соціальному тиску, орієнтація на власні стандарти і цінності в оцінках своєї поведінки та поведінки інших людей;
- самоприйняття: прийняття усіх аспектів свого «Я», позитивне ставлення до себе;
- компетентність в управлінні навколишнім середовищем: здатність справлятися з буденними справами, реалізовуватися в різних формах діяльності та в сімейному житті, ефективно використовувати можливості з оточуючого середовища;
- позитивні відносини з оточуючими: здатність до близьких та довірливих стосунків з іншими людьми, вміння виявляти турботу, піклування, здатність до співпраці і вміння йти на компроміс;

– мета в житті: наявність життєвих цілей, здатність слідувати визначеним напрямом;

– особистісне зростання: розвиток талантів і можливостей, реалізація потенціалу, відкритість новому досвіду [4].

Необхідно зазначити, що психологічне благополуччя також має тісний взаємозв'язок із фізичним здоров'ям. Адже, як благополуччя впливає на ризики виникнення психосоматичних та тривожних станів, так і хвороби впливають на матеріальну та емоційну сторону добробуту.

Таким чином, можна зробити висновок, що психологічне благополуччя – це комплексне явище, важливими складовими якого є соціальна взаємодія, позитивне мислення, життестійкість та здатність до саморегуляції емоцій. Психологічне благополуччя функціонує через різні механізми, у тому числі спосіб мислення, емоційну регуляцію та когнітивну оцінку подій. Розуміння його видів, чинників та складових допомагає формувати стратегії для покращення якості життя й емоційного стану індивіду. Це системна характеристика людини, що проявляється у переосмисленні цінності життя і життєвих стратегій, а також як засіб реалізації потенційних можливостей і здібностей. Щодо учасників освітнього процесу, високий рівень психологічного благополуччя сприяє не лише особистісному розвитку викладачів, здобувачів освіти та інших залучених осіб, але і покращує ефективність навчання в цілому.

Список використаних джерел

1. Argyle M. The psychology of happiness. London; New York: Methuen & Co Ltd. 1987. 256 p.
2. Diener E., Diener C. Most people are happy. *Psychological Science*. 1996. № 7. P. 181-185.
3. King R. B., Dela Rosa E. Are your emotions under your control or not? Implicit theories of emotion predict well-being via cognitive reappraisal. *Personality and Individual Differences*. 2019. Vol. 138. P. 177-182.
4. Ryff C. Eudaimonic well-being, inequality, and health: Recent findings and future directions. *International Review of Economics*. 2017. Vol. 64. P. 159-178.
5. Seligman M.E.P. Doing the Right Thing: Measuring Well Being for Public Policy. *International Journal of Wellbeing*. 2011. Vol. 1, No. 1.

Кучеренко Н. С.,

в.о. кафедри практичної психології,

кандидат психологічних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна,

м. Харків, Україна

Кучеренко С. М.,

доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти,

кандидат психологічних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна,

м. Харків, Україна

РОЗВИТОК САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ВИКЛАДАЧА ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ ВИГОРАННЮ

Професійне вигорання є однією з найбільш актуальних проблем сучасної педагогічної діяльності. Висока емоційна напруга, значні розумові навантаження та відповідальність за навчальний процес можуть призводити до втоми, зниження мотивації та втрати інтересу до роботи. Викладачі щодня стикаються з численними викликами, які впливають на їхнє емоційне і фізичне самопочуття. Накопичення втоми, перевантаження та емоційне виснаження поступово призводять до професійного вигорання, що знижує якість викладання та впливає на загальну атмосферу в освітньому процесі. Тому важливо своєчасно розпізнавати перші ознаки вигорання і вживати заходів для його запобігання.

Одним із ключових способів уникнути цього є розвиток саморегуляції, яка допомагає контролювати власний емоційний стан, ефективно розподіляти ресурси та адаптуватися до стресових ситуацій.

Важливим фактором є і психологічна стійкість, що дозволяє зберігати мотивацію, не піддаватися негативним емоціям і долати труднощі без втрати працездатності.

Використання практик позитивного мислення, фізичної активності, усвідомленої релаксації та правильного розподілу робочого часу сприяє покращенню емоційного стану і зниженню рівня стресу.

Викладачі, які володіють навичками саморегуляції, здатні краще організовувати свою діяльність, ефективніше взаємодіяти з учнями і підтримувати здоровий баланс між роботою та особистим життям.

Для запобігання професійному вигоранню важливо впроваджувати стратегії управління стресом, знаходити час для відпочинку і підтримувати гармонію між професійною та особистою сферами.

Саморегуляція та психологічна стійкість сприяють підвищенню працездатності, допомагають зберегти інтерес до роботи та створювати позитивне середовище для студентів.

Турбота про власний емоційний стан є необхідною умовою для успішної викладацької діяльності та професійного довголіття.

Список використаних джерел

1. Вольвач Л. І. Психологія професійного вигорання: теорія та практика / Л. І. Вольвач. – Київ: Центр навчальної літератури, 2009. – 240 с.
2. Гончаренко С. Д. Психологія стресу і вигорання в професійній діяльності / С. Д. Гончаренко. – Київ: Либідь, 2010. – 180 с.
3. Козак Н. М. Психологічні аспекти саморегуляції викладачів вищої школи / Н. М. Козак // Психологія: реалії та перспективи. – 2015. – № 4. – С. 45–58.
4. Курганова М. О. Емоційна саморегуляція в діяльності викладача вищої школи: монографія / М. О. Курганова. – Харків: ХДАК, 2013. – 256 с.
5. Сидоренко В. П. Психологічна стійкість як ресурс запобігання професійному вигоранню / В. П. Сидоренко // Український психологічний журнал. – 2011. – Т. 3, № 3. – С. 82–91.
6. Шевченко О. М. Стратегії саморегуляції викладачів вищих навчальних закладів / О. М. Шевченко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Психологія. – 2012. – Т. 18, № 1. – С. 112–120.
7. Ярошенко І. Ю. Психологічні основи розвитку саморегуляції в педагогічній діяльності / І. Ю. Ярошенко // Психологія і педагогіка. – 2016. – Т. 11, № 2. – С. 45–54.

Ляшенко А. М.,

здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Аніщенко В. О.,

професор кафедри педагогіки та професійної етики,

доктор педагогічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

У сучасному суспільстві правова культура відіграє важливу роль у формуванні громадянської свідомості. Педагогіка в юридичній практиці є невіддільним елементом професійної діяльності юристів, адже вони не лише застосовують норми законів, а й виконують важливу виховну функцію.

Виконання цієї функції є першочерговим професійним, юридичним, службовим, функціональним обов'язком фахівців права. І коли перед юристом постає питання, з чого починати виконання своїх прямих обов'язків, то відповідь однозначна – з правового виховання громадян. А розкриття злочинів, вирішення цивільної справи, здійснення нотаріальних дій – це питання наступного етапу.

Нинішня ситуація свідчить, що громадяни не знають (та й не всі можуть знати) тих елементарних правових норм, яких потрібно дотримуватися у повсякденному житті. Це з одного боку, а з іншого – навіть за наявності правового досвіду вони частенько припускаються серйозних правопорушень. Іноді причина цього криється у відсутності у громадян внутрішнього переконання, у зневірі в ефективність правових норм, песимізмі і розчаруванні. Тобто у них відсутнє якісне сприйняття вимог чинного законодавства.

Педагогічна культура юриста – це частина загальної культури юриста, це професійне творче освоєння теорії й методики проведення правового виховання громадян на засадах педагогічної теорії, педагогічної технології та професійного такту [1]. Ця частина культури юриста суттєво впливає на встановлення взаємозв'язку з різними категоріями осіб, а саме: колегами, представниками влади, громадських організацій та громадянами.

Сформульоване визначення педагогічної культури юриста передбачає, що юрист повинен мати педагогічні знання, здібності та навички правовиховної роботи, оскільки саме це може суттєво вплинути на специфіку впливу на свідомість та правосвідомість громадян, які звертаються за допомогою до фахівців правової сфери діяльності. В цьому контексті треба зауважити, що слушним є виокремлення трьох основних структурних елементів педагогічної культури – педагогічної техніки, педагогічної технології та професійного такту.

Педагогічна техніка – це вміння використовувати власні психофізичні дані як засіб виховного впливу. Це володіння комплексом прийомів, який допомагає педагогові глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у виховній роботі [2].

Основним заданням педагогічної техніки в професійній діяльності юриста є вміння фахівцем керувати особистою поведінкою та впливати на поведінку осіб, з якими він вступає у взаємодію.

Педагогічна технологія визначає стратегію професійної діяльності юриста, є інструментом створення підґрунтя для розв'язання юридичних справ, а також впливає на формування програм впливу на правосвідомість громадян, розвитку правової культури суспільства та поваги до права в країні в цілому.

Стосовно педагогічного такту юриста, важливо наголосити на тому, що це спеціальне вміння застосовувати певні інструменти виховного впливу під час роботи з правопорушниками у відповідності до конкретної ситуації. Це своєрідний педагогічний підхід з використанням знань та вмінь психологічних

технік для створення середовища взаємодії, виникнення зворотнього зв'язку, діалогу та порозуміння. Важливо щоб під час навчання майбутні фахівці зрозуміли основну сутність таких принципів педагогічної культури юриста, як педагогічні здібності, евристичність, внутрішня зібраність під час вибору лінії поведінки, мовленнєвий етикет, відповідальне ставлення до правового виховання громадян, почуття міри, принциповість, поступливість, а також сформували важливі професійні якості людяність, толерантність, емпатію, тактовність, почуття гумору. Це можна забезпечити за рахунок створення інноваційного освітнього середовища, в якому правовій культурі виділено належне місце та постійно присутній акцент на розвитку майстерності юриста через опанування педагогічних інструментів виховного впливу на правопорушників, соціалізації самих фахівців юридичної сфери через долучення до педагогічної діяльності (необхідності ділитися досвідом із майбутніми правниками в процесі проведення навчальних занять в закладах освіти різного рівня).

Отже, розвиток педагогічної культури юриста передбачає формування такої його особистої моделі поведінки, яка дозволить йому бути професіоналом, експертом та одночасно людиною з великої літери. В такому триєдиному поєднанні професійних та особистих якостей юрист зможе проявити себе і в професійному мовленні, і фазових знаннях для розв'язання будь-яких, навіть складних, проблем правового характеру, проявити свою кмітливість, інтелектуальність, емоційну інтелігентність, виявити творче та критичне мислення для побудови міцних взаємозв'язків як з колегами, так і професійного спілкування з особами, які звернулися за консультацією або допомогою.

Список використаних джерел

1. Сливка С.С. Юридична деонтологія. Навчальний посібник. К.: Атіка, 2008. 296 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-7463.html>
2. Безсмолий Є. Б. Формування педагогічної культури юристів в процесі педагогічної підготовки майбутніх магістрів з правознавства. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки. 2011. Вип. 2. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42644/1/.pdf>.

Медведєв І. А.,

старший науковий співробітник,

кандидат наук з державного управління, доцент,

КЗ ТМР «Музейно-виставковий центр «Тростянецький»,

м. Тростянець Сумської області, Україна

РОЗИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ МУЗЕЇВ ЗАСОБАМИ КВЕСТ-КІМНАТ

Відповідно статуту ЮНЕСКО, світ повинен бути заснований на інтелектуальній та моральній солідарності людства. Іншими словами, ця міжнародна організація зазначає свої прагнення до спільного мирного, вільного та рівноправного життя. Досягнення цього передбачається через розвиток міжкультурної комунікації та розширення можливостей для підтримки освіти, культури, науки, інформаційної взаємодії. Е. Соарес де Лима, В. Фейхо, А. Фуртадо визначають, що діалог культур повинен сприяти реалізації людського капіталу, нових якісних змін у цифровому середовищі, зміні уявлень людини про саму себе та навколишній світ. Н. А. Комлева зазначає, що система освіти (коли ми її розглядаємо у аспекті підготовки кадрів) закладів культури в Україні, суттєво відстає від рівня та програм підготовки фахівців для закладів культури у провідних країнах світу. На нашу думку, ця обставина, досить суттєво ускладнює працевлаштування випускників вищих навчальних закладів України в інших країнах. Основне питання, на думку вказаних авторів, полягає в тому, за допомогою яких технологій зробити вищу освіту для працівників музеїв більш ефективно. На думку опитаних працівники музеїв, що були опитані в Сумській області по напрямку «Музеєзнавство», освіта повинна стати більш технологічною. Театри, музеї, музейно-виставкові центри, будинки творчості, центри культурних послуг мають потребу у високоякісних фахівцях, які здатні застосовувати на практиці програмні засоби та цифрові методи організації виставок та проведення екскурсій. Разом з тим, музейне середовище в цілому

відчуває дефіцит кадрів, що активно використовують цифрові сервіси (комп'ютерну техніку, відеоредактори, AR-додатки і т.п).

В межах професійних предметів студенти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Сумського державного університету, Харківської державної академії культури вивчають основи менеджменту соціально-культурної діяльності, основи проектування, сценарно-режисерські основи. Випускники напрямку «Соціально-культурна діяльність», працюють у продюсерських центрах, кіноконцертних організаціях, музеях, театрах, музичних школах, філармоніях, телебаченні, у галузі журналістики. В їх обов'язки входить інформаційно-комунікаційна діяльність: переговори з агенціями та клієнтами. Таким чином, випускник магістратури по напрямку «Музеєзнавство» (фахівець соціально-культурної діяльності) повинен володіти загальнокультурними компетенціями, в тому числі й комунікативними.

Н. Г. Панова зазначає, що висококваліфікований працівник в галузі культури, зокрема музейної сфери фактично щоденно доводиться вирішувати завдання професійного спілкування в індустрії культури, здійснювати інформаційну взаємодію та застосовувати механізми впливу в практичній діяльності організації масових заходів. Наприклад, організовувати: виставки картин або світлин, спілкування між митцями різних напрямків та стилів, використовувати ЗМІ для підтримки заходів культурного життя і т.п. Напрямки в галузі цифрової трансформації галузі культури передбачають оновлення змісту дисциплін, та впровадження інновацій в процесі підготовки фахівців. На нашу думку, актуальним способом досягнення цілей сучасної освіти є технологія «квест». Популярність ігор-пригод, текстових лабіринтів зростає з кожним днем, оскільки в просторі квест-технології учасники в ігровій формі навчаються критично мислити, вирішувати через інформаційну взаємодію складні проблеми, порівнювати альтернативні думки, самостійно приймати обмірковані рішення, брати на себе відповідальність за їх реалізацію.

Діяльність по розробці та наповненню веб-квестів, що були спроектовані за допомогою цифрових сервісів та розміщені в мережі INTERNET, на думку Е. М. Бонсиньор, створює додаткові умови для підвищення професійної мотивації студентів, їх самореалізації та самоствердження. Однак, як переконливо доводять такі вчені як Н. Н. Векуа, А. А. Лубський, М. С. Перевозчикова, Ю. Н. Фольгерова, проектування і реалізація квест-команди дидактичного характеру інструментами цифрових технологій може в процесі впровадження викликати низку об'єктивних суперечностей.

Гіпотеза дослідження: проектування освітньо-культурної квест-кімнати в музеї буде сприяти розвитку у фахівців музейної сфери комунікативної компетенції, якщо будуть враховані принципи квест-технології та специфіка трудової діяльності випускників закладів вищої освіти. У якості основних завдань дослідження були визначені наступні: визначити сутність терміну «культурно-освітня «квест-кімната», для підготовки спеціалістів музейного середовища; доповнити вимоги до розвитку комунікативної компетентності випускників освітніх програм «Історія та археологія», «Музеєзнавство» з урахуванням принципів функціонування квест-кімнат; здійснити опис етапів робіт по проектуванню квест-кімнати дидактичного характеру; експериментально перевірити ефективність модернізації інноваційних заходів, що пропонуються для удосконалення комунікативної компетенції працівників музеїв. Отже, важливо вивчати, досліджувати вплив діяльності магістрантів по проектуванню соціокультурного середовища квест-кімнати для розвитку їх комунікативної компетенції.

Висновки проведеного дослідження вказують на те, що прийшов час замислитися над переглядом навчальних планів підготовки майбутніх працівників галузі культури, зокрема музейної сфери, у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Медведєв І.А. Теоретичні аспекти вивчення комунікативної компетентності працівників музеїв. *Молодь у сучасній психології*. збірник матеріалів конференції / за ред. Кузікової С.Б. Вертиля А.В. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка. 2024. С. 98–99.

Микитенко М. С.,

доктор філософії (PhD),

старший інспектор з особливих доручень

відділу з питань ресоціалізації по центральному регіону

Управління забезпечення діяльності у центральному регіоні,

Департаменту з питань виконання кримінальних покарань,

м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОГРАМ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ЗАСУДЖЕНИХ У СИСТЕМІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ОСВІТИ

Реінтеграція засуджених осіб у суспільство після відбуття покарання є складним процесом, що вимагає комплексного підходу та врахування індивідуальних особливостей кожного засудженого. Водночас знайти відповідь на питання: «Як ефективно підготувати засуджених до звільнення?» – одне з ключових завдань пенітенціарної та постпенітенціарної теорії та практики.

Одним із найважливіших інструментів у цьому процесі є інноваційні технології в розробці та реалізації програм диференційованого виховного впливу на засуджених (далі — програми ДВВ), спрямованих на корекцію їхньої поведінки та підготовку до повернення в суспільство.

Використання цифрових технологій та інтерактивних методів навчання в програмах ДВВ відкриває нові можливості для пенітенціарної освіти. Зокрема, застосування мультимедійних курсів, електронних платформ для дистанційного навчання, VR- та AR-технологій дозволяє моделювати реальні життєві ситуації, що сприяє розвитку соціальних навичок засуджених.

В Україні розпочато практику використання інноваційних освітніх методик під час підготовки засуджених до звільнення. Так, у межах реалізації програми ДВВ «Підготовка до звільнення» на платформі дистанційної освіти

Пенітенціарної академії України впроваджено спеціалізований дистанційний курс для засуджених «Життя після звільнення: важливі навички».

Важливим аспектом забезпечення ефективної реалізації програм ДВВ є нормативно-правове регулювання їхнього розроблення, впровадження та оцінювання результатів. Основні положення щодо цих програм закріплені у відповідних нормативних актах, зокрема в наказах Міністерства юстиції України (далі – МЮ), а саме: наказ МЮ від 08.11.2021 № 3992/5 «Про затвердження Порядку розроблення, реалізації та оцінки результатів проходження програм диференційованого виховного впливу на засуджених»; наказ МЮ від 16.05.2016 № 1418/5 «Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених»; наказ МЮ від 04.11.2013 № 2300/5 «Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими».

З метою удосконалення процесу ресоціалізації засуджених у 2024 році було затверджено шість нових програм ДВВ (корекційних програм), спрямованих на корекцію поведінки та адаптацію осіб, позбавлених волі, до соціального середовища. Зокрема:

- програма «Реабілітація осіб, які вживають психоактивні речовини» (наказ МЮ від 14.11.2024 № 3294/5) спрямована на подолання залежності та формування здорових поведінкових моделей;

- програма «Подолання домашнього насильства» (наказ МЮ від 28.11.2024 № 3449/5) орієнтована на зміну насильницьких моделей поведінки та розвиток навичок ненасильницького спілкування;

- програму «Свідомий вибір» (наказ МЮ від 26.12.2024 № 3744/5) присвячено профілактиці вживання психоактивних речовин серед засуджених, вона передбачає просвітницьку та психокорекційну роботу;

- програма «Соціально-психологічна адаптація до умов позбавлення волі для осіб, вперше засуджених» (наказ МЮ від 26.12.2024 № 3741/5) спрямована

на полегшення адаптаційного періоду та формування навичок конструктивної взаємодії в пенітенціарному середовищі;

– «Програма із надання психологічної та психосоціальної підтримки засуджених, зокрема схильних до суїциду, а також про спонукання їхніх поведінкових змін» (наказ МЮ від 26.12.2024 № 3735/5) має на меті психоемоційну стабілізацію осіб, що перебувають у кризових станах, а також розробку стратегій виходу з таких ситуацій.

– програма «Я – тато, або все про виховання» (наказ МЮ від 27.12.2024 № 3771/5) спрямована на формування відповідального батьківства та розвиток навичок позитивного виховання у засуджених чоловіків.

Отже, можна зробити висновок, що:

1) значені вище програми ДБВ (корекційні програми) реалізуються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах виключно у тренінговій формі. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку технологічної бази пенітенціарної системи та інтеграції інноваційних методів у виховний процес. Використання мультимедійних ресурсів, VR- та AR-технологій, дистанційного навчання та гейміфікації могло б значно підвищити ефективність цих програм, сприяючи більш глибокому засвоєнню їхнього змісту та формуванню стійких поведінкових змін у засуджених;

2) розвиток технологічних підходів у впровадженні програм ДБВ є перспективним напрямом удосконалення пенітенціарної освіти. Подальша інтеграція цифрових інструментів у процес соціально-виховної роботи дозволить не лише підвищити рівень освіти засуджених, а й сприятиме ефективнішій підготовці до звільнення, що є ключовим фактором у запобіганні рецидивній злочинності та формуванні безпечного суспільства.

Михайленко О. В.,

доцент кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Фасилітаційний підхід до освіти та виховання висуває на перший план особистісний потенціал педагога, його здатність перетворювати себе, долати свої психологічні бар'єри та стереотипи, переосмислювати свої професійні стереотипи та очікування. Самореалізація в професії передбачає постійний пошук засобів, адекватних набутим знанням, досвіду, вмінням і навичкам, всьому тому, що складає професійно-особистісний портрет. Особистий імідж педагога виявляється нерозривно пов'язаним з професійним: людина сприймається, перш за все, як представник певної професійної спільноти, носій професійних якостей. Іміджування фахівця стає важливим завданням у системі професійної підготовки та перепідготовки.

В інформаційному суспільстві викладач закладу вищої освіти (ЗВО) перестає бути єдиним носієм потрібної інформації, певним чином втрачає свою інформаційну винятковість і унікальність. У сучасному світі освіта стає сферою освітніх послуг, а здобувач освіти – клієнтом, який обирає свою освітню траєкторію, тому акцент у викладанні зміщується на користь формування комунікативної та технологічної гнучкості викладача, вміння вибудовувати оптимальну та продуктивну комунікацію.

Проблема ефективності іміджу – одна з найактуальніших у сучасній педагогічній іміджології. Ефективний імідж викладача ЗВО вибудовується з

урахуванням специфіки його діяльності та особливостей сприймаючої аудиторії. Специфіка іміджу педагога ЗВО полягає в поєднанні двох різнопланових іміджів – іміджу вченого, який акцентує аналітизм, абстрактність мислення, захопленість науковим пошуком, і іміджу педагога, орієнтованого на генерацію інформації, організацію процесу її найкращого засвоєння, позитивність, зрозумілість, доступність, відкритість, комунікабельність.

Термін «імідж» у перекладі з англійської означає «образ», «зображення». З позиції сприйняття образу суб'єктом іміджу можна інтерпретувати, за визначенням А. Панасюка, «як сукупність як «матеріальних» («видимих») характеристик об'єкта, так й «ідеальних» («не видимих») його характеристик...» [5, с 12]. Саме в такій інтерпретації найчастіше автори і розглядають дефініцію «імідж»: з позиції того, яке враження вплинуло на зовнішнє сприйняття суб'єкта чи об'єкта.

Науковець Г. Почепцов вважає, що імідж – це знаковий замінник, що відображає основні риси портрета людини. Дослідник Т. Пархоменко пропонує називати іміджем взагалі нову реальність, процес створення якої цілеспрямовано організований і має чітко задані параметри. При цьому створена реальність часом не має нічого спільного з тим об'єктивно існуючим носієм, для якого вона створюється. Інакше кажучи, ця нова цілеспрямовано створювана суб'єктивна реальність, іменована іміджем, має символічну природу, тобто це символічна реальність [1].

У великому тлумачному словнику української мови наведене наступне визначення: «Рекламний, представницький образ кого-небудь (напр. громадського діяча), що створюється для населення» [3, с. 120].

Імідж – це штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи. Імідж – це уявлення про людину, товар чи інститут, який цілеспрямовано формується в масовій свідомості за допомогою паблісіті, реклами або пропаганди, зазначає В. Королько. Імідж – фасадна частина образу,

в якій манери (жести) і міміка виступають як найбільш виразні архітектурні елементи, додає В. Шепель [4].

Сучасна студентська аудиторія досить прагматична, раціональна, але при цьому психологічно беззахисна, потребує педагогічної підтримки, що актуалізує необхідність формування позитивного іміджу викладача ЗВО, що викликає у студентів інтерес до себе і навчальної дисципліни, довіру, повагу, симпатію, що створює атмосферу психологічної безпеки та комфорту.

Обов'язковою вимогою до професійного іміджу є його функціональність, що дозволяє вирішувати певні практичні завдання у діяльності та спілкуванні. Специфіка сучасного освітнього процесу та основні іміджеві завдання педагогічної діяльності припускають необхідність проєктування, формування та корегування професійного іміджу викладача ЗВО.

Вважаємо цілком логічною та обґрунтованою базову модель технології іміджмейкінгу, розроблену В. Шепелем і що складається з таких позицій самопрезентації: формування позитивної «Я-концепції» особистості; фейсбілдинг – створення особи з урахуванням усіх супутніх факторів (інформування про міміку та закономірності прояву емоцій на особі); кінесіка – тілесне інформування; дизайн одягу – підбір та носіння одягу, використання аксесуарів; володіння словом – розвиненість риторичних навичок; флюїдне випромінювання – створення особистісного біоенергетичного поля; комунікативна механіка – майстерність спілкування [2].

Розвиток позитивної «Я-концепції», позитивного світосприйняття – перший етап роботи у технології іміджування педагога. Досвід спілкування з викладачами засвідчує, що однією із значущих проблем є розвиток позитивного самонастрою, вибудовування оптимістичної гіпотези власного «Я».

Позитивність викладача проявляється в позитивному відношенні до педагогічної діяльності та педагогічної професії, студенту як суб'єкту освітнього процесу і самому собі як професіоналу. В цілях оптимізації освітнього процесу,

гармонізації власного «Я» і «Я» студентів, педагогу необхідно навчитися пізнавати себе, специфіку своїх емоційних станів, аналізувати причини їх появи і наслідки їх фіксації, вміти приймати себе в усьому розмаїтті когнітивних, емоційних, поведінкових проявів. Саме на етапі побудови позитивної «Я-концепції» техніки іміджування найбільш ефективні, оскільки дозволяють розкрити ресурсну зону особистості.

Практична реалізація програми іміджмейкінгу вимагає відповіді на запитання: «Якими засобами формувати імідж людини, враховуючи, що суб'єктом освіти є доросла і досвідчена людина, яка перебуває в полоні соціальних і професійних стереотипів?». При вибудовуванні занять необхідно враховувати основні положення андрагогіки: доросла людина усвідомлює себе самостійною, самокерованою особистістю, що має запас життєвого та професійного досвіду, який стає все більш важливим джерелом освіти її самої та її колег; в основі її готовності до освіти є прагнення за допомогою навчання вирішити свої життєво важливі проблеми і досягти конкретних цілей; верховенство самостійної освіти, коли саме самостійна діяльність стає основним видом освітньої діяльності дорослих.

Вибір форм проведення занять з побудови іміджу обумовлений необхідністю не просто повідомляти знання, а організовувати процес їх присвоєння, осмислення досвіду у вправах. Найоптимальнішими і педагогічно доцільними формами іміджування є «педагогічна майстерня», «арттерапевтична майстерня» і «тренінг» як логічне поєднання теоретичного, методичного та технологічного вивчення іміджелогічної та педагогічної проблеми. Саме ці форми сприяють розвитку гуманістичної та рефлексивної культури педагога, формуванню багатовекторного, комплексного погляду на проблему, розвитку мовно комунікативних умінь. Логіка побудови занять полягає в актуалізації особистого досвіду учасників – через руйнування обмежуючих професійних і

особистих стереотипів до нового знання щодо предмету дослідження (сутності та специфіці особистого та професійного іміджу).

Список використаних джерел

1. Барна Н.В. Іміджологія: навч. посіб. для дистанційного навчання / за наук. ред. В. М. Бебика. Київ: Університет «Україна», 2008. 217 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_1776_66617386.pdf.
2. Бугрим В. В. Іміджологія / Іміджмейкінг: навчальний посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 250 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. та гол. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728%5F4.
4. Дячук В. П. Іміджологія. Соціокультурний вимір: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 308 с. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3688/Diachuk_Imigologia.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
5. Хавкіна Л.М. Іміджологія: навчально-методичний посібник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 64 с.

Михаленко О. І.,

асистент кафедри практичної психології,

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

**ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У сучасному світі цифрові технології активно інтегруються в освітній процес, змінюючи традиційні підходи до навчання. Використання онлайн-платформ, штучного інтелекту та цифрового контенту відкриває нові можливості для студентів і викладачів, але водночас породжує низку етичних викликів. У даній роботі розглянуто основні етичні аспекти цифровізації освіти у закладах вищої освіти (ЗВО) та можливі шляхи їхнього вирішення.

З поширенням дистанційного навчання зростає ризик порушення принципів академічної доброчесності. За даними дослідження Європейської

асоціації університетів (2022), понад 60% студентів визнають використання несанкціонованих ресурсів під час онлайн-іспитів[1]. Основними проблемами є:

- Плагіат – копіювання матеріалів без відповідного цитування.
- Шахрайство на екзаменах – використання допоміжних програм та спільних чатів.
- Автоматизоване створення контенту – застосування генеративного штучного інтелекту без належного аналізу та редагування.

Рішенням може бути посилення перевірки робіт на оригінальність, впровадження адаптивного тестування та формування культури академічної доброчесності[2].

Використання освітніх платформ і хмарних сервісів передбачає збереження великої кількості персональних даних студентів та викладачів[3]. Основні виклики:

- Недостатній захист інформації – можливість витоку даних або несанкціонованого доступу.
- Використання персональних даних без згоди – компанії можуть використовувати інформацію студентів у маркетингових цілях.
- Цифровий слід – будь-яка діяльність в онлайн-просторі залишає сліди, які можуть використовуватися без відома користувача.

Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалити політику збереження даних, використовувати захищені платформи та навчати студентів цифровій грамотності.

Незважаючи на швидкий розвиток цифрових технологій, значна частина студентів стикається з проблемою нерівного доступу до якісного інтернету, сучасних пристроїв і онлайн-курсів. Це особливо актуально для студентів із сільських регіонів та малозабезпечених сімей.

За результатами дослідження яке проводилось серед студентів та викладачів були отримані наступні результати:

- 72 % студентів зазначили, що користуються онлайн-ресурсами для виконання завдань, але лише 40% дотримуються правил цитування.
- 65 % викладачів висловили занепокоєння щодо зростання кількості випадків шахрайства під час онлайн-іспитів.
- 58 % респондентів вказали, що їхні персональні дані зберігаються на незахищених серверах навчальних платформ.
- 30 % студентів із сільської місцевості зазначили, що мають проблеми з доступом до стабільного інтернет-з'єднання.

На основі цих даних було розроблено рекомендації для вдосконалення цифрової етики у вищій освіті, зокрема:

1. Впровадження нових стандартів академічної доброчесності з урахуванням цифрового середовища.
2. Посилення контролю над захистом персональних даних студентів.
3. Створення державних програм підтримки для студентів, які мають проблеми з доступом до цифрових технологій.

Цифровізація освіти у ЗВО має значний потенціал для покращення навчального процесу, але водночас створює серйозні етичні виклики. Академічна доброчесність, захист персональних даних і забезпечення рівного доступу до цифрових ресурсів є ключовими проблемами, які потребують комплексного підходу. Удосконалення політик, впровадження нових технологій та підвищення цифрової грамотності можуть допомогти у вирішенні цих викликів.

Список використаних джерел

1. Європейська асоціація університетів. Звіт про академічну доброчесність у цифровому середовищі. – Брюссель, 2022.
2. Романенко О. Цифровізація освіти: виклики та перспективи. – Київ: Освіта України, 2020.
3. Коваленко Л. Захист персональних даних в освітньому процесі. – Харків: Педагогічна наука, 2019.

Михаленко М. С.,

асистент кафедри практичної психології,

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

РОЛЬ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ СПРИЯТЛИВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній процес вимагає від викладачів не лише глибоких фахових знань, а й високого рівня етичної культури та психологічної компетентності. Саме ці аспекти визначають ефективність педагогічної взаємодії та формують сприятливе освітнє середовище. У статті розглядаються основні етико-психологічні аспекти викладацької діяльності у закладах вищої освіти (ЗВО) та їхній вплив на навчальний процес.

Етика викладача відіграє важливу роль у формуванні морально-духовної атмосфери у ЗВО. За визначенням О. В. Сухомлинського, «педагогічна етика – це мистецтво спілкування, що ґрунтується на принципах поваги, відповідальності та справедливості» [1]. Важливими принципами етики викладача є:

- Гуманізм – ставлення до студента як до особистості, визнання його індивідуальності.
- Справедливість – об'єктивне оцінювання знань і досягнень студентів.
- Професійна відповідальність – дотримання норм академічної доброчесності, уникаючи упередженості.
- Конфіденційність – збереження приватної інформації про студентів.

Психологічна компетентність викладача визначається його здатністю встановлювати ефективну комунікацію зі студентами, керувати своїм емоційним

станом та розуміти психологічні особливості учасників освітнього процесу. За словами Г. О. Балла, «успішність навчального процесу значною мірою залежить від рівня психологічної культури викладача» [2]. Основні компоненти психологічної компетентності: емоційний інтелект – здатність розуміти та контролювати власні емоції, а також враховувати емоційний стан студентів; емпатія – уміння співпереживати та встановлювати довірливі стосунки; комунікативні навички – здатність ефективно передавати знання та мотивувати студентів до навчання.

Формування позитивного освітнього середовища можливе лише за умови гармонійного поєднання етичної культури та психологічної компетентності викладача. Дослідження, яке було проведене серед студентів, демонструє наступні результати:

- 75 % студентів відзначають важливість доброзичливої атмосфери під час навчання;
- 68 % вважають, що емоційний стан викладача впливає на їхню мотивацію;
- 84 % студентів краще сприймають матеріал, коли викладач демонструє емпатію та розуміння.

Ці результати підтверджують необхідність розвитку етико-психологічної культури викладачів для підвищення якості навчального процесу.

Етико-психологічні аспекти педагогічної майстерності відіграють ключову роль у формуванні сприятливого освітнього середовища у ЗВО. Поєднання високої етичної культури та психологічної компетентності сприяє налагодженню ефективної комунікації, підвищенню мотивації студентів та загальному покращенню якості освіти. Тому необхідно приділяти особливу увагу розвитку цих компетентностей у викладачів через спеціальні тренінги, курси підвищення кваліфікації та педагогічну рефлексію.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Соціальна психологія. – Київ: Либідь, 2001.
2. Леонтьев О. М. Психологія спілкування. – Харків: Основа, 2005.

Мірошніченко В. І.,

професор кафедри педагогіки,

доктор педагогічних наук, професор,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗВО

Сучасне виховання в Україні має забезпечувати прилучення молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей. Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль фактору об'єднання у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

Морально-психологічне забезпечення освітнього процесу в ЗВО є невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до Закону, солідарність, відповідальність). Це є запорукою ефективного здійснення виховного процесу навчальних підрозділах.

Відповідно до вимог статті 17 Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», розділу 3 Концепції виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України, з метою реалізації гуманітарної політики держави у діяльності Держприкордонслужби, формування в особового складу високої моральної і психологічної готовності до протидії збройній агресії російської федерації проти України, вступив в силу

відомчий наказ «Про організацію морально-психологічного забезпечення в ДПСУ» [1], де наказується: головною метою морально-психологічного забезпечення вважати формування військовослужбовця-прикордонника як громадянина, патріота своєї держави, який на підставі набуття соціального, професійного та військового досвіду, фізичного удосконалення, успадкування духовних надбань українського народу досягає достатнього рівня розвитку політичної, правової, моральної, трудової, художньо-естетичної культури для відстоювання національних інтересів України та підтримання здорового морально-психологічного клімату в підрозділах.

Складовими морально-психологічного забезпечення визначаються: психологічне забезпечення (психологічна підтримка); національно-патріотичне виховання. Серед напрямів морально-психологічного забезпечення в умовах освітнього процесу ЗВО зі специфічними умовами навчання виокремлюємо такі:

- психологічна підтримка (подолання стресових ситуацій, індивідуальна та групова психологічна допомога, розвиток стресостійкості, резильєнтності та емоційного інтелекту);

- психопрофілактична робота з курсантами (запобігання розвитку професійної деформації військовослужбовців, психогігієна умов діяльності курсантів, соціально-психологічне діагностування, психологічний супровід першокурсників до умов перебування в середовищі ВВНЗ, психологічний дебрифінг, психологічне відновлення);

- психологічна консультативна допомога з питань, не пов'язаних з професійною діяльністю;

- моніторинг і аналіз чинників, які спроможні негативно впливати на рівень мотивації, формування внутрішньої мотивації до навчання, виховання відповідальності та самодисципліни;

- організація і проведення правової профілактичної роботи з урахуванням особливостей освітнього процесу;

– створення позитивного соціально-психологічного клімату в колективі, запобігання боулінгу та конфліктним ситуаціям, командна робота;

– індивідуально-виховна робота (розвиток особистісних якостей, формування готовності до діяльності в екстремальних умовах).

Патріотичне виховання майбутніх офіцерів в освітньому процесі ЗВО у контексті морально-психологічного забезпечення являє собою цілеспрямований процес, що є важливою складовою морально-психологічного забезпечення освітнього процесу в ЗВО, і спрямований на формування особистості майбутнього офіцера як громадянина-патріота з високою моральною і психологічною готовністю до протидії збройній агресії російської федерації проти України, здатного до виконання завдань щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий та виключній (морській) економічній зонах.

Серед напрямів національно-патріотичного виховання виокремлюємо такі: національно-патріотична підготовка; інформування; доведення позитивних прикладів та негативних проявів; внутрішні комунікації та військове лідерство; профорієнтаційна робота; культурологічна робота та пропагування здорового способу життя.

Отже, морально-психологічне забезпечення освітнього процесу – це система заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для навчання, розвитку особистості та підвищення ефективності освітньої діяльності. Вона містить, як психологічну підтримку, формування мотивації, емоційний комфорт, так і розвиток моральних та патріотичних якостей здобувачів освіти. Морально-психологічне забезпечення освітнього процесу в ЗВО зі специфічними умовами навчання є це важливою складовою підготовки майбутнього офіцера, що сприяє формуванню в них високого рівня морально-психологічної стійкості, відповідальності та готовності до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про організацію морально-психологічного забезпечення в ДПСУ: Наказ АДПСУ від 21 жовтня 2024 року № 185.

Панчишин А. В.,

доцент кафедри права та інформаційної справи,

кандидат юридичних наук,

Приватний заклад вищої освіти

«Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова»,

м. Черкаси, Україна

Кирстя А. В.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Українська державна льотна академія,

м. Кропивницький, Україна

**АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Юридична деонтологія є однією з важливих складових професійної етики, яка регулює поведінку та діяльність фахівців у різних сферах, включаючи педагогічну діяльність. Вона охоплює систему норм і принципів, що визначають обов'язки та права осіб, які здійснюють професійну діяльність у межах юридичних та етичних стандартів.

У контексті вищої освіти викладачі відіграють ключову роль у формуванні інтелектуального потенціалу та розвитку суспільства, тому їх діяльність повинна відповідати не лише академічним стандартам, але й високим етичним і правовим вимогам. Зокрема, юридична деонтологія педагогів повинна враховувати не тільки загальнолюдські моральні норми, а й специфічні юридичні правила, що стосуються їх професійної діяльності.

Актуальність цієї теми обумовлена необхідністю вивчення специфічних юридичних аспектів, які формують поведінку викладача в межах професійної діяльності. Правовий статус викладача, його права та обов'язки, а також

відповідальність за дотримання законодавства в сфері освіти, є важливими аспектами, що визначають ефективність педагогічного процесу та соціальну відповідальність вищих навчальних закладів.

Зосереджуючи увагу на юридичній деонтології викладача вищої освіти, важливо дослідити, як правові норми та етичні стандарти взаємодіють у контексті освітньої діяльності, а також які виклики та проблеми постають перед педагогами у процесі реалізації їх професійних функцій.

Юридична деонтологія, як складова професійної етики, передбачає систему норм, що регулюють моральні та правові обов'язки та поведінку фахівців у їх професійній діяльності. У контексті педагогічної діяльності, юридична деонтологія викладача вищої освіти набуває особливого значення, оскільки саме викладач є одним із основних носіїв знань, культурних і моральних цінностей для студентів. Його роль не обмежується лише передачею академічних знань, але також включає виховання відповідального громадянина, формування правового і морального світогляду студентів. Оскільки діяльність викладача зумовлена не лише педагогічними, але й правовими вимогами, важливо визначити ключові аспекти юридичної деонтології, які впливають на його професійну діяльність.

1. Правовий статус викладача закладу вищої освіти. Викладач вищого навчального закладу має конкретно визначений правовий статус, що включає права та обов'язки, які регулюються законодавством України. Це стосується як трудових відносин, так і забезпечення академічної свободи, а також відповідальності за порушення юридичних норм. Наприклад, викладач зобов'язаний дотримуватися законодавства в питаннях академічної доброчесності, що включає заборону плагіату, маніпулювання результатами оцінювання студентів тощо.

2. Права та обов'язки викладача. У рамках юридичної деонтології важливим аспектом є визначення прав і обов'язків викладача. Він має право на свободу викладання, академічну незалежність, право на професійну діяльність без дискримінації за ознакою статі, віку, національності чи інших ознак. Разом з

тим, викладач несе обов'язок щодо забезпечення високих етичних стандартів у своїй діяльності, створення умов для розвитку студентів, дотримання академічних та етичних норм, а також забезпечення безпеки студентів під час навчання.

3. Моральні та етичні стандарти викладача. Юридична деонтологія не обмежується лише правовими аспектами, але й охоплює етичні норми. Викладачі вищих навчальних закладів повинні керуватися певними моральними принципами, які сприяють формуванню морального клімату в університеті. Це включає взаємоповагу, чесність, об'єктивність, дотримання конфіденційності, а також уважність до потреб студентів. Дотримання таких етичних стандартів є важливим для забезпечення довіри до викладача та навчального процесу в цілому.

4. Відповідальність викладача. Згідно з юридичними нормами, викладач несе відповідальність за свої дії як на професійному, так і на правовому рівні. Це може включати адміністративну або дисциплінарну відповідальність за порушення норм, що стосуються виконання трудових обов'язків, академічної доброчесності, а також відповідальність за моральні порушення, такі як неетичні або неприязні відносини зі студентами. Важливим аспектом є те, що порушення етичних і правових норм може вплинути на репутацію викладача і навчального закладу.

5. Академічна доброчесність та її правове забезпечення. Академічна доброчесність є ключовим елементом юридичної деонтології викладача вищої освіти. Вона включає в себе чесність у процесі оцінювання, запобігання плагіату, маніпулювання результатами навчання, а також надання достовірної інформації. Законодавство України визначає правові норми щодо запобігання академічним порушенням, які викладачі повинні строго дотримуватися. Це є важливим елементом підтримки високого рівня освіти і довіри до навчального процесу.

6. Взаємодія з іншими учасниками освітнього процесу. Професійна діяльність викладача включає тісну взаємодію з різними учасниками навчального процесу: студентами, колегами, адміністрацією закладу освіти.

Юридична деонтологія включає правила етичної взаємодії, а також правові аспекти, що забезпечують баланс між правами та обов'язками всіх учасників навчального процесу. Наприклад, викладач поважає права студентів на рівність та свободу вибору, водночас забезпечуючи належний контроль за виконанням навчальних вимог.

Висновок. Аспекти юридичної деонтології в діяльності викладача закладу вищої освіти охоплюють як правові, так і етичні норми, які визначають професійну поведінку викладача. Дотримання цих норм є необхідним для забезпечення високого рівня освіти, розвитку моральних і правових цінностей у студентів, а також для підтримання довіри до вищої освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Крамський С.О., Гуцалюк О.М., Аблязова Н.Р., Мальцев М.М. Використання проектного менеджменту як інноваційно-середовищного підходу в системі підготовки фахівців з економіки та управління науково-технічною сферою. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 3 (73). С. 88-96.
2. Гуцалюк О.М., Дефорж Г.В. Європейські підходи до реалізації права на свободу вираження поглядів в освітній та науковій діяльності. *Свобода вираження поглядів: проблеми імплементації європейських стандартів в Україні: матеріали науково-практичного круглого столу (м. Суми, 24 травня 2024 р.)*. Суми: СумДУ, 2024. С. 42-47.

Пахомов І. В.,

старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту,

Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України,

м. Біла Церква, Україна

Киричок Т. П.,

методист ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей»,

м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Питання професійного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) є надзвичайно

актуальним, тому мета нашого дослідження полягала в обґрунтуванні особливостей професійного та емоційного вигорання їх різних категорій (за статтю, посадою, віком та педагогічним стажем).

Вирішення поставлених завдань здійснювалися за допомогою використання емпіричних методів, насамперед тестування: методика діагностики емоційного вигорання В. Бойка, методика визначення професійного вигорання К. Маслач (адаптація Н. Водоп'янової, Є. Старченкової), методика визначення психологічного вигорання О. О. Рукавшнікової.

Дослідження проводилося з 30 педагогічними працівниками ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей». За гендерними ознаками переважали жінки (19 осіб), чоловіків було дещо менше (11 осіб). За посадою переважали майстри виробничого навчання (18 осіб), викладачів професійно-теоретичної підготовки було дещо менше (12 осіб). За віком переважали особи середнього віку (18 осіб), осіб молодого та пенсійного віку було дещо менше (по 6 осіб відповідно). За педагогічним стажем переважали особи зі стажем 10-30 років (19 осіб), осіб зі стажем менше 10 років було дещо менше (6 осіб), ще менше було осіб зі стажем понад 30 років (5 осіб).

З метою визначення рівня емоційного вигорання була проведена методика «Діагностика рівня емоційного вигорання» за В. В. Бойком. Вона показала, що серед педагогічних працівників відсутні особи з рівнем емоційного вигорання у стадії виснаження. Найбільший відсоток досліджуваних (46 %) припадає на фазу резистенції, яка знаходиться в стадії формування. Сформована фаза резистенції у 27 % досліджуваних. Щодо фази напруження, у 13 % респондентів вона не сформована, у 7 % - у стадії формування, у 7 % - сформована. Серед домінуючих симптомів переважають неадекватне вибіркове емоційне реагування та редукція професійних обов'язків (по 27 % відповідно), дещо менше (по 13 %) – тривога та депресія, переживання психотравмуючих обставин та розширення сфери економії емоцій.

Слід відмітити, що у працівників більш молодшого віку симптоми емоційного вигорання не сформовані або не достатньо сформовані. Майже у всіх працівників має місце сформований симптом «редукція професійних обов'язків», тобто спрощення. У жінок переважають симптоми переживання психотравмуючих обставин та розширення сфери економії емоцій. У чоловіків найбільш сформованим виявився симптом неадекватне вибіркове емоційне реагування.

Наступним етапом став аналіз результатів опитувальника «Психологічне вигорання» (розроблений Н. Є. Водоп'яною, О. С. Старченковою на основі моделі К. Маслач та С. Джексона). Слід звернути увагу на тих педагогів, які мають високий рівень емоційного виснаження (5 осіб). У групу з високим рівнем деперсоналізації потрапили працівники, які мають високий та середній рівень емоційного виснаження. За показником «Редукція особистих досягнень» високий рівень мають 27 %.

Ми дійшли висновку, що якщо у досліджуваного високий рівень емоційного виснаження, то і деперсоналізація, і редукція особистих досягнень буде високого рівня. Якщо досліджуваний має середній рівень емоційного виснаження, то деперсоналізація і редукція особистих досягнень може бути середнього або високого рівня. Якщо ж досліджуваний має низький рівень емоційного виснаження, то і деперсоналізація, і редукція особистих досягнень буде низького або середнього рівня.

У групу з високим рівнем професійного вигорання потрапили працівники, які мають професійний стаж 11–15 років, у групу з середнім рівнем – зі стажем 15-20 років, у групу з низьким рівнем – 2-6 років стажу. Чоловікам більш притаманний високий рівень деперсоналізації, а жінки більш схильні до емоційного виснаження.

Результати методики «Визначення психічного «вигорання» О. Рукавішнікової показали наступні результати: високий рівень психічного вигорання мають 3 педагоги, середній – 8, низький – 3. Щодо стажу роботи,

найбільш небезпечним у діяльності педагога є період 11–16 років, коли симптоми професійного вигорання спостерігаються найчастіше.

Таким чином бачимо, що дані за різними методиками співпадають: у 27% педагогів виявлено високий рівень професійного вигорання, у 53% – середній, у 20% – низький. На виникнення проявів синдрому професійного вигорання впливає розмір педагогічного стажу. Так у працівників молодшого віку (24-26 рр.), які мають стаж до 6 років, симптоми емоційного вигорання не сформовані або не достатньо сформовані. Майже у всіх працівників має місце сформований симптом «редукція професійних обов'язків». У групу з високим рівнем емоційного вигорання потрапили працівники, які мають професійний стаж 11–15 років, у групу з середнім рівнем 15-20 років, у групу з низьким – 2–6 років стажу. Чоловікам більш притаманний високий рівень деперсоналізації, а жінки більш схильні до емоційного виснаження. Щодо стажу роботи, найбільш небезпечним у діяльності педагога є період 11–16 років, коли симптоми професійного вигорання спостерігаються найчастіше.

Попружний Т. А.,

студент 32 навчальної групи

природничо-математичного факультету,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ НАУКОВОГО ДОРОБКУ ІВАНА ГОРБАЧЕВСЬКОГО НА РОЗВИТОК ХІМІЧНОЇ НАУКИ

Іван Якович Горбачевський (1854 – 1942) – український хімік, біохімік, гігієніст та епідеміолог. Академік Всеукраїнської академії наук (1925 р.), дійсний член Наукового товариства Шевченка, кандидат на Нобелівську премію з фізіології та медицини 1911 р. Втім знаного в Австрії, Німеччині, Чехії, Польщі мало донедавна не знали на батьківщині [1].

Доктор медицини, професор, декан медичного факультету Карлового університету у Празі, згодом – його ректор, член Санітарної ради Чеського королівства, член Найвищої ради здоров'я Австро-Угорщини у Відні, член Ради з технічних досліджень у Відні, довічний член палати панів Австрійського парламенту, перший міністр здоров'я Австро-Угорщини, засновник і директор інституту лікарської хімії в Празі, ректор Українського вільного університету в Празі, професор хімії Подебрадської господарської академії, дійсний і почесний член НТШ та багатьох наукових товариств в Європі, дійсний член Української академії наук [2, с. 8]

Його знакові наукові праці – «Про продукти розпаду, які утворюються під дією соляної кислоти на альбуміноїди» та «Про травлення еластину», яке проводив під впливом ферменту пепсину. Одержавши з альбуміноїдів і еластину як кінцеві продукти амінокислоти, молодий ще І. Горбачевський зрозумів, що останні є тими цеглинами, з яких побудовані білки. Отже, перші наукові праці І. Горбачевського були присвячені фізіології травлення. Поряд з тим вже тоді І. Горбачевського захоплює ідея синтезу органічних сполук, зокрема тих, які зустрічаються в організмі людини. Такі речовини вважалися в той час виключно властивими для живих істот і що поза організмом шляхом синтезу їх неможливо отримати.

Адже впродовж багатьох десятиліть науковці прагнули здійснити синтез цієї складної речовини, яка була виявлена в сечі у 1776 р. шведським ученим К. Шеєле і названа сечовою кислотою. У 1838 р. німецькі хіміки Ф. Велер і Ю. Лібіх писали: «...в органічній хімії немає речовини, яка привертала би до себе увагу фізіологів і хіміків більшою мірою, ніж сечова кислота». Тоді ж вони з'ясували, що за лужного гідролізу цієї кислоти утворюються щавлева кислота, аміак і вуглекислий газ, а пізніше, у 1868 р., німецький хімік Д. Штреккер встановив, що під час нагрівання сечової кислоти з йодидом водню вона розпадається на вуглекислоту, аміак і амінокислоту гліцин [3, с.166].

Як стверджує Я. Гонський, Горбачевському була відома праця німецького вченого Д. Штекера, який встановив, що при нагріванні сечової кислоти з йодидом водню вона розпадається на вуглекислоту, аміак та амінокислоту гліцин. Відтак, він припустив, що аміак і вуглекислий газ, які отримав Штеккер при нагріванні сечової кислоти, є кінцевими продуктами розпаду сечовини, яка, очевидно, утворилася із сечової кислоти. Саме тому для синтезу сечової кислоти І. Горбачевський використав продукти її розщеплення – гліцин і сечовину [2].

«Взявши суміш цих двох речовин у співвідношенні 1:10, він підігрів її до температури 230 °С, сплав охолодив, а потім розчинив у розведеному калійному лузі. Згодом за допомогою магнезіальної суміші та розчину $[Ag(NH_3)_2]OH$ було осаджено сечокислий аргентум. Із лужного розчину при підкисленні хлоридною кислотою одержав осад сечової кислоти. Так уперше в історії світової науки 1882 р. було синтезовано сечову (уреатну) кислоту. Велика увага, що була спрямована на синтез сечової кислоти науковцями пояснюється не тільки тим, що вперше її синтезував молодий, маловідомий у науковому світі працівник Віденського університету, і не тільки тим, що над цим питанням безуспішно працювало багато знаменитих учених світу, а й тим, що в цей період у біології і медицині домінував так званий віталістичний напрямок, згідно з яким речовини, властиві живому організмові, не можуть бути одержані штучно поза ним.

Праця І. Горбачевського із синтезу сечової кислоти сприяла подальшому поступові науки, зокрема виробленню знань про біологічну роль сечової кислоти і її походженню в організмі, що дало в майбутньому йому основу для теорії утворення сечової кислоти в організмі людини та інших ссавців» [2, с.83].

В подальшому основним змістом його наукової праці було вивчення обміну азотних сполук та синтез органічних сполук узагалі. 1885 р. наш учений здійснює синтез метилсечової кислоти шляхом нагрівання сечовини з метилгідантоїном або ж з ізоаміловим ефіром аллофанової кислоти. І нарешті 1887 р. запропонував ще один спосіб – завдяки стоплюванню сечовини з хлороцтовою кислотою або трихлормолочною чи амідом останньої. Усі

вищезгадані синтези, вперше розроблені нашим співвітчизником, стали класичними і вписали ім'я Івана Горбачевського золотими буквами в аналі світової науки.

1885 р. Горбачевському вдалося штучно синтезувати ще одну дуже важливу для організму азотвмісну сполуку – креатин. Він також запропонував волюмометричний метод визначення азоту в різних рідинах організму, що знайшов своє застосування як в експериментах, так і клініці. В наступні роки професор Горбачевський спрямовує свої дослідження на з'ясування механізмів утворення сечової кислоти в організмі ссавців. 1889 р., досліджуючи це питання, він відкриває фермент ксантиноксидазу, який бере участь в окисненні пуринової сполуки ксантину до сечової кислоти.

Уперше серед біохіміків встановлює зв'язок між перетворенням ксантинових основ, які утворюються при розпаді нуклеїнової кислоти, і біосинтезом сечової кислоти. Проводячи досліди над лейкоцитами ссавців, наш науковець доводить, що сечова кислота утворюється з ядерних компонентів клітин. Систематичні дослідження, проведені вченим із синтезу сечової кислоти та встановлення її хімічної структури, а також експерименти на ссавцях із вивчення перетворень пуринових основ, дозволили йому запропонувати вперше в світі теорію утворення сечової кислоти в організмі [2, с.84] .

Теорія утворення сечової кислоти в організмі не втратила свого значення і нині. Сучасні уявлення про біосинтез сечової кислоти є тільки дещо доповнені новими даними про роль різних чинників екзо- і ендогенного походження на біосинтез і вміст сечової кислоти у тканинах організму. Цей напрямок, започаткований Горбачевським, плідно розвивається в багатьох наукових школах світу, особливо при вивченні порушень обміну нуклеїнових кислот .

Сьогодні ім'я Івана Горбачевського носять Тернопільська медична академія (1992 р.) та школа в рідному селі Зарубинці [3,с.172]. За рішенням ЮНЕСКО 2004 рік визнаний роком Івана Горбачевського.

Список використаних джерел

1. Горбачевський Іван Якович. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-31043>. (дата звернення: 14.03.2025)
2. Гонський Я. Іван Горбачевський У спогадах і листуваннях (нарис). Тернопіль “Укрмедкнига”, 2004. 181 с.
3. Данилова В., Виноградова Р., Комисаренко С. Іван Якович Горбачевський – вчений, патріот, громадянин. *Ukr. Biochem. J.*, 2014, Vol. 86, N 5. С.165 – 172.

Постригач Н. О.,

старший науковий співробітник відділу

зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих,

доктор педагогічних наук, старший дослідник,

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна

НАПН України,

м. Київ, Україна

**ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТУРЕЧЧИНИ**

Сьогодні партнерство вчителя та дитини базується на повазі до особистості, підтримці, довірі, доброзичливості, діалозі, взаємодії та взаємоповазі. І якщо педагог вміє розумітися у своїх емоційних переживаннях та управляти ними, йому значно легше розв’язувати життєві проблеми, міжособистісні конфлікти, спілкуватися з дітьми і дорослими [1, с. 70]. З огляду на це нова концептуальна рамка навчання ОЕСР: «Навчальний компас 2030» (2016) зосереджується не лише на когнітивних вимірах, але й охоплює соціальні та емоційні аспекти (тобто толерантність, повагу, справедливість, особистісну та соціальну відповідальність, чесність або самосвідомість) навчання учнів. Для такої освіти необхідно працювати з учителями та педагогічною освітою, щоб зробити більший акцент на знаннях, навичках, ставленнях та цінностях учителів [2, с. 404]. Хоча в існуючій літературі відсутні єдині рамки для соціально-емоційного навчання (СЕН), у широкому сенсі його слід розуміти як набір соціальних, емоційних, поведінкових і пов’язаних з характером навичок, необхідних для успішної та задовільної освіти, роботи та соціальних відносин.

Вони розглядаються як «м'які» навички, на відміну від явних цілей навчання, і як некогнітивні здібності, яким можна навчити [3, с. 181].

Дослідження останнього десятиліття свідчать про те, що соціально та емоційно компетентні вчителі задають тон міцним і підтримуючим відносинам між ними та учнями (Jennings & Greenberg, 2009), які є основоположними для здорового розвитку останніх у школах, позитивним чином пов'язані з їх навчальною успішністю, досягненнями, соціальним функціонуванням, залученістю до школи та мотивацією до навчання, і негативно супроводжуються поведінковими проблемами та залишенням школи. Науковець Дженнінгс (Jennings, 2011) стверджує, що соціально-емоційна компетентність забезпечує необхідну базу навичок і схильностей, які допомагають вчителям формувати відносини підтримки зі своїми учнями, ефективно керувати своїми класами та успішно впроваджувати соціально-емоційне навчання. Водночас Еліас (Elias, 2009) наголошує на тому, що бути соціально-емоційно компетентним учителем означає не лише володіти навичками, але й усвідомлювати та керувати собою й відносинами з іншими; ефективніше реагувати на потреби учнів і виховувати довіру та повагу [4, с. 1–2].

Есен-Айгун і Шахін-Таскін (Esen-Aygun and Sahin-Taskin, 2016) дослідили важливість соціально-емоційного навчання з точки зору соціального та емоційного розвитку майбутніх учителів – студентів бакалаврату, які пройшли курс педагогічної підготовки вчителів у школі освіти турецького університету. Виявлено, що переважна більшість майбутніх учителів не мають належних знань та навчання щодо СЕН; відчувають брак досвіду керування своїми емоціями та навичок контролю над гнівом, не мають чіткого розуміння комунікації та емпатії на практиці [5, с. 64]. Kesicioğlu та Güven (2014) дослідили взаємозв'язок між рівнем самоефективності кандидатів у дошкільні вихователі та їхніми навичками вирішення проблем, емпатією та спілкуванням і запропонували інтеграцію соціально-емоційних компетентностей в зміст курсу програм підготовки вчителів; цілісну оцінку їх професійного і соціально-емоційного розвитку у

контексті повсякденного життя через участь у волонтерських проєктах. Важливе значення слід приділяти контролю соціально-емоційних компетентностей у вчителів протягом усього їхнього професійного життя, наданню орієнтаційної підтримки [6, с. 112].

Таким чином, здійснений контент-аналіз літератури засвідчив, що проблемі розвитку соціально-емоційної компетентності майбутніх педагогів у Туреччині присвячено чимало досліджень зарубіжних та турецьких учених, але спільним висновком є те, що соціально-емоційні компетентності не розглядаються як окремі структури одна від одної, але передбачається їхній вплив одна на одну. Для вирішення проблем, пов'язаних з недостатнім розвитком соціально-емоційної компетентності у майбутніх учителів Туреччини, учені пропонують інтеграцію соціально-емоційних компетентностей в зміст курсу програм підготовки вчителів; здійснення контролю їх розвитку у вчителів упродовж усього їхнього професійного життя та надання орієнтаційної підтримки; проведення цілісної оцінки їх професійного і соціально-емоційного розвитку у контексті повсякденного життя через участь у волонтерських проєктах тощо. Усі вище означені заходи щодо розвитку соціально-емоційної компетентності у майбутніх учителів сприятиме підвищенню рівня їх педагогічної майстерності та успішній професійній діяльності упродовж усього життя.

Список використаних джерел

1. Логвись О. Дослідження розвитку емоційного інтелекту майбутніх педагогів у контексті освітньої інтеграції. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2022. Спецвипуск. С. 70–77. <https://doi.org/10.30970/PS.2022.spec.10>.
2. Bavlı B., Madalinska-Michalak J. Developing Emotional Competence for L2 Teaching in Second Language Teacher Education: Opportunities and Challenges for Teacher Education in Poland and Turkey. In: Emotions in Second Language Teaching Theory, Research and Teacher Education. Springer International Publishing AG, 2018. 36 p. DOI:10.1007/978-3-319-75438-3_22.
3. Çelik S., & Erbay Çetinkaya Ş. Social-emotional learning competencies of Turkish learners of English: A psychometric evaluation. Educational Academic Research. 2022. 45 (2). Pp. 180–191. <https://doi.org/10.54614/AUJKKEF.2022.992998>.
4. Hen M., Goroshit M., Boylan M. Social–emotional competencies among teachers: An examination of interrelationships. Cogent Education. 2016. 3: 1151996. <http://dx.doi.org/10.1080/2331186X.2016.1151996>.
5. Karaoglu S. Preschool teachers' beliefs about social-emotional learning and development in Turkey in the context of free and planned play. Submitted in partial fulfilment of the Doctor of Philosophy Degree.

The University of Sheffield School of Education, 2018. 314 p. URL: https://etheses.whiterose.ac.uk/23809/1/SevimKaraoglu_290419.pdf.

6. Özdemir E., & Babadoğan M. C. Teacher candidates' training needs for social-emotional competencies. *International Journal of Curriculum and Instructional Studies*. 2023. 13 (1). Pp. 95–122. <https://doi.org/10.31704/ijocis.2023.005>.

Примак Ю. В.,

кандидатка психологічних наук, доцентка,

доцентка кафедри загальної, вікової та соціальної психології,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

КВЕСТІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УКРАЇНІ

Спочатку через пандемію Covid-19, а потім і повномасштабну війну в Україні саме дистанційне навчання допомагало реалізовувати споконвічні надважливі завдання в онтогенетичному розвитку людини. Нині воно стало випробовуванням, а водночас і нагодою щодо розвитку та вдосконалення педагогічної майстерності викладачів, вищих навчальних закладів зокрема. Окреслена проблема неабияк актуалізується (Г. Балл, В. Кухаренко, О. Огієнко, О. Рибалко, М. Смульсон, О. Сорока), позаяк від цього залежить і якість викладання, й психологічна комфортність когнітивних процесів безпосередніх учасників освітнього процесу, і, врешті, результуюче. Відтак важливим виявився розгляд провідних складових (в даному разі психологічних) успішної педагогічної майстерності освітян у веб-просторі сьогоденного дистанційного навчання.

Значущими дескрипторами у вищевикресленому процесі для педагога, як засвідчила практика, стали: емоційний інтелект (зокрема, такі його складові як: емпатія, керування власними емоціями та емоціями інших, самотивація, емоційна обізнаність) та саморегуляція (навички управління стресом,

балансування, тайм-менеджмент, техніки дихання), гнучкість і адаптивність (ідеться, наприклад, про опанування новими цифровими платформами навчання на кшталт Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, а також застосування для вивчення матеріалу засобів Wordwall, Quizlet, Notion, Miro та візуалізованого руху), креативність (завдяки посередовуванню ресурсів квіз-вікторин – зокрема Padlet, Kahoot, Mentimeter, дискусійних кімнат, де створюється динамічне й резонуюче середовище ефективної інтеракції), вміння встановлювати психологічний рапорт і активно використовувати комунікативні навички (звичайно, що в онлайн-просторі складніше досягнути позитивної комунікації та відкритості, але це можливо й важливо), мотивація (залучення здобувачів до активної участі в обговореннях, використання життєвих прикладів і кейс-методів, похвала студентів за розвиток і саморозвиток, конструктивну активність; також пам'ятаймо про мотивацію самого викладача), індивідуальний підхід і, звичайно, систематичний (поточний і підсумковий) фідбек.

Взагалі варто наголосити на тому, що нині формальне спілкування (особливо у веб-середовищі дистанційного навчання в країні, де триває війна), наповнене завданнями освітньої програми, має поєднуватися з кількахвилинним неформальним (наприклад, обговорення актуальних тем сьогодення, врешті, щоденного студентського життя, його турбот). Побіжно номінальне спілкування увиразнило свою ефективність, коли використовуються такі техніки як обговорення в малих групах, дискусії, неконгруентність (когнітивний дисонанс, варіювання темпу або стилю подання навчального матеріалу, гумор, симуляція гри тощо). Відтак досить значущим аспектом в онлайн-процесі є увімкнені камери (коли є хоча б мінімального рівня візуальний контакт задля створення ефекту соціальної присутності), що, як засвідчує практика, на жаль, часто є проблемним моментом у взаємодії студент-викладач.

Отож психологічні складові педагогічної майстерності педагога в умовах онлайн-взаємодії, дистанційного навчання є ефективними інструментами для

створення дієвого, психологічно комфортного, продуктивного й фасилітативного навчального обшару. Бути гнучким, резильєнтним, мати перманентний зворотний зв'язок від здобувачів – те, що не лише допомагає долати труднощі, а й підвищувати якість освіти [1].

Заразом апріорі психологічні складові педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу перебувають у нерозривному взаємозв'язку з етичними чеснотами (як професійного, так і особистісного вектору), про що маємо завжди пам'ятати. Згадаймо либонь про важливість дотримання академічної доброчесності й толерантного ставлення до всіх суб'єктів освітнього процесу, відповідальності й щирості, вміння викладача визнавати власні помилки тощо. Наставник, який здатен це реалізувати, розвиває не лише академічні, а й особистісні якості здобувачів вищої освіти (а заразом і свої) навіть в умовах дистанційного навчання та викликів, пов'язаних з війною.

Дотримуючись вищевикладеного, стає зрозумілим, що такі умови дистанційного навчання створюють небезпеку перевтоми, знесилення (до чого додаються й умови війни). Тому задля попередження надмірної виснаженості викладач може записати лекції для перегляду, повторного зокрема, здобувачами, створити завдання у Google Forms, дотримуватися чітких крайдат у своєму робочому навантаженні, брати участь у ресурсних вебінарах і тренінгах, звертатися за необхідності до колег, мати улюблене хобі та пам'ятати про здоровий спосіб життя. Нині освітянин вищого навчального закладу уособлює роль не лише того, хто транслює знання та формує у студентів інформаційну культуру, а передусім – координатора й радника, медіатора та тьютора. Водночас сам здобувач не має бути пасивним, а систематично транслювати жагу до знань, самостійного пошуку інформації, її критичного опрацювання.

Список використаних джерел

1. Примаць Ю. В. З досвіду викладання курсу “Загальна психологія”: фідбек від психологів-першокурсників. *Чотирнадцять Сіверянських соціально-психологічних читань: Матеріали Міжнар. наук. конф. (26 квітня 2024 року, м. Чернігів) / За наук. ред. О. Ю. Дроздова. Т. 1. Психологія. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. С. 155–160. URL : <https://drive.google.com/file/d/1nLNWiY5tKC7CTviyOdqYhuYqO-Z-cCkO/view>*

Савченко Д. Р.,

*здобувачка 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Савченко Л. Л.,

*доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Сініченкова А. С.,

*викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчують тривогу й паніку. Стрес – це неминуча реальність нашого життя. Для того, щоб вміти протистояти стресу, потрібно розвивати в собі внутрішню стресостійкість.

Першопочатково стрес – це вузько обмежене поняття для позначення фізичного перевантаження, нині тлумачать його більш загально як ситуацію, в якій людина відчувається обмеженою. Багатозначність поняття пов'язана з багатогранністю навантаження на людину: моментів навантаження незліченно багато (розмаїтість стресів), кожен з нас переживає їх інакше (неоднакові оцінки стресів), реагує на них інакше (неоднакові реакції на стрес) і по-різному їх долає

(різні стратегії подолання стресу). Отже, єдиного способу подолання стресу, абсолютно прийнятного для всіх, неможливо знайти.

Щоб психологічно операціоналізувати поняття стрес, було розроблено кілька концепцій стресу: стрес як хронічна реакція на екстремальні випадки; стрес як система загрози (дефект, ексцес чи дефіцит), стрес як непридатна стратегія боротьби; стрес як реакція самозахисту при перевищенні індивідуального порогу стресу [1, с.472].

Основоположником учення про стрес є Ганс Сельє, який протягом майже п'ятдесяти років розробляв проблеми загального адаптаційного синдрому й стресу. На його думку стрес (англ. stress – напруження) – це стан психічного напруження, що виникає у людини в процесі діяльності, ускладненої певними обставинами. Стрес є адаптаційним синдромом, що може по-різному впливати на стан організму. В одних випадках відбувається мобілізація внутрішніх ресурсів організму і людина виконує таку діяльність, яку за звичайних умов виконати не може, в інших – виникає повна дезорганізація діяльності організму аж до появи ступору. Тому важливим є вивчення адаптації людини до складних обставин з метою прогнозування її поведінки в подібних ситуаціях. Іноді поняття стрес тлумачиться ширше: до нього відносять сильний негативний вплив на організм і несприятливу для організму фізіологічну або психологічну реакцію на дію стресора, сильну реакцію організму як сприятливу, так і несприятливу для нього [5, с. 346].

Ганс Сельє виділяє головні фази процесу стресу: фаза тривоги (організм намагається пристосуватися до нового становища), фаза опору (антишокова фаза надмірної реакції відповіді), фаза виснаження (колапс механізмів адаптації з можливою незворотною шкодою). Особливо шкідливою вважають торпідну стресову реакцію, при якій потерпілий не реагує на навантаження, а переживає її безпорадно, неначе паралізований [1, с.472].

Якщо стрес – це відповідь організму на певну психологічну ситуацію, то стресостійкість – це властивість особистості, що визначається можливістю

протидіяти в стресових ситуаціях. Рівень стресостійкості кожної людини є різним та змінюється протягом життя і залежить від багатьох чинників. Формування стресостійкості особистості пов'язане з пошуком джерел та ресурсів, необхідних для подолання наслідків стресів. Такими ресурсами та джерелами є внутрішні і зовнішні фактори, що сприяють психологічній стійкості у стресогенних ситуаціях [2, с. 36-49].

Науковці А. Боднар, Н. Макаренко сходяться на тому, що властивість стресостійкості на всіх рівнях її регуляції та прояву, означає стабільність функцій організму та психіки при впливі стресфакторів, їх резистентність та витривалість до зовнішніх впливів, адаптованість людини до життя та діяльності в конкретних стресових умовах, здатність компенсувати надмірні функціональні порушення.

До ресурсів стресостійкості відносять: «фізіологічні властивості (сприятливі генетичні задатки, відсутність захворювань тощо); психологічні якості (упевненість, самоконтроль та адекватна самооцінка); когнітивні якості (загальна ерудованість та здатність до навчання, конструктивні переконання, навички тайм-менеджменту); соціальну підтримку; матеріальне благополуччя» [4]. Важливими також є превентивні заходи (позитивне ставлення до себе, вміння конструктивно використовувати соціальну підтримку). Розвиток таких ресурсів особистості підвищує її самооцінку та впевненість у своїх силах, допомагає зосереджувати увагу на подолання впливу зовнішніх стресорів.

Важливою складовою формування стресостійкості особистості та активною формою протидії стресовим факторам, пристосуванні чи уникненні стресового впливу є її індивідуальні прояви: самооцінка, свідоме розуміння власних проблем і їхнє вирішення. Індивідуальна модель стійкості особистості базується на таких основних ресурсах стійкості – психологічному, поведінковому, фізичному, соціальному ресурсі, ресурсі характеру.

Таким чином, психологічна безпека особистості є значним чинником успішної самореалізації та персоналізації особистості. Формування стратегій

психологічної безпеки є важливою умовою професійно-особистісного розвитку особистості, що визначає вибір ефективних способів запобігання, зниження та подолання наслідків впливу на нього зовнішніх та внутрішніх факторів середовища. Проблема стресостійкості є чи не найважливішим показником психічного здоров'я та працездатності людини.

Список використаних джерел

1. Бенеш Г. Психологія: dtv-Atlas: Довідник: Пер. з нім. / Худож. Герман і Катерина фон Заальфельд; Наук. ред. Пер. В.О. Васютинський. Київ: Знання-Прес, 2007. 510 с.
2. Жигайло Н., Харко Н. Онлайн-освіта: вимушена самоізоляція чи система отримання знань студентами закладів вищої освіти. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Випуск 8.
3. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
4. Stress coping: A qualitative and quantitative synthesis with implications for treatment / K. Matheny, D. W. Aycok, J. L. Hung, W. L. Cutlette, K. A. Silva-Cannella. Counseling Psychologist. 1986. Vol.14. P. 499-549.

Соломаха І. Г.,

професор кафедри права, філософії та політології,

кандидат філософських наук, доцент,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

м. Чернігів, Україна

**ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ**

Григорій Савович Сковорода (1722 – 1796) – геніальний український філософ і педагог, ідеї якого мають вплив на розвиток суспільства, культури, освіти упродовж майже трьох століть, що минули з часу його життя та діяльності. Педагогічна спадщина Г. Сковороди – унікальне явище в освітньому просторі України, феномен, вивчення якого є важливим для розвитку сучасної педагогічної теорії та практики. Без сумнівів, знання та розуміння творчої спадщини Г. Сковороди сприяє формуванню педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти.

Джерелом педагогічних ідей Г.Сковороди стала народна мудрість – українська народна педагогіка та українська народна філософія. Тому

педагогічні ідеї видатного ученого віддзеркалюють актуальні прагнення українців у соціальному та культурному контекстах. Педагогічні ідеї Г. Сковороди живилися й досягненнями науки та освіти XVIII ст. І. Франко, характеризуючи творчу спадщину мислителя, зазначав: «Син простого козака-українця, ученик Києво-Могилянської колегії, лучить у собі Сковорода обі ті суперечні течії в одну вельми оригінальну і характерну цілісність. Можна би сказати, що це старий міх, налитий новим вином. Все в ньому: пригоди і спосіб життя, вдача, мова, форма писання – все має отой двоїстий характер, являється мішаниною старої традиції з новим духом» [4]. Водночас, на нашу думку, перевагу в концепції Г. Сковороди однозначно має українська національна традиція.

Творчість Григорія Сковороди і її значення для України порівнюють зі спадщиною Яна Амоса Коменського у Чехії [3, с. 9], що свідчить про її визначну роль саме для освіти та педагогіки.

Глибокий педагогічний сенс мають «Харківські байки» Г. Сковороди [2]. Кожна байка має мораль, або «силу», яка часом набагато перевершує за обсягом основну частину байки. У цій моралі викладено повчальні, педагогічні ідеї, що мають і філософський контекст. Чи не найвідомішим концептом видатного ученого є його філософська та народно-педагогічна ідея про сродну працю. В сучасній педагогіці вона знайшла відображення у вигляді принципу природовідповідності навчання та виховання дітей. Значна частина всіх «Харківських байок» присвячена ідеї про сродну працю: «Жайворонки», «Колеса часові», «Орел і Сорока», «Голова і Тулуб», «Оселка і Ніж», «Орел і Черепаха», «Собака і Кобила», «Пчела і Шершень» тощо. Персонажами байок виступають передусім тварини та птахи, а також люди, стихії, приладдя, коштовне каміння тощо. Почасти вони взяті Г. Сковородою з езопівських сюжетів, як-от, приміром, Орел та Черепаха; почасти – з популярних емблематичних енциклопедій (Змія, що скидає із себе линовище), а почасти є цілком оригінальними, як-от Дзигарські коліщата, Вітер чи Брусок [3, с. 19].

Ідейно близькими до байок є притчі «Благодарний Єродій» та «Убогий Жайворонок». Учений присвятив їх проблемі виховання. Так, у притчі «Благодарний Єродій» розмову про виховання ведуть мавпа Пішек та лелека Єродій (обидва ці образи взяті з емблематики, де вони символізували погане та гарне виховання). Мавпа вихваляє модне виховання, тимчасом як Єродій обстоює виховання природне. «Буде хто чого хоцет научитися, к сему подобает ему родитися..., – стверджує він. – Аще же кто дерзает без Бога научить или научитися, да пámятует пословицу: «Волка в плуг, а он в луг». Окрім того, додає вже від себе Г. Сковорода, добре вихована людина ніколи не буде «безобразно и бѣсновато гонитися за мирскими суетами», адже безодню нашого серця не може вдовольнити ніщо, крім неї самої [1].

Про добре виховання та про «божевільну гонитву за світовою марнотою» ідеться також у притчі «Убогий Жайворонок». Однак Г. Сковорода, як зазначають дослідники, говорить не так про окрему людину, як про весь український народ [3, с. 19]. Філософ бачить в Україні останній відблиск «золотого віку», коли люди шанували Правду з власної волі, а не з примусу. Недаром персонажі цієї притчі розмовляють про те, як стародавня богиня справедливості Астрая, котра правила цілим світом за «золотого віку», відколи людьми опанували всілякі згубні пристрасті, знайшла собі останній прихисток в Україні. Притча «Убогий Жайворонок» – це алегорія про «сродність» українців до добра та про їхню «несродність» до зла. Герої притчі – мудрий жайворонок Сабаш нерозважливий тетервак Фрідрік, дятел Немес, які втілюють у собі образи представників українського народу, схожі поміж собою, бо всі вони, на відміну від нетопирів чи яструбів, добрі від народження [3, с. 20].

Отже, педагогічні ідеї Г. Сковороди є актуальними й сьогодні, зокрема й у контексті формування педагогічної майстерності викладача. Це стосується думок видатного ученого про «сродну працю» та про національний характер українців, нашу «сродність» з добром, правдою справедливістю, духовною щедрістю та іншими загальнолюдськими цінностями.

Список використаних джерел

1. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / за редакцією Л.Ушкалова. Харків–Едмонтон–Торонто: Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011. 1400 с.
2. Сковорода Г. Харківські байки / за редакцією П. Тичини. Київ: Українське державне видавництво, 1946. 32 с.
3. Ушкалов Л. Григорій Сковорода. *Сковорода Г. Повна академічна збірка творів* / за редакцією Л.Ушкалова. Харків–Едмонтон–Торонто: Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011. С. 9–48.
4. Франко І. Я. Сочинения Григория Саввича Сковороды, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеем. *Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах*. Т. 29. Київ: Наукова думка, 1981. С. 434 – 438.

Ходак А. О.,

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 053 Психологія,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічної академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

Науковий керівник: Єна А. С.,

викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти

та освітнього менеджменту,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічної академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ У СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ ЯК ФАКТОР
ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Одним з найважливіших чинників, що впливає на успішність здобувачів освіти є психологічний клімат у групі. Сучасна система освіти орієнтована не лише на передачу знань, а й на формування соціальних навичок, що допоможуть студенту у майбутньому професійному зростанні. Умови навчання у закладах вищої освіти відрізняються від шкільного середовища, що змушує здобувачів освіти швидко адаптуватися до нових вимог до взаємодії у новому колективі. Саме тому психологічний клімат у студентських групах є актуальним. Кожен

студент переходить від шкільного до університетського середовища. Це не лише зміна навчальної системи, а й адаптація до нових соціальних умов, нових вимог та правил, що є складним процесом як для студента, так і для оточуючих та часто супроводжується труднощами. Відсутність звичної підтримки вчителів та друзів, новий формат навчання, необхідність самостійно планувати час і підвищена відповідальність – це все спричиняє стрес. У такій ситуації важливу роль відіграє психологічний клімат у студентській групі, який може або полегшити адаптацію, або ж, навпаки, ускладнити її.

Соціально-психологічний клімат – це сукупність соціально-психологічних явищ та процесів у групі, які представлені системою міжособистісних відносин, групових станів та настроїв, суспільної думки, цінностей, традицій, норм моралі тощо. Він безпосередньо впливає на емоційний стан здобувачів освіти. У сприятливому середовищі, де панує взаєморозуміння та підтримка, нові умови стають менш стресовими, а студенти швидше адаптуються та охоче беруть участь у лекціях, семінарах та загалом активніше беруть участь у студентському житті. Якщо ж клімат у групі несприятливий, домінують конфлікти, непорозуміння або ізоляція, емоційний стан здобувачів освіти погіршується [2, с. 77].

Існує кореляційний зв'язок між залученістю в навчальну діяльність і задоволеністю від навчання. Якщо студент відчувається комфортно та впевнено у своєму колективі, він буде активніше брати участь в освітньому процесі, взаємодіяти з викладачами та одногрупниками, що призведе до вищої задоволеності у навчанні. Натомість у разі несприятливого психологічного клімату у здобувача вищої освіти знижується мотивація до навчання, що негативно позначається на його успішності [1, с. 29].

Основними аспектами розвитку психологічного клімату у студентських групах є:

1. взаєморозуміння та підтримка (створення атмосфери, де кожен студент відчуває себе прийнятим та підтриманим, заохочення відкритого спілкування та обміну думками та розвиток навичок емпатії та вміння слухати);

2. співпраця та командна робота (організація спільних проєктів та завдань, що сприяють розвитку навичок командної роботи, заохочення здобувачів освіти до взаємодопомоги та обміну знаннями та створення можливостей для учасників освітнього процесу брати на себе відповідальність та лідерські ролі);

3. повага та толерантність (виховання поваги до різноманітності думок та культурних відмінностей, запобігання проявам дискримінації та булінгу та створення атмосфери, де кожен здобувач освіти відчуває себе в безпеці та захищеним);

4. позитивна атмосфера (створення позитивного та доброзичливого середовища, заохочення студентів до активної участі в житті групи та організація спільних заходів та активностей, що сприяють згуртованості групи).

Вплив психологічного клімату на ефективність навчання:

– підвищення мотивації - сприятливий психологічний клімат сприяє підвищенню мотивації студентів до навчання;

– покращення академічної успішності (здобувачі освіти, які навчаються в сприятливому психологічному кліматі, демонструють кращі академічні результати);

– розвиток соціальних навичок (сприятливий психологічний клімат сприяє розвитку соціальних навичок, таких як комунікація, співпраця та лідерство);

– зниження рівня стресу (сприятливий психологічний клімат допомагає знизити рівень стресу та тривожності, що позитивно впливає на здоров'я).

Викладачі відіграють ключову роль у створенні та підтримці сприятливого психологічного клімату. Вони повинні бути уважними до потреб здобувачів освіти, створювати можливості для спілкування та співпраці, а також запобігати проявам негативного поведінки.

Важливу роль відіграє також і адміністрація, студентське самоврядування та психологічна служба ЗВО, яка повинна створювати умови для розвитку сприятливого психологічного клімату.

Розвиток психологічного клімату є постійним процесом, що потребує зусиль з боку всіх учасників освітнього процесу. Створення сприятливого психологічного клімату є запорукою успішного навчання та розвитку здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Бойко А., Панасюк Н. Взаємозв'язок соціально-психологічного клімату в студентському колективі та ефективності в навчальній діяльності. Психологічні виміри культури, економіки, управління: науковий журнал. 2017. № 10. С. 23–31.
2. Яковлева С. Д. Соціально-психологічний клімат групи та його вплив на суб'єктивне благополуччя студентської молоді. Науковий вісник ХДУ Серія Психологічні науки. 2022. № 1. С. 77–83.

Чайка Р. А.,

завідувач кафедри права,

кандидат юридичних наук,

Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського,

Міжрегіональна академія управління персоналом

м. Луцьк, Україна

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ТА ПРОКУРОРІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИМОГ ДО ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Формування високих етичних стандартів у діяльності слідчих та прокурорів є ключовим чинником забезпечення правопорядку, дотримання законності та підтримки довіри суспільства до правоохоронних органів. Професійна етика визначає межі допустимої поведінки посадових осіб, регламентує їхні дії в умовах правозастосування та запобігає корупційним і зловживальним практикам. Водночас сучасна юридична освіта має формувати у майбутніх правозахисників не лише знання та навички, але й стійкі морально-етичні переконання, які є основою ефективної та правомірної діяльності.

Сучасне законодавство України закріплює вимоги до етичної поведінки слідчих і прокурорів. Основні положення викладені у Кодексі професійної етики та поведінки прокурорів, ухваленому Всеукраїнською конференцією працівників прокуратури (2012). Кодекс містить базові принципи: верховенство права, законність, незалежність, об'єктивність, політичну нейтральність, справедливість та дотримання прав і свобод людини. З огляду на ці положення, прокурори та слідчі зобов'язані діяти неупереджено, керуючись лише законом та внутрішнім переконанням, виключаючи будь-які сторонні впливи.

Важливим аспектом є баланс між професійним обов'язком і моральною відповідальністю. Наприклад, у кримінальному провадженні слідчі та прокурори ухвалюють рішення, які безпосередньо впливають на життя осіб, залучених у справу. Це стосується обрання запобіжних заходів, пред'явлення обвинувачення, підтримання державного обвинувачення в суді. У таких ситуаціях виникають етичні дилеми: чи можна ініціювати кримінальне переслідування за відсутності беззаперечних доказів? Чи етично використовувати слідчі методи, що можуть психологічно тиснути на підозрюваного або свідка? Відповідь на ці питання залежить від моральних принципів самого фахівця, рівня його професійної підготовки та правової культури.

Якість юридичної освіти відіграє визначальну роль у становленні етичної свідомості правозахисників. Дисципліни з юридичної етики, аналіз етичних кейсів, міждисциплінарний підхід у викладанні правових дисциплін є необхідними умовами формування фахівців із високими моральними стандартами. Особливе значення мають інтерактивні методи навчання: моделювання судових процесів, практикуми з аналізу етичних дилем, обговорення реальних справ, що мали суспільний резонанс. Такі підходи дають змогу студентам не лише засвоїти теоретичні положення, а й розвинути критичне мислення, навчитися прогнозувати наслідки своїх рішень у реальних юридичних ситуаціях.

Суттєве значення має наставництво у юридичній освіті. Досвідчені прокурори та слідчі, залучені до підготовки молодих кадрів, можуть безпосередньо впливати на формування їхньої професійної етики. Бінарні заняття, стажування у правоохоронних органах, кураторство з боку практиків сприяють тому, що майбутні юристи не лише отримують знання, а й переймають культуру правозастосування та етичні принципи, притаманні професійному середовищу.

Попри наявність регламентованих норм професійної етики, практика свідчить про існування системних проблем, пов'язаних із порушенням етичних стандартів у діяльності слідчих та прокурорів. Це проявляється у вибіркового правосудді, зловживанні службовим становищем, непрофесійній комунікації з учасниками процесу, недотриманні презумпції невинуватості. Такі порушення знижують рівень довіри до правоохоронних органів, спричиняють соціальну напругу та підривають принципи верховенства права.

З огляду на це, необхідно вдосконалювати механізми контролю за дотриманням етичних норм у правоохоронних органах. Доцільним є розширення функцій комісій з етики та дисциплінарного нагляду за прокурорами, запровадження регулярних тренінгів з юридичної етики для практиків, створення внутрішніх механізмів моніторингу етичних порушень. Крім того, ефективною практикою може стати застосування незалежних антикорупційних механізмів, що дозволять виявляти та запобігати зловживанням у прокурорській та слідчій діяльності.

Таким чином, етичні аспекти діяльності слідчих і прокурорів є визначальним чинником ефективності правозахисної діяльності та функціонування системи правосуддя загалом. Формування високих моральних стандартів має розпочинатися на етапі професійної підготовки юристів, що вимагає системного підходу до юридичної освіти. Лише інтеграція етичних норм у навчальний процес, практична орієнтація освіти та належний професійний контроль можуть забезпечити формування прокурорів і слідчих, здатних не лише

знати закон, а й дотримуватися принципів справедливості, об'єктивності та незалежності у своїй діяльності.

Список використаних джерел

1. Біличак О. В. Реформа юридичної освіти в Україні: проблеми і перспективи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2019. 5 верес. (№ 37). С. 57–68. Режим доступу: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/5_Bilichak_37-2019_57_68.pdf
2. Гуртієва Л. М., Капліна О. В., Лапкін А. В. та ін. Етика прокурора, судді, слідчого. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2022. 5 серп. (№ 3). 284 с. Режим доступу: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/08/etyka-prokurora-suddi-slidchogo.pdf>
3. Денісова Г.В. Етичні норми в діяльності судді, прокурора, слідчого. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. 10 берез. (№ 27, т. 3). С. 97–101. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7309/1/ЕТИЧНІ%20НОРМИ%20В%20ДІЯЛЬНОСТІ%20СУДДІ.pdf>
4. Концепція розвитку юридичної освіти. Міністерство освіти і науки України. 2019. 15 трав. (№ 5). С. 3. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/rozvitkuyuridichnoiosviti23052019.docx>

Шумейко З. Є.,

доцент кафедри педагогіки та професійної етики,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

**ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО
СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Професійне спілкування викладачів закладів вищої освіти на сьогодні набуває особливої значущості, що зумовлено упровадженням змішаного й дистанційного навчання, дією різноманітних стресових чинників, що посилюються невизначеністю ситуації в умовах російсько-української війни. Відповідно, постає необхідність визначення чинників, що позитивно вплинуть на налагодження комунікації між викладачами й здобувачами вищої освіти.

У науковій літературі професійне спілкування розглядають як систему прийомів органічної, соціально-психологічної взаємодії викладача і студентів, змістом якої є обмін інформацією, організація співробітництва та стимулювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, налагодження й корекція взаємин

у студентському колективі, обмін ролями, співпереживання та створення умов для особистісного і професійного розвитку майбутнього фахівця [5]. Це дає змогу констатувати, що педагогічне спілкування є особливою діяльністю учасників освітнього процесу, спрямованою на створення, формування, підтримання, зміцнення (або руйнування) їхнього співробітництва.

На сьогодні в науковому дискурсі панують різні підходи до вивчення професійного спілкування, зокрема Г. Є. Улунова виокремила такі [3]: 1) цільовий, у межах якого професійне спілкування тлумачать у контексті його цільового призначення; 2) функціональний, що передбачає розгляд професійного спілкування через притаманні йому функції; 3) структурний, у контексті якого професійне спілкування визначається через характеристику структурних компонентів; 4) етапний – професійне спілкування розглядається як послідовність певних етапів, що сприяють його ефективній реалізації; 5) видовий – характеризує певний вид професійного спілкування.

Це зумовлює необхідність аналізу структурних компонентів досліджуваного феномену, зокрема Шинкаренко І. О. визначає такі його складники: 1) обмін інформацією між суб'єктами професійної діяльності; 2) вироблення спільної стратегії спілкування; 3) сприйняття й розуміння один одного в процесі спілкування [4].

Характеризуючи особливості професійного спілкування, О. Г. Берестенко пропонує три рівні чинників, що визначають ефективність професійного спілкування [1]: 1) макрорівень – вплив суспільства, традицій, інших культур тощо; 2) мезорівень – вплив середовища, виховання, навчання, освіти; 3) макрорівень – вивчення окремих споріднених актів спілкування, що набувають значення своєрідних елементарних одиниць .

Одним із чинників підвищення ефективності професійного спілкування, на нашу думку, є сформованість у викладача закладу вищої освіти комунікативної компетентності, яку науковці розглядають як систему знань, умінь, навичок, ціннісно-мотиваційних орієнтирів і пріоритетів у професійному спілкуванні

зокрема та соціальній взаємодії загалом [5]. Zlatić L., Bjekić D., Bojović M. зазначають, що викладачі з розвиненою комунікативною компетенцією працюють більш ефективно в усіх сегментах освітнього процесу. Вони володіють навичками моделювання та керування навчальними ситуаціями (регулювання взаємодії та контроль за соціальними ситуаціями, визначення та коригування цілей спілкування) [5].

Ще одним чинником ефективного професійного спілкування викладачів педагогічних закладів вищої освіти є соціальна рефлексія, під якою дослідники розуміють спрямованість суб'єкта на відображення, усвідомлення й розуміння уявлень інших людей про викладача і його діяльність, здатність сприймати чужі і транслювати свої емоції, оцінювати ставлення людей один до одного і передбачати поведінкові реакції інших людей [6]. Спираючись на це визначення в процесі дослідження, можемо наголосити, що соціальна рефлексія – це творчий процес, що відбувається з урахуванням характерних особливостей розвитку самосвідомості особистості [2]. Під час соціальної рефлексії викладач ідентифікує себе в певних навчально-виховних ситуаціях, у засобах і методах педагогічного впливу, реакціях на поведінку студентів, застосуванні певних комунікативних стратегій і з'ясовує ефективність професійного спілкування.

Отже, задля підвищення ефективності професійного спілкування рекомендуємо звернути особливу увагу на сформованість у викладача комунікативної компетентності, а також здатності до соціальної рефлексії, що дасть змогу суб'єктам комунікативного процесу краще зрозуміти один одного і на цій основі розробити комунікативну стратегію.

Список використаних джерел

1. Берестенко О. Г. Культура професійного спілкування: навч.-метод. посіб. Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 299 с.
2. Лілік О.О., Бивалькевич Л.М., Перинський Ю.М. Вплив соціальної рефлексії на професійне спілкування викладача педагогічного закладу вищої освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум». 2022. Випуск 18 (174). С.129-137.
3. Улунова Г. Є. Психологія розвитку культури професійного спілкування державних службовців у системі безперервної освіти: автореф. ... докт. психол. наук. Київ, 2020. 48 с.

4. Шинкаренко І. О. Особливості соціально-перцептивної регуляції професійного спілкування працівника ОВС: автореф. ... канд. психол. наук. Харків, 2005. 24 с.
5. Bjekić D., Zlatić L., Bojović M. Izobraževanje komunikacijsko kompetentnega učitelja. Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja. 2010. № 25(5). P. 29–43.
6. Davis S. E., Dargusch J. M. Feedback, Iterative Processing and Academic Trust – Teacher Education Students' Perceptions of Assessment Feedback. Australian Journal of Teacher Education. 2015. №40 (1). P. 176–191.

Ярита І. І.,

викладач вищої категорії, викладач-методист психологічних дисциплін,

кандидат педагогічних наук, доцент,

ВСП «Кадіївський педагогічний фаховий коледж

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ

Необхідною базисною умовою повноцінного життя окремо взятої людини є її здоров'я. Проблема здорової людини завжди перебувала в центрі уваги протягом усієї історії розвитку людства, але надзвичайне загострення відбулося з початком повномасштабної війни.

Практично все населення України зараз не відчуває себе у безпеці, живе в постійному стресі, переживає тривогу за своє життя та життя своїх близьких, що в цілому має негативний вплив на психічне здоров'я. Ці психічні розлади позначаються на фізичному здоров'ї людини і тим самим спричиняють труднощі, впливають на працездатність людини та в цілому на її життя. Безумовно, внаслідок переживань або якоїсь травматичної події, яка сталася чи загрожувала життю знайомих та рідних людей, виникатимуть відчутні проблеми для самої людини, а саме: підвищення ризику виникнення або загострення різних захворювань. Якщо людина може повноцінно радіти життю, мати впевненість у майбутньому, розуміти доцільність свого існування, із задоволенням виконувати

професійні та інші завдання, нормально вибудовувати відносини із соціальним середовищем, то з психічним здоров'ям все в порядку.

Як вище було зазначено, саме військові дії та життя на території, де йде війна, значно підвищують відсоток психічних розладів не тільки військових, а й мирного населення. Людина відчуває тривогу, занепокоєння з будь-якого приводу, стан напруги, страху, в неї підвищена втомлюваність, проблеми з засипанням, поверхневий неглибокий сон. Саме ці ознаки свідчать про те, що стан душевної рівноваги людини потребує допомоги – людина вже має психологічну травму.

Сучасні вчені (В. Дорозцева, Б. Іваненко, О. Захаров, Д. Єнікеєва, А. Терещук) [1;2] характеризуючи психологічну травму як емоційну реакцію, що виникає в результаті дії на психіку людини особисто значущої інформації, призводить до тривалих емоційних переживань негативного характеру і викликає емоційні переживання. У цьому випадку психологи рекомендують: дайте собі час, запишіть на папері свої думки і почуття, не залишайтеся на самоті, більше спілкуйтеся, допомагайте іншим, займайтеся фізичною працею, дотримуйтеся режиму дня, за необхідності зверніться до психолога. Безумовно, в цьому випадку треба використовувати такі методи, які дозволяють зняти напругу, що добираються відповідно до індивідуального й психічного стану людини. Серед великого переліку таких методів може бути відпочинок (активний чи пасивний), спілкування з приємними людьми, оптимістами по життю, релаксація, хобі, ароматерапія, самонавіювання і таке інше.

Одним з дуже ефективних і дієвих засобів збереження психічного здоров'я є природа. Природа є основою нашого духовного життя. Природа в усі часи привертала увагу людини красою форм, гармонією кольорів, звуків, і не випадково першоджерелом наших уявлень про красу є природа. Природа надає людині радість, насолоду, душевний спокій, любов до життя, підіймає й облагороджує душу. Саме вона, її «Величність Природа» є і завжди буде

психологічною підтримкою в умовах війни та кризових ситуаціях. Розв'язання цього завдання полягає не тільки в тому, щоб через пізнання таємниць природи, спілкування з нею, старанне вдивляння, спостереження й безпосереднє контактування з тими або іншими природними об'єктами сприймати красу навколишньої природи, а в загальному благополуччі та якості життя людини справлятися із кризовими ситуаціями та підтримувати рівновагу між різними аспектами життя особистості та здійснювати позитивний вплив на оточення. Активно взаємодіяти з природою спроможна тільки людина безкорислива, добра, яка відчуває інтерес до навколишнього, тому саме естетичне сприйняття природи варто розглядати одним із важливих напрямів системи збереження психічного стану здоров'я в умовах повномасштабної війни.

Рекомендуємо авторські наукові надбання [3] щодо естетичного сприйняття природи:

1. Викликати бажання спостерігати за навколишньою природою, бачити неповторність сезонних явищ, звертаючи увагу на такі естетичні ознаки, як форма, кольори, звуки, пахощі; знаходити найпривабливіший об'єкт або явище природи.

2. Милуватися природою кожного сезону, знаходити найпривабливіший куточок природи, визначити, що в ньому подобається, чому він подобається. З'ясувати своє емоційне ставлення, що супроводжувало сприйняття (захоплення, подив, байдужість і т. ін.)

3. Дії, спрямовані на передачу своїх відчуттів (вслухатися в навколишню природу, бачити розмаїтість фарб у період «бабиного літа», «золото» осені – листопад («танок осіннього листя») – восени; узимку – чарівна краса зимової природи, скрип снігу, «танок» сніжинок, «кришталевий передзвін» зими, зимові портрети дерев; навесні – пробудження весняної природи, цвітіння садів, неповторність весняних фарб; улітку – жаркі фарби цього часу, літню «симфонію».

4. Аналізувати, порівнювати, узагальнювати явища й об'єкти в навколишній природі; при розгляді природних об'єктів і явищ увага має акцентуватися на їхньому порівнянні, знаходженні ознак подібності й відмінності.

5. Оцінювати, насолоджуватися, милуватися навколишньою природою. Визначати, що і чому сподобалося, що більше за все запам'яталося, вміти фантазувати.

6. Спроможність милуватися й насолоджуватися красою природи, станом піднесеності, естетичного задоволення.

7. Потреба в естетичному сприйнятті природи й отриманні стану піднесеності, естетичного задоволення, бажанні помічати все прекрасне, що властиве кожній порі року.

Усе вищевикладене дозволяє стверджувати, що баланс між емоційним, психологічним, соціальним і духовним благополуччям особистості, гармонією із собою та навколишньою природою і світом мають зберегти психічне здоров'я, яке так необхідне для подальшого життя. А найважливіше - намагатися не реагувати на ті обставини, які спричиняють емоційні труднощі, та є складною психологічною проблемою для людини.

Список використаних джерел

1. Іваненко Б. Психологічна травма як чинник самодеструктивної поведінки особистості. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Київ, 2016. Випуск 239. С. 95. (Педагогіка, психологія, філософія).
2. Терещук А. Психологічна травма як чинник афективної поведінки особистості. <https://core.ac.uk/download/pdf/162002193.pdf>. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712656>.
3. Ярита І. Технологія формування естетичного сприйняття природи в системі STREAM-освіти. *III Всеукраїнська наукова конференція «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики»*, Дніпро, Україна, 25–26 трав. 2018. Дніпро, 2018. Ч. 2. С. 42–44.

Ярош М. С.,

здобувачка вищої освіти першого бакалаврського рівня,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: Аніщенко В. О.,

професор кафедри педагогіки та професійної етики,

доктор педагогічних наук, професор,

Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Правове виховання є важливим елементом професійної підготовки майбутніх юристів, оскільки воно формує не лише правові знання, а й правосвідомість, яка є основою їхньої професійної діяльності [1, с. 45]. Правосвідомість юриста включає розуміння норм права, здатність критично оцінювати правові ситуації, дотримуватися принципів справедливості та верховенства права [2, с. 12]. Саме тому правове виховання має бути інтегрованим у навчальний процес юридичних закладів освіти [3, с. 78].

Основною метою правового виховання майбутніх юристів є формування у них високого рівня правової культури, яка включає знання законів, вміння їх застосовувати на практиці та готовність діяти відповідно до принципів моралі та етики [4, с. 102].

Юристи повинні не лише знати норми права, але й розуміти їхнє значення для суспільства, а також вміти захищати права та свободи людей [5, с. 56]. Для досягнення цих цілей використовуються різні методи навчання, такі як лекції,

семінари, практичні заняття, моделювання судових процесів та участь у правозахисних проектах [6, с. 23].

Важливу роль у правовому вихованні майбутніх юристів відіграє викладання дисциплін, які формують їхнє розуміння права як соціального явища [7, с. 67]. Це включає вивчення теорії права, конституційного права, міжнародного права, а також курсів, пов'язаних із правами людини та етикою юриста. Крім того, правове виховання має враховувати сучасні виклики, такі як кіберзлочинність, цифрові права та міжнародні стандарти правосуддя [9, с. 78].

Правове виховання майбутніх юристів також має включати формування їхньої громадянської позиції [10, с. 45]. Юристи повинні усвідомлювати свою роль у забезпеченні правопорядку та розвитку демократичного суспільства [1, с. 50]. Це означає, що вони повинні бути не лише професіоналами, а й активними громадянами, які готові брати участь у правових реформах та захищати інтереси суспільства.

Однак у процесі правового виховання майбутніх юристів існують певні проблеми [3, с. 80]. Наприклад, недостатня увага до практичних аспектів навчання, відсутність інтерактивних методів навчання та недостатній рівень інтеграції міжнародного досвіду [4, с. 105]. Для подолання цих проблем необхідно впроваджувати інноваційні підходи до навчання, такі як використання симуляцій судових процесів, участь у міжнародних програмах обміну та залучення практикуючих юристів до викладання.

Особливу увагу слід приділити формуванню етичних навичок у майбутніх юристів [6, с. 25]. Етика юриста є невід'ємною частиною його професійної діяльності, оскільки вона визначає, як він поводитиметься у складних моральних ситуаціях. Правове виховання має навчати майбутніх юристів не лише дотримуватися закону, але й діяти відповідно до принципів справедливості, чесності та поваги до прав інших людей [8, с. 40].

Крім того, важливим аспектом правового виховання є розвиток критичного мислення. Майбутні юристи повинні вміти аналізувати правові ситуації, оцінювати їх з різних точок зору та приймати обґрунтовані рішення [10, с. 50]. Це особливо важливо в умовах, коли правова система постійно змінюється, і юристи повинні бути готові адаптуватися до нових викликів [1, с. 55].

Правове виховання також має враховувати глобальні тенденції, такі як інтеграція України до європейського правового простору [2, с. 20]. Майбутні юристи повинні знати міжнародні стандарти прав людини, принципи верховенства права та механізми захисту прав у міжнародних інституціях [3, с. 85]. Це дозволить їм ефективно працювати в умовах глобалізації та представляти інтереси України на міжнародній арені.

Важливим елементом правового виховання є також формування навичок роботи з інформаційними технологіями [5, с. 65]. У сучасному світі юристи повинні вміти використовувати цифрові ресурси для пошуку правової інформації, аналізу даних та захисту персональних даних. Це особливо актуально в умовах розвитку електронного правосуддя та цифрових платформ для надання юридичних послуг [7, с. 75].

Крім того, правове виховання має включати елементи соціальної відповідальності [8, с. 45]. Майбутні юристи повинні розуміти, що їхня професійна діяльність має великий вплив на суспільство, і вони несуть відповідальність за забезпечення справедливості та захисту прав людини. Це включає участь у соціальних проектах, правовому просвітництві та захисті інтересів незахищених верств населення [10, с. 55].

Таким чином, правове виховання майбутніх юристів є ключовим елементом їхньої професійної підготовки. Воно формує не лише правові знання, а й правосвідомість, яка дозволяє їм ефективно виконувати свої професійні обов'язки та сприяти розвитку правової держави [2, с. 25].

Список використаних джерел

1. Ковальчук В. М. Правове виховання в умовах глобалізації. Київ: Видавництво «Освіта України», 2020.
2. Петренко О. І. Правосвідомість та правова культура: сучасні виклики. Львів: Видавництво «Світ», 2019.
3. Сидоренко Л. В. Правове виховання молоді: методи та підходи. Харків: Видавництво «Право», 2021.
4. Міжнародний досвід правового виховання: збірник наукових праць / за ред. І. П. Марченка. Київ: Видавництво «Інститут законодавства», 2018.
5. Цифрова етика та правове виховання: навчальний посібник / уклад. О. В. Гриценко. Одеса: Видавництво «Астропринт», 2022.
6. Бойко А. В. Правове виховання в умовах цифрової трансформації. Київ: Видавництво «Ліра», 2021.
7. Гончаренко М. С. Правосвідомість та громадянська активність. Львів: Видавництво «Новий Світ», 2020.
8. Шевченко Т. І. Правове виховання в школі: сучасні підходи. Київ: Видавництво «Освіта», 2019.
9. Захарченко В. В. Правова культура молоді: проблеми та перспективи. Харків: Видавництво «Право», 2022.
10. Міщенко О. П. Правове виховання як запобігання правовому нігілізму. Одеса: Видавництво «Астропринт», 2021.

Наукове видання

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ ТА ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

**Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Чернігів, 28 березня 2025 року)**

Відповідальні за випуск
Редактори літературні

Аніщенко В. О.
Аніщенко В. О.
Разумейко Н. С.
Аніщенко В. О.

Комп'ютерна верстка і макетування

За достовірність інформації у тезах доповідей
відповідальність несуть автори публікацій

Підписано до друку 24.04.2025 р. Формат 60×90/8.
Друк різнографія. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 59,29.
Тираж 100 пр. Зам. № 136/25.

Редакційно-видавничий відділ Пенітенціарної академії України
14000, м. Чернігів, вул. Гонча, 34.

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 8016 від 23.11.2023 р.